

ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ

ΥΠΟΓΕΙΕΣ • ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

ΤΕΟΣ ΡΟΜΒΟΣ

Πηρωτίνος
ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ

"Ένας Έλληνας αναρχικός"



ΤΕΟΣ ΡΟΜΒΟΣ

ΠΛΩΤΙΝΟΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ
ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΑΝΑΡΧΙΚΟΣ

«Κοσμοπολίτες της καρδιάς, είμαστε πολίτες των χωρών όλων, πατρίδα μας είναι ολόκληρος ο κόσμος και οι άνθρωποι παντού είναι αδέρφια μας· η γη είναι η κοινή κληρονομιά των θνητών, και το ανθρώπινο γένος θα ευτυχήσει, όταν δεν θα υπάρχουν πια ούτε σύνορα ούτε τείχη».

ΠΛΩΤΙΝΟΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ

Θέλω να ευχαριστήσω από καρδιάς πρώτα τον Πλωτίνο, που μου προσέφερε αυτό «Το ωραίο της ζωής μου ταξίδιον», τη Χαρά, τους φίλους Θωμά Δρίκο, Σοφία Λαμπίκη, Ιουστίνη Μαλιγιάννη, Παντελή Μπασάκο, Μάριο Κατσουρό, Μιχαήλ Πρωτοψάλτη, Μαρίζα Δαλεζίου, Ελένη Καραμανλίδου, Ευθυμία Grassmann-Gratsia και τους αγνώστους μου Κωνσταντίνο-Χριστόφορο Ροδοκανάκη, Benedikt Behrens, Patricia Ober, Felipe Castro, Bernardo Mendez, Emiliano Zolla, Alain Derbez, Alejandro Ταρία Vargas, John M. Hart, Carlos Illades και το Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis στο Άμστερνταμ, που με συνόδευσαν στην άκρη της νύχτας και με βοήθησαν να δω στο σκοτάδι.

Saludos cordiales

Πρόλογος

Το ανά χειράς βιβλίο ανήκει σ' εκείνα που δημιουργούν αμηχανία στον εκδότη, αλλά και μεγάλη ευχαρίστηση στον αναγνώστη. Κάθε εκδοτικός οίκος θέλει να έχει επιτυχημένες σειρές, να εντάσσει τα βιβλία του σε κατηγορίες: «Ελληνική Λογοτεχνία», «Ξένη Λογοτεχνία», «Ιστορία» κ.λπ. Υποθέτω πως το ίδιο πρόβλημα θα είχε και η ΗΛΕΚΤΡΑ με το τελευταίο βιβλίο του «αιρετικού» συγγραφέα Τ. Ρόμβου, για τον -άγνωστο στην Ελλάδα- Πλωτίνο Ροδοκανάκη, κλασικό αναρχικό φιλόσοφο του 19ου αιώνα, θεμελιωτή του αναρχικού κινήματος στο Μεξικό και έναν από τους ιδρυτές του εργατικού-επαναστατικού κινήματος σ' αυτή τη χώρα, που τόσο τον αναγνωρίζει και τον τιμά. Αγαλμά του βρίσκεται σε κεντρική πλατεία της

Πόλης του Μεξικού. Θα έπρεπε να φτάσει ο 21ος αιώνας για να τον γνωρίσουν οι συμπατριώτες του εδώ στην Ελλάδα, χάρη στη δημιουργική τρέλα του Ρόμβου, που δέκα ολόκληρα χρόνια γύριζε τον κόσμο ερευνώντας αρχεία, βιβλιοθήκες, ακόμα και νεκροταφεία, για να βρει στοιχεία για τη ζωή του Ροδοκανάκη, και χάρη στις εκδόσεις ΗΛΕΚΤΡΑ, που «προξένησαν» αυτό το βιβλίο - γιατί δεν έφτασαν τα χειρόγραφα στον εκδοτικό οίκο έτοιμα, έφτασε μόνο μια ιδέα, και ο εκδοτικός οίκος παρήγγειλε τη συγγραφή αυτού του έργου.

Το συγγραφικό έργο του Ροδοκανάκη περιλαμβάνει βιβλία και άρθρα που κάποτε θα πρέπει να μεταφραστούν και στα ελληνικά. Για τη δράση του στο Μεξικό έχουμε κάποιες μαρτυρίες, έστω και ελλιπείς. Για την ίδια τη ζωή του υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία ούτε καν μία φωτογραφία του. Δεν έγραψε αυτοβιογραφία, όπως ο Τρότσκι, και το αιμοσταγές καθεστώς του δικτάτορα Ντίαζ δεν επέτρεψε στους συντρόφους και τους μαθητές του να περισυλλέξουν τη μνήμη του και να την καταθέσουν γραπτώς. Φανταστείτε ένα βιβλίο για τον Άρη Βελουχιώτη στη διάρκεια της Χούντας. Αδιανόητο! Η εξουσία, η κάθε εξουσία έχει πάντα ως πρώτο μέλημα τη δολοφονία της ιστορικής μνήμης

και την αναθεώρηση της Ιστορίας, που την ξηλώνει και τη ράβει στα μέτρα της.

Ο Ρόμβος δεν χαρακτηρίζει το βιβλίο του ιστορικό, αλλά ούτε και μυθιστόρημα - σέβεται απολύτως την ιστορία του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα τόσο στην Ευρώπη όσο και στο επαναστατημένο Μεξικό. Εντούτοις, η προσωπικότητα του Πλωτίνου βγαίνει ανάγλυφη. Θυμίζει δουλειά αρχαιολόγου, που βρίσκει ένα θραύσμα κάποιου ψηφιδωτού και προσπαθεί να συμπληρώσει το υπόλοιπο, ή, με λίγα ευρήματα της παλαιολιθικής ή νεολιθικής εποχής, να καταλάβει πώς λειτουργούσαν αυτές οι μακρινές κοινωνίες. Και, όχι σπάνια, τα αποτελέσματα είναι θαυμαστά, Πώς γίνεται αυτό; Νομίζω πως είναι θέμα εσωτερικής επικοινωνίας του ερευνητή με το εύρημά του. Αν μπει στον κόσμο του ευρήματός του, αν κατανοήσει δηλαδή τη λογική του, τότε είναι σαν να μαθαίνει μια ξένη γλώσσα, και τις άγνωστες λέξεις να τις καταλαβαίνει από τα συμφραζόμενα, μέχρι να τις επιβεβαιώσει ή να τις απορρίψει το λεξικό, ή η πραγματικότητα. Νομίζω πως αυτό έκανε ο Ρόμβος.

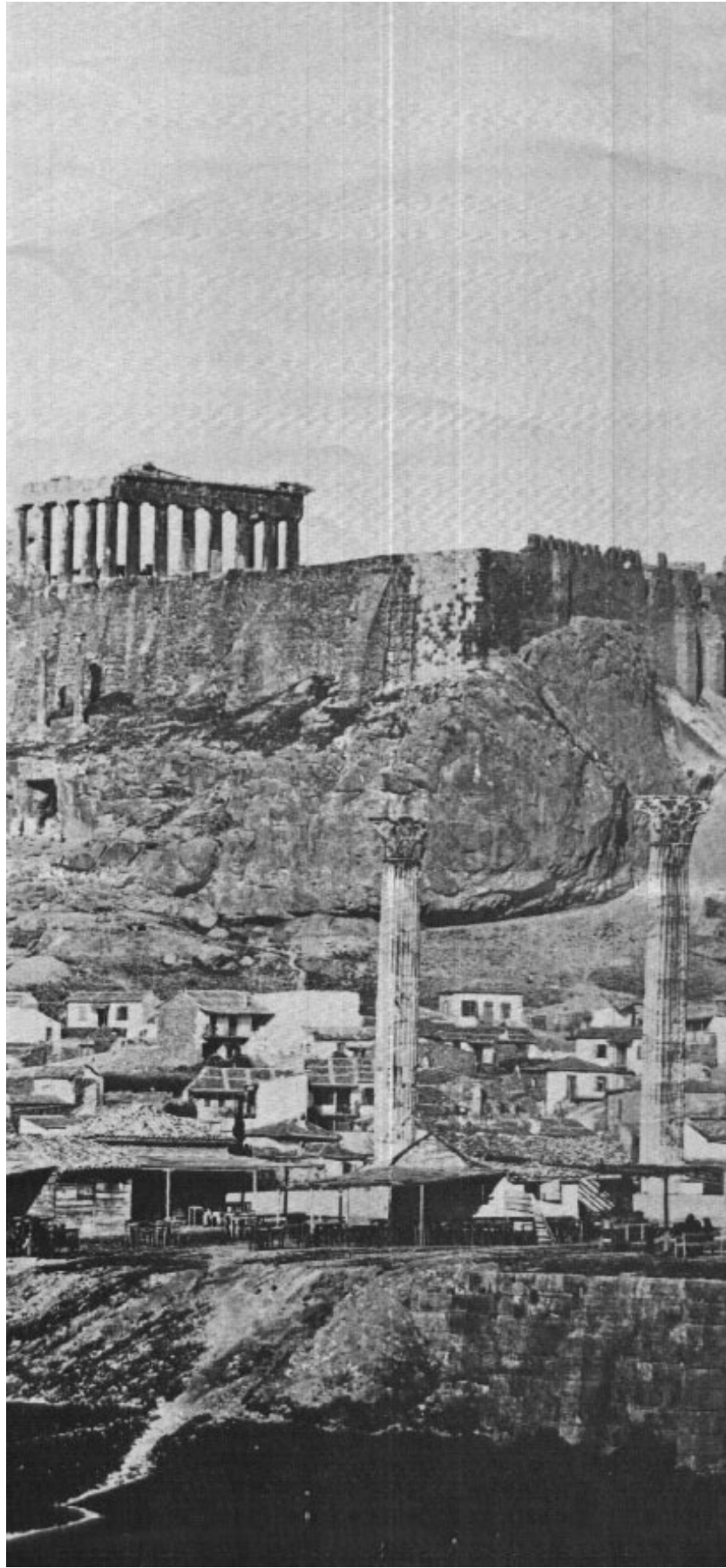
Έγινε σύντροφος με το φάντασμα του Πλωτίνου και συγκατοίκησαν για δέκα χρόνια. Όπως προκύπτει από τις προηγούμενες μυθιστορηματικές καταθέσεις του Ρόμβου, που έχουν στον οριζοντά τους έντονες βιογραφικές μαρτυρίες, είναι και ο ίδιος ένας «κοσμοπολίτης της καρδιάς», με «πατρίδα ολόκληρο τον κόσμο», που επιδιώκει την ευτυχία του ανθρώπινου γένους. Το ευαγγελικό «αγαπάτε αλλήλους» που χρησιμοποιούσε ο Ροδοκανάκης θα μπορούσε να ήταν και το πρώτο σύνθημα των αναρχικών. Και ο Ροδοκανάκης δεν έβλεπε αντίθεση ανάμεσα στο Ευαγγέλιο και την αναρχία. Το πρόβλημα με τον χριστιανισμό είναι όταν γίνεται κρατική ιδεολογία, και ο “αυτοκράτωρ” δίνει τα δικά του τυραννικά χαρακτηριστικά στον Θεό, όταν τον κάνει κυριολεκτικά σαν τα μούτρα του. Στις χώρες που ο χριστιανισμός (σ’ όποια του εκδοχή, ανατολική ή δυτική) έγινε ιδεολογία, δεν προσκυνούμε τον Θεό, αλλά την εξουσία.

Πέρα από τις λογοτεχνικές αρετές του, το βιβλίο διαβάζεται και σαν μυθιστόρημα, χωρίς ακαδημαϊκές επιβαρύνσεις και υποσημειώσεις, που συχνά δεν είναι καθόλου αθώες, αλλά υποδηλώνουν κάποιον ναρκισσισμό γνώσεων. Είναι ένα βιβλίο βαθύτατα πολιτικό, χωρίς όμως να το δηλώνει. Καταρχήν, είναι μια πράξη αγάπης, αλληλεγγύης στη χαμένη μνήμη του Ροδοκανάκη· μια μνήμη που την κάνει κτήμα μας. Κατά δεύτερο λόγο, ο Ρόμβος κατορθώνει και κάνει μια “ακτινογραφία” της γέννησης ενός κινήματος. Στο σημείο αυτό, το βιβλίο γίνεται εξαιρετικά επίκαιρο. Τι απομένει σήμερα, μετά τον παροπλισμό του Σοβιετικού Κομμουνισμού, που ήταν όντως μια ατμομηχανή του παγκόσμιου κινήματος; - κακιά μηχανή, βέβαια, και γι' αυτό χάλασε και αχρηστεύτηκε. Απομένει μια ζοφερή πραγματικότητα, που δεν διαφέρει και πολύ από αυτή του 19ου αιώνα. Απομένει, επίσης, το αίτημα της ανατροπής αυτής της πραγματικότητας -όπως μας έδειξαν ο Σαιν Σιμόν, ο Φουριέ και ο Προυντόν, οι δάσκαλοι του Πλωτίνου Ροδοκανάκη, που δεν

κατέστρεφαν τίποτε αν προηγούμενα δεν είχαν βρει το εναλλακτικό
μοντέλο, έστω και σε μικροκλίμακα, έστω με
ένα σχολείο, με έναν συνεταιρισμό ή, ακόμα, με ένα μικρό
«φαλανστήριο»- που θα αλλάξει την προσωπική μας στάση απέναντι στη
ζωή. Όλα ξεκινούν ταπεινά, σχεδόν ανεπαίσθητα.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΟΡΟΒΕΣΗΣ
Σεπτέμβρης 2005

~



Αθήνα 1845

LA INTERNACIONAL.

SEMANARIO CONSAGRADO EXCLUSIVAMENTE A LA PROPAGANDA TEORICO-PRACTICA DEL SOCIALISMO PARA LA DEFENSA DE LOS PUEBLOS, REDENCION DE LA CLASE OBRERA Y PROLETARIA. EMANCIPACION DE LA MUJER Y ORGANIZACION AGRICOLA-INDUSTRIAL DE LA REPUBLICA. CUYO LEMA ES:

IGUALDAD, PROGRESO Y SOLIDARIDAD.

Sietapre ha sido y será nuestro pendon
La Verdad, la Justicia, y la Razon.

Todo valle sea aizado y bájese todo monte y collado, y lo torcido se enderece y lo áspero se allane.
ISAIS. c. XL. v. 4.

Bienaventurados los que tienen hambre y sed de justicia, por que ellos serán hartos.
EVANGELIO.

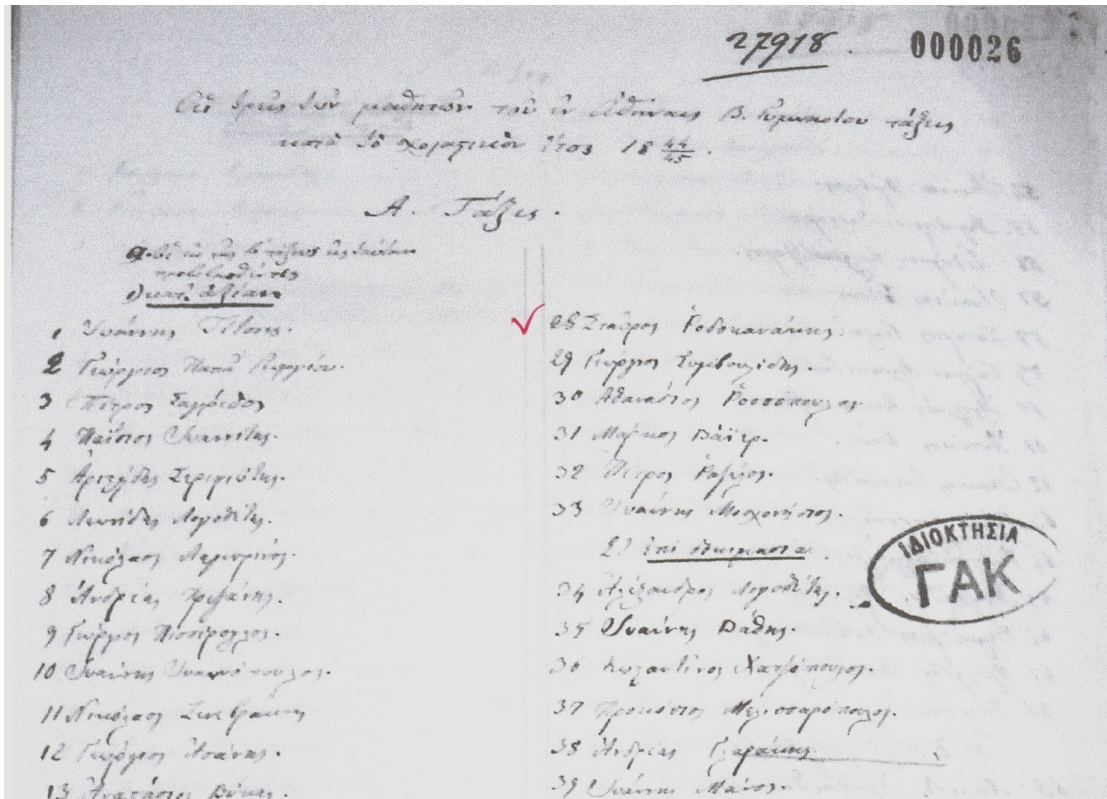
PROGRAMA INTERNACIONALISTA.

- 1° República Social Universal. Una é indivisible.
- 2° Solucion del Gobierno en Contrato Social.
- 3° Administracion Municipal autonómica.
- 4° Ley agraria para el apéo y destino de terrenos amortizados.
- 5° Liquidacion de intereses urbanos.
- 6° Reemplazamiento del Eicreito por falanges indus-

biernos, que son los verdaderos tiranos de las naciones, para que comprendiendo el pueblo su situacion y palpando sus fuerzas naturales, pueda recobrar con energia todo lo que le pertenece, clamando denodadamente ante la faz del mundo con el inextinguible Espartaco «Mi libertad y mi derecho.»

P. C. R.

Η εφημερίδα *La Internacional* No 7, 18/8/1878. Υπογραφή P.C.R.



Κατάλογος των μαθητών της Α' τάξης του Βασιλικού Γυμνασίου της Αθήνας κατά το σχολικό έτος 1844-1845

1. ΜΗΝΑΣ ΤΡΥΓΗΤΗΣ (*)
2. ΜΗΝΑΣ ΟΜΙΧΛΩΔΗΣ
3. ΜΗΝΑΣ ΝΕΦΕΛΩΔΗΣ
4. ΜΗΝΑΣ ΧΙΟΝΙΣΤΗΣ
5. ΜΗΝΑΣ ΕΠΟΜΒΡΙΩΝ
6. ΜΗΝΑΣ ΒΛΑΣΤΑΙΟΣ
7. ΜΗΝΑΣ ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΩΝ
8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

(*) Στο «Ημερολόγιο» της αφήγησης, χρησιμοποιώ τους μήνες της Γαλλικής Επανάστασης.

ΜΗΝΑΣ ΤΡΥΓΗΤΗΣ

Ζω σ' ένα μικρό νησί του Αιγαίου. Η ζωή μου μονότονη, μοναχική κι αφιερωμένη. Ο βίος του συγγραφέα και η καθημερινότητα του ώριμου ανθρώπου που στοχάζεται τα περασμένα και ατενίζει προς το τέλος. Ανιχνεύω τη ζωή ενός ανθρώπου που έζησε ενάμιση αιώνα πριν. Μέρη και ώρες εσωτερικής έντασης που βγαίνουν στο γράψιμο. Σουρουπώνει και το σκοτάδι καλύπτει το πέλαγος. Μπροστά στα μάτια μου αρχίζει και τελειώνει ο κόσμος. Σκιές που έρχονται και γεννούν παλιές ιστορίες. Αντίκρου μου κάθετα το φάντασμα του Πλωτίνου, (δε φοβάμαι πια τα φαντάσματα, απλώς με στοιχειώνουν), κουβεντιάζουμε, διατυπώνω ερωτήματα. Η αχνή οπτασία του χαμογελά αινιγματικά, περιπαικτικά, στο βάθος του μυαλού μου αφουγκράζομαι γνώριμο ψίθυρο τυλιγμένο με μυρωδιές οικείες.

Ξεκίνησα, στα μέσα του μήνα Τρυγητή, την έρευνα για το γράψιμο ενός βιβλίου γύρω από τον περιπετειώδη βίο του Πλωτίνου Ροδοκανάκη. Ενός Έλληνα διανοούμενου, αναρχικού κοινωνιστή που πήγε το 1861 στη χώρα του Μεξικού. Η δράση και τα γραπτά του είναι γνωστά στους Μεξικάνους, ελάχιστα όμως γνωρίζουν για την ιδιωτική του ζωή. Μάλλον από μετριοφροσύνη, ο Πλωτίνος φρόντισε την πλευρά αυτή της ζωής του να την κρατήσει μακριά από τη δημοσιότητα. Δεν άφησε πίσω του χειρόγραφα, φωτογραφίες, ή κάποιο ημερολόγιο. Μόνο λίγες επιστολές προς το μαθητή και φίλο του Φρανσίσκο Ζαλακόστα.

Ο Πλωτίνος Ροδοκανάκης αρχίζει να στοιχειώνει εντός μου. Έτσι γίνεται, μετά θάνατον συνεχίζουμε να κατοικούμε στα μυαλά των άλλων και η ζωή ξετυλίγεται αδιάλειπτα. Του προσφέρω το μυαλό μου, δανείζομαι την υπόστασή του, τις εμπειρίες του. Μουρμουρίζει κάτι ασαφές, υπαινικτικό, αόριστο. Μαζί με την αναπνοή μου, το θρόισμα της ομιλίας του. Έχουν μεγάλο ενδιαφέρον αυτές οι συζητήσεις με τους αποθαμένους. Είναι συναρπαστικό να συνομιλώ με πρόσωπα απόντα, να ομιλώ ακόμη και με την αντανάκλασή τους. Του αφοσιώνομαι. Οι άνθρωποι που τον γνώρισαν τον περιέγραψαν σαν «Άνθρωπο αισιόδοξο, αξιαγάπητο και ζεστό, με βαθιά αίσθηση του χιούμορ. Κομψότατος στην εμφάνιση, καλλιεργημένος και με εύρος γνώσεων, μια διαπρεπής προσωπικότητα».

Γνωρίζοντας ελάχιστα πράγματα για τον Πλωτίνο, αρπάζομαι από την ελαχιστότατη πληροφορία. Προσπαθώ στην απουσία του λόγου του να αντιτάξω λογικές απαντήσεις. Στην έλλειψη στοιχείων να παραθέσω κάποιες ενδείξεις. Ανασυνθέτω. Περιγράφω νοερά. Αναβιώνω τις στιγμές για να ταυτιστώ με τις ενδεχόμενες χαρές, ελπίδες, οράματα κι απογοητεύσεις που κυρίευσαν κάποιες φορές την ύπαρξη του. Τρυπώνω και διεισδύω στο μυαλό του για να σκεφτώ όπως σκεπτόταν τότε κι εκείνος.

Οι αρχές της Γαλλικής Επανάστασης, το τρίπτυχο, ελευθερία, ισότητα, αδελφσύνη, οι έννοιες της δημοκρατίας και της ανεξιθρησκίας αποτελούσαν την έμπνευσή του κι έβαζε πάντα το κοινό συμφέρον πάνω από το προσωπικό. Επηρεάστηκε από τις φιλοσοφικές και πολιτικές ιδέες του τέλους του 18^{ου} και του πρώτου μισού του 19^{ου} αιώνα και τις μεταλαμπάδευσε στο Μεξικό. Κι έμεινε γνωστός ως ο ιδρυτής του μεξικάνικου αναρχισμού και μια από τις σημαντικότερες μορφές του πρώιμου εργατικού κινήματος.

Ακολούθησα βήμα προς βήμα την πορεία του, υποψιάστηκα το πέρασμά του στις χώρες και στις πόλεις. Πότε βυθιζόμουνα στην απελπισία από την έλλειψη στοιχείων και πότε ταυτιζόμουνα κι έκανα διαλόγους μαζί του. Μπορεί όμως και να παραλογιζόμουν και να εκλάμβανα τους δικούς μου μονολόγους σαν στιχομυθίες. Στο δωμάτιο που εργάζομαι φτερουγίζει η έμπνευση του θεατρικού συγγραφέα, η ταύτιση του ηθοποιού με το ρόλο, τα δάχτυλα του γλύπτη που πλάθουν την ύλη, πάνω στην οθόνη υγρών κρυστάλλων τρεμοπαίζει η μορφή του...

Ο Μεξικάνος ιστορικός Χοσέ Βαλαδές (1901-1976), εγγονός του γνωστού γιατρού του Μαζατλάν, Χουάν Γιάκομπο Βαλαδές, που πολέμησε γενναία τους Γάλλους στη διάρκεια της γαλλικής επέμβασης του 1864 και αγωνίστηκε από το πόστο του γιατρού για τον περιορισμό των πολλών επιδημιών της εποχής, ήταν ο πρώτος που ασχολήθηκε με τον Πλωτίνο.

Ο Χοσέ Βαλαδές σπούδασε στην Escuela Nacional de Homeopatía. Δούλεψε ως μάχιμος δημοσιογράφος στην εφημερίδα El Correo de la Tarde που εξέδιδε ο πατέρας του και ως συγγραφέας εξέδωσε τα πρώτα του ιστορικά βιβλία, «Βιβλιογραφία του αναρχισμού στο Μεξικό» και «Ρίζες του εργατικού κινήματος στο Μεξικό», το 1927 στο Μπουένος Άιρες. Στα βιβλία του αυτά βρίσκουμε τις πρώτες αναφορές στη ζωή και στο έργο του Πλωτίνου Κωνσταντίνου Ροδοκανάκη (1).

Από το 1951 και μετά, ο Βαλαδές, ως διπλωματικός επιτετραμμένος του Μεξικού, υπηρέτησε σε διάφορες χώρες της Μεσογείου, Λίβανο, Συρία, Πορτογαλία, Μαρόκο.

Πιθανολογώ ότι, εκείνη την εποχή, είχε το χρόνο και τη δυνατότητα να αναθεωρήσει και να συμπληρώσει την έρευνά του για τη ζωή του Πλωτίνου, στη γενέτειρα Ελλάδα και στις χώρες της Ευρώπης, όπου ο Πλωτίνος σπούδασε και έδρασε. Μετά την επιστροφή του στο Μεξικό, το 1970, ο Βαλαδές αναδημοσιεύει το έργο, «Cartilla Socialista de Plotino Rhodakanaty» (εκατό χρόνια μετά την

πρώτη έκδοση), στην οποία περιλαμβάνεται, εκτός από το «Σύγγραμμα», και το βιογραφικό του Πλωτίνου Κωνσταντίνου Ροδοκανάκη.

Δηλαδή, η γέννηση στην Αθήνα το 1828, το ξεκίνημα των σπουδών ιατρικής στη Βιέννη, συνέχιση των σπουδών στο Βερολίνο τα χρόνια 1847 – 57, και από το 1857 έως το 1861 διαμονή στο Παρίσι, γνωριμία με ένα Μεξικό φοιτητή από τον οποίο αντλεί πληροφορίες για το Μεξικό, και τέλος μετανάστευση στο Μεξικό, όπου φθάνει το 1861.

Αυτός ο βασικός βιογραφικός καμβάς περιλαμβάνεται και σε ένα μικρό βιογραφικό σημείωμα που είχαν δημοσιεύσει το 1873 η εφημερίδα La Paz και αναδημοσίευσε η εφημερίδα El Hijo del Trabajo το 1876, χωρίς να διευκρινίζεται ότι το επώνυμο Ροδακανάτης, με το οποίο ο Πλωτίνος έγινε γνωστός στο Μεξικό, γράφονταν με μια μικρή παραφθορά που σήμερα όμως δημιουργεί στον ερευνητή ένα μείζον πρόβλημα: διότι στην Ελλάδα το όνομα «Ροδακανάτης», μάλλον δεν υπήρξε ποτέ, ενώ το όνομα «Ροδοκανάκης» είναι όνομα ιστορικής ελληνικής οικογένειας.

Σκέπτομαι ότι την αλλαγή ίσως την επιδίωξε ο ίδιος ο αναρχικός Πλωτίνος, κινούμενος από κάποια σκοπιμότητα, ή ίσως και σαν επίδειξη αδιαφορίας για ένα όνομα πολύ ηχηρό. Σίγουρο πάντως είναι ότι δεν τον πολυένοιαξε, όταν στο Μεξικό επήλθε η διπλή παράλλαξη, ώστε να τη διορθώσει.

Γράφει λοιπόν ο Βαλαδές, αναφερόμενος στις ρίζες του Πλωτίνου Ροδοκανάκη, ότι: «υπήρξε απόγονος του «πρίγκιπα» Δημήτριου Ροδοκανάκη, που το 1614 παντρεύτηκε την «πριγκίπισσα» Θεοδώρα Παλαιολογίνα, μοναδική κληρονόμο του Θεοδώρου Παλαιολόγου, του έκτου νόμιμου κληρονόμου de facto και de jure της βυζαντινής αυτοκρατορίας και μεγάλου maestro imperial του τάγματος του Αγίου Γεωργίου». (J. C. Valadés, Cartilla Socialista de Plotino C. Rhodakanaty. Noticia Sobre el Socialismo en Mexico, τ. 3, Μεξικό 1970, σ. 10 και σημ. 6). Και έπειτα από κάποιες ιστορικές ασυνέχειες καταλήγει ότι «κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα η οικογένεια του τελευταίου «πρίγκιπα» Ροδοκανάκη βρισκόταν στο Λονδίνο. Οι Ροδοκανάκηδες που ήταν εγκατεστημένοι εκεί ήταν τ' αδέρφια Ιωάννης, Παντελής και Νικηφόρος». Και υποθέτει ότι ένας απ' αυτούς πιθανόν να ήταν ο πατέρας του Πλωτίνου.

Στο βιογραφικό αυτό αναφέρονται έκτοτε όσοι ιστορικοί ασχολήθηκαν με τον Πλωτίνο Κωνσταντίνου Ροδοκανάκη, ο John Mason Hart, ο Gastón García Cantú, ο Luis Vitale, ο Domenico Tarizzo, ο Pierre Luc Abramson και ο Carlos Illades. Ο τελευταίος μάλιστα έχει συμβουλευτεί και το βιβλίο «Grandes Familles de Grèce, d'Albanie, et de Constantinople», Παρίσι, 1983, του Πρίγκηπος Mihail Dimitri Sturdza.

Στη διάρκεια των ερευνών μου διαπίστωσα ότι υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός Αρχοντολογίων και Libro d' Oro, που αναφέρονται στη γενεαλογία και την ιστορία της οικογένειας Ροδοκανάκη. Επαλήθευσα τη γοητεία που ασκούν οι παλιές ιστορίες με τους βασιλικούς οίκους, τους τίτλους ευγενείας και τους θυρεούς στο σύγχρονο άνθρωπο. Αρκετοί λοιπόν ημεδαποί και αλλοδαποί

ερευνητές, ιστοριοδίφες, ιστοριογράφοι, λαογράφοι, ασχολήθηκαν και συνεχίζουν να ασχολούνται με την οικογένεια Ροδοκανάκη.

Κεντρική φιγούρα που δεσπόζει σε περίοπτη θέση στη σχετική βιβλιογραφία, κυρίως σε βιβλιοθήκες του εξωτερικού αλλά και στην Ελλάδα, είναι ο «πρίγκιπας» Δημήτριος Ροδοκανάκης, γεννημένος στην Ερμούπολη της Σύρου το 1840. Το αντίστοιχο λήμμα (Ροδοκανάκης) στις εγκυκλοπαίδειες κυριαρχείται από την παρουσία του. Τη θέση αυτή την κατέλαβε με την επιβλητική έκδοση του Αρχοντολογίου της οικογένειας Ροδοκανάκη, που ο ίδιος ο «πρίγκιπας» φιλοτέχνησε και φρόντισε να εισαγάγει στις μεγαλύτερες βιβλιοθήκες της Ευρώπης.

Αναζήτησα το Libro d' Oro στην Εθνική Βιβλιοθήκη. Τίτλος: «Ιουστινιάναι – Χίος», Σύρος, 1900, τυπογραφείο Ρενιέρη Πρίντεζη, αριθμός σελίδων 1024, μέγεθος 27X36 εκατοστά, χαρτί 250 γραμμαρίων, πάχος βιβλίου 10 εκατοστά και βάρος οκτώμισι κιλά. Το ογκώδες αυτό βιβλίο περιέχει τη γενεαλογία της οικογένειας Ροδοκανάκη και όσων οικογενειών συγγένεψαν μαζί της και είναι διανθισμένο με πλήθος καλαίσθητες διακοσμητικές βινιέτες, χαρακτηριστικές τοπιογραφίες και προσωπογραφίες μελών της οικογένειας. Ένας πραγματικός εκδοτικός άθλος και ένα από τα πιο αξιόλογα δείγματα ελληνικής τυπογραφίας. Το 1900 που εξεδόθη, κάθε αντίτυπο κόστιζε 500 φράγκα. Ένα Libro d' Oro κατασκευασμένο, σχεδόν εξ ολοκλήρου, για να αποδείξει ότι ο Δημήτριος είναι πρίγκιπας και 15^{ος} τιτουλάριος του βυζαντινού αυτοκρατορικού θρόνου.

Ο Δημήτριος Ροδοκανάκης υπήρξε εξάδελφος του Εμμανουήλ Ροΐδη, σύμφωνα με το βιογράφο και ανιψιό του μεγάλου συγγραφέα Ανδρέα Ανδρεάδη, από την πλευρά της μητέρας του Κορνηλίας Ροδοκανάκη. Έφερε με ζήλο τον τίτλο του «πρίγκιπα» και για να αποδείξει την ευγενική του καταγωγή «υπερέβαλλε ενίοτε τας πραγματικάς και βαθείας ιστορικάς του γνώσεις» και παραχάραξε τη μεσαιωνική ιστορία της νήσου Χίου.

Η έκδοση του βιβλίου προκάλεσε τη σφοδρή επίθεση του Εμίλ Λεγκράν. Ο Γάλλος νεοελληνιστής, τον οποίο ο Δ. Ροδοκανάκης παρουσιάζει σαν φίλο του, συγγραφέας της πρώτης θεμελιώδους βιβλιογραφικής εργασίας για το σύνολο της ελληνικής βιβλιοπαραγωγής από το 1476 ως τα μέσα του 18ου αιώνα, με το 11τομο έργο του «Bibliographie Hellenique, ou description raisonnee des ouvrages publies en Grec par des Grecs», θεώρησε εαυτόν θιγόμενο. Απάντησε λοιπόν με την έκδοση ενός βιβλίου, «Dossier Rhodokanakis, étude critique de Bibliographie et d' histoire Littéraire», στο οποίο ξεκαθαρίζει ότι το τυπογραφικό επίτευγμα του «Πρίγκηπος» είναι γεμάτο ψεύτικα στοιχεία, μνημονεύονται ανύπαρκτα πρόσωπα, παραπέμπει σε βιβλία που δεν τυπώθηκαν ποτέ, αναφέρει φανταστικά χειρόγραφα και ανύπαρκτα επιτύμβια, παρουσιάζει παραχαραγμένα νομίσματα με τ' όνομα της οικογένειας παραλλάσσοντας βυζαντινά πρότυπα, όπως νόμισμα του Νικηφόρου Φωκά που γράφει γύρω στη μορφή του αυτοκράτορα «Νικηφόρος Δούκας Ροδοκανάκης» για να αναγάγει τη γενεαλογία του ως εκείνον. Ο Λεγκράν δημοσίευσε και εξώφυλλα των

ανύπαρκτων βιβλίων του πρίγκιπα, τα οποία έφτιαχνε ο ίδιος ο Δημήτριος Ροδοκανάκης μιμούμενος γνωστές εκδόσεις της εποχής.

Ο «πρίγκιπας» Δημήτριος, με το μνημειώδες αυτό έργο του έχει ναρκοθετήσει για τον ανυποψίαστο ιστορικό, όλα τα ερευνητικά περάσματα. Και ο σημαντικός ιστορικός Χοσέ Βαλαδές, ακολουθώντας τον «κίβδηλο δρόμο» που κατασκεύασε ο μεγαλομανής Δημήτριος Ροδοκανάκης, έφτασε σε λάθος συμπεράσματα για την οικογένεια.

Ερευνώντας τις οικογενειακές καταβολές των Ροδοκανάκηδων, με αφορμή τον αναρχικό Πλωτίνο, συνάντησα ένα απίστευτο δάσος γενεαλογικών δέντρων, με κλάδους, κλώνους, ρίζες και παραφυάδες που φύονταν στο μεσαίωνα κι ακόμη πιο βαθιά και συνεχίζουν να βλασταίνουν θαλερά.

Η οικογένεια Ροδοκανάκη ήταν μεγάλη ιστορική οικογένεια του Βυζαντίου, που με την πτώση της Κωνσταντινούπολης κατέφυγε στη Χίο και εγκαταστάθηκε στον Κάμπο. Έκτοτε θεωρείται χιώτικη οικογένεια και μια από τις πέντε πλουσιότερες του Κάμπου, με εκτάσεις, κτήματα, πύργο ιδιόκτητο, βιβλιοθήκες, πλούτη, μεγαλεία. Ο Κάμπος κατοικήθηκε από τους Γενοβέζους, τα μέλη της «Μαόνα» (2) και από τους τοπικούς άρχοντες, το 14ο αιώνα. Τα χρόνια εκείνα (1346-1566) το εμπόριο στη Χίο γνώρισε σπουδαία ακμή. Η γενοβέζικη οικογένεια των Ιουστινιάνι είχε εισαγάγει την καλλιέργεια των εσπεριδοειδών και τη σηροτροφία. Επίσης, εκμεταλλεύονταν τους σκίνους και τη ρητίνη και έκαναν εμπόριο εξαγωγικό της μοναδικής χιώτικης μαστίχας.

Το 1566 η Χίος καταλήφθηκε από τους Τούρκους. Ενώ όμως όλη η Ελλάδα ήταν βυθισμένη στην αθλιότητα της σκλαβιάς, η Χίος συνέχισε να παρουσιάζει εικόνα ευδαιμονίας και αρχοντιάς. Η επικοινωνία της με την Ευρώπη ήταν συνεχής και ποικίλη, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί στη Χίο μια τάξη μεγαλοαστών που διακρίνονταν για τη μόρφωση, το ήθος και την αρχοντιά τους. Η ξακουστή «Πεντάδα του Κάμπου» απαρτιζόταν από τις οικογένειες: Σκυλίτση, Αργέντη, Μαυρογορδάτου, Πετροκόκκινου και Ροδοκανάκη.

Η ανάπτυξη και η ευημερία κράτησε μέχρι τον Απρίλη του 1822, όταν οι Τούρκοι αποβιβάστηκαν στο νησί και κατέπνιξαν στο αίμα την επανάσταση. Οι συνέπειες ήταν καταστροφικές κι ο Κάμπος σχεδόν ερημώθηκε. Οι οικογένειες που γλίτωσαν, σκόρπισαν στον ελλαδικό χώρο και στις ελληνικές κοινότητες του εξωτερικού. Μέλη της οικογένειας Ροδοκανάκη, επιτυχημένοι μεγαλέμποροι, ασχολούμενοι με το μεταπρατικό εμπόριο κυρίως και πλοιοκτήτες, που ζούσαν στην Οδησό, στην Τεργέστη, στο Λιβόρνο, στην Αλεξάνδρεια, στη Μασσαλία, περιέθαλψαν και βοήθησαν τους κυνηγημένους. Στην οικογένεια Ροδοκανάκη, εκτός από εμπόρους, λογίους, ιστορικούς, υπήρξαν γιατροί και σπουδαίοι ιατροφιλόσοφοι, ο μέγας αλχημιστής, για παράδειγμα, Κωνσταντίνος Ροδοκανάκης, που ήταν, κατά το δεύτερο μισό του 17^{ου} αιώνα, γιατρός της βασιλικής αυλής και του Καρόλου Β' της Αγγλίας, με σημαντικό συγγραφικό έργο. Επίσης, το 19^ο αιώνα, ο Ροδοκανάκης-Μελερές ή, άλλως, γιατρός Ισμαήλ Πασάς, που τον πουλήσανε επτά χρονών στους Τούρκους και εξισλαμίσθηκε και έγινε σπουδαίος

συνετζίς. Ο Σουλτάνος, από τη χαρά του που ο γιος του δεν υπέφερε κατά την περιτομή, έστειλε το νεαρό Ροδοκανάκη για σπουδές ιατρικής στο Παρίσι, όπου εκτός από τις λαμπρές σπουδές του, όπως γράφουν οι βιογράφοι του, διέπρεψε στις κοσμικές εμφανίσεις και στις σχέσεις του με ωραίες πόρνες. Επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη και διετέλεσε γιατρός του Σουλτάνου, υπουργός και πρύτανης στο πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης.

Οδηγημένος από αυτές τις οικογενειακές ιστορίες και τη βαθιά του εκτίμηση για τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της ιατρικής επιστήμης, ο Εμμανουήλ Ροδοκανάκης, γνωστός έμπορος του Λιβόρνου και άνθρωπος μορφωμένος, θέλησε ο γιος του Κωνσταντίνος να σπουδάσει ιατρική. Και πράγματι, ο Κωνσταντίνος Ροδοκανάκης σπούδασε γιατρός και τελειώνοντας εργάστηκε στο Λιβόρνο. Λίγο καιρό μετά ακολουθώντας την οικογενειακή παράδοση παντρεύτηκε με προξενιό. Για το λόγο αυτό ταξίδεψε στην πρωτεύουσα των Αψβούργων, εκεί όπου χτυπούσε η καρδιά της ελληνικής κοινότητας, στην αδιέξοδη «οδό των Ελλήνων», στον Άγιο Γεώργιο της Βιέννης, όπου συνήψε γάμο με Ελληνίδα, αυστριακή υπήκοο.

Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους Τούρκους και τη σύσταση του νέου ελληνικού κράτους, πρώτος κυβερνήτης, της ελεύθερης πλέον Ελλάδας, διορίστηκε ο Ιωάννης Καποδίστριας. Τον Ιανουάριο του 1828, φτάνει στην Ελλάδα ο προσωρινός Κυβερνήτης του νέου ελληνικού κράτους, ο οποίος καλεί τους Έλληνες της διασποράς να επιστρέψουν στην πατρίδα. Παράλληλα αρχίζει τις προσπάθειες για τη δημιουργία και οργάνωση του κράτους αλλά και τη συνέχιση του αγώνα, αφού η Οθωμανική Αυτοκρατορία εξακολουθεί τις πολεμικές επιχειρήσεις μέσα σε εδάφη που, σύμφωνα με τις συνθήκες, ανήκαν πια στην Ελλάδα. Μεταξύ των Ελλήνων που ζούσαν στο εξωτερικό δημιουργήθηκε μέγας ενθουσιασμός, οι πρώτοι ομογενείς άρχισαν να καταφθάνουν στην απελευθερωμένη πατρίδα, ανταποκρινόμενοι στο κάλεσμα του Κυβερνήτη. Έτσι και το νεαρό ζεύγος Ροδοκανάκη, μετακόμισε στη νέα χώρα που γεννιόταν από τις στάχτες της σαν το φοίνικα, την απελεύθερη Ελλάδα. Στη διάρκεια της τριετούς θητείας του, ο Ιωάννης Καποδίστριας έθεσε τους πρώτους θεμέλιους λίθους για την ανοικοδόμηση του Ελληνικού κράτους, για τη συγκρότηση και την οργάνωσή του.

Μέσα στο κλίμα αυτό, έρχεται στον κόσμο ο Πλωτίνος Ροδοκανάκης, στις 14 Οκτωβρίου του 1828, στην Αθήνα. Και από τους αγώνες των Ελλήνων για εθνική ανεξαρτησία και τα ιδανικά της γαλλικής επανάστασης έμελλε να γαλουχηθεί και να εμπνευστεί ο Πλωτίνος.

ΜΗΝΑΣ ΟΜΙΧΛΩΔΗΣ

Μετά τη δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια, στις 27 Σεπτεμβρίου 1831, η χώρα περιήλθε σε μεγάλη κρίση. Το επόμενο έτος, 1832, οι Έλληνες υπέφεραν περισσότερο από τον μεταξύ τους αλληλοσπαραγμό παρά από τις τούρκικες επιδρομές. Στο τέλος του χρόνου, η χώρα ήταν εντελώς εξουθενωμένη. Η Διοικητική Επιτροπή είχε μόνο συμβολικό λόγο ύπαρξης, η Γερουσία είχε διαλυθεί, τα δικαστήρια είχαν αναστείλει τη λειτουργία τους, ενώ η βία ήταν το μόνο μέσο για την επιβίωση. Το σύνθετο διοικητικό οικοδόμημα του Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια είχε καταρρεύσει. Την εποχή εκείνη, οι προστάτιδες δυνάμεις Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία αποφάσισαν ότι η Ελλάδα έπρεπε να αποτελέσει ανεξάρτητο κράτος υπό την εγγύησή τους και για το λόγο αυτό υπέγραψαν τη συνθήκη του Λονδίνου της 25ης Απριλίου (7 Μαΐου) 1832.

Η συνθήκη καθόριζε την οριστική νομική υπόσταση του νέου κράτους, όριζε ως βασιλιά των Ελλήνων τον ανήλικο πρίγκιπα Όθωνα, γιο του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου, τον οποίο εξουσιοδοτούσε να ορίσει τριμελή αντιβασιλεία, η οποία θα ασκούσε τη βασιλική εξουσία μέχρι την ενηλικίωση του Όθωνα.

Στις 25 Ιανουαρίου (6 Φεβρουαρίου) 1833, βασιλιάς και αντιβασιλείς αποβιβάστηκαν στο Ναύπλιο, πρώτη πρωτεύουσα του Ελληνικού κράτους. Είκοσι μέρες αργότερα, εκδόθηκε το πρώτο βασιλικό διάταγμα με το οποίο οι αντιβασιλείς γνωστοποιούσαν στον Ελληνικό λαό ότι πρώτο μέλημά τους θα ήταν η θέσπιση νόμων και η δημιουργία θεσμών για τη λειτουργία του νεοσύστατου βασιλείου.

Ένα χρόνο αργότερα η πρωτεύουσα του Κράτους μεταφέρθηκε από το Ναύπλιο στην Αθήνα, με σκοπό να ταυτιστεί η νέα Ελλάδα με το κλέος της κλασικής αρχαιότητας. Η Αθήνα ήταν μια μικρή φτωχή πόλη, γεμάτη ερείπια και με σοβαρά προβλήματα υγιεινής. Έγινε, όμως, μια εμπνευσμένη προσπάθεια από δυο νέους ανθρώπους που είχαν έρθει από τη Γερμανία, το Σταμάτιο Κλεάνθη και τον Εδουάρδο Σάουμπερτ για να σχεδιαστεί σωστά η πόλη και να μην οικοδομηθεί η περιοχή γύρω από την Ακρόπολη, να προστατευτούν τα σπουδαία μνημεία της και να αποκτήσει η πρωτεύουσα σύγχρονο πολεοδομικό

σχέδιο. Με τη βοήθεια του Αμερικανού ιεραποστόλου Ιωνά Κινγκ που είχε σταλεί στην Ελλάδα μαζί με τον συνάδελφο και συμπατριώτη του Χιλλ, ξανάρχισε μετά το 1832 να λειτουργεί το μοναδικό σχολείο των Αθηνών του οποίου η λειτουργία είχε διακοπεί με τον εκπατρισμό των κατοίκων εξαιτίας της επανάστασης.

Το σπίτι, όπου εγκαταστάθηκε η οικογένεια Ροδοκανάκη, στην Πλάκα, ήταν ένα διώροφο τούρκικο κτίσμα με χαγιάτι και ψηλές κολόνες και στην αυλή του είχε ψηφιδωτό με βότσαλα της θάλασσας. Το μισό ισόγειο ήταν καφενείο και τ' απογεύματα γέμιζε αντρική πελατεία που κάπνιζαν ναργιλέδες και παίζανε χαρτιά. Από τις μισόκλειστες γρίλιες ο μικρός Πλωτίνος άκουγε, τα πρωινά, τις φωνές και τους καυγάδες των πρώτων μαθητών που τσακώνονταν στους γεμάτους σκόνη δρόμους της Αθήνας. Τρέχανε κυλώντας τα τσέρκια, ρίχνανε με μαεστρία τις σβούρες και τραγουδούσαν: «είμαι άσσος εις την σβούρα, στα μαθήματα κουμπούρα...» Άμαξες πέρναγαν και κάρρα που έκαναν τις μεταφορές. Τις βροχερές μέρες εμφανίζονταν οι Μαλτέζοι που πληρώνονταν για να μεταφέρουν τις γυναίκες στους ώμους τους, μιας και οι κυρίες δεν μπορούσαν να περπατήσουν στα πνιγμένα από λάσπη σοκάκια της γειτονιάς. Πιο πέρα, στο τέλος της οδού Μητροπόλεως το σπίτι του κυρ Κίτσου, κοντά στο «καφενείο η Ωραία Ελλάς». Στο κάτω μέρος του σπιτιού υπήρχε μια αποθήκη με ψιλικά και ποτά, μια νύχτα όμως πήραν φωτιά κι έγιναν στάχτη και η αποθήκη και το σπίτι. Η φωτιά προξενήθηκε από το αποθηκευμένο μπαρούτι. Στην περιοχή του Ψυρρή κατοικούσαν πολλοί Βαυαροί στρατιωτικοί και όλοι τους είχαν ένα βαθύχρονον ερύθημα στις μύτες, ένεκα ίσως της ρετσίνιας. Κυκλοφορούσαν διάφορα σχετικά ανέκδοτα και τα παιδιά κοροϊδεύανε τους Βαυαρούς για τις κατακόκκινες μύτες τους.

Στις 8 κάθε βράδυ ακουγόταν το σάλπισμα και οι σαλπικτές ακολουθούσαν το ρυθμό του λαϊκού τραγουδιού: «Θοδώρα, Θοδώρα, το πάπλωμα διπλό!» Έβλεπες τους στρατιώτες να σπεύδουν από παντού στους στρατώνες τους, ενώ ακούγονταν τα ουρλιαχτά και οι ολολυγμοί των σκύλων που δεν άντεχαν το συριστικό ήχο της σάλπιγγας.

Το μεγαλύτερο σκάνδαλο κατά τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα ήταν ο γάμος των δύο κοριτσιών του αντιβασιλέα Άρμανσπεργκ με δύο ορθόδοξους, τους αδελφούς Καντακουζηνού. Παρά την αντίδραση της αθηναϊκής κοινωνίας, που έδειξε με κάθε τρόπο την αποδοκιμασία της, αλλά και του κλήρου που αντιμετώπισε με οργή τους γάμους, άρχισε η μίμηση και πολλοί αλλοδαποί παντρεύονταν Ελληνίδες.

Με την άμαξα του Μπίρμπου, πήγαίνανε μακρινές βόλτες, κάνανε τον κύκλο του Ελαιώνα, φτάνανε στα Νέα Λιόσια στο Καστέλλο ή αφού περνάγανε από την ωραία δενδροστοιχία με τις μουριές καταλήγανε στο Πυργάκι της Αμαλίας, στο Ρουφ. Εκεί είδανε και ένα πρωινό να περνάει η Βασίλισσα Αμαλία που πήγαινε στα μπάνια. Πηγαίνανε στο Τρελοβούνι, στην Καισαριανή, σεργιανίζανε στην Πεντέλη και στο Δαφνί.

Τα καφεενεδάκια γύρω από το Πανεπιστήμιο, στην Πλάκα, και το «καφεενείο η Ωραία Ελλάς», στην Καπνικαρέα, Αιόλου και Ερμού, ήταν τα σημεία συνάντησης της νεολαίας και της φοιτητικής πρωτοπορίας.

Το 1835, με κυβερνητικό διάταγμα, το Κεντρικό Σχολείο της Αίγινας μεταφέρεται στην Αθήνα και μετονομάζεται σε «Βασιλικόν Γυμνάσιον». Πρώτος διευθυντής ο Γεώργιος Γεννάδιος. Το σχολείο στεγάστηκε για μια χρονιά στο σπίτι των Κλεάνθη και Σάουμπερτ και την επόμενη μετακόμισε πιο κάτω, στην οδό Καπνικαρέας. Ο Γεννάδιος τους έκανε Ελληνικά, Ευριπίδη Μήδεια, Πλάτωνα, απολογία Σωκράτους, Κρίτωνα, Ομήρου Οδύσσεια, Θουκυδίδη-θεματογραφία, Δημοσθένη.

Λατινικά, Κικέρωνα Περί Φιλίας κ.τ.λ., τους έκανε ο κ. Ουλερίχος, ένας αστείος Βαυαρός, Ζωγραφική άλλος Βαυαρός, ο Λούντβιχ Λάνγκε, αξιόλογος ζωγράφος. Τροφή του ανθρωπίνου νοός, Ψυχολογία και Λογική, Άλγεβρα, Γεωμετρία, Γεωγραφία πολιτική, Γενική ιστορία, Ιερά ιστορία, Αριθμητική, Φυσική, Γαλλικά. Στις 2 η ώρα τρώγανε στη μεγάλη σάλα και μετά σειρά είχε το αναγνωστήριο μέχρι τις 5 που σχολούσαν και πηγαίνανε άλλοι στα σπίτια τους και οι εσωτερικοί στους κοιτώνες. Ο Πλωτίνος Ροδοκανάκης έκανε παρέα με κάποιους από τους συμμαθητές του κι είχε γίνει φίλος με τον Τιμολέοντα Φιλήμονα, τον Ιωάννη Πανά, τους αδελφούς Κοντόσταυλου και τον Ευστράτιο Πετροκόκκινο. Μάλλον κακές ήταν οι σχέσεις του με τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη που αργότερα έγινε αρχηγός της «Χρυσής Νεολαίας», και πρωτοστάτησε στην πτώση του Όθωνα. Έγινε μάλιστα και πρωθυπουργός, όπως και ο Χαρίλαος Τρικούπης που ήταν όμως μικρότερος και όταν ο Πλωτίνος τελείωνε, εκείνος μόλις ξεκινούσε τη φοίτησή του στο «Βασιλικόν Γυμνάσιον».

Στο σπίτι ερχόταν τα απογεύματα ένας Δανός δάσκαλος, ο κ. Κοερέν, που του έκανε ιταλικά και αγγλικά. Ο νεαρός Πλωτίνος είχε μια έφεση στις ξένες γλώσσες, ίσως γιατί μεγάλωνε σε δίγλωσσο περιβάλλον, με ελληνικά και γερμανικά κι από μωρό άκουγε τα γαλλικά από τη γαλλίδα γκουβερνάντα του.

Κάποια ημέρα, του χάρισε ο πατέρας του το σπουδαίο μυθιστόρημα του Ούγου Φώσκολου, «Οι Τελευταίες επιστολές του Γιάκοπο Όρτις», που εκδόθηκε εκείνο τον καιρό κι ο νεαρός Πλωτίνος το διάβασε μονορούφι. Του άρεσαν οι ιδέες που πραγματευόταν το μυθιστόρημα. Τι σήμαινε ατομική ελευθερία, τι συλλογική, ποια ήταν τα ιδανικά του έρωτα. Όλοι οι γνωστοί του το είχαν διαβάσει. Το μυθιστόρημα του Φώσκολου είχε τεράστια απήχηση στο καλλιεργημένο κοινό της Αθήνας και πλήθος Ελλήνων συγγραφέων έσπευσε να το αντιγράψει. Και έγινε κακόγουστο, παραραξικάρδιο ανάγνωσμα με δακρύβρεχτες ιστορίες, στα επιστολικά μυθιστορήματα «Ο Λέανδρος» του Παναγιώτη Σούτσου και στο Θέρσανδρο του Επαμεινώνδα Φραγκούδη, όπου όλοι οι κεντρικοί ήρωες αυτοκτονούσαν κυριαρχημένοι από το απόλυτο ερωτικό πάθος, όπως ο Βέρθερος του Γκαίτε και ο Όρτις του Φώσκολου. Ακόμη και ένας θείος του, ο Γεώργιος Δ. Ροδοκανάκης, που ζούσε στη Σμύρνη αλλά ερχόταν τότε τότε

στην Αθήνα για να τους επισκεφθεί, έγραψε ένα ανάλογο λαϊκό ανάγνωσμα με τίτλο «Ο Μεγακλής ή ο ατυχής έρωσ».

Ο νεαρός Πλωτίνος διάβασε ακόμη, μετά από τις παροτρύνσεις του πατέρα του, τα ψυχολογήματα του Βουρζέ και τα φυσιολογήματα του Ζολά, όπως η «Νόρμα», η «Σονάμπουλα» και η «Λουκία», επίσης τα σοφά γυμνάσματα του Θωμά Αμβρουάζ και του Σαμάρα, τον «Περιπλανώμενο» του Αλέξανδρου Σούτσου, «το Απάνθισμα Επιστολών» του Αδαμάντιου Κοραή αλλά και την «επιτομή της αναγεννηθείσης Ελλάδος», γραμμένη από τον Αμβρόσιο Φραντζή.

Ο πατέρας του Πλωτίνου είχε να λείει ότι γνώρισε προσωπικά το Γάλλο σοφό, Βικτόρ Κουζέν, και είχε μαζί του ταξιδέψει στη Φλωρεντία αλλά και στη Βενετία, για να τον βοηθήσει στην έρευνα που έκανε τότε ο προφέσορας για τους νεοπλατωνικούς. Ο Κουζέν ενδιαφερόταν για τους Αλεξανδρινούς μαθητές του Πλάτωνα αλλά το ενδιαφέρον του επικεντρωνόταν κυρίως στο νεοπλατωνιστή Πρόκλο και είχε βρει πολλά ανέκδοτα έργα του στα χειρόγραφα της Βασιλικής Βιβλιοθήκης του Παρισιού. Θέλησε όμως να συμπληρώσει τις έρευνές του και με επισκέψεις σε άλλες Βιβλιοθήκες του κόσμου. Έτσι ο πατέρας του Πλωτίνου γνώρισε τον Πρόκλο, τον Πλωτίνο και την Υπατία, τη Αλεξανδρινή νεοπλατωνική φιλόσοφο που δολοφονήθηκε με απίστευτη αγριότητα από φανατικούς μοναχούς που την έβλεπαν σαν σύμβολο της μάθησης και της επιστήμης που ταυτίζονταν εκείνα τα χρόνια με την ειδωλολατρία. Αποτέλεσμα των ατελείωτων συζητήσεών του με τον Κουζέν ήταν να γίνει ο Κωνσταντίνος Ροδοκανάκης ένθερμος υποστηρικτής των ιδεών του νεοπλατωνικού φιλοσόφου Πλωτίνου και έτσι να προκύψει η ονοματοδοσία του νεώτερου Πλωτίνου.

Το 1843 εκδηλώθηκε η Επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου και ο νεαρός Πλωτίνος παρακολούθησε από τα παράθυρα του σπιτιού τους τον επαναστατημένο λαό, που περνούσε από την οδό Αγίας Ειρήνης και πήγαινε να διαδηλώσει στα ανάκτορα κραυγάζοντας: «Σύνταγμα – Σύνταγμα».

Στις πρώτες εκλογές, το Μάρτη του 1844, έγιναν μεγάλες φασαρίες με πολλούς νεκρούς. Ο αθηναϊκός λαός ξεσηκώθηκε με αρχηγό το Μακρουγιάννη και οι εξαγριωμένοι πολίτες εισβάλανε στο εκλογικό τμήμα της Αγίας Ειρήνης. Οι χωροφύλακες άρχισαν να πυροβολούν κι ακολούθησε αιματοκύλισμα. Η βία της εξουσίας και η χρήση όπλων προκάλεσαν την αντιβία και την αντίδραση του λαού. Η κατακραυγή για τα έκτροπα γενικεύτηκε σε ολόκληρη τη χώρα. Εκείνη η χρονιά ήταν πολύ δύσκολη για το νεαρό Πλωτίνο, που έμελλε να χάσει τον πατέρα του.

Η εποχή εκείνη στην Ελλάδα ήταν ιδιαίτερα ταραγμένη. Η ανέχεια ήταν απίστευτη, ένα μεγάλο κομμάτι του λαού στην ύπαιθρο ζούσε σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας και παρ' όλη την κρατική τρομοκρατία, η ανυπακοή και η αντίσταση ενάντια στην οθωνική τυραννία αυξανόταν. Η χώρα έμοιαζε με καζάνι που βράζει. Καθημερινά, οι στήλες των εφημερίδων ήταν γεμάτες από ληστείες, λιποταξίες χωροφυλάκων και οροφυλάκων, ανταρσίες οργανωμένων

τμημάτων του στρατού, απόπειρες αγροτικών εξεγέρσεων, περιπτώσεις απείθειας απέναντι σε κρατικούς υπαλλήλους και άλλα παρόμοια.

Το 1846, ο Πλωτίνος τελείωσε τις εγκύκλιες σπουδές του, αφού πέρασε 4 χρόνια στο δημοτικό σχολείο, 3 χρόνια στο Ελληνικό Σχολείο και 3 χρόνια στο «Βασιλικό Γυμνάσιο». Αποφασίσανε με τη μητέρα του να μετακομίσουν στην Αυστρία για να σπουδάσει στη Βιέννη ιατρική.

Μαζί με τη μητέρα του σχεδίασαν το ταξίδι τους για τη Βιέννη. Στον ερχομό τους στην Ελλάδα, είκοσι χρόνια πριν, οι γονείς του είχαν κάνει το ταξίδι οδικώς και για δυο ολόκληρους μήνες διέσχισαν ατέλειωτους στεριανούς δρόμους, περάσανε από το Σεμλίνο, έφτασαν στο Βελιγράδι και το Πιρότ και ύστερα περίμεναν στο Σάβο να ξεφουσκώσουν τα νερά του ποταμού για να περάσουν. Μετά από αρκετές ημέρες, κάνοντας ενδιάμεσους σταθμούς στη Μακεδονία, πέρασαν την κοιλάδα του Στρυμόνα, έφτασαν στη Λάρισα και συνέχισαν μέσα από επικίνδυνες εμπόλεμες ζώνες, με τελικό προορισμό την Αθήνα. Οι δρόμοι ήταν σε πολλά σημεία δύσβατοι, και συχνά σε περίπτωση κακοκαιρίας έκλειναν. Οι Έλληνες έμποροι ταξίδευαν ομαδικά, με τα καραβάνια, μεταφέροντας εμπορεύματα με άλογα, καμήλες και μουλάρια. Στη διάρκεια της διαδρομής στάθμευαν στα χάνια και τα καραβάν-σεράγια. Κάθε φορά που έφταναν στους τελωνειακούς σταθμούς των συνόρων περνούσαν από τη διαδικασία της καραντίνας για να διαπιστωθεί αν ήταν φορείς κάποιας επιδημίας. Σε περίπτωση που συνέβαινε κάτι τέτοιο τους κρατούσαν, ενώ στην αντίθετη περίπτωση έπαιρναν το ειδικό πιστοποιητικό υγείας, το οποίο τους εξασφάλιζε την απρόσκοπτη είσοδο στην επόμενη χώρα.

Τώρα τα πράγματα είχανε πια αλλάξει. Οι μεταφορές ανθρώπων, όπως και εμπορευμάτων, γίνονταν με το σιδηρόδρομο, που το δίκτυό του απλωνόταν όλο και περισσότερο, και με τα ατμόπλοια. Αποφασίστηκε λοιπόν το ταξίδι να γίνει με το ατμόπλοιο μέχρι την Τεργέστη και κατόπιν, από εκεί προς τη Βιέννη, με το σιδηρόδρομο.



ΒΥΡΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΟΜΟΣ Β'.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1876.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 21.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ.

ΥΠΟ
ΑΛΦΡΕΔΟΥ ΦΟΥΙΛΛΕΕ.

(Ἴδε συνέχειαν προηγουμένου φυλλαδίου.)

Ἄγαπάτε τὸ ἀγαθόν, ἴν' ἀγαπάτε ἀλλήλους· ἀγαπάτε ἀλλήλους ἵνα ἀγαπάτε τὸ ἀγαθόν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ ἐκθεσιν τῆς περὶ τοῦ καλοῦ Σωκρατικῆς διδασκαλίας, ἔπεται καὶ ἑβδομον, ἐπιγραφόμενον «Ἡ θρησκεία τοῦ Σωκράτους». Πλὴν ἴσως

κατὰ πρώτην ἔψιν φανῆ ὅπως οὖν παράδοξον πῶς ὁ συγγραφεὺς προηγουμένως πραγματευόμενος περὶ τῆς Θεολογίας τοῦ Σωκράτους, ἐπανέρχεται ἤδη ἐπὶ τὸ αὐτὸ θέμα. Ἀλλὰ Θεολογία καὶ Θρησκεία διαφέρουσιν· ἐκεῖ μὲν προὔκειτο περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως καὶ τῶν προσόντων αὐτοῦ, ἐνταῦθα δὲ γίνεται λόγος περὶ τῆς φυσικῆς λατρείας ἢτοι περὶ προσευχῆς, περὶ τῆς δημοσίας καὶ νομικῆς λατρείας, ἔνθα καὶ περὶ χρησμῶν καὶ μαντείας· κατόπιν δὲ περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Σωκράτους πρὸς τὴν θρησκείαν τῆς ἐποχῆς του, τέλος δὲ καὶ περὶ τοῦ δαιμονίου του.



1848, η επανάσταση στο Βερολίνο

ΜΗΝΑΣ ΝΕΦΕΛΩΔΗΣ

Από την Αθήνα αναχωρήσανε στις 31 Αυγούστου του 1847, τη μέρα που κηδεύονταν ο Ιωάννης Κωλέττης. Τα χρόνια εκείνα, οι θαλάσσιοι δρόμοι της ανατολικής Μεσογείου διασταυρώνονταν όλοι στη Σύρα. Έμειναν στην Ερμούπολη σε συγγενείς, εξαδέλφους από την πλευρά του πατέρα του, περιμένοντας το αυστριακό ατμόπλοιο του Λούντ, που ερχόταν από την Κωνσταντινούπολη με προορισμό την Τεργέστη. Συνάντησαν και τον εξάδελφο του Πλωτίνου, το Μανώλη Ροϊδη, που ήταν εσώκλειστος στο ιδιωτικό Λύκειο του Ευαγγελίδη, γιατί οι γονείς του ζούσαν στο Λιβόρνο. Ο Εμμανουήλ, ένα 12χρονο ωχρό και μελαγχολικό αγόρι, είχε μόνη παρέα του μια μαύρη γατούλα και μ' αυτήν έπαιζε όλη την ώρα. Βγήκανε για βόλτα στην παραλία και ο Εμμανουήλ εξομολογήθηκε στον Πλωτίνο πόσο άσχημη ήταν η ζωή του στο σχολείο, η μόνη του διασκέδαση ήταν να διαβάζει τη νύχτα στο κρεβάτι με το φως των κεριών τα γαλλικά βιβλία που δανειζόταν, τους «Τρεις Σωματοφύλακες», τον «κόμη Μοντεχρήστο», τον «Ουσκόκ» και όλα εκείνα τα καταπληκτικά έργα της γαλλικής λογοτεχνίας. Όρεξη για φαγητό δεν είχε διόλου, έτρωγε μόνο ψωμί και φρούτα και οι φήμες για τη μετάδοση της ασιατικής χολέρας του είχαν προξενήσει τρόμο. Πράγματι, σε ολόκληρη την πόλη υπήρχε διάχυτος ο φόβος γιατί στο γαλλικό ατμόπλοιο που «αφίχθη από την Αλεξάνδρεια την παρελθούσα εβδομάδα, δεν εδόθη αμέσως ελευθέρα κοινωνία, επειδή ένας Ανδριώτης ναύτης που είχε διακομισθεί στο Λοιμοκαθαρητήριο της Σύρου, απεβίωσε αιφνιδίως» και θεωρήθηκε ότι είχε προσβληθεί από χολέρα. Από τις εκθέσεις των γιατρών όμως δεν προέκυψε κάτι τέτοιο.

Το λιμάνι της Ερμούπολης ήταν ασφυκτικά γεμάτο από ελλιμενισμένα πλοία, υπήρχε μια διαρκής κίνηση καραβιών που μπαινόβγαιναν, σφύριζαν, παντού απλωνόταν η μυρωδιά του καμένου κάρβουνου. Στα γραφεία της αυστριακής ατμοπλοϊκής εταιρείας έμαθαν ότι το αυστριακό ατμόπλοιο θα έφτανε μετά από επτά μέρες. Πλήρωσαν τα ναύλα για την Τεργέστη, εισιτήρια δεύτερη θέση, 148 φράγκα επί 2. Σ' αυτά υπολόγισαν τα έξοδα διατροφής και διάφορα άλλα

χρειαζόμενα κατά το διάπλου, και τέλος ακόμη 100 περίπου φράγκα για τις επιθεωρήσεις των διαβατηρίων.

Όταν έφτασε το πλοίο τους, δεν αναχώρησε αμέσως, αλλά έμεινε αγκυροβολημένο στο λιμάνι με την πράσινη σημαία της καραντίνας, όπως συνέβαινε συχνά. Υποχρεώθηκε να παραμείνει σε καραντίνα, μιας και η χώρα προέλευσής του, η Τουρκία, θεωρούνταν επιχολέριος τόπος κι οι επιβάτες έπρεπε πρώτα να υποβληθούν στη βασανιστική διαδικασία της λοιμοκάθαρσης. Έτσι, παρέμειναν έγκλειστοι για πέντε ακόμη ημέρες στο Λοιμοκαθαρτήριο, ένα τεράστιο πέτρινο κτίριο στην άκρη του λιμανιού. Αφού έπλυναν με σαπούνι όλα τους τα ρούχα και τα έδωσαν στο προσωπικό για να τα καπνίσουν κι έτσι να τα απολυμάνουν, την έκτη ημέρα, το ξημέρωμα, τους επετράπη να επιβιβαστούν στο πλοίο τους και να αναχωρήσουν.

Αργά, το φάντασμα του Πλωτίνου, αρχίζει να ξεπροβάλλει από το σκοτάδι, λίγο λίγο αποκτά υπόσταση, παίρνει σάρκα και οστά. Μπροστά μου εμφανίζεται ο νέος άντρας που φλέγεται από ενθουσιασμό, εκστασιάζεται από τις πρωτόγνωρες εμπειρίες, από το ταξίδι ολόκληρο, παθιάζεται, τσουρουφλίζεται, ποθεί να γευτεί και να γνωρίσει το κάθε τι. Θέλει να πάρει μαζί του τις εικόνες από το λιμάνι της Ερμούπολης, τις μυρωδιές, τους ήχους. Το τραγούδι των σαλεπιτζήδων στο ξημέρωμα, τα κικιρίκια των πετεινών, τους φορτωμένους με λαχανικά γαϊδάρους, την εικόνα του μελαγχολικού εξαδέλφου Μανώλη, αξέχαστα, πολύτιμα εφόδια που θα τον συνοδεύουν. Άγρυπνος, κοιτάζει από τη γέφυρα του πλοίου τα απόνερα, το νησί της Σύρου που χάνεται, τον ήλιο που φλέγεται στην άκρη του πελάγους, την ημέρα που ξημερώνει, τα σύννεφα, το στερέωμα, ολόκληρο τον Αρχιπέλαγος που δονείται και πάλλεται, κι αισθάνεται ότι κάποιος ιδιαίτερος λόγος υπάρχει γι' αυτή την αποστολή. Το απόγευμα, ανεβασμένος πάλι στη γέφυρα του πλοίου παρακολουθεί τη δύση πίσω από τα βουνά της Πελοποννήσου, αργότερα, τις Σαπιέντζες νήσους, και πίσω από ένα μεσαιωνικό κάστρο την ενδοχώρα που μπλεδίζει, σκοτεινιάζει, χάνεται. Αποχαιρέτησε τη χώρα που γεννήθηκε, χωρίς να γνωρίζει αν θα την ξανάβλεπε ποτέ.

Μετά από τρεις ημέρες θαλάσσιου ταξιδιού, φτάσανε στο λιμάνι της Κέρκυρας όπου μείνανε λίγες ώρες για ανεφοδιασμό γαιανθράκων. Δύο ημέρες αργότερα, εισέρχονταν στον κόλπο της Τεργέστης που ήταν γεμάτος ψαρόβαρκες.

Η ιταλική πόλη ήταν μικρή και χαριτωμένη με πολυπληθή Ελληνική Κοινότητα. Στην αγορά οι περισσότεροι έμποροι μιλούσαν την ελληνική. Μείνανε σ' ένα ωραίο ξενοδοχείο και την επομένη πήγαν στο Σταθμό των τρένων. Ένα μεγάλο μέρος της διαδρομής θα το έκαναν με το σιδηρόδρομο. Πρώτη φορά ο Πλωτίνος έβλεπε το νέο αυτό μέσο μεταφοράς.

Παρασκευή ξημέρωμα, Τριέστη, Σεσάνα, Πράβαλντ, Άντελσμπεργκ, Λάιμπαχ... Σάββατο, Μάριμπορ. Ατμοί, καπνοί και έντονες μυρωδιές από καμένο κάρβουνο θα τον παρέπεμπαν πάντα σ' εκείνο το πρώτο ταξίδι. Την ίδια διαδρομή, με

άμαξα όμως, είχε κάνει και ο διάσημος Καζανόβα, όταν δραπέτευσε από τη φυλακή του στη Βενετία και διέφυγε μέσω Τεργέστης στη Βιέννη. Ο Πλωτίνος ονειρευόταν. Τον περίμεναν χίλιες δυο περιπέτειες. Μονομαχίες με ευγενείς, απελάσεις από την πόλη της Βιέννης, περιπλάνηση σ' ολόκληρη την Ευρώπη, ερωτικές ιστορίες και πολλοί πολλοί έρωτες. Περάσανε το Βέτζεν, το Γκρατζ και έφτασαν στο Ζέμμερινγκ. Εκεί διακοπτόταν η σιδηροδρομική γραμμή. Θα διανυκτέρευαν και θα συνέχιζαν την επομένη οδικώς με την άμαξα. Έτσι προωθούνταν οι επιβάτες στη Βιέννη.

Ξημέρωμα, ανεβήκανε στην άμαξα με τα 6 άλογα. Ο δρόμος ήταν σε κακά χάλια και οι δέκα επιβάτες, στριμωγμένοι σ' ένα τόσο μικρό χώρο, υπέφεραν αμίλητοι. Η άμαξα κάλυπτε μόλις και μετά βίας 50 χιλιόμετρα την ημέρα κι έτσι αναγκάζονταν να ταξιδεύουν και τη νύχτα. Το πέρασμα των Άλπεων, μια πανέμορφη κι επικίνδυνη διαδρομή, πάνω από χαράδρες και φαράγγια. Σ' αυτά τα λίγα χιλιόμετρα του περάσματος του Ζέμμερινγκ, γίνονταν μεγάλα έργα και οι εργάτες δουλεύανε κάτω από εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες ανοίγοντας σήραγγες και στήνοντας γέφυρες απ' όπου θα περνούσε το τρένο. Οι επιβάτες κρύωναν κι ο αμαξάς σταμάτησε σ' ένα χάνι όπου ήπιανε ένα ποτήρι Μπράντβάιν (καυτό κόκκινο κρασί με κανέλα) για να ζεσταθούν. Η άμαξα στην κατάβαση προς την πεδιάδα προχωρούσε ακόμη πιο αργά, με 5 μόλις χιλιόμετρα την ώρα. Διασχίσανε το Τιρόλο μέχρι το Ίνσμπρουκ, κι εκεί συναντήσανε και πάλι το σιδηρόδρομο. Έγινε η μετεπιβίβαση και ταξιδέψανε πιο άνετα τα τελευταία 150 χιλιόμετρα. Μετά από οκτώ συνολικά ημέρες ταξιδιού φτάσανε στη Βιέννη.



Εμμανουήλ Ροΐδης

ΜΗΝΑΣ ΧΙΟΝΙΣΤΗΣ

Μαζί με τη μητέρα του εγκαταστάθηκαν στο κέντρο της Βιέννης, κοντά σε συγγενείς. Η ελληνική κοινότητα είχε αρχίσει πια να φθίνει. Οι πλούσιοι Έλληνες και οι Γραικόβλαχοι είχαν ξεκινήσει από καιρό να δραστηριοποιούνται εμπορικά στην Ελλάδα και μετακόμιζαν οικογενειακώς. Παρόλα αυτά, η «οδός των Ελλήνων» είχε ακόμη αρκετά μαγαζιά, το περιοδικό «Λόγιος Ερμής» συνέχιζε να κυκλοφορεί και το ελληνικό σχολείο λειτουργούσε στο δεύτερο όροφο του σπιτιού της Αγίας Τριάδας για τα παιδιά και των δύο ελληνικών κοινοτήτων, προσελκύνοντας πολλούς μαθητές, κυρίως από τους κύκλους των Ελληνοαυστριακών υπηκόων. Οι δύο κοινότητες, του Αγίου Γεωργίου και της Αγίας Τριάδας, βρίσκονταν σε μακρόχρονη αντιπαλότητα. Κι όπως έλεγαν οι ντόπιοι, μόνο στο νεκροταφείο Σανκτ-Μαρξ της Βιέννης τα εύρισκαν μεταξύ τους οι δυο κοινότητες. Ο απόηχος από τη σημαντική πνευματική δραστηριότητα των παλαιότερων χρόνων, κυρίως στο χώρο της τυπογραφίας και της έκδοσης ελληνικών βιβλίων, εφημερίδων και περιοδικών υπήρχε ακόμη. Τα τυπογραφεία τύπωναν ελληνικά βιβλία και οι βιβλιοθήκες των δύο κοινοτήτων ήταν εξαιρετικά πλούσιες.

Ο Πλωτίνος γράφτηκε στην Ιατρική σχολή του πανεπιστημίου της Βιέννης. Μεταξύ των καθηγητών του ήταν και οι διάσημοι γιατροί Σκόντα και Ροκιτάνσκι. Το εξάμηνο πέρασε με πολλές καινούργιες καταστάσεις στις οποίες έπρεπε να προσαρμοστεί. Το 1848 έμελλε να είναι μία σημαδιακή χρονιά για την Ευρώπη, καθώς έπνεε σ' ολόκληρη την ήπειρο ο επαναστατικός άνεμος. Αποτέλεσμα της αναταραχής αυτής ήταν ο κλονισμός των διεθνών αγορών. Παντού επικρατούσε πανικός. Φήμες ακούγονταν ότι οι τράπεζες χρεοκοπούσαν και δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Το κοινό έχανε την εμπιστοσύνη του.

Στη Βιέννη, στη διάρκεια της διακυβέρνησης του αυτοκράτορα Φραγκίσκου Β' το πάλαι ποτέ λαμπρό πανεπιστήμιο είχε αρχίσει να ξεφτίζει σε ένα ασημαντομορφωτικό ίδρυμα. Η βασική του υποχρέωση περιοριζόταν στο να δημιουργεί ακαδημαϊκούς πολίτες πρόθυμους να υπηρετήσουν το κράτος και την εκκλησία.

Νέα πνευματικά ρεύματα, νέες αντιλήψεις είχαν αρχίσει να διαμορφώνονται στα γερμανικά Πανεπιστήμια, που η κυβέρνηση του Μέτερνιχ παρακολουθούσε με καχυποψία. Το πανεπιστήμιο γινόταν χώρος ζυμώσεων νέων ιδεών, τα θέματα συζήτησης μεταξύ σπουδαστών και καθηγητών ήταν ο ιδεαλισμός, ο φιλελευθερισμός και η ανάγκη για συνταγματικότητα. Οι ιδέες διαδίδονταν και δεν θα μπορούσαν να κρατηθούν για καιρό μακριά από την κοινωνία με μέτρα λογοκρισίας. Η ελευθερία και η εθνική συνείδηση ήταν τα κυρίαρχα θέματα στις συζητήσεις των Βιεννέζων σπουδαστών και μερικών από τα μέλη του διδακτικού προσωπικού. Η δυσαρέσκεια για το πολιτικό σύστημα και τους γενικούς όρους φοίτησης ήταν θέματα αντιπαράθεσης, και η πανευρωπαϊκή οικονομική κρίση προμήνυσε το επερχόμενο ξέσπασμα. Στα βιεννέζικα προάστια η φτώχεια και η πείνα έκαναν θραύση. Η μεσαία τάξη, στην οποία ανήκε η πλειοψηφία των σπουδαστών, απειλείτο με προλεταριοποίηση, αφού το πανεπιστήμιο παρήγε περισσότερους πτυχιούχους από τις υπάρχουσες ελεύθερες θέσεις ακαδημαϊκών. Οι σπουδαστές και η πλειοψηφία των συνειδητοποιημένων πολιτών δεν πίστευε πια ότι η κυβέρνηση μπορούσε να λύσει τα μεγάλα αυτά προβλήματα.

Το Φεβρουάριο, στο Λονδίνο, κυκλοφόρησε μια μπροσούρα από τον Κάρολο Μαξ και τον Φρειδερίκο Έγκελς, το «Κομμουνιστικό Μανιφέστο», που οι πρώτες του φράσεις έγιναν σύνθημα που γραφόταν στις εφημερίδες των τοίχων: «Ένα φάντασμα πλανιέται πάνω από την Ευρώπη: το φάντασμα του κομμουνισμού. Όλες οι δυνάμεις της γερασμένης Ευρώπης ενώθηκαν σε μια ιερή συμμαχία για να κυνηγήσουν αυτό το φάντασμα: ο πάπας και ο τσάρος, ο Μέτερνιχ κι ο Γκιζό, Γάλλοι ριζοσπάστες και Γερμανοί αστυνομικοί...»

Το επαναστατικό πνεύμα εξαπλώθηκε γρήγορα σε όλη την Ευρώπη και προκάλεσε αλυσιδωτές επαναστάσεις στη Γαλλία, στην Ιταλία, στη Γερμανία. Στις εφημερίδες τοίχου του πανεπιστημίου διάβαζαν κάθε μέρα τα καινούρια μαντάτα. «Στο Μιλάνο έχει στηθεί ολόκληρο οδόφραγμα αποκλειστικά από κάσες πιάνων που βρέθηκαν σε μια γειτονική αποθήκη», «στο Παρίσι ένα οδόφραγμα στήθηκε με σφαγμένα άλογα που πήραν οι εξεγερμένοι από τα σφαγεία». «Ο Μπωντλέρ, που μέχρι τότε μιλούσε μόνο τη γλώσσα των ανθέων, βρισκόταν μαζί με τους εξεγερμένους στα οδοφράγματα του Παρισιού».

Στους δρόμους της πόλης πλανιόταν η οργή, η απελπισία, η απόγνωση, η ελπίδα, ο έρωτας, η ελευθερία και ο θάνατος. Η επανάσταση του Παρισιού, το Φεβρουάριο του 1848, είχε δώσει το σύνθημα για τον ξεσηκωμό σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Στην Ουγγαρία ο Λάιος Κόσουτ, σε έναν επαναστατικό λόγο του αξίωσε να αποσυρθεί «η νεκρά χειρ» του βιεννέζικου απολυταρχισμού, γιατί έτσι μόνο θα μπορούσε να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία και η ελευθερία στην Ουγγαρία. Στις αρχές Μαρτίου του 1848, μόλις διαδόθηκε η είδηση για την επιτυχία της γαλλικής επανάστασης, μια μεγάλη εξέγερση ξέσπασε και στην ίδια την Αυστρία. Στη Βιέννη, οι φοιτητές ξεχύθηκαν στους δρόμους οδηγημένοι από το κάλεσμα της επανάστασης. Πλήθη λαού, υπό την καθοδήγηση των φοιτητών και των διανοουμένων, βρέθηκαν στους δρόμους και απαίτησαν τη

φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος. Η επέμβαση του στρατού προκάλεσε αιματοχυσία. Οι συγκρούσεις γενικεύτηκαν, κι αυτή τη φορά είχαν έρθει κοντά στους εξεγερμένους και οι εργάτες. Κεντρικό αίτημα των σπουδαστών, που επιδόθηκε στον αυτοκράτορα στις 12 Μαρτίου 1848, ήταν η ελευθερία του τύπου. Λίγες μέρες αργότερα ξεκίνησαν οι συμπλοκές με το στρατό. Παράλληλα οι πανεπιστημιακοί οργανώθηκαν σαν «ακαδημαϊκή λεγεώνα» στα πρότυπα της πολιτοφυλακής.

Μπροστά μου εμφανίζεται το πρόσωπο του παθιασμένου νέου άντρα που φλέγεται από ιδέες, από πάθος για δικαιοσύνη, τσουρουφλίζεται, ποθεί να αλλάξει τον κόσμο όλο, μέσα σε μια νύχτα, τα χέρια απλωμένα, ξαναμμένες κινήσεις, τα μαλλιά πετάγονται αγριεμένα, τα μάτια φλογίζονται, λάμπουν, το στόμα του υγρό, γεμάτο λέξεις, προτάσεις, ρητορεύει, ανησυχία, αγωνία, ανασφάλεια, επιθυμίες, ανυπομονησία τον πλημμυρίζουν. Θέλει, τώρα, τώρα τα θέλει όλα. Δεν υπάρχει χρόνος, δεν μπορεί να περιμένει...

Οι επαναστάτες απαίτησαν την καθαίρεση του Μέτερνιχ και η κυβέρνηση συμμορφώθηκε στο αίτημά τους, πιστεύοντας πως από τη στιγμή που θα εξαφανιζόταν το μισητό σύμβολο της αντίδρασης ο λαός θα επανερχόταν στην τάξη. Ο πρωθυπουργός Μέτερνιχ εκδιώχθηκε και η αυλή δεσμεύτηκε να παρουσιάσει νέο Σύνταγμα. Αντίθετα όμως από τις κυβερνητικές προσδοκίες, το επαναστατικό κίνημα, ενισχυμένο από την πρώτη εύκολη νίκη, επεκτάθηκε σ' ολόκληρη την αυτοκρατορία. Η επανάσταση του Μαρτίου είχε νικήσει. Την ίδια περίπου εποχή, τον Απρίλιο του 1848, σχηματίστηκε μια φιλελεύθερη κυβέρνηση στην Ουγγαρία, υπό την ηγεσία του κόμη Λάιους Μπότανυ. Στο σχηματισμό της πήραν μέρος μεγάλες εθνικές μορφές, όπως ο Λάιους Κόσουτ. Το Μάιο, οι κινητοποιήσεις της «ακαδημαϊκής λεγεώνας» συνεχίστηκαν, στήθηκαν και πάλι οδοφράγματα στους δρόμους ενάντια στην ανασύνταξη των συντηρητικών δυνάμεων. Οι φοιτητές αισθάνονταν αλληλέγγυοι με τους εργάτες και τους μικροβιοτέχνες που είχαν στηρίξει τον αγώνα τους και θέλανε να βοηθήσουν στην επίλυση των προβλημάτων τους. Όμως, στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης, τα μαθήματα είχαν σταματήσει από καιρό, πολλοί φοιτητές που προέρχονταν από την επαρχία είχαν αποχωρήσει και ο αριθμός της «ακαδημαϊκής λεγεώνας» είχε μειωθεί αισθητά. Για το λόγο αυτό η «Λεγεώνα» δεν πήρε μέρος στη «σφαγή στο Πράτερ», όταν, στις 23 Αυγούστου, η Εθνική πολιτοφυλακή άνοιξε πυρ εναντίον των εργατών των ορυχείων που διαδήλωναν. Σ' αυτή τη φάση η επανάσταση της Βιέννης βρέθηκε σε θέση άμυνας.

Το Σεπτέμβριο του 1848, η κατάσταση στην Ουγγαρία, που είχε πάρει πια το δρόμο της ανοιχτής σύγκρουσης, χειροτέρευσε. Οι Κροάτες ενθαρρυμένοι από τους Αυστριακούς εισέβαλαν στην Ουγγαρία. Η στρατιωτική επέμβαση προκάλεσε την αγανάκτηση των Ούγγρων και κατά τη διάρκεια μιας εξέγερσης στη Βουδαπέστη, οι επαναστάτες λυντσάρισαν τον αυτοκρατορικό διοικητή. Σαν

αντίδραση στο γεγονός, με βασιλικό διάταγμα, διαλύθηκε η Ουγγρική Εθνοσυνέλευση. Τα γεγονότα στην Ουγγαρία έδωσαν την ευκαιρία για μια νέα επαναστατική εξέγερση στη Βιέννη, στις αρχές Οκτωβρίου του 1848. Ήταν η τελευταία σοβαρή προσπάθεια του γερμανόφωνου πληθυσμού ν' αναλάβει την επαναστατική πρωτοβουλία. Το επαναστατημένο πλήθος, στις 6 Οκτωβρίου 1848, λυντσάρισε τον αυτοκρατορικό υπουργό Πολέμου, Τέοντορ Γκραφ Λατούρ. Μετά απ' αυτό, ο αυτοκρατορικός στρατός προχώρησε ενάντια στην εξεγερμένη Βιέννη. Η ελπίδα των Βιεννέζων επαναστατών για βοήθεια από τους Ούγγρους συντρόφους τους δεν βρήκε ανταπόκριση. Στη συνέχεια ο αυτοκρατορικός στρατός, με την καθοδήγηση του υπεραντιδραστικού πρίγκιπα Άλφρεντ Βίντισγκραιτς, κατέλαβε τη Βιέννη και εφάρμοσε σκληρά αντίποινα εις βάρος της ηγεσίας των επαναστατών.

Η Βιέννη καταλήφθηκε στις 31 Οκτωβρίου από τους αυτοκρατορικούς. Οι νικητές έστησαν ένα γρήγορο και αιματηρό δικαστήριο. Η «ακαδημαϊκή λεγεώνα» διαλύθηκε, μερικά από τα μέλη της διέφυγαν στην Ουγγαρία κι ενώθηκαν με το στρατό των επαναστατημένων. Σπουδαστές, οι οποίοι φυλακίστηκαν, υποχρεώθηκαν σε αναγκαστική στράτευση. Τα κτίρια του πανεπιστημίου της Βιέννης καταλήφθηκαν από το στρατό. Και μόνο τον επόμενο χρόνο επρόκειτο να ξανανοίξει το πανεπιστήμιο τις πόρτες του στους φοιτητές.

Υπήρξαν φορές που ένιωθα να με πλημμυρίζει μια τρυφερότητα για τον Πλωτίνο και άλλες στιγμές που οργιζόμουν για την απουσία του, την έλλειψη αποκρίσεων, τη σιωπή. Η χρονιά της επανάστασης τον επηρέασε, όπως συνέβη με τόσους νέους ανθρώπους. Ο Πλωτίνος συμμετείχε ενεργά από την αρχή και σε όλη τη διάρκεια της επανάστασης στη Βιέννη. Και όταν οι αυτοκρατορικοί άρχισαν τις συλλήψεις και τα δικαστήρια, παρακινούμενος από τους συμφοιτητές του, αποφάσισε να ταξιδέψει στη Βουδαπέστη για να πάρει μέρος στην εξέγερση. Οι επαναστάτες με την πανέξυπνη τακτική τους είχαν ήδη απωθήσει τους Κροάτες που είχαν εισβάλει στη χώρα. Ο Πλωτίνος βρέθηκε στο Πανεπιστήμιο της Βούδας και άκουσε τους λόγους του Λάιους Κόσουτ, του ηγέτη της ουγγρικής επανάστασης, ενός γοητευτικού ρήτορα, που μιλούσε για ελευθερία, εθνική απελευθέρωση, αξίωνε ισότητα απέναντι στους νόμους και στους φόρους, καθώς και την κατάργηση των προνομίων στους ευγενείς. Ένθερμος υποστηρικτής της Ουγγρικής ανεξαρτησίας και χωρίς να ξεχνάει την ελληνική καταγωγή του, ο Πλωτίνος θεωρούσε τον εαυτό του «Ούγγρο πολίτη». Στην Πέστη συνάντησε πολλούς Έλληνες. Στην ελληνική κοινότητα λειτουργούσαν ελληνικά σχολεία, τυπώνονταν ελληνικά βιβλία. Υπήρχε αξιόλογη βιβλιοθήκη με πληθώρα ελληνικών βιβλίων, που εκδίδονταν στην Ουγγαρία. Και λειτουργούσε μια σπουδαία σχολή για την προπαρασκευή δασκάλων προοριζόμενων για τα ελληνικά σχολεία της Αυστρο-Ουγγαρίας. Παντού συναντούσε πλανόδιους Έλληνες εμπόρους, μαγαζιά με τούρκικα είδη, ελληνικά παντοπωλεία που πουλούσαν πλήθος ανατολίτικα προϊόντα. Είχαν

αποκτήσει προνόμια, γιατί είχαν πολεμήσει για τον αυστριακό στρατό στις μεγάλες αναμετρήσεις του με τους Οθωμανούς και με τους Γάλλους, στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα. Και οι κοινότητες αυτές είχαν πρωτοστατήσει στην ελληνική επανάσταση. Συνάντησε Έλληνες με εξαιρετική μόρφωση, γαλουχημένους με τις ιδέες της γαλλικής επανάστασης, ζυμωμένους με τα ιδεολογικά ρεύματα της Ευρώπης κι εξοικειωμένους με τις επαναστατικές ιδέες της εποχής. Παρακολουθούσαν από κοντά τα γεγονότα εκείνων των ημερών και τον αγώνα των Ούγγρων να απαγκιστρωθούν από τη ηγεμονία των Αψβούργων.

Στο τέλος του χρόνου, οι Αυστριακοί, αφού σύντριψαν την επανάσταση στη Βιέννη, ανασυντάχθηκαν, εισέβαλαν στην Ουγγαρία και μέσα σ' ένα μήνα κατέλαβαν την Πέστη. Ο Πλωτίνος, κάτω από το φόβο της απέλασης, αναγκάστηκε να φύγει. Αυτή τη φορά πήρε το δρόμο της επιστροφής. Απογοητευμένος από την ήττα της εξέγερσης έφτασε στη Βιέννη, κι αφού έμαθε για την κατάληψη του πανεπιστημίου από το στρατό, αποφάσισε, από κοινού με τη μητέρα του, να πάνε στο Βερολίνο για να συνεχίσει εκεί τις σπουδές του.

Η Γερμανία. Απομονωμένη νότια από το γρανιτένιο τείχος των Άλπεων, προς το βορρά επίπεδες, αμμώδεις εκτάσεις, δάση, αλίπεδα και ατέλειωτη ενδοχώρα. Χώρα της μύρας, της ρακής και του κριθαρόψωμου. Χώρα των πολλών ποταμών και των επαναστάσεων. Το ταξίδι καταγραφόταν με λεπτομέρειες στο μυαλό του. Έφτασαν στο Βερολίνο, στην «Αθήνα του Σπρέε», όπως ονόμαζαν την πόλη τους οι Βερολινέζοι. Μια πόλη φτιαγμένη από παραποτάμιες πολίχνες που γύρω τους ξεδιπλωνόταν σαν φίδι ο Σπρέε, ο ποταμός, με τις άπειρες διακλαδώσεις και τις ποταμολίμνες του. Φορηγίδες και ποταμόπλοια ταξίδευαν αργά, πάνω στο κατάστρωμα μαυρισμένοι από την καρβουνόσκονη ναύτες έπιναν μπίρα, τραγούδαγαν κι έπαιζαν φουσαρμόνικες. Το κτίριο του σταθμού του σιδηρόδρομου σκοτεινό και βρώμικο, τα τρένα μπεινοβγαίνανε χωρίς σταματημό, ατμοί, καπνοί και μυρωδιά από καμένο κάρβουνο, μυρωδιά γεμάτη μνήμες, περισσότερα φτερουγίζανε στην οροφή του κτιρίου.

Ο νεαρός Πλωτίνος γράφτηκε στο πανεπιστήμιο Χούμπολντ. Αρχισαν τα μαθήματα: Ιστορία της Ιατρικής, Εγκυκλοπαιδεία και Μεθοδολογία, Γενική ανατομία, Γενική παθολογία, Φαρμακολογία και Περί ύλης φαρμάκων...

Την ημέρα του την περνούσε στο πανεπιστήμιο, στις παραδόσεις στα αμφιθέατρα και στα εργαστήρια για πειράματα. Βιβλιοθήκη, διάβασμα. Ευχάριστες συναντήσεις, οι παλαιοί συμμαθητές από το «Βασιλικόν Γυμνάσιον» της Αθήνας, ο Τιμολέων Φιλήμων, ο Ιωάννης Πανάς, οι Κοντόσταυλοι που ήταν συμφοιτητές του στο Χούμπολντ.

Αργά τ' απογεύματα σύχναζαν στην ταβέρνα του Χίππελ, στη Φρίντρηχστράσε. Ήταν ο τόπος συνάντησης όλων των ανήσυχων φοιτητών. Εδώ, σύχναζαν και οι νέοι Εγγελιανοί. Γίνονταν κοσμογονικές συζητήσεις, φιλοσοφικές κουβέντες μέχρι πρωίας. Μαζί με τους παλιούς συμμαθητές, γνώρισε το Θεόδωρο Κωνσταντινίδη από το Ναύπλιο που σπούδαζε επίσης ιατρική. Ο

Κωνσταντινίδης είχε αλλάξει το επώνυμό του σε Αρεταίος, επειδή θαύμαζε βαθύτατα τον αρχαίο Έλληνα γιατρό και μπορούσε να μιλάει με τις ώρες για τις φιλοσοφικές του απόψεις. Με αφορμή το μάθημα που έκαναν στο πανεπιστήμιο: «Εξήγηση των γνησίων του Ιπποκράτους συγγραμμάτων», συγκρούονταν συχνά, γιατί ο Θεόδωρος είχε την άποψη ότι ο Αρεταίος υπήρξε γιατρός σημαντικότερος του Ιπποκράτους και πιο οξυδερκής.

Έβγαιναν και περπατούσαν στο δρόμο, ζαλισμένοι λίγο από τα μαθήματα και λίγο από το κρασί. Εκεί γύρω, στους φαρδείς δρόμους και στις αλέες, είχε χυθεί άφθονο το αίμα των εξεγερμένων. Μόλις τον περασμένο χρόνο, στις 18 του Μάρτη, σε μια διαδήλωση, ο πρωσικός στρατός είχε ανοίξει πυρ και πολλοί διαδηλωτές είχαν πέσει νεκροί. Στην Κένιγκστράσε, στην Αλεξάντερπλάτς, στη Φρίντρηχστράσε, στην Όμπερβαλστράσε, στη Γέγκερστράσε στήθηκαν οδοφράγματα. Οι συγκρούσεις συνεχίζονταν και ο στρατός πυροβολούσε στο ψαχνό. Όταν δόθηκε διαταγή να σταματήσει το πυρ, 183 άνθρωποι κείτονταν νεκροί μόνο στην Αλεξάντερπλάτς. Τα κουφάρια των νεκρών τα μετέφεραν και τα τοποθέτησαν σε σειρές, στην αυλή του πύργου του Φρειδερίκου-Γουλιέλμου Δ'. Και στις 22 Μαρτίου, ο λαός είχε υποχρεώσει, με την απειλή των όπλων, το βασιλιά να σταθεί ασκεπής, όταν μπροστά του πέρασε η μεγάλη πορεία της κηδείας των 200 νεκρών που οδηγήθηκαν για ταφή στο νεκροταφείο του Φρίντρηχσχάιν. Πίσω τους οι νεκροί άφηναν μισοτελειωμένες ιστορίες, που σκόρπισαν και κηδεύτηκαν μαζί τους...

Ο Πλωτίνος γρήγορα γνωρίστηκε με νεαρούς Γερμανούς φοιτητές. Άκουγε ότι όλοι τους σχεδόν κάπου ανήκαν. Σε ένα σύλλογο ή σε κάποια Νεολαία. Εκτός κι αν ήταν ατομιστές και μοναχικοί, αυτούς τους έλεγαν «Άγριους». Οι περισσότεροι ήταν μέλη σε διάφορους τοπικούς συλλόγους ή οργανωμένοι στις Νεολαίες και στις φάλαγγες, που είχαν παραστρατιωτικό χαρακτήρα και διοργάνωναν, σχεδόν καθημερινά, μονομαχίες με σπάθη και συχνούς ελαφρούς τραυματισμούς. Όλες αυτές οι φατρίες και οι έριδες, που είχαν τις ρίζες τους σε τοπικές αντιθέσεις, αντιθέσεις για λόγους εθνικούς ή για λόγους προσωπικούς, του φαίνονταν ανοησίες και πράγματα ανούσια. Δεν θέλησε να λάβει μέρος σε αυτά. Μόνον οι Νεολαίες φαίνονταν να έχουν λόγο ύπαρξης. Είχαν βρεθεί στην πρωτοπορία των εξελίξεων μαζί με τους επαναστάτες και τους εξεγερμένους σ' όλη τη διάρκεια της επανάστασης του 1848 και τώρα ακόμη συζητούσαν τα γεγονότα της προηγούμενης χρονιάς και ανέλυαν τις εμπειρίες που είχαν αποκομίσει.

Μέσα από τις παρέες αυτές ήλθε για πρώτη φορά σε επαφή με τις σύγχρονες ιδέες των Γερμανών και των Γάλλων φιλοσόφων. Άρχισε να ενδιαφέρεται για την πολιτική φιλοσοφία και έγινε θαυμαστής του Χέγκελ. Στο πανεπιστήμιο γνωρίστηκε με ένα νέο άντρα, το Γερμανοεβραίο Φέρντιναντ. Εκείνος ζούσε στο Ντίσελντορφ αλλά ερχόταν συχνά στο Βερολίνο, όπου έκανε τη διδακτορική του διατριβή με θέμα τη φιλοσοφία του Ηράκλειτου. Ο Φέρντιναντ είχε συλληφθεί στο Βερολίνο τη χρονιά της επανάστασης και είχε φυλακιστεί για αρκετούς μήνες. Ήξερε καλά τα ελληνικά. Χρειάστηκε όμως κάποια στιγμή τη βοήθεια

του Πλωτίνου για την εργασία του κι έτσι γίνανε φίλοι. Ο Φέρντιναντ ήταν άνθρωπος του πάθους και της παραφοράς. Ερωτευόταν με την πρώτη ματιά. Βγήκανε μαζί αρκετές φορές έξω, κάνανε πολλές τρέλες, ακόμη κι ερωτικές καντάδες.

Όταν συζητούσαν για την πολιτική, ο Φέρντιναντ φώναζε οργισμένος και γεμάτος πάθος χτύπαγε το χέρι του στο τραπέζι: «Μόνο οι αναρχικοί καταγγέλλουν τα ελαττώματα του πολιτισμού. Οι κοινωνικές τάξεις ακρωτηριάζουν τον άνθρωπο και τις επιθυμίες του και δημιουργούν ανισορροπίες. Δες, στη φύση επικρατεί απόλυτη αρμονία, ενώ στις ανθρώπινες κοινωνίες έχουμε τεράστιες ανισότητες, από τη μια υπεραφθονία και από την άλλη φτώχεια και δυστυχία. Αυτή η ανισότητα ανάμεσα στους πλούσιους και στους φτωχούς είναι έργο των ανθρώπων. Μήπως νομίζεις ότι οι άνθρωποι αγαπάνε τη δουλειά; Την απεχθάνονται κι εργάζονται μόνο από ανάγκη, ο άνθρωπος θέλει να χορεύει, να ερωτεύεται, να στοχάζεται, ν' απολαμβάνει τη ζωή. Τη δουλειά, μόνο αν γινόταν ελκυστική, θα την αγαπούσε ο άνθρωπος».

Ο Φέρντιναντ ταξίδευε πολύ και σ' ένα από τα ταξίδια του στο Παρίσι είχε γνωριστεί με τον Προυντόν, τον άνθρωπο που θεωρούνταν ο συνεχιστής των ιδεών του Καρόλου Φουριέ. Έκτοτε, όποτε μπορούσε, πήγαινε στο Παρίσι και τον επισκεπτόταν. Τον υπόλοιπο καιρό διατηρούσαν αλληλογραφία και ο Φέρντιναντ έστελνε στον Προυντόν κείμενα αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων που τόσο τον ενδιέφεραν.

«Αχ, η Γαλλία! Ακουμπάει σε τρεις θάλασσες, απ' όπου περνούν πέντε μεγάλα θαλάσσια ρεύματα και τραβούν σε πέντε διαφορετικές κατευθύνσεις. Το κλίμα, βόρεια, σχεδόν γερμανικό και συνάμα βελγικό, νότια, όμοιο σχεδόν με το κλίμα της Ιταλίας. Στο Βορρά βλέπεις σταροχώραφα και σιτοβολώνες, στο Νότο παντού καλαμπόκια κι ορυζώνες. Στο Βορρά, τα ρεπάνια κι οι κράμβες, στο Νότο οι ελιές· στο Βορρά τα λινάρια, στο Νότο τα μετάξια, και παντού παντού αμπελώνες. Και κρασιά. Μα τι κρασιά! Τι ποιότητα και γεύσεις. Από πού ν' αρχίσεις και πού να τελειώσεις, από το «Μπορντώ» στο κρασί της «Βουργουνδίας», το γεμάτο άρωμα «Σαιν Ζώρζ», το «Λουνέλ» και το «Φροντινιάν» του Νότου, και ο αφρίζων «Καμπανίτης»!

Και τι ποικιλίες, τι λευκά, τι κοκκινέλια, το «Πετί Μασόν» και το «Σαμπλίζ», και το Σαμπερτέν, και το Σατώ Λαρός, το Σωτέρν, το Ρουσιγιονέ, και το Αι Μουσέ!

Κι αν καθίσει κανείς κι αναλογισθεί ότι καθένα από αυτά τα κρασιά κάνει διαφορετικό μεθύσι, κι ότι με λίγα μόλις μπουκάλια κρασί βιώνει κανείς όλες τις χαρές της ζωής, μία προς μία, αρχίζοντας από τις Καντρίλιες, φτάνει στη «Μασσαλιώτιδα», κι από την υπέρτατη χαρά του γλεντιού φτάνει στην κορύφωση της διασκέδασης, στο χορό του Κανκάν και στον άγριο πυρετό της εξέγερσης, και μ' ένα μπουκάλι σαμπάνιας στο τέλος ολόκληρος ο κόσμος γίνεται δικός σου και αριβάρεις πια στο ξέφρενο κέφι.

Μόνο στη Γαλλία υπάρχει μια τέτοια πόλη, το Παρίσι, που μέσα του συγκεράζονται και ανθούν όλοι μαζί οι ευρωπαϊκοί πολιτισμοί κι ολόκληρη η

ευρωπαϊκή ιστορία, και σε τακτά χρονικά διαστήματα ξεσπούν ηλεκτρικές εκκενώσεις, κάτω από τις οποίες ένας ολόκληρος κόσμος σείεται και δονείται. Μια πόλη, της οποίας οι κάτοικοι συνδυάζουν το πάθος της απόλαυσης με το πάθος του ιστορικού γίνεσθαι, όπως κανένας άλλος λαός, οι κάτοικοι της πόλης αυτής ξέρουν να ζουν σαν τους αρχαίους επικούρειους και να πεθαίνουν σαν τους ατρόμητους Σπαρτιάτες, σαν τον Αλκιβιάδη και το Λεωνίδα. Μια πόλη, που, στ' αλήθεια, όπως λέει κι ο Λουί Μπλαν είναι η καρδιά και το μυαλό του κόσμου.

Άμα σταθείς στο πιο ψηλό σημείο της πόλης, στη Μονμάρτη, ή στις βεράντες των καφενείων του Σαιν-Κλου και κοιτάξεις από ψηλά, ή αν περιπλανηθείς στις γειτονιές και στα προάστια της, νιώθεις ότι η Γαλλία το ξέρει, ότι έχει πλήρη συνείδηση της αξίας και της σπουδαιότητας του Παρισιού, γι' αυτό και η χώρα ολόκληρη σπαταλάει τις σημαντικότερες δυνάμεις της προκειμένου να συντηρήσει και να διατηρήσει το Παρίσι σε άριστη κατάσταση. Το κανακεύει σαν μια όμορφη οδαλίσκη, ξαπλωμένη πάνω στο μπρούτζινο ντιβάνι, στολισμένη με τα χρώματα της ουράς του παγωνιού, που απλώνεται υπερήφανο πάνω στους ζεστούς γήλοφους, τους κατάσπαρτους με αμπελώνες και στο χαραγμένο από το Σηκουάνα κάμπο.

Πουθενά στον κόσμο δε θα δεις τέτοια υπέροχη θέα, όπως τη θέα στη διαδρομή του σιδηρόδρομου προς τις Βερσαλλίες, πέρα εκεί στις καταπράσινες κοιλάδες με τα αμέτρητα χωριουδάκια και τις μικρές πολίχνες, δεν θα ξαναδείς ποτέ τέτοιο πανέμορφο τοπίο, τόσα άψογα και όμορφα αρχιτεκτονήματα, κτισμένα γεμάτα γούστο και καλαισθησία, χωριά ολόκληρα και κωμοπόλεις, το Συρέν, το Σαιν-Κλου, η Σέβρ, το Μονμορανσί, το Ενζιέν, και τόσα άλλα. Όπου κι αν πας κι όπου κι αν βρεθείς κι όποια διαδρομή κι αν ακολουθήσεις, παντού περιστοιχίζεσαι από ομορφιά, από υψηλό γούστο κι απίστευτη καλαισθησία στη χρήση του τοπίου· οι κάτοικοι, λες, κι είναι εμπνευσμένοι από μια βαθιά αίσθηση του ωραίου. Γιατί το Παρίσι είναι η Βασίλισσα των πόλεων και έχει φροντίσει γύρω του να περιστοιχίζεται από ομορφιά.

Βεβαίως για να υπάρξει το Παρίσι πρέπει πρώτα να υπάρχει η Γαλλία, και μόνο σαν γνωρίσει κανείς τον τεράστιο πλούτο της χώρας αυτής καταλαβαίνει πώς στήθηκε αυτή η απαστράπτουσα και γεμάτη πλούτο κι αφθονία πόλη. Δεν το καταλαβαίνεις βέβαια, όταν έρχεσαι από το Βορρά με το σιδηρόδρομο, διασχίζοντας με ταχύτητα τις πεδιάδες της Φλάνδρας και της Αρτουά και τα δάση με τους γυμνούς από αμπελώνες λόφους της Πικάρντια. Από εκείνη τη διαδρομή δεν θα δει κανείς παρά μόνο καλαμποκοχώραφα, βοσκοτόπια και κοιλάδες με ποτάμια και έλη, τοπίο μονότονο που διακόπτεται μόνο από εναλλασσόμενους γήλοφους με χαμηλή, θαμνώδη βλάστηση· και μόνο όταν φτάσεις στην Ποντουάζ, αρχίζεις να μυρίζεις λίγο Παρίσι και τότε θα δεις επιτέλους και λίγη από την «ομορφιά της Γαλλίας». Και το Παρίσι το αισθάνεσαι καλύτερα όταν διασχίσεις τις καρπερές κοιλάδες της Λοτρινζέν και τους λευκούς, ασβεστολιθικούς λόφους της Σαμπάνιε με την πανέμορφη κοιλάδα, που διασχίζει ο Μάρνης μέχρι κάτω στη μητρόπολη· και θα το

καταλάβεις ακόμη καλύτερα, αν διασχίσεις σιδηροδρομικώς τη Νορμανδία μέσω της Ρουέν, τότε ακολουθώντας και τότε διασταυρώνοντας τη φιδωτή διαδρομή του Σηκουάνα. Ο Σηκουάνας μοιάζει να κουβαλάει τον ανασασμό του Παρισιού μέχρι πέρα στις εκβολές του· τα χωριά, οι πολίχνες, οι λόφοι, όλα θυμίζουν πια το τοπίο του Παρισιού, μόνο που όλα γίνονται πιο όμορφα, πιο πλούσια και πιο καλαίσθητα όσο πλησιάζεις στο κέντρο της Γαλλίας. Το πώς όμως δημιουργήθηκε αυτή η πόλη, το Παρίσι, το κατάλαβα για τα καλά όταν περπάτησα κατά μήκος της Λουάρ και από εκεί ανέβηκα στα βουνά και περιπλανήθηκα στους αμπελώνες της Βουργουνδίας. Είχα επισκεφθεί το Παρίσι τα δύο τελευταία χρόνια της μοναρχίας, όταν η αστική τάξη χαιρότανε όλες τις απολαύσεις της κυριαρχίας της, όταν το εμπόριο και η βιομηχανία απέδιδαν ακόμη, κι όταν οι νεαροί αστοί και η μικροαστική τάξη είχαν ακόμη λεφτά για να σπαταλάνε σε διασκεδάσεις, και ένας μέρος της εργατικής τάξης περνούσε ακόμη σχετικά καλά, ώστε να συμμετέχει στη γενική φαιδρότητα και χαλαρότητα. Ξαναείδα το Παρίσι τη σύντομη περίοδο της γενικής μέθης, τους μήνες του μέλιτος της Δημοκρατίας, Μάρτη και Απρίλη, όταν οι εργάτες διάβαιναν τις γεμάτες ελπίδα πύλες της Δημοκρατίας και με την πιο απόλυτη ξενοιασιά «της προσέφεραν τους τρεις μήνες εξαθλίωσης», καθώς την ημέρα την περνούσαν με πατάτα και ξερό ψωμί και τις νύχτες στα βουλεβάρτα ποτίζανε το δέντρο της ελευθερίας, τρέχανε εδώ κι εκεί γεμάτοι όνειρα και πανηγυρίζανε τραγουδώντας τη «Μασσαλιώτιδα», ενώ οι μπουρζουάδες κρυμμένοι όλη τη μέρα στα σπίτια τους, ανάβανε τις νύχτες πολύχρωμα φωτάκια για να κρύψουνε τη λαϊκή οργή.

Ήρθα στο Παρίσι ξανά, τον Οκτώβριο. Ανάμεσα στο Παρίσι του τότε και στο Παρίσι του τώρα είχαν μεσολαβήσει η 15^η Μάη και η 25^η Ιούνη, είχε μεσολαβήσει ο πιο άνισος αγώνας που είχε ιδεί η ανθρωπότητα, υπήρχαν ποτάμια αίματος, υπήρχαν δεκαπέντε χιλιάδες πτώματα. Οι χειροβομβίδες του στρατηγού Καβανιάκ είχαν διαμελίσει την ακαταμάχητη παρισινή φαιδρότητα· η «Μασσαλιώτιδα» και το «Τραγούδι του Χωρισμού» δεν ακούγονταν πια, μόνο οι αστοί σιγοτραγουδούσαν ακόμη μέσα από τα δόντια το «Πεθαίνοντας για την Πατρίδα»· οι εργάτες, χωρίς ψωμί και χωρίς όπλα, έσφιγγαν με λύσσα τα δόντια· και η αδιατάρακτη Δημοκρατία, υποταγμένη στην κατάσταση πολιορκίας, είχε ξαναγίνει ενάρετη, ήσυχη, μετρημένη και καθώς πρέπει. Όμως το Παρίσι ήταν πεθαμένο, δεν ήταν πια το Παρίσι. Στα βουλεβάρτα έβλεπες μόνο τους μπουρζουάδες και τους χαφιέδες της αστυνομίας· οι αίθουσες χορού και τα θέατρα έρημα· τα χαμίνια ντυμένα με τη στολή της εθνοφρουράς, ξεπουλημένα για 30 δεκάρες στην ενάρετη Δημοκρατία, η μπουρζουαζία όσο πιο πολύ αποβλακωνόταν, τόσο πιο πολύ το χαιρόταν - με λίγα λόγια ήταν ξανά το Παρίσι του 1847, χωρίς όμως ψυχή, χωρίς ζωή, χωρίς ζεστασιά κι αυτό το κάτι που κουβαλούσαν μαζί τους οι εργάτες παντού. Το Παρίσι ήταν νεκρό, κι αυτό το όμορφο πτώμα, γινόταν φρικτότερο, όταν θυμόταν κανείς πώς ήταν παλιά (3)

Το 1850, ο Πλωτίνος, επηρεασμένος από το έργο του Προυντόν, αποφάσισε να ταξιδέψει στο Παρίσι για να τον γνωρίσει προσωπικά. Ο Προυντόν, στην εφημερίδα *Le Peuple*, που εξέδιδε, έκανε σκληρή κριτική στον αυτοκράτορα Λουδοβίκο-Ναπολέοντα, στους αστούς και στους αντιδραστικούς και για την κριτική του αυτή είχε καταδικαστεί σε τρία χρόνια φυλάκιση. Βρισκόταν στις φυλακές της Αγίας Πελαγίας, ήδη από ένα χρόνο. Ήταν η δεύτερη φορά στη ζωή του που φυλακιζόταν για τις πολιτικές του ιδέες. Οι φίλοι του, παρ' όλα αυτά, μπορούσαν να τον επισκέπτονται, ενώ είχε κατακτήσει και το δικαίωμα να βγαίνει κάπου κάπου στο Παρίσι.

Ο νεαρός Πλωτίνος επισκέφθηκε τον Προυντόν στη φυλακή. Εκεί συνάντησε και άλλους νέους επισκέπτες. Όπως συνέβαινε και στην αρχαιότητα που συνέρεαν οι νέοι της Αθήνας στο δεσμοκτήριο για ν' ακούσουν τους τελευταίους λόγους του Σωκράτη, κι αργότερα στη νήσο Γυάρο -τόπο εξορίας για τους πολιτικούς αντιπάλους του Νέρωνα- για να ακούσουν το στωικό φιλόσοφο Μουσώνιο Ρούφο, έτσι και τώρα, κάποιοι νέοι γοητευμένοι από το έργο και τη στάση ζωής του Προυντόν, αλλά και για να τον τιμήσουν και να δηλώσουν την αντίθεσή τους στην εξουσία που φυλάκιζε το πνεύμα, τον επισκέπτονταν στη φυλακή.

Ο Προυντόν ήταν ένας άντρας ζυμωμένος από χώμα και πέτρα. Κάθισαν και μίλησαν σα να γνωρίζονταν χρόνια. Δήλωσε αμέσως ότι, μολονότι βρισκόταν στη φυλακή, αισθανόταν ελεύθερος, γιατί οι ιδέες δεν φυλακίζονται. Συνέχιζε να ζει σύμφωνα με τις ιδέες του, ειρηνικά και σε μια αξιοπρεπή φτώχεια, ο πλούτος και η χλιδή έτσι κι αλλιώς του προκαλούσαν φρίκη.

Στο κελί του Προυντόν ήταν απλωμένα τα χειρόγραφα του βιβλίου που δούλευε στη φυλακή, τίτλος, «Η Γενική Ιδέα της Επανάστασης στο 19^ο αιώνα» (*L' idée générale de la révolution au XIXe siècle*), όπου περιέγραφε μια παγκόσμια ομοσπονδιακή κοινωνία, με κατάργηση των συνόρων και των εθνικών κρατών, με αποκέντρωση της εξουσίας ανάμεσα σε κοινότητες και τοπικές ενώσεις, με ελεύθερες συμφωνίες αντί για νόμους.

Εξήγησε στον Πλωτίνο ότι «το βιβλίο του αυτό το θεωρούσε το πιο αντιπροσωπευτικό για τις ιδέες του. Ήταν απόλυτα πεισμένος για την αναγκαιότητα μιας αναρχικής κοινωνίας χωρίς κεντρική κυβέρνηση. Οι κυβερνήσεις είναι πάντοτε δεσποτικές και κυβερνούν με τον τρόμο του στρατού και των εκτελέσεων, και δεν μπορεί ο Κοινωνισμός να «καταλαμβάνει» την εξουσία και να εγκαθιδρύει τη «δικτατορία των προλεταρίων» γιατί, τότε, απλά αναβαθμίζεται και αναπαράγεται το αυταρχικό πρόσωπο της εξουσίας. Ο Κοινωνισμός είναι φύσει και θέσει αντιεξουσιαστικός».

Η πληθωρική προσωπικότητα του Προυντόν γοήτευσε τον Πλωτίνο. Το ίδιο και οι πρωτόγνωρες ιδέες του: «Η αναρχική κοινωνία είναι η κοινωνία της Αμοιβαιότητας, πρέπει να δημιουργήσουμε δυνατές ενώσεις εργατών και μια τράπεζα αλληλοβοήθειας, δεν χρειαζόμαστε καθόλου τις κεντρικές κυβερνήσεις και τα κράτη».

Ο Πλωτίνος επέστρεψε στο Βερολίνο νιώθοντας ότι στο ταξίδι αυτό είχε ενηλικιωθεί. Από την επίσκεψη αυτή και μετά έγινε ένθερμος υποστηρικτής των αναρχικών ιδεών και στη συνέχεια της ζωής του συμμετείχε με συνέπεια σε κάθε επαναστατική κίνηση της εποχής. Ξανάρχισε τα μαθήματά του στο πανεπιστήμιο: «Φυσιολογία του ανθρώπου» και «Φυσιολογία συγκριτική», «Εξήγηση των γνησίων του Ιπποκράτους συγγραμμάτων» και «Περί δηλητηρίων», «Χειρουργία», «Περί εργαλείων χειρουργικών», «Περί δεσμών», και «Πρακτικές γυμνάσεις εις την Μαιευτική επί ανδρικών». Δάσκαλός του ήταν ένας σπουδαίος μελετητής της φυσιολογίας του σώματος και φιλόσοφος, ο Γιοχάνες Μίλερ, συγγραφέας του βασικού βιβλίου παραδόσεων προς τους φοιτητές της Ιατρικής, το «εγχειρίδιο της φυσιολογίας του ανθρώπου». Στο μάθημά του, τους υπενθύμιζε συχνά τον όρκο του Ιπποκράτη: «Βλέπουμε απόλυτο σεβασμό προς τη ζωή, ο γιατρός βρίσκεται πάντα σε ετοιμότητα για να προσφέρει τη βοήθειά του χωρίς να κάνει διακρίσεις ως προς τις τάξεις και το φύλο των ανθρώπων, δεν εκμεταλλεύεται ποτέ το λειτούργημά του για να πειθαναγκάσει τους αδύνατους, είτε γυναίκες είναι είτε δούλοι, και τέλος δεσμεύεται σε απόλυτη εχεμύθεια σχετικά με τα μυστικά που αναγκάζεται να του εμπιστευτεί ο άρρωστος».

Εκείνη τη χρονιά ο Πλωτίνος ανακάλυψε την ομοιοπαθητική, η οποία άρχισε να τον ενδιαφέρει σοβαρά. Στη Γερμανία, οι ομοιοπαθητικοί γιατροί ασκούσαν τη νέα θεραπευτική εδώ και μισόν αιώνα ήδη, από τον καιρό που ο Χάνεμαν δημοσίευσε το βιβλίο του «Materia Medica Pura», το 1808, και παρέσχε το βασικό «εργαλείο» στον κάθε γιατρό που ήθελε να εξασκήσει την ομοιοπαθητική ιατρική. Εκείνο τον καιρό, ήρθε στο Βερολίνο ο Κωνσταντίν Χέρινγκ, «πατέρας» της αμερικανικής ομοιοπαθητικής, για μια σειρά διαλέξεων, τις οποίες ο Πλωτίνος παρακολούθησε. Θέμα του «η Ιατρική του Μέλλοντος». Ο Χέρινγκ άρχισε την ομιλία του λέγοντας: «Αγαπητοί φίλοι, ο γιατρός ασκεί λειτούργημα και η Ομοιοπαθητική είναι ανιδιοτελής, είναι έργο ανθρωπιστικό, έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας ιδεολογίας που βασίζεται στην κοινωνική αρχή της προσφοράς και του αλτρουισμού. Είναι η κατ' εξοχήν ποιητική ιατρική, διότι ταλαντεύεται ανάμεσα στον ορθολογισμό και το ρομαντισμό. Και είναι αιρετική ιατρική, διότι αντί να δίνει για φάρμακο το αντίθετο χορηγεί το όμοιο». Τόνισε, στη συνέχεια της ομιλίας του, ότι η Ομοιοπαθητική καταργεί την πολυφαρμακία και για το λόγο αυτό, οι προδιαγραφόμενες μεγάλες φαρμακευτικές εταιρείες έβλεπαν αρνητικά τη νέα ιατρική που δεν προωθούσε τις πωλήσεις των φαρμάκων, διαμαρτύρονται και ζητούν την απαγόρευσή της.

Μίλησε για το έργο του στις Ηνωμένες Πολιτείες και για τη δημιουργία, το 1848, του ιατρικού ινστιτούτου Χάνεμαν στην Πενσιλβάνια, του μεγαλύτερου ομοιοπαθητικού κέντρου διδασκαλίας στον κόσμο. Εκεί ο Χέρινγκ και οι σπουδαστές του θεράπευαν πάνω από 50.000 ασθενείς ετησίως και είχαν ήδη εκπαιδεύσει πάνω από 3.500 ομοιοπαθητικούς γιατρούς. Το ακροατήριο εντυπωσιάστηκε. Η ομιλία του είχε μεγάλο αντίκτυπο στους φοιτητές της ιατρικής και ακολούθησαν πολύωρες συζητήσεις. Πολλοί εξέφραζαν το

σκεπτικισμό τους απέναντι στη νέα μορφή θεραπευτικής, ενώ άλλοι αποδέχονταν τη διαφορετική φιλοσοφική ενατένιση.

Το 1855, ήρθε στο Βερολίνο για σπουδές ο νεαρός εξάδελφός του, Εμμανουήλ Ροϊδης, και φιλοξενήθηκε στο σπίτι τους. Επιθυμία του ήταν να σπουδάσει φιλοσοφία. Τον βασάνιζε ένα πρόβλημα υγείας, ήταν βαρήκοος από παιδί και τελευταία η κατάστασή του είχε επιδεινωθεί, έπρεπε, λοιπόν, να κάνει εξετάσεις και ενδεχομένως κάποια χειρουργική επέμβαση. Ο Εμμανουήλ ήταν εξάδελφος από τη μητέρα του, Κορνηλία Ροδοκανάκη, πρώτη εξαδέλφη του πατέρα του Πλωτίνου. Ο μελαγχολικός πιτσιρικός της Ερμούπολης είχε γίνει ένας καλλιεργημένος νέος άντρας με κοφτερό μυαλό. Έκαναν καλή παρέα οι δυο τους που γρήγορα εξελίχθηκε σε φιλία. Συζητούσαν με τις ώρες για ιδέες και φιλοσοφικά ρεύματα, για κινήματα, για την ανάγκη κοινωνικής αλλαγής. Μπορεί να διαφωνούσαν σε επί μέρους ζητήματα, που ο Πλωτίνος είχε ιδέες πιο στέρεες και παγιωμένες, αλλά και ο Εμμανουήλ ήταν άνθρωπος με ευρύ ορίζοντα, βαθύτατη κριτική ικανότητα και σεβασμό προς τις ιδέες, μολοντί ήταν πνεύμα αμφισβήτησης. «Ενστικτώδη αντιρροησία» τον βάφτισε ο Πλωτίνος. Του άρεσε να περνάει τη μέρα του στις βιβλιοθήκες και συχνά πήγαιναν μαζί. Ο Εμμανουήλ, διάβαζε χωρίς σύστημα. Του άρεσε ν' ανακαλύπτει βιβλία με θεματογραφία παράξενη, αλλόκοτη. Χωνόταν μέσα σε αραχνιασμένους διαδρόμους κι επέστρεφε με ύφος θριαμβευτικό, κρατώντας ένα κατασκονισμένο ιατρικό βιβλίο που περιέγραφε τη νεκροφάνεια ή κάποιο άλλο που μιλούσε για σκοτεινές ιστορίες του μεσαίωνα με μάγισσες και μάγια.

Έγραφε προς τους γονείς του:

Αγαπητοί μοι γονείς, υγιαίνω, το αυτό επιθυμώ και δι' υμάς.

Σάββατον σήμερον πρωία, καθ' ην ο ουρανός του Βερολίνου, θέλων φαίνεται να δικαιολογήση το κείμενον του Μωυσέως, ήνοιξε τους καταρράκτας του, και ευρέθημεν εμβρεγμένοι, ομού μετά του Πλωτίνου, εις την πανεπιστημιακήν βιβλιοθήκην ακολουθούντες το καθημερινόν πρόγραμμα και από εδώ σας γράφω την ακόλουθον.

Εν Βερολίνω ούτε της καπνοσύριγγος ούτε του ζύθου ούτε των δημοσίων χορών γνωρίζων ακόμη την χρήσιν, και ως εκ τούτου άεργος και μεμονωμένος εν μέσω των πολυάσχολων ξένων φοιτητών, διάγω βίον ανιαρόν και μονήρη. Μόνη μου συντροφία, η αξιαγάπητος παρουσία του εξαδέλφου Πλωτίνου όστις μοι παραστέκεται ως ενήλιξ αδελφός (κύων). Πρόκειται δι' ένα πείσμονα ονειροπλόκον. Συχνάκις, οι δύο εμπλεκόμεθα εις ατέρμονας θεωρητικάς συζητήσεις από τας οποίας δυσκόλως απεμπλεκόμεθα λόγω της ιδιαζούσης πεισμονής αμφοτέρων. Υπάρχουσιν βεβαίως ονειράτα τόσον ευγενή, και άξιοι συμπαιθείας είναι οι επιμένοντες να μη βλέπωσιν, ότι αντίκεινται εις τους διέποντας τα εγκόσμια αδυσωπήτους νόμους του αγώνος αυτών η επιτυχία, παραδείγματος χάριν, η διηνεκής ειρήνη, η ισοπέδωσις της κοινωνικής ανισότητος, ο χορτασμός παντός πεινώντος και όσα άλλα φαντάσματα δεν έπαυσαν από

καταβολής κόσμου να διώκωσι φιλόανθρωποι ονειροπλόκοι, ως ο Πλωτίνος. Ούτος, όμως, παραμένει ανεπηρέαστος εις τας ιδέας του πεισμ-όνος!

Κατέληξε δε, ότι μόνον τα ζώα, οικόσιτα και μη, δεν δεικνύουν ουδέν ενδιαφέρον δια το κέρδος, δεν συντηρούν στρατούς, αγνοούν τι θα ειπή πατρίς και ιδιοκτησία, και εκ τούτου ούτε δίκας εγείρουσιν ούτε κινούσι πολέμους...

Η αργία είναι, ως πολλάκις παρετήρησα, το κυριώτερον, ίνα μη είπω το μόνον, της πλήξεως ελατήριον, και αύριον ημέραν Κυριακήν θα περιφέρω τα χασμήματα και την ανίαν μου, διότι το ευαγές τούτο ίδρυμα ένεκα της αργίας θα παραμείνει κεκλεισμένον.

Εν τσοούτω υγιαίνετε. Σας ασπάζομαι ο υιός σας Μανώλης.

Υ. Γ. Ο Πλωτίνος, όστις κάθηται πλησίον μου πραγματεύεται, ως συνήθως, περί επαναστάσεως. Σας ασπάζεται και εκείνος αμφοτέρους.

Τις Κυριακές οι δύο νέοι έπαιζαν την άμαξα από την πύλη του Βραδεμβούργου και πήγαιναν σε μια ώρα απόσταση, στη λίμνη Βάνζεε, κι εκεί στις όχθες, που μια απλή πέτρα θύμιζε τον τόπο όπου έβαλαν τέλος στη ζωή τους ο ποιητής Χάινριχ φον Κλάιστ μαζί με τη σύντροφό του Χενριέτε Φόγκελ, κάθονταν και συζητούσαν. Τη φορά αυτή, αποτίσανε φόρο τιμής στο Ζεράρ ντε Νερβάλ που λίγες μέρες πριν, όταν κρεμάστηκε σ' ένα φανάρι του δρόμου, στο Παρίσι, έβαζε τέλος σε όλα τα χρόνια των παραισθήσεων, της παράνοιας, της απόλυτης ανέχειας και αγωνίας.

Ο Εμμανουήλ συνέκρινε τη γαλλική και τη γερμανική ποίηση με την ελληνική. «Αυτοί, ναι, υπήρξαν μεγάλοι ποιητές. Ενώ στην Ελλάδα βαρεθήκαμε πλέον να διαβάζουμε για τσελιγκοπούλες και τσελιγκόπουλα και ερεθισμούς των τράγων...»

Προχωρήσανε κουβεντιάζοντας δίπλα στη λίμνη, περάσανε μπροστά από ένα ξενοδοχείο ελβετικού τύπου που ήταν χωμένο μέσα σε μια φυτεία ελάτων. Στην αυλή του ήταν παρατεταγμένα περί τα δέκα λεωφορεία και τα ξεπεζεμένα άλογά τους μασούσαν ήσυχα την πρωινή τους βρώμη.

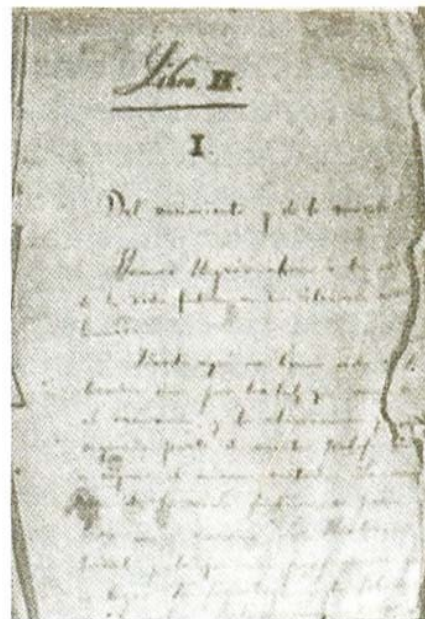
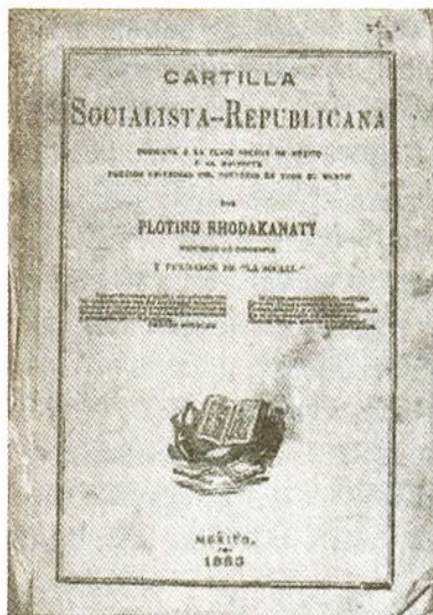
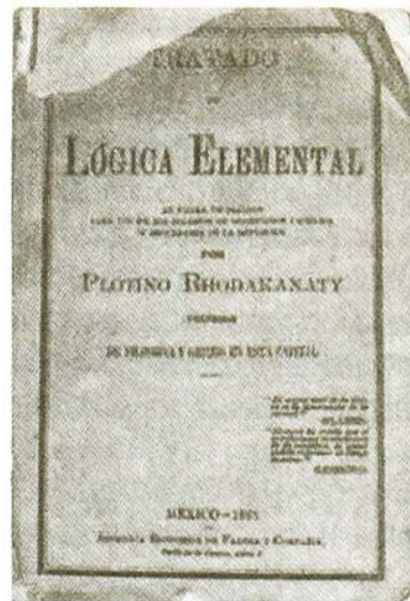
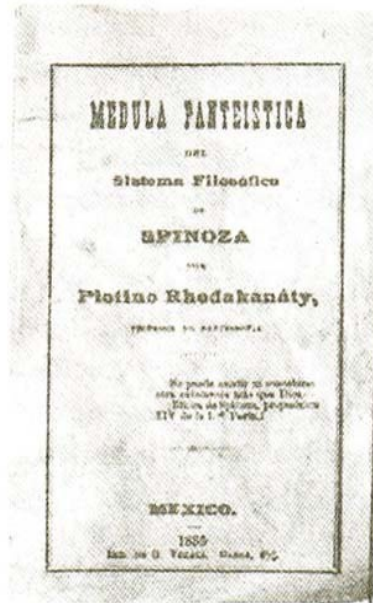
Ο Εμμανουήλ θεωρούσε τα ιερατεία των εκκλησιών, ανατολικού και δυτικού δόγματος, πρόξενους μυριών κακών. Λέγοντας αυτά έδωσε την αφορμή στον Πλωτίνο ν' αναφερθεί στο Γάλλο ιερέα Ρομπέρ ντε Λαμενέ, που μολονότι παπάς πολέμησε την εκκλησία και συμμετείχε σε όλες τις επαναστάσεις της εποχής του. Πέθανε λίγους μήνες πριν και κηδεύτηκε σε τάφο απόρων στο νεκροταφείο των ξεχασμένων του Παρισιού.

Μπροστά τους πέρασε μια θορυβώδης παρέα φοιτητών, ντυμένων με την επίσημη φοιτητική στολή. Μαύρο κολόβιο στρατιωτικού σχήματος, ψηλά υποδήματα, μικρό καπέλο χωρίς γείσο και στο στήθος καρφίτσωμένη την ταινία του συλλόγου που ανήκαν. Όλοι τους ξανθοί, εύθυμοι, γελαστοί, αστεϊζόμενοι.

Δυστυχώς, η κατάσταση της βαρηκοΐας του Εμμανουήλ επιδεινώνονταν. Οι γιατροί τους οποίους είχε επισκεφθεί δεν έφεραν αποτελέσματα, μολονότι έγινε και μια επέμβαση χειρουργική. Δεν μπορούσε πλέον να παρακολουθήσει τις

παραδόσεις και τα λεγόμενα των καθηγητών. Από τους συμφοιτητές του ένωθε αποκομμένος. Αισθανόταν ότι γίνεται βάρος στον Πλωτίνο και τη μητέρα του, παρόλο που εκείνοι τον διαβεβαίωναν για το αντίθετο. Έτσι, όταν ο πατέρας του τού πρότεινε να πάει στην εμπορική επιχείρηση του θείου τους Δημητρίου Ροδοκανάκη στη Βραΐλα της Ρωμουνίας, ο νεαρός Εμμανουήλ, αποφάσισε να εγκαταλείψει τις σπουδές και το Βερολίνο και να φύγει.

Τα επόμενα χρόνια, ο Πλωτίνος τελείωσε τον κύκλο σπουδών του στην Ιατρική και έκανε μαθητεία στην Ομοιοπαθητική. Η μητέρα του, λόγω στενότητας οικονομικής, αποφάσισε να επιστρέψει στη Βιέννη. Όταν ο Πλωτίνος έμεινε πλέον μόνος του, πήρε τη σημαντική απόφαση, σαν πολίτης του κόσμου, ν' ακολουθήσει τη φωνή της καρδιάς του. Αποφάσισε τούτη τη φορά να πάει στο Παρίσι και να σπουδάσει Πολιτική Φιλοσοφία, αντικείμενο σπουδής που τόσο τον ενδιέφερε. Και έτσι, ο τριαντάχρονος άντρας εγκατέλειψε την «Αθήνα του Σπρέε» με ανάμικτα αισθήματα μίσους-έρωτα και αποφασισμένος κατευθύνθηκε στο Παρίσι, αυτή τη φορά με τα πόδια, σαν τάμα... Περπατώντας, έκανε την αντίστροφη διαδρομή από αυτή που είχε κάνει ο Φρειδερίκος Ένγκελς λίγα χρόνια πριν και την ίδια που θα έκανε ο Αρτούρος Ρεμπώ κάποια χρόνια μετά, το δρόμο που έκαναν όλοι οι επαναστάτες...



Έντυπα και χειρόγραφο του Πλωτίνου Ροδοκανάκη
(φωτογραφία του SergioPagaza Castillo)

ΜΗΝΑΣ ΕΠΙΟΜΒΡΙΩΝ

Μετά το 1848 το Παρίσι περνούσε εποχή σκληρής καταπίεσης. Οι εξεγέρσεις και τα οδοφράγματα ήταν πια παρελθόν. Ο Φρειδερίκος Ένγκελς είχε γράψει στη «Νέα Εφημερίδα του Ρήνου»: «Ως εκείνη τη μέρα, το κανόνι δεν είχε χρησιμοποιηθεί στο Παρίσι παρά μόνο μια φορά, το μήνα Τρυγητή του 1785, όταν ο Βοναπάρτης διέλυσε τους επαναστάτες της οδού Σαιντ Ονορέ. Ποτέ ως τότε δεν είχε χρησιμοποιηθεί πυροβολικό εναντίον οδοφραγμάτων...»

Και ο Βίκτωρ Ουγκώ διευκρίνιζε: «επρόκειτο για κανόνι των οκτώ, μοντέλο σύγχρονο, μπρούτζινο».

Η διαρκής ανησυχία και αναζήτηση, η έλξη που ένιωθε προς την πολιτική φιλοσοφία και οι κοινωνικές του αναζητήσεις οδήγησαν τον Πλωτίνο στο πανεπιστήμιο της Σορβόννης. Άρχισε να παρακολουθεί τους κύκλους μαθημάτων: «Φιλοσοφία της φύσεως», «Λογική και Μεταφυσική», «Φιλοσοφική Ηθική», «Αισθηματική, ήτοι θεωρία του καλού» και «Μαθηματική».

Θεωρούσε ότι κύρια αποστολή του ήταν να πλουτίσει τις γνώσεις του για να τις χρησιμοποιήσει για το καλό της ανθρωπότητας και για τη λύση των μεγάλων κοινωνικών προβλημάτων. Και κατά στη διάρκεια των σπουδών του, έγραψε το πρώτο του φιλοσοφικό δοκίμιο με τον τίτλο «Περί Φύσεως», το οποίο και εκδόθηκε στο Παρίσι. (4)

Με το τέλος της φεουδαρχίας και μαζί με τις σαρωτικές μεταβολές που επέφερε η βιομηχανική επανάσταση, οι ιδέες για μια «Σοσιαλιστική» κοινωνία είχαν αρχίσει να παίρνουν πιο συγκεκριμένη μορφή, στην αρχή με την άσκηση κριτικής στον τρόπο της καπιταλιστικής παραγωγής και επιδιώκοντας αφ' ενός την υπαγωγή των μέσων παραγωγής στο κράτος ή στην κοινότητα, και αφ' ετέρου τη δίκαιη κατανομή του εισοδήματος. Στα τέλη του 1830 επινοήθηκε ο όρος Σοσιαλισμός (5) στη Γαλλία από ένα φιλόσοφο, φίλο της Γεωργίας Σάνδη, τον Πιερ Λερού. Για τον Πιερ Λερού, ο Κοινωνισμός ήταν ένα είδος νέας κοινοτικής θρησκείας, εμπνευσμένης από το Μωυσή, το Βούδα και τον Ιησού. Θα καταργούσε τη βασιλεία του χρήματος στην κοινωνία, θα έκανε υποφερτές τις συνθήκες εργασίας και θα ενθάρρυνε την ανθρώπινη αλληλεγγύη.

Για τους Γάλλους φιλοσόφους σήμαινε ένα καινούριο σύστημα κοινωνικής οργάνωσης. Ολόκληρο το ρεύμα της φιλοσοφικής σκέψης των στοχαστών της Γαλλίας διαπνεόταν από τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ισότητας και της αδελφότητας των λαών: οι Σαιν Σιμόν, Φουριέ, Προυντόν κήρυτταν την ανάγκη μιας νέας κοινωνικής συγκρότησης, μιας διαφορετικής οργάνωσης, θεμελιωμένης στις ιδέες αυτές. Οι συγγραφείς αυτοί κατηύθυναν την κριτική τους εναντίον των φαινομένων εκείνων που γεννούσαν την αδικία, την ανισότητα και τη δυστυχία, εναντίον του ίδιου του συστήματος, δηλαδή του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και της ελεύθερης και ανεξέλεγκτης αγοράς στην οποία το σύστημα στηριζόταν.

Μετά τη γαλλική επανάσταση, που ήταν πολύ πρόσφατη, οι μικροαστοί, οι τεχνίτες, οι χειρώνακτες των προαστίων, οι χωρικοί, όλοι όσοι αγωνίστηκαν για την ισότητα, εναντίον των πλουσίων, των ευγενών και των βασιλιάδων είχαν βουλιάξει στην απογοήτευση. Η κατάσταση των εργατών: δεκατέσσερις με δεκαπέντε ώρες δουλειά την ημέρα, συνεχείς μειώσεις των μισθών (κάποτε και 10% μονομιάς), γυναίκες που δούλευαν με χαμηλά μεροκάματα στην υφαντουργική βιομηχανία ή εξωθούνταν στην πορνεία, παιδιά που αναγκάζονταν να κατεβαίνουν στα ορυχεία.

Το εισόδημα των εργατών ήταν συχνά κατώτερο από το ελάχιστο που χρειάζονταν για να επιβιώσουν. Η ανεργία ήταν μόνιμη απειλή για όλους και η απόλυση χωρίς αποζημίωση οδηγούσε στην εξαθλίωση και κάποτε στο θάνατο από αστία. Οι χειρώνακτες πέθαιναν, στην κυριολεξία, από πείνα. Δεν υπήρχε ασφάλιση ασθενείας ούτε σύνταξη. Υπήρχε, όμως, αλκοολισμός. Οι κατοικίες ήταν συχνά φρικτές τρώγλες. Τα ζευγάρια χώριζαν μην αντέχοντας την κοινή ζωή και συχνά οι γονείς εγκατέλειπαν τα παιδιά τους στο δρόμο.

Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, ο Φρανσουά Μπαμπέφ έχοντας συνειδητοποιήσει την πικρή γαλλική καθημερινή πραγματικότητα, τους σφετερισμούς της αριστοκρατίας σε βάρος των χωρικών, την καταπίεση, την αθλιότητα, τις φεουδαρχικές δουλείες στα αγαθά, που από τη φύση προορίζονται για κοινή χρήση, πείστηκε ότι τα πράγματα έπρεπε να αλλάξουν ριζικά και να δημιουργηθούν άμεσα οι προϋποθέσεις για μια κοινωνία, στην οποία όλοι θα εξασφάλιζαν μια αξιοπρεπή ζωή. Όργωνε τη χώρα καιμίλαγε στον απλό κόσμο για να τους ξεσηκώσει: «Στο φεουδαρχικό δικαίωμα, που απλώνεται παντού, ακόμη και πάνω στα στοιχεία της φύσης, σε ό,τι κι αν φυτρώνει από τη γη, ό,τι κινείται, κι ό,τι αναπνέει, στα νερά των ποταμών όπου αφθονούν τα ψάρια, στη φωτιά που καίει στο φούρνο και ψήνει το φτωχικό κριθαρένιο ψωμί, στον άνεμο που γυρίζει τη φτερωτή του μύλου, στο μούστο που τρέχει στο πατητήρι, παντού... Η κοινή ευτυχία μπορεί να επιτευχθεί μόνο σε μια κοινωνία που θα έχει εξαφανίσει οποιαδήποτε αιτία ανισότητας». Στα 1797, ο επαναστάτης Φρανσουά Μπαμπέφ δικάστηκε για συνομοσία και για απόπειρα κατά της ασφάλειας του κράτους, καταδικάστηκε σε θάνατο και αποκεφαλίστηκε.

Λίγο μετά το γύρισμα του αιώνα, στην Αγγλία εμφανίστηκε ο λουδισμός και οι καταστροφείς των μηχανών. Οι χειρώνακτες κατέστρεφαν τις καινούριες μηχανές. Η διαμαρτυρία τους στρεφόταν ενάντια στην ανεργία που προκαλούσαν οι καινούριες μηχανές και ενάντια στην εντατικοποίηση της ήδη πολύωρης εργασίας τους. Πρώτα λοιπόν, μεθόδευαν την αποστολή μιας προειδοποιητικής επιστολής στον ιδιοκτήτη του υφαντουργείου, με την οποία τον προειδοποιούσαν ότι επρόκειτο να χτυπήσουν αν δεν απέσυρε τις μηχανές του κι όταν αυτός δε συμμορφωνόταν, συγκεντρώνονταν οι υφαντουργοί της περιοχής σε κάποιο κοντινό χώρο, μουτζούρωναν τα πρόσωπά τους για να μην αναγνωρίζονται και εφορούσαν με ό,τι εργαλείο ή όπλο διέθεταν. Δεκατέσσερις Άγγλοι λουδίτες υφαντουργοί συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν στο Γιορκ, το 1812, με την κατηγορία ότι κατέστρεψαν τις νέες μηχανές που τους καταδίκασαν σε ανεργία και λιμοκτονία.

Η κατάργηση του χρήματος, η καταγγελία των απάνθρωπων συνθηκών εργασίας, η ενθάρρυνση της ανθρώπινης αλληλεγγύης ήταν ιδέες που είχε εκθέσει πρώτος ο κόμης ντε Σαιν Σιμόν. Ονόμασαν λοιπόν το σύνολο της θεωρίας του Κοινωνιστική θεωρία ή σαινσιμονισμό ή Νέο Χριστιανισμό. Η βιομηχανική επανάσταση εκτόπιζε τη φεουδαρχία, η οποία προσπαθούσε, μάταια όμως, να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα της βιομηχανικής εποχής. Το 1815, οι βασιλιάδες και οι ευγενείς επέστρεψαν, αλλά οι δημοκρατικές κοινωνικές ομάδες συνέχιζαν να αγωνίζονται εναντίον τους. Ο Σαιν Σιμόν ήθελε να απομακρύνει από την εξουσία τους ευγενείς, τους δικαστές και τους ιερείς που είχαν ακόμη την εξουσία στα χέρια τους και να συμφιλιώσει τα αφεντικά με τους εργάτες, να εφαρμόσει τη δικαιοσύνη στη βιομηχανία, στις τράπεζες και στο εμπόριο, να οργανώσει εργατικές γιορτές και να καταργήσει την κληρονομιά.

Μετά το θάνατο του Σαιν Σιμόν, ο πνευματικός του κληρονόμος Μπαρτελεμύ-Προσπέρ Ανφαντέν αποφάσισε να εφαρμόσει τον Κοινωνισμό στην πράξη. Ήταν μηχανικός σιδηροδρόμων σε μια εποχή νέων τεχνολογιών που οι ατμομηχανές προξενούσαν ακόμη τρόμο. Τον Ιούνιο του 1832, ο Ανφαντέν με σαράντα μαθητές του εγκαταστάθηκαν σε ένα μεγάλο κτήμα στο Μενιλμοντάν, κοντά στο Παρίσι. Στο κοινόβιο αυτό δεν υπήρχαν υπηρέτες ούτε ατομική ιδιοκτησία. Όλοι όσοι συμμετείχαν, δικηγόροι, τραπεζίτες, εργάτες, δώρισαν τις περιουσίες τους στην κοινότητα και εργάζονταν με τη σειρά στον κήπο, στο μαγειρείο, στη σύνταξη ενός μεγάλου βιβλίου για το μέλλον της ανθρωπότητας και στην κατασκευή ενός τεμένους για το Κοινωνισμό. Αποκαλούσαν ο ένας τον άλλον αδελφό. Όλοι είχαν το όνομά τους γραμμένο στο στήθος και οι άντρες άφηναν γενειάδα. Φορούσαν ειδική στολή: παντελόνι λευκό, το χρώμα της αγάπης· χιτώνιο μπλε-βιολέ, το χρώμα της πίστης· γραβάτα λευκή· σκούφο κόκκινο. Το γιλέκο τους λευκό και κόκκινο, το χρώμα της εργασίας, κούμπωνε στην πλάτη· γι' αυτό δεν μπορούσαν να το κουμπώσουν μόνοι, χωρίς τη βοήθεια των άλλων αδελφών - ήταν το αισθητό και υποχρεωτικό σύμβολο της ανθρώπινης αλληλεγγύης. Με τους κοινούς κοιτώνες, τα ομαδικά γεύματα και

την ομαδική εργασία, τις μελέτες και τις γιορτές, οι σαινσιμονιστές πίστευαν ότι επινόησαν ένα νέο τρόπο ζωής τόσο τέλει, που θα οδηγούσε βαθμιαία στη μεταστροφή ολόκληρου του κόσμου, ο οποίος θα έσπευδε να μιμηθεί το παράδειγμά τους. Πίστευαν στην ισότητα των δύο φύλων, πράγμα σκανδαλώδες για την εποχή, ήθελαν να καταργήσουν το γάμο και σκόπευαν να τα μοιράζονται όλα, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών και των παιδιών:

*«Εμπρός αστοί και προλετάριοι,
η εργασία μάς κάνει ίσους
μαζί μετακινούμε τη γη,
θα δείξουμε σε όλους το νέο άνθρωπο».*

Στη Γαλλία του βασιλιά Λουδοβίκου-Φιλίππου τους θεωρούσαν τρελούς. Αλλά πολλοί πήγαιναν από περιέργεια να τους δουν και καμιά φορά να τους ακούσουν. Στο Μενιλμοντάν, η κοινότητα δεχόταν ορισμένες Κυριακές μέχρι δέκα χιλιάδες επισκέπτες. Αφού πέρασαν τρεις μήνες η κυβέρνηση έβαλε τέλος στο πείραμα. Έστειλε την αστυνομία που χρησιμοποίησε βία και έκλεισε το κοινόβιο. Ο Ανφαντέν φυλακίστηκε.

Συγγενείς προς τις ιδέες του Σαιν Σιμόν ήταν κι εκείνες του Κάρολου Φουριέ, ενός εμπόρου που μίσησε και εγκατέλειψε το εμπόριο κι έκανε το λογιστή για να ζήσει. Το βράδυ έγραφε τα ογκώδη βιβλία του, όπου ανέπτυξε λεπτομερώς τη σκέψη του για τη νέα κοινωνία, την οποία ονόμασε «Αρμονία». Απεχθανόταν τον πολιτισμό του 19^{ου} αιώνα με τις αξίες του, οικογένεια και σχολείο. Τον θεωρούσε αντιδραστικό, έλεγε ότι: «οι κοινωνικές τάξεις ακρωτηριάζουν τον άνθρωπο και τις επιθυμίες του, και δημιουργούν ανισορροπία ανάμεσα στη φτώχεια και την υπεραφθονία. Κι ενώ στη φύση επικρατεί η καθολική αρμονία και ο «νόμος της έλξης», στις κοινωνίες ο άνθρωπος έχει αντικαταστήσει το «νόμο της ηθικής έλξης» με τις «φιλοσοφικές φαντασιοπληξίες».

Κατά τον Φουριέ οι προσπάθειες των ηθικολόγων να καταστείλουν τα πάθη ήταν μάταιες και έπρεπε, αντίθετα, τα πάθη να είναι η μήτρα της διαμόρφωσης του κοινωνικού οργανισμού. Συνόψιζε σε 13 τα πάθη που επιμερίζονταν ως εξής: πέντε τα πάθη των αισθήσεων (γεύση, αφή, όραση, ακοή, όσφρηση)· τρία που επιτρέπουν στα άτομα να σχηματίζουν ομάδες (φιλία, φιλοδοξία, αγάπη)· τα πάθη του «φαμελισμού», του «καβαλισμού», του «πεταλουδισμού» και του «συμμικτισμού» αντιστοιχούν στο συναίσθημα της πατρότητας, την τάση για ραδιουργία, στη διάθεση για αλλαγή και στο ένστικτο της αγέλης· τέλος το πάθος της «αρμονικότητας» επιτρέπει τη συνένωση των προηγούμενων δώδεκα παθών. Κατά τον Φουριέ, τα πάθη αυτά, συνδυαζόμενα με διάφορους τρόπους διαμορφώνουν 810 διαφορετικούς χαρακτήρες και, διπλασιάζοντας αυτό τον αριθμό, έφτανε κανείς σε όλα τα δυνατά είδη ανθρώπινων χαρακτήρων.

Μιλούσε για την ανάγκη συγκέντρωσης των ανθρώπων σε σοσιαλιστικές κοινότητες που τις ονόμαζε Φαλανστήρια, μικρές ομάδες από 1600 ως 1800 μέλη, όπου ο καθένας θα οργάνωνε τη ζωή του ανάλογα με τις επιθυμίες του. Τα μέλη

των ομάδων θα έπρεπε να εργάζονται πολύ, δεκαέξι ώρες την ημέρα, αλλά η εργασία γινόταν παιχνίδι, γιατί άλλαζαν απασχόληση τουλάχιστον κάθε δυο ώρες και συνεργάζονταν με τους ανθρώπους που αγαπούσαν. Στο σχολείο τα παιδιά μελετούσαν μόνο το χειμώνα ή τις βροχερές μέρες. Τον υπόλοιπο χρόνο διασκεδάζαν στους κήπους, κυλιόνταν στο γρασίδι, κυνηγούσαν πουλιά, μάζευαν φρούτα. Η οικογένεια εξαφανίζεται. Ο Φουριέ πρότεινε μάλιστα τα μέλη του Φαλανστηρίου να συμμετέχουν σε ομαδικά ερωτικά όργια, με απόλυτη ελευθερία.

Το 1832 οι μαθητές του Φουριέ δημιούργησαν ένα Φαλανστήριο στην Κοντέ συρ Βεγκρ. Αλλά ήταν πολλοί σοβαροί και περισσότερο δούλευαν παρά διασκεδάζαν. Ο Φουριέ τους κατέκρινε γι' αυτό.

Έγιναν ακόμη πολλές παρόμοιες πειραματικές σοσιαλιστικές κοινότητες στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη Γαλλία, όλες πιο σκυθρωπές απ' ό,τι θα τις ήθελε η σκέψη του δασκάλου. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ένα μεγάλο εργοστάσιο θερμαστών υπό τη διεύθυνση του Γκοντέν μετατράπηκε σε «Οικογενειαστήριο» εμπνευσμένο από τις ιδέες του Φουριέ και συνέχισε να υπάρχει για πενήντα περίπου χρόνια.

Υπήρξαν και πολλοί άλλοι θεμελιωτές του Κοινωνισμού στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα. Ο Ρόμπερτ Όουεν, ένας Ουαλλός εργοστασιάρχης, που εξελίχθηκε σε κοινωνικό μεταρρυθμιστή, δημιούργησε, στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ένα πρότυπο συνεργατικής κοινότητας στο Νέο Λάναρκ του Λάναρκερ και χρηματοδότησε και ενθάρρυνε τη δημιουργία ενός αριθμού πειραματικών συνεργατικών κοινοτήτων στην Αγγλία, στηριγμένων στην ιδέα της αμοιβαιότητας. Το 1825 αγόρασε τον οικισμό Αρμονία στην Ιντιάνα των Η.Π.Α. και ίδρυσε τη «Νέα Αρμονία», όπου εγκαταστάθηκαν χίλια περίπου άτομα που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκλησή του για να οργανώσουν μαζί τις αγροτικές κοινότητες σύμφωνα με τις κοινωνιστικές του ιδέες, δηλαδή, τη συνεργασία και την αμοιβαιότητα σε όλα τα επίπεδα της ζωής τους και την ελεύθερη παιδεία.

Ο Πεκέρ, θιασώτης του Καρόλου Φουριέ, ο Λαμενέ και ο Μπυσέ εμπνεύστηκαν κι αυτοί από το όραμα του Κοινωνισμού και των κοινωνιστικών κοινοτήτων.

Ο Ετιέν Καμπέ, ένας άλλος Γάλλος ομοϊδεάτης του Φουριέ, ανέπτυξε επαναστατική δράση και εξέθεσε τις ιδέες του στο μυθιστόρημα «Ταξίδι στην Ικαρία», το 1840. Και αργότερα, το 1849, μαζί με διακόσιους ογδόντα ομοϊδεάτες του, μετέβησαν στο Νωβού της Νέας Ορλεάνης και ίδρυσαν μια πρότυπη κοινοβιακή κοινότητα, που την ονόμασαν επίσης «Ικαρία». Το πείραμα όμως απέτυχε, τα μέλη δεν ξεπέρασαν ποτέ τα χίλια οκτακόσια και, το 1856, ο Καμπέ με εκατόν ογδόντα από τους οπαδούς του έφυγε και εγκαταστάθηκε στο Σαιντ Λούις, όπου και πέθανε λίγο μετά. Παρόμοιες, βραχύβιες επίσης κοινότητες, ιδρύθηκαν στο Τσέλτεναμ κοντά στο Σαιντ Λούις, στο Κόρνινγκ της Αϊόβα και στο Κλόβερντεϊλ της Καλιφόρνιας.

Η «Ικαρία» προϋπέθετε μια πόλη στρογγυλή και συμμετρική, κατάργηση κάθε ατομικής ιδιοκτησίας, οργάνωση των πολιτών σε λαϊκές συνελεύσεις, υποχρεωτικό ντύσιμο με στολή, μεγάλη πειθαρχία και παντοδυναμία του

κοινωνιστικού κράτους, το οποίο έπρεπε να διαθέτει το σύνολο των αγαθών και των προϊόντων και να τα διανέμει απευθείας στις οικογένειες σύμφωνα με την αρχή «στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του».

Όλοι αυτοί οι κοινωνιστές ονομάστηκαν ουτοπιστές, γιατί δεν επιδίωκαν να καταλάβουν την εξουσία αλλά ονειρεύονταν μια μελλοντική και τέλεια κοινωνία, την οποία περιέγραφαν ως την παραμικρότερη λεπτομέρειά της και τους παραμικρότερους νόμους της και πίστευαν ότι θα έπειθαν ολόκληρη την ανθρωπότητα με το λόγο και το παράδειγμά τους.

Εμπνέονταν από τις μεγάλες ουτοπικές φιλοσοφίες του παρελθόντος που αποκήρυσσαν ήδη την ιδιοκτησία και το χρήμα: την «Πολιτεία» του Πλάτωνα στην αρχαία Ελλάδα, την «Ουτοπία» του Τόμας Μουρ στην Αγγλία του 16^{ου} αιώνα, την «Πολιτεία του Ήλιου» του μοναχού Καμπανέλο στην Ιταλία του 17^{ου} αιώνα...

Ο Πιέρ Ζοζέφ Προυντόν, γιος ενός γκαρσονιού ζυθοπωλείου της Μπεζανσόν, της γενέτειρας του Φουριέ, χαρακτήριζε τον Φουριέ ηλίθιο και αγράμματο, δε δεχόταν τη βιομηχανική ανάπτυξη που επιδίωκαν οι σαινσιμονιστές και θεωρούσε στήριγμα της κοινωνίας που ονειρευόταν τη βιοτεχνία. Επέμενε κι αυτός στη συμφιλίωση ανάμεσα στους εργάτες και τα αφεντικά και διακηρύσσοντας «η ιδιοκτησία είναι κλοπή» εξασφάλισε τη δόξα. Ο Προυντόν ήθελε την κατάργηση του κράτους και πίστευε ότι όλες οι άλλες μορφές κοινωνισμού οδηγούσαν σε δικτατορία. Οι εργάτες έπρεπε να οργανώνονται μόνοι τους στα εργαστήριά τους. Τη μελλοντική κοινωνία, όπου η πίστωση θα παρεχόταν δωρεάν, την εννοούσε σαν μια ελεύθερη ομοσπονδία όλων των ανθρώπινων ομάδων. Η επίδρασή του έμελλε να αποδειχθεί αργότερα πολύ σημαντική στο γαλλικό συνδικαλισμό και στο γαλλικό εργατικό κίνημα.

Οι αρχές του 19^{ου} αιώνα είναι επίσης η εποχή των μεγάλων εξεγέρσεων και των επαναστατικών συγκρούσεων. Ο Αύγουστος Μπλανκί, που θέλησε με τη μυστική δράση του να κληρονομήσει το Μπαμπέφ και την επαναστατική μικροομάδα του «Συνωμοσία των Δικαίων», σκεπτόταν να κινητοποιήσει τους εργάτες, να συγκεντρώσει τους πιο αποφασιστικούς σε μια μυστική οργάνωση, να χτυπήσει τους πλούσιους και να εγκαθιδρύσει με πραξικόπημα μια κοινωνία βασισμένη στην ισότητα και στην πειθαρχία.

Οι στοχαστές, οι οραματιστές, οι θεωρητικοί της Επανάστασης, οι κοινωνικοί επαναστάτες συνέχισαν να εμπνέονται από τους κοινωνικούς αγώνες, να στοχάζονται και να οραματίζονται την ισότητα, την αμοιβαιότητα, τη δικαιοσύνη.

Τον ίδιο καιρό αρκετοί Ευρωπαίοι ακτιβιστές ταξίδευαν στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού αναζητώντας την ευκαιρία να πραγματώσουν τις ιδέες τους για το σχηματισμό σοσιαλιστικών κοινωνιών.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο χημικός και βιομήχανος Ζαν-Φρανσουά Κλουέ και ο μαθηματικός Φρανσουά-Γκιγιώμ Κεσέν έφυγαν από τη Γαλλία για τη Γουιάνα για να ιδρύσουν μια «δημοκρατία των ελεύθερων ανθρώπων».

Η Γαλλίδα σοσιαλίστρια και φεμινίστρια συγγραφέας Τριστάν Φλορά, κόρη ενός Περουβιανού ευγενούς και μιας Γαλλίδας, γιαγιά του Πωλ Γκωγκέν, ταξίδεψε ως συνοδός από το 1825 ως το 1830, έζησε στο Περού για δύο χρόνια το 1833 και 1834, και άρχισε τη συγγραφική της καριέρα το 1835. Επηρεασμένη από τους Φουριέ, Σαιν Σιμόν και άλλους κοινωνικούς μεταρρυθμιστές, όπως οι Ρόμπερτ Ουεν και Λουί Μπλαν, κήρυξε το φεμινισμό στο έργο της «Περιπλανήσεις μιας γυναίκας-παρία», το 1838, όπου τάσσεται υπέρ του ελεύθερου έρωτα, του διαζυγίου καθώς και της κατάργησης της δουλείας των Μαύρων. Προσπάθησε να ιδρύσει μια κοινωνιστική κοινότητα αλλά απέτυχε. Στη Γαλλία, το 1843, εξέδωσε την «Εργατική Ένωση», όπου κήρυξε την ένωση των εργατών, ανεξαρτήτως επαγγέλματος σε εθνικό επίπεδο και ανεξαρτήτως εθνικότητας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο Βέλγος γεωγράφος Ελιζέ Ρεκλί, με σημαντικό συγγραφικό έργο, ταξίδεψε στην Κολομβία το 1855, όπου δημιούργησε μια συνεργατική κοινότητα στην οποία συμμετείχαν εργάτες Ίντιος, Ασιάτες, Ευρωπαίοι. Ο Γάλλος Ζαν-Μπατίστ Εϊζέν Ταρντονέ πήγε στην Ουρουγουάη για τον ίδιο λόγο. Ο ομοεθνής του Αμαντέ Φλοράν Ζακ έδρασε με τον ίδιο τρόπο στην Αργεντινή. Ο Λουί Λεζέ Βωτιέ και ο Ζαν Μπενουά Μυρ με τις ίδιες ιδέες πήγαν στη Βραζιλία.

Στο Τέξας δημιουργήθηκαν πολλές σοσιαλιστικές κοινότητες, η «Μπετίνα», που διαλύθηκε ήδη το 1848, και άλλες που διήρκεσαν περισσότερο χρόνο και άφησαν τα σημάδια της ιστορίας τους στον τόπο. Ο εμφύλιος πόλεμος του 1864-68 έβαλε τέλος στη λειτουργία όλων των σοσιαλιστικών κοινοτήτων της περιοχής. Η «Ομοσπονδία Διατήρησης της Δουλείας» δεν μπορούσε να ανεχθεί τους ελεύθερα σκεπτόμενους Ευρωπαίους. Αρκετοί από τους κατοίκους αυτών των κοινοτήτων σφαγιάστηκαν στα σύνορα στον ποταμό Νουέσες, όταν προσπάθησαν, ως αντιτιθέμενοι στον πόλεμο, να αποφύγουν τη στράτευση με τη φυγή τους από το Νέο Μεξικό.

Ο Βικτόρ Κονσιντεράν εγκαταστάθηκε στο βόρειο Τέξας το 1853, όπου δημιούργησε μια κοινωνιστική κοινότητα που την ονόμασε La Reunion. Στο βιβλίο του «Στο Τέξας», που τυπώθηκε στη Νέα Υόρκη, στα Γαλλικά και Αγγλικά εξέθετε λεπτομερειακά τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνιστικής αυτής κοινότητας. Έγραφε χαρακτηριστικά ο Κονσιντεράν: «Σας λέγω μόνο τούτο: Θα εμπλουτίσετε την ψυχή σας ζώντας ευτυχείς και ελεύθεροι στη γη του Τέξας, θα βαδίζετε στην πρόοδο της ανθρωπότητας και θα ιδρύσετε μια χώρα ελευθερίας και αφθονίας για τους απογόνους σας».

Αρκετοί από τους αποίκους της La Reunion ήταν πολιτικοί φυγάδες του αυταρχικού καθεστώτος του βασιλιά Λουδοβίκου-Φιλίππου στη Γαλλία ή μετανάστες από τη Γερμανία που διέφυγαν μετά από την αποτυχία της επανάστασης του 1848. Φυγάς πολιτικός ήταν και ο ίδιος ο Κονσιντεράν, που υπήρξε διευθυντής της εφημερίδας του Φουριέ «Το Φαλανστήριο», και βουλευτής στη Νομοθετική Συνέλευση του '49 στο Παρίσι. Στο βιβλίο του ο Κονσιντεράν εξηγούσε ότι: «στην κοινότητα γιόρταζαν και στις 4 Ιουλίου την ημέρα της Αμερικάνικης Ανεξαρτησίας και στις 14 Ιουλίου την Ημέρα της

Πτώσης της Βασίλης. Μαζί τους, οι άποικοι είχαν φέρει τα μουσικά τους όργανα και το πρώτο πιάνο σ' ολόκληρη τη περιοχή. Δεν έχτισαν εκκλησίες και όποιος το επιθυμούσε, μπορούσε ελεύθερα να ασκεί κάθε Κυριακή τα θρησκευτικά του καθήκοντα. Το Μάιο του 1856, μια χαλαζόπτωση κατέστρεψε την καλλιέργεια. Ξαναέσπειραν, αλλά μια επιδημία ακρίδας κατέστρεψε και πάλι την παραγωγή».

Στόχος του βιβλίου ήταν να εξηγήσει στους Ευρωπαίους και να τους πείσει να συμμετάσχουν σ' αυτό το κοινωνικό εγχείρημα ή σε άλλα παρόμοια. Το βιβλίο απαριθμούσε τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους οι Ευρωπαίοι συνέβαλαν με την εγκατάστασή τους στην ανάπτυξη της περιοχής.

Το πνεύμα της εποχής, η αμφισβήτηση των κοινωνικών ανισοτήτων, ο οραματισμός μιας κοινωνίας αλληλέγγυας, ο κοινοβιακός τρόπος ζωής, ο αναχωρητισμός, τα βιβλία του Ρουσσώ που προπαγάνδιζαν την επιστροφή στο φυσικό τρόπο ζωής και η γοητεία της περιπέτειας των Ροβινσώων που ξαναανακαλύπτουν τον πολιτισμό σε πιο στέρεες βάσεις ήταν οι ιδέες που φλόγιζαν και συγκλόνιζαν τη νεανική ψυχή του Πλωτίνου, όταν αποφάσισε να πάει στη Νέα Γη.

Όλη αυτή η μετακίνηση διανοουμένων από την Ευρώπη προς το Νέο Κόσμο ήταν ουσιαστικά μια ρήξη με το παρελθόν, ένα όραμα που ταυτιζόταν με το νέο, το καινούργιο, περιείχε την αίσθηση της φυγής και μαζί της απελευθέρωσης. Την επιθυμία για ζωή χωρίς περιορισμούς και συμβιβασμούς. Οι «φυγάδες» ένιωθαν πολίτες όλου του Κόσμου και περιπλανιόνταν, χωρίς πατρίδα, χωρίς οικογένεια, χωρίς δεσμεύσεις, ένιωθαν να μην ανήκουν πουθενά, και δίνονταν στο σκοπό τους να ανακαλύψουν τη Γη της Επαγγελίας, να δημιουργήσουν τη Νέα Αρμονία, όπου οι κοινωνικές, οι διαπροσωπικές σχέσεις, ο έρωτας, η ιδιοκτησία, η εργασία, θα έμπαιναν σε νέες βάσεις, χωρίς διακρίσεις, ανταγωνισμούς, αδικίες, συμβατικότητες.

Ήταν, κατά κάποιο τρόπο, το ταξίδι στη ρομαντική Ελλάδα, στα Κύθηρα ή στην Ικαρία, ένα ταξίδι ζωής που θα πρόσφερε την πνευματική απόλαυση, την επιστροφή στα πνευματικάνάματα, ένα εσωτερικό ταξίδι συνειδητοποίησης της βαθύτερης γνώσης, της ουσίας των πραγμάτων, το ταξίδι στην Ουτοπία.

Το αίτημα αυτό έμελλε να επανέλθει τον επόμενο αιώνα και να επαναδιατυπωθεί το 1968, σαν άρνηση στη βιομηχανική αλλοτρίωση με τις συνεπακόλουθες πολιτιστικές και ψυχικές ασθένειες, και εκφράστηκε με την αντίθεση και την εξέγερση μεγάλων κοινωνικών ομάδων στην Ευρώπη και στην Αμερική. Δημιουργήθηκε τότε ένα καινούργιο ρεύμα μετακίνησης νέων ανθρώπων, μουσικών, φοιτητών, διανοουμένων προς την Ανατολή αυτή τη φορά, την Ινδία, που συμβόλισε το ταξίδι της πνευματικής στροφής και αναζήτησης, με την καθιέρωση ενός διαφορετικού, εναλλακτικού τρόπου ζωής...

Ο Πλωτίνος, σαν ένθερμος υποστηρικτής του Προυντόν, συμμερίστηκε τις τύχες των άλλων οραματιστών και αναζήτησε τη χώρα, όπου θα μπορούσε να ζήσει

σύμφωνα με τον πόθο της καρδιάς του και να πραγματώσει τις ιδέες του, όπως τόσοι και τόσοι άλλοι κήρυκες της «Κοινωνίας της Ισότητας».

Κατά την παραμονή του στο Παρίσι ο Πλωτίνος σχετίστηκε με πολλούς κοινωνιστές. Τόπος συνάντησης ήταν ο κήπος του Λουξεμβούργου, τις μέρες που είχε λιακάδα, και η Αριστερή όχθη του Σηκουάνα. Το 1859, ανάμεσα στους σοσιαλιστές φίλους και συντρόφους στο Παρίσι, ο Πλωτίνος γνώρισε ένα Μεξικό φοιτητή και μαζί του έμαθε ισπανικά. Ο Μεξικάνος φίλος είχε κλασική παιδεία και θαύμαζε τον ελληνικό πολιτισμό και τη φιλοσοφία. Του μίλησε με θέρμη για την πατρίδα του το Μεξικό, τους αγώνες για την ανεξαρτησία της χώρας από την ισπανική κυριαρχία και για τον εθνικό ήρωα, τον πάδρε Ιδάλγο, που κήρυξε τον αγώνα της ανεξαρτησίας. Ινδιάνοι και μιγάδες τον ακολούθησαν και πολέμησαν ενωμένοι εναντίον των Ισπανών. Η επανάσταση καταπνίγηκε. Ο πάδρε Ιδάλγο συνελήφθη και αποκεφαλίστηκε ενώ, μετά θάνατον, αφορίστηκε από τον Πάπα. Το όνειρό του όμως έμελλε να γίνει πραγματικότητα στις 18 Μαΐου του 1822. Το Μεξικό κηρύχτηκε ανεξάρτητο, την ίδια εποχή που και η Ελλάδα ξεκινούσε τον αγώνα για την ανεξαρτησία της. Όμως την επανάσταση ακολούθησαν τεράστια οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Εσωτερικές έριδες, εξεγέρσεις, αλληπάλληλες δικτατορίες και τέλος η επίθεση της Αμερικής και η προσάρτηση της Καλιφόρνιας και του Νέου Μεξικού.

Τα χρόνια εκείνα είχε επικρατήσει η επανάσταση των φιλελευθέρων με τον Ιγνάσιο Κομομόρτ και η κυβέρνησή του ξεκίνησε μια μεγάλη μεταρρύθμιση. Επαναστατικοί νόμοι ψηφίστηκαν από τη φιλελεύθερη μεξικανική κυβέρνηση, όπως τα Ψηφίσματα περί Γης, που ρυθμιζαν την ιδιοκτησία της γης και αποσκοπούσαν στην εισροή ξένων κεφαλαίων και νέων μεθόδων καλλιέργειας στο Μεξικό. Η συλλογική ιδιοκτησία των γαιοκτημόνων καταργήθηκε και η Εκκλησία υποχρεωνόταν να πουλήσει την ιδιοκτησία της. Ο Ιγνάσιο Κομομόρτ φαινόταν αποφασισμένος να προωθήσει τη μεγάλη αγροτική μεταρρύθμιση.

Ήδη από τον προηγούμενο χρόνο, το 1857, που ξεκίνησε η επονομαζόμενη «Μεταρρύθμιση», η εκκλησιαστική γη μοιραζόταν στους χωρικούς και γι' αυτό ο πρόεδρος καλούσε ανοιχτά όσους ξένους το επιθυμούσαν να μεταναστεύσουν στη χώρα και να δημιουργήσουν νέες ανεξάρτητες αγροτικές κοινότητες.

Ο Πλωτίνος, έχοντας κατά νου τις ιδέες όλων εκείνων που αναζητούσαν μια καινούργια ζωή στο «Νέο Κόσμο» μακριά από την «αλλοτριωμένη» Ευρώπη, μάζεψε πληροφορίες πιστεύοντας ότι στη χώρα αυτή του δινόταν η ευκαιρία να υλοποιήσει τα κοινωνιστικά του οράματα, δημιουργώντας αγροτικά Φαλανστήρια, όπου οι άνθρωποι θα ζούσαν ευτυχισμένοι βοηθώντας ο ένας τον άλλο. Αποφάσισε λοιπόν να πάει στο Μεξικό και μετά από λίγο καιρό βρέθηκε στην Ισπανία απ' όπου έφευγαν τα πλοία για την Κούβα και το Μεξικό.

Καθώς, όμως, ο Πλωτίνος ετοιμαζόταν να μεταβεί στο Μεξικό, έφταναν κάποιες αλληλοσυγκρουόμενες ειδήσεις για την κυβέρνηση Κομομόρτ, ότι κατέρρευσε και ότι είχαν αρχίσει ταραχές και συγκρούσεις με τους αντιπάλους της «Μεταρρύθμισης». Ο Πλωτίνος, χωρίς να εγκαταλείψει τα σχέδιά του,

αποφάσισε να μείνει για λίγο στη Βαρκελώνη, ώστε να βελτιώσει τα ισπανικά του αλλά και περιμένοντας να καταλαγιάσουν οι ταραχές στο Μεξικό. Η Βαρκελώνη ήταν μια πόλη 200 χιλιάδων κατοίκων. Νωπές ήταν ακόμη οι μνήμες και το πένθος από τις μεγάλες συγκρούσεις αστυνομίας και εργατών των προηγούμενων χρόνων, που είχαν σαν αποτέλεσμα το θάνατο εκατοντάδων ανθρώπων. Η καταδυνάστευση και η άσκηση βίας κατά του λαού ήταν κι εδώ φανερή.

Οι πληροφορίες που έφταναν από το Μεξικό εξακολουθούσαν να είναι μπερδεμένες. Πότε μάθαινε ότι οι συντηρητικοί σχηματίζουν κυβέρνηση και πότε ότι ο πρόεδρος Κομομόρτ παραιτείται και παραδίνει την προεδρία στον Μπενίτο Χουάρες, ο οποίος σχηματίζει φιλελεύθερη κυβέρνηση στην επαρχία. Όμως κάποια στιγμή η πολιτική κατάσταση σταθεροποιήθηκε: «Ο Μπενίτο Χουάρες επέβαλε την αγροτική μεταρρύθμιση και το Σύνταγμα. Εκδίδει τους «Νόμους της Μεταρρύθμισης» που προβλέπουν διαχωρισμό της εκκλησίας από το κράτος, κρατικοποίηση της εκκλησιαστικής περιουσίας, κλείσιμο των μοναστηριών, θεσμοθέτηση της ανεξιθρησκίας, του πολιτικού γάμου και των πολιτικών πιστοποιητικών γεννήσεων και θανάτου».

Όλα αυτά ακούγονταν πολύ ελπιδοφόρα κι έτσι ο Πλωτίνος αποφάσισε να ταξιδέψει. Από τη Βαρκελώνη κατέβηκε νότια στην Ανδαλουσία, Σεβίλλη, και από εκεί στο λιμάνι του Κάντιζ. Περιπλανήθηκε για δυο τρεις μέρες στην πόλη που έσφυζε από εμπορική κίνηση και πλοία που έμπαιναν κι έβγαιναν συνεχώς στο λιμάνι. Στο «Νοσοκομείο των Γυναικών», που πήγε για βατσίνα, είδε ένα καταπληκτικό ζωγραφικό πίνακα που τον γέμισε δέος, τον Άγιο Φραγκίσκο σε έκσταση του ΕΛ Γκρέκο

Στα μέσα Ιανουαρίου απέπλευσε από το Κάντιζ με το ατμόπλοιο «Φορτούνα» και μ' ένα σύντομο σταθμό στην Αβάνα, έφτασε στη Βερακρούς στα τέλη Φεβρουαρίου του 1861 (6).



Το λιμάνι της Βερακρούς σε γκραβούρα του 1859

ΕΤΟΣ Β'. ΣΑΒΒΑΤΟΝ. 'ΑΡΙΘ. 334

ΦΩΣ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΟΛΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΤΕΤΡΑΚΙΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ.

---●●●---
(Δείτε λάβατο φως.)

ΑΙ ΣΥΝΔΟΜΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ	ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΟΜΗΣ ΠΡΟΗΛΗΡΟΤΕΑ
<p>Είς τὸ Γρασεῖον καὶ Τυπογραφεῖον τοῦ ΦΩΤΟΣ, κατὰ τὴν παλαιὰν Βαβῆν, ὄχι: Ἄριον Ἀμφικρατοῦ ἄγρου δι', ἢ μὲν Ἀ' Τριμηνίαν τὴν αἰ' μηνίου, ἢ β' τὴν 20' τοῦ αἰ' ἢ γ' τὴν 20' Σεπτεμβρίου καὶ ἢ Ἀ' τὴν 31' Δεκεμβρίου. Ὁ συνδρομητὴς θεωρεῖται ὡς τοιοῦτος μέχρι τέλους τοῦ ἔτους καὶ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τούτων γίνεται δεκτός.</p>	<p>Διὰ τοῦς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἔτησι Δραχ. 48. " " ἐν ταῖς ἐπαρχίαις " 46. " " ἐκτὸς τοῦ κράτους " 24. Ὁ μετὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τῆς Τριμηνίας ἐγγραφεμένος συνδρομητὴς προπληροῦσι τὸ ἀνάλογον ταῦτες καὶ ὅλη τὴν ἐπομένην Τριμηνίαν, ἄλλως τε δὲν εἶνε δεκτός.</p>
<p>Τιμὴ ἀνταχωρήσεως διὰ τὰς διατριβάς ἐν λεπτῶν ἐκάστη σελίδι δι' ἐκάστην δι' εἰδηποιήσιν μέχρι τῶν 40 σελ. Δρ. 3.</p>	
<p>Ἐν Ἀθήναις, τὴν 9 Σεπτεμβρίου 1864.</p>	
<p>Ἡ ΑΝΑΡΧΙΑ.</p> <p>Κατὰ μερικοὺς πόλους φερόμεται τὴν ἀναρχίαν; ἀναρχία ἐστὶ τὸ ἔλλοσον καὶ διὰ τὰ θρησκευτικὰ δογμα</p>	<p>τρώγων καὶ ἀπὸ κίμων ἐς τὴν πλάτην; Ἄναρχία θὰ εἴπη νὰ μὴ ἔχωμεν διόλου ἀρχάς. Ἄλλ' ἀν ἦτο δυνατὴ ἡ κατάστασις αὕτη, θὰ ἦτο τὸ πλέον σφαιρῶνον πρᾶγμα! Ἐκτός ἐστι τρέφονται αἱ ἀγαθὰ αὐτὰ καὶ καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ τρέφονται καὶ τὰ κακά καὶ κακοῦ καὶ ἀκαταστάτου, ἀκαταστάτου καὶ ἀκαταστάτου ἐπὶ τὴν κοινότητα. Δὲν λέγομεν διὰ τὰς ἰδιότητας καὶ ἀκαταστάτου τῆς ἀναρχίας! ἀλλ' ἰδίως μασ</p>

Ἡ ἀθηναϊκὴ εφημερίδα ΦΩΣ τῆς 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1864.

ΜΗΝΑΣ ΑΝΕΜΩΔΗΣ

Φτάνοντας στο Μεξικό, ο μετανάστης Πλωτίνος έμαθε ότι ο «Πόλεμος της Μεταρρύθμισης», όπως ονομαζόταν, είχε πια τελειώσει. Οι Συντηρητικοί στρατηγοί Μιραμόν και Μεχία, που είχαν επαναστατήσει, έφυγαν ηττημένοι και ο Μπενίτο Χουάρες με την αμερικάνικη βοήθεια βγήκε νικητής. Τον Ιανουάριο του 1861, αφού σχημάτισε τη φιλελεύθερη κυβέρνησή του, ο Χουάρες μπήκε νικητής στην πρωτεύουσα και έγινε πρόεδρος μιας χώρας που βρισκόταν στο χείλος της οικονομικής καταστροφής.

Ο Πλωτίνος διαπίστωσε ότι τα σχέδια για συγκρότηση αγροτικών κοινοτήτων που είχαν εξαγγελθεί από τον προηγούμενο πρόεδρο Κομομόρτ, είχαν πλέον ξεχαστεί. Από τις συζητήσεις, αντιλήφθηκε ότι βαθύ χάσμα χώριζε τα πολιτικά κόμματα, αποτέλεσμα των εμφύλιων πολέμων που σάρωσαν τη χώρα, των συνεχών αλλαγών κυβερνήσεων και της οικονομικής εξάρτησης από τις μεγάλες δυνάμεις, Αγγλία, Ισπανία, Γαλλία.

Το πρώτο που θέλησε να κάνει ο ιδεαλιστής Πλωτίνος, ήταν να ταξιδέψει για να γνωρίσει τη χώρα. Ακολούθησε το δρόμο που είχε κάνει και ο Κονσιντεράν πηγαίνοντας βορειοδυτικά στη «Reunion», λίγα χρόνια πριν. Άλλοτε βαδίζοντας κι άλλοτε έφιππος, έκανε μεγάλες και επικίνδυνες αποστάσεις. Πέρασε από ορεινές περιοχές κι αντίκρισε χιονισμένες οροσειρές και ηφαίστεια. Επιβιβάστηκε σ' ένα μικρό ποταμόπλοιο που ανακάλυψε χαμένο μέσα στη βλάστηση στο μυχό ενός ποταμού. Ένα παλιό σκαρί που έτριζε ολόκληρο, γεμάτο Ινδιάνους που κουβαλούσαν στην αγορά της επόμενης πόλης τα αγροτικά τους προϊόντα. Στην πλώρη ένας θερμαστής τροφοδοτούσε το λέβητα με κορμούς δέντρων. Πέρασαν κοντά από μικρές παρόχθιες πολίχνες, Αγιότλα, Γλαπακόγια, Σίκο, Τλάουακ, από το Κουλουακάν, το Μεχικαλτζίνγο, το Ιστακάλκο, και ο Πλωτίνος απολάμβανε το τοπίο και την καθημερινότητα των ανθρώπων.

Απέραντες πεδιάδες, βουνά, οροσειρές, οροπέδια. Διαπίστωσε ότι η χώρα ήταν σχεδόν εξ ολοκλήρου αγροτική. Υπήρχε μόνο μια υποτυπώδης βιομηχανία που έκανε τα πρώτα της βήματα. Οι εργάτες δούλευαν από νύχτα σε νύχτα με μεροκάματο που κυμαινόταν ανάμεσα στα 18 και 75 σεντάβος (ένα πέσο=100 σεντάβος=8 ρεάλια, με 18 σεντάβος μπορούσαν να αγοράσουν 2,5 κιλά

καλαμπόκι), χωρίς μηχανικά μέσα, χρησιμοποιώντας εντελώς παλιοκαιρίτικες μεθόδους. Στα εργοστάσια τσιγάρων, για παράδειγμα, οι γυναίκες και τα παιδιά έστριβαν τα τσιγάρα με το χέρι κι έπρεπε να παράγουν 1.000 τσιγάρα για να πάρουν 4,5 μόλις ρεάλια.

Και οι εργάτες που απασχολούνταν στην εξόρυξη χρυσού και ασημιού δούλευαν κάτω από απάνθρωπες συνθήκες. Ο μισθός τους ήταν από 25 μέχρι 50 σεντάβος, και οι ώρες εργασίας τους έφταναν τις δέκα. Όλοι οι εργαζόμενοι ήταν εξάλλου υποχρεωμένοι να πληρώνουν κι ένα σωρό φόρους στην καθολική εκκλησία, ενώ όταν κάποιος εργάτης ζητούσε προκαταβολή, την ξεπλήρωνε με κράτηση από το μισθό του προσαυξημένη κατά 25%.

Όπου περνούσε ο ανθρωπιστής Πλωτίνος, παρατηρούσε τον αξιοθρήνητο τρόπο που ζούσε ο μεξικάνικος λαός. Άνθρωποι πεινασμένοι, ρακένδυτοι, άθλιες πλίθινες κατοικίες που σωριάζονταν στις βροχές. Βήμα προς βήμα, διάχυτο το δέσιμο της ζωής με το θάνατο. Πάνω στα ξύλινα παιδικά φέρετρα, που έμοιαζαν με κούνιες, σκαλισμένα τριαντάφυλλα, η «Μέρα των Νεκρών» άρχιζε και τελείωνε σε μια αδιάλειπτη συνέχεια στη ζωή των Ινδιάνων. Οι περισσότεροι κάτοικοι ζούσαν στα βουνά και για να μετακινηθούν τσακίζονταν σε κακοτράχαλα μονοπάτια. Τα παιδιά τρεχαλίζανε μέσα στις λάσπες. Το ποσοστό θνησιμότητας μεγάλο. Η ζωή περιέχει το θάνατο, ο θάνατος οδηγεί στη ζωή. Αδιάσπαστη συνέχεια ζωής και θανάτου.

Στο Μεξικό, κάθε φθινόπωρο στις 2 Νοεμβρίου, οι ζωντανοί προσκαλούν τους νεκρούς τους να επιστρέψουν στο σπίτι, να γιορτάσουν μαζί και για μερικές ώρες να νιώσουν τη ζεστασιά του φωτός πάνω στα παγωμένα κόκαλά τους, πριν ξεκινήσουν και πάλι το μεγάλο ταξίδι της επιστροφής στη γη των νεκρών. Την ημέρα αυτή ο θάνατος εκλαμβάνεται σαν ζωή και η ζωή χορεύει ελκυστικά με το θάνατο. Ο μυστικισμός των Μεξικανών μετατρέπει τη «Μέρα των Νεκρών» σε «Γιορτή των Νεκρών», με ολονυχτία στα νεκροταφεία και στα σπίτια, με μουσική, τραγούδια, φαγητό. Η οικογένεια γιορτάζει στο νεκροταφείο, τρώει και πίνει το μνημόσυνο γεύμα στους τάφους των προγόνων, με τα αναμμένα κεριά, μια θρυμματισμένη πυραμίδα γεμάτη λουλούδια, πάνω στα γυμνά κρανία των πεθαμένων σκαλισμένη η φράση:

«Εκεί που ήσουν ήμουν κι εκεί που είμαι θα 'ρθεις». Οι πεθαμένοι γίνονται ένα κομμάτι των οροσειρών. Ακμή και παρακμή.

Θάνατος και γέννηση.

Ερχόμαστε μόνο για να κοιμηθούμε,
μόνο για να ονειρευτούμε.

Δεν είναι αλήθεια, όχι, ότι ερχόμαστε
για να ζήσουμε στη γη.

Ερχόμαστε για να γίνουμε
ανοιξιάτικη χλόη:

Ξαναπρασινίζει, ξανανοίγει
ο κάλυκας της καρδιάς μας,
λουλούδι το σώμα μας

γεννά μερικά λουλούδια
και μαραίνεται...

Ο σκεπτόμενος Πλωτίνος αισθάνθηκε τον τόπο, ένιωσε τους ανθρώπους, κατανόησε τη μεξικάνικη πραγματικότητα, σαν να γνώριζε από πάντα τη χώρα αυτή, τους κατοίκους της, Κριόγιο, Μεστίσο, Ίντιος. Όλη αυτή την ανθρώπινη ποικιλία που δημιουργούσε πανέμορφες επιμιξίες. Στη χώρα που πλάθονταν καινούργιες ράτσες ανθρώπων και φαίνονταν ότι θα παίξουν σημαντικό ρόλο στην ιστορία της.

Οι Ινδιάνοι ήταν στη πλειονότητά τους αγρότες (campesinos), η γη όμως δεν τους ανήκε και, μολονότι υπήρχε ο Νόμος του Λέρδο, η γη εξακολουθούσε να βρίσκεται στα χέρια των τσιφλικάδων (hacendados, caciques και latifundistas), που απασχολούσαν στα αγροκτήματά τους (haciendas, fincas ή latifundios) τους αγρότες (peones) σε κατάσταση δουλοπαροικίας. Η «Μεταρρύθμιση» (7), είχε κάνει ουσιαστικά τους ήδη πλούσιους κτηματίες πάμπλουτους, αφού, αποθρασυμένοι πια, άρπαξαν ακόμα και την κοινοτική γη που ανήκε παραδοσιακά στους ιθαγενείς και στους αγρότες οι οποίοι, χωρίς κλήρο πλέον, αναγκάστηκαν να γίνουν peones.

Τα ευνοημένα από το νόμο στρώματα ήταν οι τσιφλικάδες (hacendados) και οι caciques. Η τοπική εξουσία βρισκόταν στα χέρια κάποιου μεγαλοκτηματία (cacique) που, σαν εκφραστής της κεντρικής εξουσίας, συχνά ήταν και στρατιωτικός.

Οι αγρότες υφίσταντο βαρύτερες τιμωρίες, μαστιγώματα και φυλακίσεις για ασημαντες αφορμές· τους απαγόρευαν να βγαίνουν από το αγρόκτημα και τους υποχρέωναν να ψωνίζουν τα χρειαζούμενά τους στα μαγαζιά (tiendas de raya) του τσιφλικά, έτσι βρισκόνταν πάντα χρεωμένοι. Δούλευαν 7 μέρες την εβδομάδα από τις 6 το πρωί μέχρι τις 5 το απόγευμα, με δύο σύντομα διαλείμματα για φαγητό. Το ημερομίσθιό τους κυμαινόταν από 18-37 σεντάβος και μερικές φορές τους επιτρεπόταν να καλλιεργήσουν για λογαριασμό τους κι ένα κομμάτι γης για να έχουν ένα ελάχιστο εισόδημα για την επιβίωσή τους.

Έχοντας μια πρώτη εικόνα της χώρας, ο Ευρωπαίος Πλωτίνος συνειδητοποίησε την κοινωνική κατάσταση, την εξαθλίωση, τις αδικίες, την καταπίεση των αγροτών από τους μεγαλοκτηματίες, τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης των εργατών, την αδιαφορία της κυβέρνησης.

Οξυδερκής καθώς ήταν, παρατήρησε, περιδιαβαίνοντας τη χώρα, ότι οι Μεξικάνοι αγρότες στα παραδοσιακά αγροτικά χωριά τους δούλευαν τη γη και ζούσαν σύμφωνα με τις βασικές ιδέες των Φουριέ και Προυντόν. Το ινδιάνικο Μεξικό των ιθαγενών Ινδιάνων διατηρούσε ακόμη παραδόσεις και μνήμες κοινοτισμού και πρακτικές κοινοτικής αντίληψης και ημιαυτονομίας. Εδώ οι άνθρωποι ζούσαν ουσιαστικά σε ένα «κοινωνιστικό» σύστημα αγροτικών κοινοτήτων.

Παρόλο που η κοινοτική γη, με το νόμο του Λέρδο, το 1856, είχε καταργηθεί, στην πράξη δεν μπορούσε αυτό να εφαρμοστεί, ειδικά σε μέρη που η κεντρική

εξουσία απουσίαζε. Ο προυντονιστής Πλωτίνος προσπάθησε να ερμηνεύσει και να περιγράψει με όρους κοινωνιστικούς τι είναι και πώς λειτουργεί αυτό που ονόμαζαν οι Ινδιάνοι «Καλπούλι» (Calpuli). Κατάλαβε ότι ήταν ουσιαστικά μια μορφή κοινοκτημοσύνης ή συνιδιοκτησίας και ότι θεσμός αυτός επιβίωνε ακόμη σε όλο σχεδόν το Μεξικό. Σε περιοχές δυσπρόσιτες, που βρισκόνταν μακριά από τα συμφέροντα των μεγαλοκτηματιών και της εκκλησίας, εκατοντάδες νοικοκυριά ήταν οργανωμένα σε ένα είδος συνεταιριστικής μονάδας, τα Καλπούλι. Στις καταπράσινες πλαγιές των βουνών και τους διάσπαρτους αγροτικούς οικισμούς, η γη παρέμενε κοινοτική και δεν ανήκε στους αγρότες. Τα κτήματα των Καλπούλι αποτελούσαν κοινοτική ιδιοκτησία που μοιραζόταν στα διάφορα νοικοκυριά. Οι αγρότες καλλιεργούσαν τη γη και κρατούσαν το δικαίωμα της επικαρπίας αλλά δεν μπορούσαν να νοικιάσουν ή να πουλήσουν τη γη. Έτσι βεβαιώθηκε ότι μπορούσε να οργανώσει τους αγρότες, ώστε να δημιουργήσουν ένα σύστημα σοσιαλιστικών κοινοτήτων μιας και υπήρχε ήδη η μακρά παράδοση. Πρώτα όμως, αυτός ο λαός χρειαζόταν παιδεία, μόρφωση και κοινωνιστική συνειδητοποίηση.

Αποφάσισε να εγκατασταθεί κοντά στην πόλη του Μεξικού, σε μια αγροτική περιοχή με κέντρο μια μικρή πόλη, το Τσάλκο, σε 2.200 μέτρα υψόμετρο, και εκεί ο ιδεαλιστής Πλωτίνος θα εργαζόταν, συχνά χωρίς να αμείβεται, σαν το «Γιατρό της Επαρχίας», τον ήρωα του μυθιστορήματος που έγραψε ο Μπαλζάκ επηρεασμένος από τις ιδέες του Φουριέ. Εξάσκησε την ομοιοπαθητική η οποία έκανε τα πρώτα βήματά της στη χώρα. Τον ίδιο καιρό κάποιοι Καταλανοί ασκούσαν τη νέα ιατρική στη Βερακρούς και ο Πλωτίνος ήταν μάλλον ο πρώτος που άσκησε την ομοιοπαθητική στο Τσάλκο. Παρασκεύαζε μόνος του τα φάρμακα με πρώτες ύλες που τις έβρισκε εύκολα στη φύση (8). Κι όταν, κάποια μέρα, ξέσπασε επιδημία κίτρινου πυρετού, προσέφερε αφιλοκερδώς τις υπηρεσίες του στους κατοίκους, οι οποίοι, πολύ φτωχοί στην πλειονότητά τους, αισθάνθηκαν την ανιδιοτέλειά του, αναγνώρισαν την προσφορά του και σε σύντομο χρόνο έγινε γνωστός στο Τσάλκο.

Ερχόμενος στο Μεξικό, ο Πλωτίνος οραματιζόταν να πρωτοστατήσει στην κοινωνική επανάσταση που θα έδινε τέλος στις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές ανισότητες της χώρας. Για να το κατορθώσει έπρεπε να πείσει το μεξικάνικο λαό να ιδρύσει Φαλανστήρια, μικρές παραγωγικές και καταναλωτικές κοινότητες που θα αποτελούσαν το οικονομικό και κοινωνικό κύτταρο στη δημιουργία της Κοινωνιστικής κοινωνίας.

Ακολουθώντας το πνεύμα της εποχής και το παράδειγμα άλλων κοινωνικών επαναστατών πριν απ' αυτόν, του Σαιν Σιμόν, του Κάρολου Φουριέ, του Πιερ Ζοζέφ Προυντόν, του Κάρολου Μαρξ και όσων άλλων αναζήτησαν λύση στο κοινωνικό πρόβλημα με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, ο Πλωτίνος στρώθηκε στο γράψιμο. Γράφει με πάθος για να κάνει ευρύτερα γνωστές τις ιδέες του, επί ώρες, επί ημέρες. Η εργασία του σκοπό έχει να κάνει κατανοητές τις

σοσιαλιστικές ιδέες. Και όταν, λίγο καιρό μετά, το κείμενο τελειώνει, το εκδίδει με τον τίτλο: «Κοινωνιστικό Σύγγραμμα, η στοιχειώδης διδασκαλία της σχολής του Κάρολου Φουριέ – Το Φαλανστήριο», (*Cartilla socialista, el catecismo elemental de la escuela de Carlos Fourier – El Falansterio*).

«Οι έλξεις εναρμονίζονται με τα πεπρωμένα τους».
Κάρολος Φουριέ

«Τα χρόνια εκείνα, οι πανίσχυροι θρόνοι των Καισάρων κλονίζονταν και πλησίαζε η ώρα να γκρεμιστούν, οι αλυσίδες των σκλάβων έτριζαν κι είχε φτάσει η στιγμή να σπάσουν τρομοκρατώντας τους τυράννους, που ο φόβος τους μεταβλήθηκε σε φοβερό μίσος κι έφτασε μέχρι τις κατακόμβες της Ρώμης, εκεί όπου ενταφιάστηκε ο Χριστιανισμός, για να αναστηθεί ισχυρός και δυνατός και να θεμελιώσει την ελευθερία, εξαλείφοντας την τυραννία, μέχρι που εισήλθαν στους κόλπους του πραγματικοί Φαρισαίοι και μετέτρεψαν τη μεγαλειώδη θεωρία σ' ένα σάπιο δόγμα, που διακηρύσσουν τώρα από τους άμβωνες όλοι οι υποκριτές και πληρωμένοι φονιάδες των διαφόρων θρησκευτικών αιρέσεων».

«Σήμερα, όλη η ανθρωπότητα δονείται από τις αναγεννημένες ιδέες του κοινωνισμού, που συνέλαβαν οι εμπνευσμένοι εγκέφαλοι των μεγάλων φιλοσόφων της αρχαιότητας, κι έχει έρθει να προκαλέσει την πιο εκρηκτική επανάσταση της σύγχρονης εποχής».

«Το όνειρο εκείνων των οραματιστών δεν ήταν άλλο από μια προειδοποίηση. Τώρα το όραμα παίρνει σάρκα και οστά, γίνεται πραγματικότητα, η ουτοπία επαληθεύεται. Η ιδέα της αρμονικής κοινωνίας ριζώνει (9)».

«Σύντομα, πολύ σύντομα, το παλαιό οικοδόμημα των σαθρών προκαταλήψεων θα κατεδαφιστεί και πάνω στα ερείπιά του θα υψωθεί ένα καινούριο και τέλειο κοινωνικό σύστημα, η «αρμονία», όπου θα ευτυχήσουν όλοι οι άνθρωποι».

«Αλλά για να γίνει αυτό, χρειάζεται να φωτιστούν με τον πυρσό της κοινωνικής επιστήμης τα σκοτεινά άντρα της εμπειρικής άγνοιας· χρειάζεται να σχιστεί το πέπλο των προκαταλήψεων που καλύπτει την κοινωνία· χρειάζεται να γίνουν κατανοητά τα σημερινά προβλήματα που μας βαραίνουν και τα ευεργετήματα που θα προκύψουν με την αλλαγή της κοινωνικής οργάνωσης· γι' αυτό, σήμερα που η ιδέα του Κοινωνισμού γεννιέται αυθόρμητα κι ασυνείδητα μέσα στις μάζες του λαού, αφού η εσωτερική του συνείδηση τού αποκαλύπτει, μέσα από μια μυστική διαίσθηση, ότι μόνο αυτή η θεωρία, υψηλά φιλόνητη και ουμανιστική, θα τον οδηγήσει στην απόλυτη ευημερία, πράγμα που πιστεύω βαθιά, αποφάσισα να συνθέσω το παρόν Σύγγραμμα με στόχο να δώσω στη δημοσιότητα τους υψηλούς στόχους της διδασκαλίας, με την οποία ασχολούμαι».

«Το Σύγγραμμα αυτό έχει επίσης ως στόχο να μάθουν οι εργάτες και οι αγρότες του Μεξικού τις αληθινές επιστημονικές αρχές στις οποίες βασίζεται η

«σοσιακρατική θεωρία» (10) για την οποία μιλούν όλες οι χώρες χωρίς να έχουν καταλάβει ακόμα καλά το νόημά της».

Και ο Πλωτίνος κλείνει τον πρόλογό του λέγοντας:

«Ως μοναδική αποζημίωση της δουλειάς μου, αποζητώ την κατανόηση των αναγνωστών μου και προσβλέπω στη στιγμή εκείνη που ο λαός του Μεξικού μέσω της συνεργασίας θα καταφέρει να αποτινάξει το φοβερό ζυγό της πλουτοκρατίας».

Όπως ακριβώς, 18 αιώνες πριν, ο νεοπλατωνιστής Πλωτίνος είχε οργανώσει τα μαθήματά του σε Εννεάδες, δηλαδή σε εννέα μαθήματα - επιδιώκοντας με τη διαλεκτική κλιμάκωση της διδασκαλίας του τη μύηση των μαθητών του στην ιδέα μιας ουτοπικής κοινωνίας δικαίου, την Πλατωνική Πολιτεία, έτσι και ο νεώτερος Πλωτίνος για να γαλουχήσει τους μαθητές του στην ιδέα της συλλογικότητας και της σοσιαλιστικής κοινωνίας χωρίζει «Το Κοινωνιστικό Σύγγραμμα» σε εννέα μαθήματα και στο καθένα δίνει ένα χαρακτηριστικό τίτλο. Τα μαθήματα έχουν μορφή ερωταποκρίσεων, ο ίδιος θέτει ερωτήματα στα οποία απαντά επιχειρηματολογώντας με παραδείγματα και αποδείξεις. Με τον τρόπο αυτό διαφαίνεται ο διδακτικός χαρακτήρας του έργου και η πρόθεση του συγγραφέα να γίνει κατανοητό στον απλό αναγνώστη. Και μολονότι το κείμενο απευθύνεται σε χειρωνακτες ο συγγραφέας του Συγγράμματος δίνει στο έργο του μια τελείως επιστημονική μορφή.

ΜΑΘΗΜΑ 1°

Για το κοινωνικό πρόβλημα.

Ο Πλωτίνος μπαίνει αμέσως στο θέμα εκθέτοντας ποια είναι τα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας και ποιες οι λύσεις τους.

Πριν απ' όλα όμως βάζει σαν ανώτερο σκοπό της ανθρώπινης νοημοσύνης την ενότητα των ατόμων και των λαών όλου του κόσμου μέσω ενός συστήματος που διδάσκει το σκοπό, τις αρχές και τα μέσα για την πραγματοποίησή της.

Ερ.: «Ποιος είναι ο υψηλότερος και λογικότερος στόχος στον οποίο πρέπει να αφιερωθεί η ανθρώπινη νόηση;»

Απ.: «Η πραγματοποίηση μιας οικουμενικής αδελφοσύνης ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα και στους λαούς και η εξασφάλιση μιας παγκόσμια ανεκτής ανθρώπινης μοίρας».

Οι στόχοι του ταυτίζονται απόλυτα μ' εκείνους των ευρωπαϊών Κοινωνιστών, Σαιν Σιμόν, Φουριέ, Όουεν, Προυντόν, που οραματίζονταν τη λύση των κοινωνικών ζητημάτων μέσω της συνεργασίας με σκοπό την ευτυχία όλων. Τονίζει τη σημασία της δίκαιης κατανομής του πλούτου και τη δια βίου εκπαίδευση των πολιτών βασισμένη στη συνεργασία και όχι στον ανταγωνισμό.

Ερ.: «Και με ποιο τρόπο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί αυτή η οικουμενική αδελφότητα των ανθρώπων και των λαών;»

Απ.: «Μέσω ενός συστήματος που θα περιέχει τη γνώση του στόχου, τα κατάλληλα μέσα για την κατάκτησή του και αρχές πάνω στις οποίες θα στηριχτούν ο σκοπός και τα μέσα. Επειδή αν δεν υπάρχει συγκεκριμένος στόχος, δεν μπορεί να υπάρξει και πολιτική με την έννοια του ορθού λόγου».

ΜΑΘΗΜΑ 2°

Η κατάσταση των πραγμάτων και τα προβλήματα που πρέπει να επιλύσει κάθε θεωρία για το κοινωνικό σύστημα.

Ο Πλωτίνος βλέπει τα δύο σημαντικότερα προβλήματα που εμποδίζουν την «ευτυχία» των ανθρώπων: το πρώτο είναι η διχόνοια και το μίσος που γεννάνε τα διάφορα βιομηχανικά, ταξικά, κομματικά και εθνικά συμφέροντα και το δεύτερο είναι η ατέλεια των κοινωνικών θεσμών που προκαλούν την κακία, τη φτώχεια και τη μιζέρια. Αυτοί οι κοινωνικοί θεσμοί, όμως, μπορούν να μεταμορφωθούν, να βελτιωθούν και ακόμα να τελειοποιηθούν με την ανθρώπινη θέληση.

Στην ερώτηση: «Ποια είναι η σημερινή κατάσταση της ανθρωπότητας;» Ο Πλωτίνος απαντάει: «Οι άνθρωποι είναι διαιρεμένοι σε ολόκληρο τον πλανήτη, εξαιτίας της βιομηχανίας, των τάξεων, των κομμάτων, των εθνοτήτων κ.λ.π., η κατάσταση αυτή δημιουργεί έριδες και προστριβές ανάμεσα στα μεμονωμένα άτομα και μέσα στις κοινωνίες και οι άνθρωποι αντί να διαβιούν αρμονικά, και ευτυχείς ν' ακολουθούν μια κοινή πορεία, εξαιτίας της διαίρεσης αυτής, βυθίζονται σε λυσσαλέους ανταγωνισμούς, αντιπαλότητες, μίση και άσκηση βίας σε μικρό ή σε μεγαλύτερο βαθμό.

Εξαιτίας της κατάστασης αυτής και παρά τη σημαντική πρόοδο που επιτελέστηκε τους τελευταίους τρεις αιώνες, ειδικά στα ευρωπαϊκά κράτη, η ανθρωπότητα βαρύνεται και στενάζει σε παγκόσμια κλίμακα κάτω από τη βαρβαρότητα της εξουσίας».

Ο Πλωτίνος θεωρεί τον άνθρωπο ως «κινητήρια δύναμη» ενός μηχανισμού που λέγεται κοινωνικό σύστημα, το οποίο μπορεί να κινηθεί προς το καλό ή προς το κακό, ανάλογα. Και για να γίνει κατανοητός, δίνει το εξής παράδειγμα: Αν ένα ή περισσότερα παιδιά της φυλής των ινδιάνων Λίρανες μεταφέρονταν στην Πόλη του Μεξικού και ένας εξ ίσου σημαντικός αριθμός παιδιών της πρωτεύουσας μεταφερόταν στις ερήμους και εκπαιδεύονταν σύμφωνα με το δικό τους διαφορετικό κοινωνικό μηχανισμό, επόμενο θα ήταν οι βάρβαροι Λίρανες, εκπαιδευόμενοι στην πρωτεύουσα, ν' αποκτήσουν τις συνήθειες και τη συμπεριφορά των πρωτευουσίων, ενώ τα παιδιά που θα μεταφέρονταν στις ερήμους να γίνουν άγρια και απολίτιστα. Η λύση λοιπόν, συνεχίζει ο Πλωτίνος, βρίσκεται στην παιδεία και στις ευνοϊκές κοινωνικές συνθήκες. Αυτά τα δύο στοιχεία θα οδηγήσουν τον άνθρωπο στην αναζήτηση της ικανοποίησης των

«παθών» του στο δρόμο του καλού. Και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά του ανθρώπου είναι προϊόν της κοινωνίας που ζει.

Ο Φουριέ υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος πρέπει να αφήσει να αναβλύσουν από μέσα του ελεύθερα τα πάθη, όπως του τα έδωσε ο θεός. Υποστηρίζει ότι η κοινωνία δεν λειτουργεί σωστά, επειδή ο άνθρωπος δε γνωρίζει τα πάθη του· όταν όμως τα μάθει, θα ξέρει πώς να τα χρησιμοποιεί και να τα καθοδηγεί (11).

Για να πετύχει τους σκοπούς του, ο συγγραφέας του «Συγγράμματος» προτείνει τη δημιουργία ενός κοινωνικού μηχανισμού που θα συνδυάσει στην εντέλεια την ανθρώπινη νοημοσύνη με τις πράξεις και με τ' ανθρώπινα πάθη και όπου ο άνθρωπος θ' αγαπάει τόσο πολύ το συνάνθρωπό του, ώστε θα δουλεύει αυτοβούλως για το κοινό καλό, το οποίο θα είναι ταυτόσημο με το ατομικό συμφέρον του.

Όπως και στα Φαλανστήρια του Φουριέ, ο Πλωτίνος βεβαιώνει ότι σ' αυτό το ανώτερο καθεστώς, τα άτομο θα απολαμβάνει πλήρη ελευθερία και θα εξασκεί όλες τις κοινωνικές αρετές, γιατί θα βασιλεύουν σ' αυτό η αλήθεια και η δικαιοσύνη. Η καρδιά και η νοημοσύνη του ανθρώπου θα τείνουν προς την αρετή, ενώ η διαφθορά θα του είναι απεχθής και αποκρουστική. Αυτό το τέλειο κοινωνικό σύστημα που προτείνει θα έχει σαν συνέπεια την ελεύθερη ενότητα όλων των λαών, οι οποίοι θα συσπειρώσουν τις δυνάμεις τους για την επίτευξη του «ευ ζην» όλων, σε αντίθεση με την επικρατούσα κατάσταση, όπου οι λαοί καθοδηγούνται από τα εγωιστικά τους συμφέροντα.

Συμπερασματικά, ο Έλληνας συγγραφέας τελειώνει τα δύο πρώτα μαθήματα επισημαίνοντας ότι πρώτα απ' όλα πρέπει να αναγνωριστεί η ανεπάρκεια των χρησιμοποιηθέντων μέσων και ότι μέριμνα όλων πρέπει να είναι η ανεύρεση των πρακτικών συνθηκών για την επίτευξη της οριστικής ενότητας των ανθρώπων έτσι ώστε να υπάρξει κοινωνική ευημερία.

Με άλλα λόγια, είναι ανάγκη να ανακαλυφθεί μια καινούργια «μορφή κοινωνικής οργάνωσης» της οποίας ο μηχανισμός θα είναι τόσο τέλειος που θα συνταιριάζει τα ατομικά με τα κοινά συμφέροντα, ώστε να πραγματοποιηθεί επιτέλους η ενότητα όλων των μελών της «μεγάλης ανθρώπινης οικογένειας».

ΜΑΘΗΜΑ 3^ο

Επαλήθευση κάθε θεωρίας μέσα στην κοινωνία.

Σαν φουριεριστής, ο Έλληνας φιλόσοφος ονομάζει τον Κοινωνισμό του, που τον τοποθετεί στη μεξικάνικη πραγματικότητα «Σοσιεταριστική Θεωρία» (Teoria Societaria) και ως σύνθημα έχει «την αγάπη σαν αρχή, τη δικαιοσύνη σαν βάση και την πρόοδο σαν σκοπό».

Ο Πλωτίνος, αποδεχόμενος το ρόλο του «πνευματικού ηγέτη», υποστηρίζει ότι οι κοινωνιστές, ως φορείς της «Σοσιεταριστικής Θεωρίας», είναι άνθρωποι

δραστήριοι, εργατικοί και τίμιοι· με άλλα λόγια είναι «απόστολοι της κοινωνίας», ικανοί να θυσιάσουν για τα δίκαια του λαού.

Κατ' αρχήν, λέει, οποιαδήποτε προοδευτική σκέψη κοινωνικής οργάνωσης προϋποθέτει μια αλλαγή, δηλ. την πραγματοποίηση μιας καινούργιας κι ανώτερης κοινωνικής μορφής που να μην έχουν γνωρίσει οι άνθρωποι στο παρελθόν. Αυτή η καινούργια κοινωνική μορφή θα μπορούσε να εφαρμοστεί σ' όλο τον πλανήτη, εφόσον την έχουν αποδεχτεί σταδιακά τα χωριά, οι πόλεις, οι χώρες, οι ήπειροι. Για την εφαρμογή αυτής της κοινωνικής μορφής όμως, θα ήταν αναγκαία πρώτα απ' όλα μια κοινωνική και πολιτική επανάσταση, ακριβώς όπως την εννοεί ο Φουριέ, όχι με τη βία, αλλά με την έννοια της αλλαγής και της τελειοποίησης στην οργάνωση της πολιτικής και της οικονομικής υπόστασης ενός κράτους, αρχίζοντας από την εσωτερική οργάνωση της γειτονιάς και του δήμου, που σε τελευταία ανάλυση αποτελούν τον πυρήνα του κράτους.

Αυτός ο ειρηνιστικός χαρακτήρας βρίσκεται επίσης σε όλους τους ουτοπικούς σοσιαλιστές του πρώτου μισού του 19^{ου} αι. οι οποίοι έχουν εμπιστοσύνη στις ηθικές δυνάμεις, στην αγάπη και στη δικαιοσύνη. Είναι αισιόδοξοι και λογικοί και εναντιώνονται στην αιτιοκρατία των φιλοσόφων του επιστημονικού Κοινωνισμού. Είναι προοδευτικοί, απεχθάνονται τη βία και διατηρούν την ελπίδα της ελευθερίας.

Στην αρχή, συνεχίζει ο Πλωτίνος, θα μπορούσε να γίνει ένα πείραμα: να εφαρμοστεί δηλαδή το καινούργιο καθεστώς σε μια μικρή κοινότητα και εφόσον πετύχει και πειστούν τα μέλη της κοινωνίας, σιγά σιγά να το υιοθετήσουν με την ελεύθερη βούληση όλοι τους.

Με άλλα λόγια, αυτό που προτείνει ο Πλωτίνος είναι η δημιουργία των λεγόμενων Φαλανστηρίων, που επιδίωκε ο Φουριέ: δηλαδή, μικρές κοινότητες αποτελούμενες από 1.600 μέχρι 1.800 μέλη μέσα σε μια έκταση 5.000 περίπου στρεμμάτων γης. Τα μέλη αυτών των κοινοτήτων θα ζούσαν μέσα σε κτιριακά συγκροτήματα με όλες τις ανέσεις. Η κάθε οικογένεια θα είχε ένα διαμέρισμα σύμφωνα με τις ανάγκες της. Τόνιζε την καλλιέργεια της γης σαν τη σπουδαιότερη απασχόληση των ανθρώπων και σε μικρή κλίμακα την κτηνοτροφία. Ο Φουριέ δεν υπολόγιζε πολύ στη μαζική καλλιέργεια γι' ανταλλαγές, αλλά ήθελε οι κοινότητές του να είναι αυτόρκες παράγοντας τ' αναγκαία για τα μέλη τους. Οι εργαζόμενοι θα εναλλάσσονταν στις δουλειές για να αποφευχθεί η πλήξη και η μονοτονία και θα αμείβονταν σύμφωνα με την προσφορά και τις ανάγκες τους.

ΜΑΘΗΜΑ 4^ο

Δικαιώματα και καθήκοντα της «κοινωνιστικής θεωρίας».

Η κοινότητα που θα δεχθεί να συμμετάσχει στο πείραμα θα έχει δύο βασικά καθήκοντα: πρώτο καθήκον και ταυτόχρονα δικαίωμα της κοινότητας είναι να γίνει γνωστή σε όλη την κοινωνία με όλα τα προπαγανδιστικά μέσα που

διαθέτει χωρίς να παραβιάσει τους νόμους του κράτους. Δεύτερο καθήκον είναι να συμμετάσχει στο πείραμα με το μόνο κατάλληλο μέσο, την ενότητα, γιατί μόνο αυτή μπορεί να φέρει τη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών. Δικαίωμά της επίσης είναι να συμμετάσχει στο πείραμα με απόλυτη ελευθερία, υπό τον όρο πάντα να μην παραβιάσει τους πολιτικούς ή κοινωνικούς νόμους του κράτους.

Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι οποιαδήποτε υλική βελτίωση θα πρέπει πρώτα να δοκιμαστεί σε μια γειτονιά ή σ' ένα χωριό και στη συνέχεια να υιοθετηθεί αυθόρμητα από τη χώρα και από ολόκληρη την ανθρωπότητα. Γιατί, όπως έλεγε ο Φουριέ: «ποιος δε θα δεχόταν να κερδίσει μια θέση στην κοινωνία, όπου θα είχε εξασφαλισμένα όχι μόνο το ψωμί, τη στέγη, τη δουλειά αλλά και την ευτυχία;»

Ο συγγραφέας του Συγγράμματος έχοντας συνειδητοποιήσει τη μεξικάνικη πραγματικότητα, τα προβλήματα μιας χώρας σπαρασσόμενης από εμφυλίους πολέμους και με μια κατεστραμμένη οικονομία, ρίχνει το φταίξιμο των κοινωνικών δεινών στην άγνοια των κομμάτων. Δεν έχει όμως, συνεχίζει, την παραμικρή αμφιβολία ότι οι συντηρητικοί, παρόλο που είναι στενόμυαλοι, δεν μπορούν να είναι εχθροί της προόδου και των κοινωνικών βελτιώσεων. Από την άλλη, είναι βέβαιος ότι οι επαναστάτες που πολεμούν το καθεστώς, ελπίζουν ότι με το σύστημά τους θα θεμελιώσουν την αρχή της σταθερότητας πάνω σε πιο γερές βάσεις. Και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, όταν συντηρητικοί και επαναστάτες καταλάβουν ότι η πρόοδος δεν εναντιώνεται στη σταθερότητα και ότι και τα δύο μπορούν να συνυπάρχουν, θα οδηγηθούν όλοι σε μια κοινή άποψη και στάση ζωής.

Ο Έλληνας μεταρρυθμιστής τελειώνει το τέταρτο μάθημα με το συμπέρασμα ότι η σύγχρονη πραγματικότητα είναι χαώδης, θα ήταν όμως ανόητο να καταστραφεί μεμιάς. Είναι απαραίτητη η μεταμόρφωσή της σ' ένα καλύτερο καθεστώς που θα επιτευχθεί μόνο μέσω της λογικής και της εμπειρίας και όπου τα συμφέροντα όλων θα ταυτίζονται. Μόνο μ' αυτές τις προϋποθέσεις μπορεί να οδηγηθεί η ανθρωπότητα στην αληθινή πρόοδο.

ΜΑΘΗΜΑ 5^ο

Κανόνες τάξης και ελευθερίας. Εσωτερικός χαρακτήρας της «Σοσιαταριστικής θεωρίας».

Αφού εξέθεσε τις αρχές και τους κανόνες στους οποίους πρέπει να υπακούσει οποιαδήποτε θεωρία κοινωνικής μεταρρύθμισης, ο Πλωτίνος επαναλαμβάνει ότι η Σοσιαταριστική σχολή θέλει να εγκαθιδρύσει το σύστημά της με την ελεύθερη βούληση των ανθρώπων, εφόσον αποδειχθεί με το τοπικό πείραμα ότι είναι το σωστότερο. Οι συνεχιστές της Σοσιαταριστικής διδασκαλίας διαδίδουν τη θεωρία τους, όχι με σκοπό να επιβάλουν το σύστημά τους αλλά να αποδείξουν τη λειτουργικότητά του στην πράξη, ώστε η κοινωνία να κρίνει αν

αξίζει να εφαρμοστεί ή όχι. Είναι σίγουρος ότι μόλις οι άνθρωποι δουν τα ευνοϊκά αποτελέσματα του συστήματος, θα σπεύσουν να το υιοθετήσουν.

Στη συνέχεια, ο συγγραφέας του Συγγράμματος βεβαιώνει ότι οι οπαδοί του Σοσιεταριστικού συστήματος του Φουριέ δουλεύουν όπως οι επιστήμονες μηχανικοί, που όταν κάνουν μια εφεύρεση δοκιμάζουν πρώτα με πειράματα την αποτελεσματικότητά της και όχι σαν τους μεταρρυθμιστές πολιτικούς που απλώς αρκούνται στο να ψηφίσουν καινούργιους νόμους για δικαιώματα και καθήκοντα επιβάλλοντας έτσι μεταρρυθμίσεις μέσω μιας λανθασμένης νομοθεσίας.

Επομένως, καταλήγει, αν γενικευτεί η εφαρμογή του Σοσιεταριστικού συστήματος, αφού προηγουμένως αποδειχθεί η λειτουργικότητά του στην πράξη και αναγνωριστεί η πραγματική του αξία, θα φέρει μαζί της διαφορετικά ήθη και ιδέες, καινούργιους νόμους και κοινωνικούς θεσμούς, άλλες ηθικές αξίες καθώς και μια διαφορετική φιλοσοφία, γιατί θα 'ναι μια μεταρρύθμιση βασισμένη στην αλήθεια και στη συνεργασία. Αντίθετα με τους άλλους πολιτικούς μεταρρυθμιστές, διατείνεται ο Πλωτίνος, ο Φουριέ και οι συνεχιστές του δε ζητάνε από την κοινωνία ν' αντικαταστήσει μεμιάς τη φιλοσοφία της, τους νόμους και τις συνήθειές της, αλλά σταδιακά και με επιστημονικά μέσα.

ΜΑΘΗΜΑ 6^ο

Για τους νόμους και την κοινωνική μεταρρύθμιση.

Το μάθημα αρχίζει εξηγώντας αυτό που ο Φουριέ ονομάζει «διαδικασία κατά σειρές», δηλαδή, εκείνη που ταξινομεί και διαιρεί τις τάξεις σε γένη, τα γένη σε είδη, τα είδη σε ποικιλίες και ούτω καθεξής. Ο Φουριέ, προσθέτει ο Έλληνας κοινωνιστής, είναι εκείνος που ανακάλυψε ότι οι θαυμάσιες γενικές ιδιότητες αυτής της διαδικασίας, που στο παρελθόν είχαν χρησιμοποιηθεί σε ορισμένες μόνο επιστήμες, μπορούσαν να εφαρμοστούν στο βιομηχανικό επίπεδο καθώς και στο επίπεδο των ανθρώπινων σχέσεων και σε όλες τις πράξεις της ζωής.

Ο Πλωτίνος λέει ότι σε τελευταία ανάλυση αυτός ο «νόμος κατά σειρές» που εφαρμόζει ο Φουριέ στις κοινωνικές επιστήμες είναι το μέσο που χρησιμοποίησε για να συνδυάσει την ιεραρχία με την ελευθερία και να καταργήσει τη φτώχεια από την κοινωνία.

Το σύστημα του Φουριέ, συνεχίζει ο συγγραφέας, αγκαλιάζει όλες τις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους καθώς και τις σχέσεις των ανθρώπων με τα πράγματα. Ως θεωρητικο-επιστημονικό, το σύστημα έχει κανόνα και μοναδική οργανική αρχή την εφαρμογή της «διαδικασίας κατά σειρές» στις κοινωνικές σχέσεις με σκοπό την επίτευξη της «αρμονίας» και της «τάξης» στην ανθρώπινη κοινωνία με μέσο πάντα την απόλυτη ελευθερία.

Στη συνέχεια, προσθέτει ότι, αν τελικά εφαρμοστεί στην κοινωνία το σύστημα του Φουριέ, οι ηθικοί, οι κοινωνικοί και οι πολιτικοί νόμοι που μέχρι τότε είχαν προστακτικό, προληπτικό ή και κατασταλτικό χαρακτήρα, θα είναι άχρηστοι και θα πάψουν να είναι ένα πρακτικό μέσο για τη διατήρηση της τάξης. Γιατί,

εξηγεί, οι νόμοι που επιβάλλονται σωματικά ή ηθικά στους ανθρώπους και που περιορίζουν την ελευθερία για να διατηρηθεί η τάξη, κάτω από κοινωνικές συνθήκες όπου η ελευθερία δεν συνυπάρχει με την τάξη, θα χάσουν το νόημά τους κάτω από κοινωνικές συνθήκες όπου η τάξη θα είναι αποτέλεσμα της ίδιας της ελευθερίας. Όμως, λέει ο συγγραφέας, αυτοί οι ηθικοί κανόνες και το δικαίωμα που έχει η κοινωνία να επιβάλλει τους απαραίτητους περιορισμούς στην ελευθερία για να υπερασπίσει τη διατήρηση της τάξης, δεν μπορούν να εξαφανιστούν μεμιάς, αλλά σταδιακά.

Ο Πλωτίνος δίνει το εξής παράδειγμα: όταν ο άνθρωπος τρομοκρατηθεί μπροστά στην ιδέα να κάνει το κακό στο συνάνθρωπό του και νιώσει το πάθος να κάνει πάντα το καλό, τότε η ηθική αρχή που λέει «ό μισείς ετέρω μή ποιήσης» θα πάψει να έχει χαρακτήρα επιβολής, χωρίς να σημαίνει ότι εξαφανίζεται.

Ο Έλληνας κοινωνιστής διαιρεί τους κανόνες και τους νόμους που ανέφερε προηγουμένως σε δύο κατηγορίες: στην πρώτη κατηγορία τοποθετεί τους κανόνες ή νόμους που βασίζονται σε απόλυτες αρχές και που είναι υποχρεωτικοί, εκείνες, δηλαδή, τις νομικές, ηθικές ή θρησκευτικές μορφές που απαγορεύουν, περιορίζουν ή τιμωρούν το κακό και που καθορίζουν ποιο είναι το καλό. Αυτοί οι κανόνες μπορεί να είναι αδρανείς σ' ένα καλό κοινωνικό σύστημα, αλλά ποτέ δεν θα μπορέσουν να διαγραφούν, γιατί κατά βάθος είναι αθάνατοι. Στη δεύτερη κατηγορία τοποθετεί τους πειθαρχικούς κανόνες που η υπακοή σ' αυτούς είναι σχετική και στην ουσία είναι μεταβλητοί. Τέτοιοι είναι οι κοινωνικοί, οι ηθικοί και οι πολιτικοί νόμοι που έχουν εκδοθεί από τους νομοθέτες με σκοπό να διατηρηθεί η τάξη σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό καθεστώς. Ο Πλωτίνος θεωρεί αυτούς τους νόμους ατελείς, γιατί αλλάζουν σύμφωνα με τον τόπο και το χρόνο, δεν είναι απόλυτοι, εφόσον εξαρτώνται αποκλειστικά από την κυβέρνηση που τους ψηφίζει, τους επιβάλλει και τους αλλάζει κατά βούλησιν και είναι υποχρεωτικοί μέχρι ν' αντικατασταθούν από άλλους θεσμούς, άλλα έθιμα ή άλλες ευνοϊκότερες κοινωνικές μορφές.

Συμπερασματικά, για τον Πλωτίνο, οι νόμοι υπάρχουν πάντα για τη διατήρηση της τάξης και τους διαιρεί σ' εκείνους που βασίζονται σε γενικές αρχές και είναι αμετάβλητοι και σ' εκείνους που εξαρτώνται από τις διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες και που μεταβάλλονται σύμφωνα με τις νομοθετικές, τις πολιτικές και θρησκευτικές εξουσίες.

ΜΑΘΗΜΑ 7^ο

Η τέλεια κοινωνία.

Κατά τον Φουριέ, εξηγεί ο συγγραφέας του «Συγγράμματος», η τέλεια κοινωνία θα είναι εκείνη στην οποία οι άνθρωποι θα εφαρμόζουν τους αιώνιους και αμετάβλητους νόμους της πρώτης κατηγορίας που αναφέρονται στο προηγούμενο μάθημα, με την αγάπη τους και με απόλυτη ελευθερία. Στην τέλεια κοινωνία, οι θεσμοί, τα ήθη και οι μορφές που χρησιμοποιούνται για το

διακανονισμό των ανθρώπινων σχέσεων θα είναι σε «αρμονία» με την ανθρώπινη φύση και θα ευνοούν πάντα την ελευθερία. Επίσης, η εφαρμογή των νόμων θα γίνεται χωρίς επιβολή ή χωρίς οποιαδήποτε μορφή ηθικού ή θρησκευτικού καταναγκασμού. Το τελειότερο κοινωνικό σύστημα, κατά τον Φουριέ, θα είναι εκείνο όπου η γενική και απόλυτη εξάσκηση του καλού θα είναι αποτέλεσμα της απόλυτης ελευθερίας του ατόμου.

Είναι αποδεδειγμένο, συνεχίζει ο Πλωτίνος, ότι οι διαφορετικοί και πολλές φορές αντιφατικοί θεσμοί, ήθη και πειθαρχικές μορφές που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις σε όλες τις χώρες δεν μπορούν πια να στηριχτούν χωρίς τη βοήθεια της εκκλησίας και του νομικού καταναγκασμού. Και αυτό ακριβώς, κατά τη γνώμη του, δείχνει την ατέλειά τους.

Τονίζει ότι ο Φουριέ έχει μελετήσει πολύ καλά τις προϋποθέσεις της απόλυτης ελευθερίας του ανθρώπου και το συνδυασμό των κοινωνικών συνθηκών που θα παράγουν την τάξη, τη βασισμένη στην απόλυτη ελευθερία. Κάνοντας στη συνέχεια μια ιστορική αναδρομή, ο Έλληνας κοινωνιστής βεβαιώνει ότι πριν από το Γάλλο φιλόσοφο είχαν γίνει απλώς προσπάθειες για να περιοριστεί το κακό και για να επιτευχθεί μια σχετική εγγύηση της τάξης περιορίζοντας και κλείνοντας «τα πάθη» των ατόμων σ' έναν κύκλο πράξεων και συνταγών από τον οποίο ο νόμος, η ηθική και η θρησκεία τούς απαγόρευαν να βγουν, γιατί έξω απ' αυτόν η εξάσκηση της ελευθερίας θα μπορούσε να καταντήσει θλιβερή. Ακολουθώντας αυτό το δρόμο, που ονομάζει «επίθεση εναντίον της ελευθερίας στο όνομα της τάξης», ο Πλωτίνος πιστεύει ότι οι κοινωνίες έχουν περιορίσει το κακό, αλλά δεν κατάφεραν να πείσουν τους ανθρώπους να κάνουν πάντα το καλό.

Είναι αλήθεια, συνεχίζει, ότι οι φιλόσοφοι, οι ηθικολόγοι, οι νομοθέτες και οι μεταρρυθμιστές έχουν ασχοληθεί με τις ανθρώπινες πράξεις και το μόνο που κατάφεραν είναι να περιορίσουν «τα πάθη» και τα ενδιαφέροντα του ανθρώπου με την επιβολή του νόμου, του καθήκοντος και της ηθικής, πιστεύοντας ότι αιτία του κακού είναι τα ίδια τα πάθη, με αποτέλεσμα ο άνθρωπος να βρεθεί αλυσοδεμένος στον υπάρχοντα κοινωνικό μηχανισμό.

Ο Φουριέ, βεβαιώνει ο συγγραφέας, δεν αρνήθηκε τη δύναμη επιβολής του νόμου και του καθήκοντος, αλλά πήγε πιο μακριά προσπαθώντας να πετύχει τον κοινωνικό συνδυασμό, όπου τ' ανθρώπινα πάθη και τα συμφέροντα θα ταυτίζονται με την εκπλήρωση του καθήκοντος και την εφαρμογή του νόμου. Σκοπός του, λοιπόν, είναι να μεταμορφώσει τον κοινωνικό μηχανισμό σύμφωνα με τις απαιτήσεις της «ανθρώπινης φύσης», δηλαδή να πετύχει το σκοπό που έχουν η ηθική, η θρησκεία και ο νόμος μέσω όμως της ελευθερίας.

Ο Πλωτίνος τελειώνει το μάθημά του λέγοντας ότι τόσο ο Φουριέ όσο και οι μαθητές του επικρίνουν τους νομοθέτες, τους ηθικολόγους και τους προηγούμενους φιλοσόφους, γιατί στην πραγματικότητα δεν έψαξαν να βρουν τα μέσα για την επίτευξη του καλού σύμφωνα με την ελευθερία και τ' ανθρώπινα «πάθη», αλλά αρκέστηκαν στον περιορισμό τους και στην επιβολή με καταναγκαστικά μέσα αντί να αναζητήσουν τις κατάλληλες κοινωνικές

συνθήκες που θ' άνοιγαν το δρόμο στην ελεύθερη εκδήλωση «των παθών» και θα τα προσανατόλιζαν σ' ένα χρήσιμο και καλό σκοπό.

ΜΑΘΗΜΑ 8^ο

Συσχετισμός και απόλυτη ένωση της τάξης και της ελευθερίας.

Κατά το Γάλλο φιλόσοφο, εξηγεί ο Πλωτίνος, οποιαδήποτε κοινωνική μορφή μπορεί να είναι δίκαιη ή άδικη, κατάλληλη ή ακατάλληλη για την ανθρώπινη φύση και τις συνθήκες για την ομαλή εξέλιξή της. Στην πιο ατελή κοινωνική μορφή η τάξη θεωρείται αταίριαστη με την ελευθερία. Αντίθετα, στην τέλεια κοινωνική μορφή η ελευθερία ταιριάζει απόλυτα με την τάξη.

Η πιο ατελής κοινωνική μορφή, συνεχίζει, έχει τους πιο καταπιεστικούς κοινωνικούς, πολιτικούς, ηθικούς και θρησκευτικούς νόμους για τη διατήρηση της τάξης και τους επιβάλλει με καταναγκασμό. Η τέλεια όμως κοινωνική μορφή δε χρειάζεται καταπιεστικούς νόμους που θα περιορίσουν την ελευθερία για τη διατήρηση της τάξης, αλλά έχει σαν βασική μέριμνα την ανεύρεση των καταλληλότερων κοινωνικών συνδυασμών βάσει των οποίων η καταπίεση θα πάψει να είναι το μέσο για τη διατήρηση της τάξης.

Για να φτάσει όμως στο σκοπό της, η Σοσιεταριστική σχολή απαιτεί στην αρχή τη θυσία των ατομικών παθών και ελευθεριών και αναγνωρίζει την ανάγκη της καταπίεσης μέσα σε όρια, σαν φράγμα ενάντια στην αταξία και σαν όρο για τη διάπραξη του καλού, μέχρι να επιτευχθεί η τελειοποίηση της κοινωνικής μορφής και η απόλυτη εναρμόνιση της ατομικής ελευθερίας με την κοινωνική τάξη.

ΜΑΘΗΜΑ 9^ο

Κοινωνική μεταμόρφωση.

Για να γίνει πιο κατανοητός και πειστικός και για να δώσει μεγαλύτερη επιστημονικότητα στις θεωρίες του Γάλλου φιλοσόφου, ο Πλωτίνος αρχίζει το μάθημά του λέγοντας ότι κάθε επιστήμη βασίζεται σε μια υπόθεση αποδεδειγμένη *a priori* ή *a posteriori*. Σε μια θεωρητική επιστήμη όπως η αστρονομία, για παράδειγμα, η απόδειξη μιας *a priori* υπόθεσης συνίσταται στην ερμηνεία όλων των δεδομένων που αφορούν αυτή την επιστήμη. Από την άλλη πλευρά, στις εφαρμοσμένες επιστήμες, π.χ. στη μηχανική, κάθε καινούργια υπόθεση ή κάθε σχέδιο ενός καινούργιου μηχανισμού αποδεικνύεται *a posteriori* στο πεδίο, με την πρακτική εφαρμογή της υπόθεσης ή του σχεδίου, μ' άλλα λόγια με την εμπειρία.

Στη συνέχεια ο συγγραφέας δίνει ένα παράδειγμα για την αποδεικτική μέθοδο που χρησιμοποιούν οι εφαρμοσμένες επιστήμες: εάν πρόκειται για κινητήρες τροφοδοτούμενους με ενέργεια που παράγεται από καύση, ασφαλώς, το πιο τέλειο σχέδιο θα είναι εκείνο όπου το πιο οικονομικό μηχάνημα θα χρησιμοποιήσει όλη την κινητική θερμική ενέργεια, χωρίς να χαθεί η ελάχιστη

από την παραγόμενη ενέργεια σε άχρηστους, βλαβερούς και επικίνδυνους κόπους. Η ακόμα, εάν γινόταν η εφεύρεση μιας τόσο τέλει μηχανής, για την οποία οι σχεδιαστές μηχανικοί θα ήταν απολύτως σίγουροι a priori ότι χάρη στην τελειότητά της θα μπορούσε να αντικαταστήσει όλες τις προηγούμενες ατελείς μηχανές, θα ήταν υπερβολικό εκ μέρους των μηχανικών να απαιτήσουν την κατάργηση και την άμεση καταστροφή όλων των προηγούμενων μηχανών και να ζητήσουν την έκδοση νόμου για την ταχύτατη και μαζική χρησιμοποίηση στην παραγωγή της καινούργιας μηχανής, πριν καν δοκιμαστεί. Το πιο λογικό και συνετό, κατά τον Πλωτίνο, θα ήταν να συνεχίσουν να λειτουργούν οι παλιές μηχανές μέχρι να δοκιμαστεί η καινούργια, ν' αποδειχθεί η πρακτικότητά της και να χρησιμοποιηθεί σύμφωνα με τις ανάγκες.

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, συμπεραίνει ο Έλληνας κοινωνιστής, ο Φουριέ και οι συνεχιστές του θεωρούν τον εαυτό τους σαν τους κοινωνικούς μηχανικούς, που προτείνουν στην κοινωνία ένα καινούργιο μηχανισμό στις ανθρώπινες σχέσεις, ο οποίος θα χρησιμοποιήσει όλη την ενέργεια της κινητικής δύναμης που υπάρχει στην «ανθρώπινη φύση» χωρίς να χαθεί το παραμικρό σε επικίνδυνους και βλαβερούς κόπους. Και όπως κάνουν οι συνετοί μηχανικοί με τις παλιές μηχανές, εφόσον δεν έχουν δοκιμαστεί οι καινούργιες, έτσι και οι φουριεριστές δεν απαιτούν την άμεση καταστροφή των κακών κοινωνικών μηχανισμών, αλλά έχουν το δικαίωμα να κρίνουν τις ατέλειές τους και να προτείνουν τη δοκιμασία ενός ανώτερου μηχανισμού που, εφόσον αποδειχθεί πειραματικά η επιτυχία του, η κοινωνία θα μπορέσει να τον κρίνει και να τον δεχτεί ή να τον απορρίψει ανάλογα.

Αισιόδοξος και σίγουρος για την επιτυχία του φουριεριστικού συστήματος, ο Πλωτίνος τελειώνει τη διδασκαλία του λέγοντας ότι οι φουριεριστές δέχονται να πάρει η κοινωνία τις κατάλληλες προφυλάξεις, στο στάδιο της δοκιμασίας του καινούργιου μηχανισμού, όμως βεβαιώνει ότι αυτός ο μηχανισμός «κατά σειρές» δεν παρουσιάζει κανέναν κίνδυνο, γιατί έχει την ικανότητα να πετύχει την τέλεια αρμονία ανάμεσα στην τάξη και την ελευθερία και είναι σίγουρος ότι μια μέρα θ' αντικαταστήσει όλους τους πειθαρχικούς, ατελείς και αντιφατικούς νόμους που μέχρι σήμερα είναι τα μέσα για να διατηρηθούν η τάξη και μια περιορισμένη ελευθερία στις ανθρώπινες σχέσεις.

Ο Πλωτίνος με το έργο του ήρθε να ταράξει τα νερά. Οι κοινωνιστικές θεωρίες και οι αναρχικές ιδέες του Έλληνα Κοινωνιστή, όπως ήταν φυσικό, δεν πέρασαν απαρατήρητες σε μια βαθύτατα συντηρητική και θρησκευόμενη κοινωνία. Με την κυκλοφορία του «Συγγράμματός του», έμελλε να γίνει θανάσιμος εχθρός του θρησκευτικού φανατισμού και της φεουδαρχικής αριστοκρατίας. Πολλοί θα γίνονταν ορκισμένοι εχθροί του αλλά και άλλοι θα γίνονταν πιστοί του φίλοι, σύντροφοι και συναγωνιστές.

Σαν άνθρωπος μορφωμένος, ο Πλωτίνος φρόντιζε να είναι πάντα ενημερωμένος για τα σύγχρονα ευρωπαϊκά γεγονότα. Διατηρούσε σχέσεις με προσωπικότητες της εποχής του στην Ευρώπη και αλληλογραφούσε τακτικά.

Στο τέλος εκείνου του πρώτου χρόνου στο Μεξικό, έλαβε από παλαιό και καλό του φίλο της Ελλάδας ένα φύλλο της αθηναϊκής εφημερίδας «το Φως» του μηνός Σεπτεμβρίου και μια επιστολή που του έγραφε:

«Ακριβέ μοι Πλωτίνε,

Το άρθρον «περί της Αναρχίας» που σου αποστέλλω το έγραψα, όταν ανέλαβον την αρχισυνταξίαν της εφημερίδος. Πρέπει να σε πληροφορήσω ότι το δεύτερον μέρος του άρθρου δεν εδημοσιεύθη ποτέ, διότι μετά την κυκλοφορίαν του φύλλου, τετράς υπαστυνόμων μετ' όλων των τυμπανοκρουσιών των κλητήρων και χωροφυλάκων και έχουσα επί κεφαλής τον Δημόσιον κατήγορον, εισέβαλε το παρελθόν Σάββατον εις το τυπογραφείον μας, προς κατάσχεσιν του φύλλου της ημέρας εκείνης, δια το εν αυτώ επιλήψιμον άρθρον. Ητο η ώρα 8 μ.μ. ότε το σώμα των μαγκουροφόρων τούτων μας επεσκέφθη, φόβος και τρόμος κατέλαβεν τους εργάτας εις την εκφώνησιν του εισαγγελέως «κλείσατε ταις πόρταις μην εύγη κανείς έξω»...

«Μετά από εξονυχιστικήν έρευναν και αφού δεν εύρον τα σχετικά φύλλα κατέστρεψαν τα τυπογραφικά στοιχεία και συνέλαβαν όλους τους εργαζομένους αλλά και τους τυχαία παρευρισκομένους εις τα γραφεία της εφημερίδος. Την ιδίαν εσπέραν συνέλαβον και εμέ ως συντάκτην του σχετικού άρθρου και με περιποιήθησαν δεόντως επί αρκετόν... Τοιούτου είδους όμως συνεντεύξεις γνωρίζεις και συ ότι μάλλον με ενδυναμώνουν παρά με αποθαρρύνουν. Πότε, εσύ λέγεις, ότι θα κατωρθωθή η γενική επανάστασις του ελληνικού λαού και η εκδίωξις του Τυράννου; Φίλτατε Πλωτίνε, σε ασπάζομαι, ενθυμούμενος πάντοτε με αγάπην την μορφήν σου και τους σοφούς σου λόγους. Φίλος, καρδιακός».

«Διατί μερικοί τόσον πολύ φοβούνται την αναρχίαν; Διατί και η «Γενική Εφημερίς» και όλα τα υπουργικά όργανα τόσοις εξορκισμούς κάμνουσι κατ' αυτής, και οι πολίται τους ακούουν και δεν γελώσι; Είναι τάχα τόσον μέγα κακόν η αναρχία, ώστε να την τρέμωμεν όλοι και να την εξορκίζωμεν;»

«Εν πρώτοις, η κυρία σημασία της λέξεως είναι: όταν ένα έθνος μείνη χωρίς αρχάς, χωρίς υπουργεία δηλονότι, χωρίς αστυνομίαν, χωρίς κλητήρας και χωροφύλακας, χωρίς νομάρχας και επάρχους, χωρίς δημάρχους, εισπράκτορας, στρατιώτας, χωρίς αρχάς εν ενί λόγω;»

«Αί! Και είναι κακή η κατάστασις αυτή; είναι κακόν να ευρεθούν τα έθνη μίαν ημέραν απηλλαγμένα από όλας τας αρπυίας αυτάς; Συλλογισθήτε πόσα πληρώνουν οι ταλαίπωροι λαοί δια να διατηρούν τα στοιχεία αυτά τα οποία καλούνται αρχαί; Εις την Ελλάδα π.χ. πληρόνομεν 30 εκατομμύρια, χωρίς τα δημοτικά· αν προσθέσωμεν και τα δημοτικά, θα γίνουν 40. Θα ήτον κακόν λοιπόν, αν ήτο ποτέ δυνατόν να ευρεθή τρόπος να μη πληρόνωμεν τα εκατομμύρια ταύτα; και προσέτι οι λεγόμενοι νομάρχαι και έπαρχοι και αστυνόμοι και κλητήρες και υπουργοί, να ήναι απλοί πολίται ως ημείς, να ζώσιν από την εργασίαν των, και να μη ήμεθα αναγκασμένοι να κλίνωμεν ενώπιόν τους, να τους χαιρετώμεν μέχρις εδάφους, και να στεκώμεθα δύο ώρας

έμπροσθέν των με το καπέλλον εις τας χείρας, και από κάπου κάπου να τρώγωμεν και από καμμίαν εις την πλάτην;»

«Αναρχία θα είπη να μη έχωμεν διόλου αρχάς. Αλλ' αν ήτο δυνατή η κατάσταση αυτή, θα ήτο το πλέον ουράνιον πράγμα! Εκτός ότι τρέφονται αι αρχαί αυταί από τους ιδρώτας των πολιτών, και τρέφονται παχύτατα καθώς βλέπετε, συλλογισθήτε και πόσα κακά κάμνουσιν εις την κοινωνίαν. Δεν λέγομεν δια τας ιδικάς μας αρχάς, άπαγε της βλασφημίας! οι ιδικοί μας άρχοντες από αυτού του πρωθυπουργού μέχρι του τελευταίου κλητήρος, από του δημάρχου μέχρι του εισπράκτορος, είναι άγιοι και εξαίρετοι άνθρωποι άμποτε να είχαν όλα τα έθνη τοιούτους υπουργούς και επάρχους και δημάρχους και αστυνόμους! Αλλ' εννοούμεν εκείνους των άλλων εθνών, της Νεαπόλεως π.χ. προ τινος καιρού, της Ρώμης σήμερα, της Αυστρίας, της Τουρκίας, και όπου αλλού υπάρχουν κυβερνήσεις διεστραμμένοι. Δεν θα ήτον καλλίτερον εις τα έθνη αυτά να μη είχαν διόλου άρχοντας και να μη επλήροναν μεν, όσα πληρώνουν δια να τους τρέφουν, να μη υπέφερον δε όσα υπέφερον και υποφέρουσι εξ αυτών;»

«Αλλά και εις αυτά τα κράτη τα οποία έχουσι τας καλλιτέρας κυβερνήσεις, εις την Αγγλίαν π.χ. και εις την Ελβετίαν και εις τον Βέλγιον και εις τας Ηνωμένας Πολιτείας και εις την Ελλάδα αυτήν, διότι και η Ελλάς πρέπει να συγκαταριθμηθή μεταξύ αυτών, αν ήτον δυνατόν να έλειπον διόλου οι κυβερνήσεις και όλοι οι υπάλληλοί των, και να μην υπήρχον από της μιας άκρας μέχρι της άλλης ειμή μόνον πολίται, ίσοι και όμοιοι και ζώντες όλοι από την εργασίαν των, δεν θα ήτον απειράκις καλλιτέρα η κατάσταση αυτή παρά την σήμερα; Ουδεμία αμφιβολία. Ουδείς θέλει πείσει τον γάιδαρον, όσον καλός και αν ήναι ο αυθέντης του και όσον ελαφρότερον σαμάρι και αν τον βάλλη, ότι είναι καλλιτέρα η κατάσταση αυτή, παρά εάν δεν έφερε διόλου σαμάρι, εάν δεν εφορτόνετο διόλου, αλλά περιεφέρετο ελεύθερος και έβοσκεν εις τα δάση και εις τα όρη.»

«Και αι κυβερνήσεις λοιπόν, όσον καλαί και εγκρατείς και δίκαιαι και αν ήναι, πάντοτε είναι ένα σαμάρι· πάντοτε τρέφονται εκ της εργασίας των άλλων, καθώς ο κύριος εκ της εργασίας του γαιϊδάρου· και ευτυχής και αγία θα ήτον η ημέρα, καθ' ην θα κατωρθόναμεν να μη έχωμεν διόλου ανάγκην κυβερνήσεων και αρχών, αλλά να ζώμεν πάντες εν ομονοία και εν αδελφότητι, ίσοι όλοι και τρεφόμενοι εκ των χειρών μας.»

«Πώς είναι δυνατόν τούτο; πώς δύνανται να φθάσουν αι κοινωνίαι εις το σημείον εκείνο, ώστε να μη έχουν αρχάς, ή αν έχουν όσον το δυνατόν ολιγωτέρας και ασθενεστερας; τούτο θέλομεν αποδείξει εις ξεχωριστόν άρθρον, εάν θα έχωμεν την τιμήν ν' αναπληρόνωμεν επί τινας ακόμη ημέρας τον κύριον του «Φωτός» συντάκτην.»

(Μέρος πρώτον, συνεχίζεται...)

ΜΗΝΑΣ ΒΛΑΣΤΑΙΟΣ

Προς το τέλος του 1861 η πολιτική κατάσταση στο Μεξικό αλλάζει ραγδαία. Ο πρόεδρος της χώρας, Μπενίτο Χουάρες, που στο παρελθόν είχε κλείσει συμφωνία με τη Γαλλία, την Ισπανία και την Αγγλία, για να εξευμενίσει τους επιχειρηματίες των χωρών αυτών που είχαν υποστεί ζημίες κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, ως εγγυητές του δανείου προς τον Μιραμόν, κατήγγειλε ξαφνικά τη συμφωνία. Οι τρεις μεγάλες δυνάμεις αποφάσισαν να στείλουν από κοινού μια μοίρα του στόλου τους στο λιμάνι της Βερακρούς για να απαιτήσουν αποζημίωση από την κυβέρνηση Χουάρες. Πράγματι, το Δεκέμβριο του 1861, ένας καλά οπλισμένος στόλος με αγγλικά, ισπανικά και γαλλικά πλοία, έμπαινε στο λιμάνι της Βερακρούς.

Η Ισπανία, στις 17 Δεκεμβρίου 1861, προχώρησε σε στρατιωτική απόβαση στη μεξικανική ακτή. Οι κάτοικοι της Βερακρούς θορυβήθηκαν και το ενδεχόμενο πολέμου έγινε το κύριο θέμα συζητήσεων. Η Γαλλία και η Αγγλία ακολούθησαν το παράδειγμα της Ισπανίας τον επόμενο Φεβρουάριο.

Στη διάσκεψη της Οριμπάσα που έγινε στις 9 Απριλίου 1862 μεταξύ των συμμαχικών διοικητών, για να συμφωνηθεί το ποσόν της αποζημίωσης που θα ζητούσαν από τον Χουάρες, ο Ισπανός και ο Άγγλος διοικητής διαχώρισαν τη θέση τους από εκείνη του Γάλλου στρατηγού Λορανσέ, έκλεισαν χωριστή συμφωνία με τον Χουάρες και επέστρεψαν στην Ευρώπη με όλες τις δυνάμεις τους. Ο πρόεδρος Χουάρες είχε εξαναγκαστεί να δεχθεί σκληρούς όρους για τα χρέη της χώρας του προς τις δύο ευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Οι προτάσεις του, όμως, απορρίφθηκαν από το Ναπολέοντα Γ', ο οποίος είχε αποφασίσει, μετά από συνεννοήσεις με τους Μεξικάνους συντηρητικούς πολιτικούς και τους στρατηγούς Μιραμόν και Μεχία, να αδράξει την ευκαιρία και να δημιουργήσει μια εξαρτώμενη αυτοκρατορία στο Μεξικό που θα στηριζόταν στον καθολικισμό. Και για τον λόγο αυτό έστειλε ένα εκστρατευτικό σώμα. Ο Χουάρες έστειλε στην Πουέμπλα το στρατηγό Σαραγόσα με 2000 Μεξικάνους στρατιώτες για να ενισχύσουν την άμυνα της πόλης που βρισκόταν στον οδικό άξονα για την πόλη του Μεξικού και προετοιμάστηκε για τη γαλλική επίθεση.

Ο Πλωτίνος αφιερώνεται ολόψυχα στο δέντρο των ιδεών, που πρέπει να φυτευτεί βαθιά στο χώμα, να βγάλει ρίζες κι εκείνες ν' απλωθούν, να πάνε πιο πέρα και να ξαναβλαστήσουν. Με την έκδοση του «Κοινωνιστικού Συγγράμματος» και την κυκλοφορία του στους κατοίκους του Τσάλκο, οι ιδέες του Πλωτίνου αρχίζουν να απλώνονται. Το βιβλίο τον έκανε σύντομα γνωστό, φέρνοντάς του ένθερμους υποστηρικτές αλλά και ορκισμένους εχθρούς, ενώ η επίδραση που άσκησε το «Κοινωνιστικό Σύγγραμμα» συνεχώς μεγάλωνε.

Οι κάτοικοι στην περιοχή, έρχονταν ουσιαστικά για πρώτη φορά σε επαφή με τις ιδέες του Φουριέ για τη δημιουργία Φαλανστηρίων, μάθαιναν ακόμα τη φιλοσοφία του Κοινωνισμού και τις νέες μεθόδους οργάνωσης και συνεργατικής καλλιέργειας, τη συλλογική ιδιοκτησία και τις συντροφικές σχέσεις εργασίας και διαβίωσης και γενικά τις αρχές που διέπουν τη λειτουργία των Φαλανστηρίων και τη σημασία της εφαρμογής τους.

Είχαν παλαιότερα προηγηθεί κάποιες απόπειρες για να γίνουν γνωστές οι ιδέες του Κάρολου Φουριέ στο Μεξικό, όταν, γύρω στο 1850, ο Χοσέ Μα. Τσάβες είχε δοκιμάσει να ιδρύσει Φαλανστήρια, δυτικά, στην πολιτεία Αγκουασκαλιέντες, και λίγα χρόνια αργότερα, το 1854, ο Πατρίσιο Γκεβέρα, ο οποίος θεωρούσε μάλιστα τον εαυτό του, τον τελευταίο μαθητή της Φαλανστηριακής Σχολής της Γκουαδαλαχάρα, είχε δημοσιεύσει «Το Σχέδιο για τους Χειρώνακτες και τους Αγρότες του Μεξικού», ένα έργο έντονα επηρεασμένο από τον Φουριέ.

Ο Πλωτίνος, ερχόμενος στο Μεξικό, πίστευε ότι θα μπορούσε να πραγματοποιήσει στη χώρα αυτή τις ιδέες που τον ταλάνιζαν από την Ευρώπη, το πείραμα δηλαδή της κοινωνικής επανάστασης με τη δημιουργία και οργάνωση των κοινωνιστικών αγροτικών κοινοτήτων, των Φαλανστηρίων.

Μετά τον πρώτο καιρό της παραμονής του στο Τσάλκο, ο Πλωτίνος έχει πια γίνει γνωστός στην περιοχή για τις ιδέες του. Όμως, τώρα καταλάβαινε ότι η πραγματοποίηση του σχεδίου του είχε ανυπέρβλητες δυσκολίες. Τα δεδομένα είχαν αλλάξει, οι καιροί φάνταζαν χαλεποί λόγω του πολέμου και της γενικότερης κρίσης, ώστε να μπορέσει να προχωρήσει στην πραγματοποίηση των σκοπών του. Οι εργάτες και οι αγρότες ήταν οι πρώτοι στους οποίους επιβλήθηκε μείωση του ήδη ελάχιστου μισθού τους. Και μολονότι, υπήρχε κοινωνική αποδοχή στην πρότασή του, δεν υπήρχε σπιθαμή γης διαθέσιμη για να μπορέσει να πραγματοποιήσει το όραμά του.

Μια από εκείνες τις ημέρες, ο Πλωτίνος έλαβε την ακόλουθη επιστολή από παλαιό και έμπιστο φίλο:

«Αθήναι, Οκτώβριος 1862. Ακριβέ μοι Πλωτίνε, ευρίσκομαι εν Αθήναις ομού μετ' άλλων αξίων συναγωνιστών, τους οποίους σου έχω αναφέρει εις προηγουμένην μου. Εν Παρισίοις, οργανώθημεν ως ομάς και αφικόμεθα νεωστί εις Αθήνας μετά των προειρημένων δια να μετάσχωμεν εις την Οκτωβριανήν επανάστασιν. Χαίρω ιδιαιτέρως αναγγέλλων σοι, ελπίζω πρώτος, ότι μετά τριακονταετή τυραννίαν, ο Όθων ηναγκάσθη εις παραίτησιν, εξεδιώχθη του θρόνου της Ελλάδος, ούτω δε

ετελεύτησεν η εδώ βαναρική δυναστεία. Το εν τη ανατολική Ευρώπη σημαντικώτατον τούτο γεγονός κατωρθώθη δια γενικής επανάστασεως του ελληνικού λαού.

Τας ημέρας ταύτας, ο λαός των Αθηνών, ο λαός όλης της Ελλάδος ευρέθη επί ποδός και πλήρης ενθουσιασμού εις τας οδούς, ημείς δε πρωτοστατήσαμε εις τα γεγονότα από την πρώτην στιγμήν καθ' ην εξεδηλώθησαν. Πορευθήκαμε εις τας φυλακάς του Όθωνος, τον λαομίσητον Μεντρεσέν, και απηλευθερώσαμε σημαντικούς πολιτικούς κρατουμένους. Στην περιοχήν, μάλιστα, του παλαιού μας σχολείου, επί της οδού Καπνικαρέας, υψώσαμεν οδοφράκτας, όπου δια πρώτην φοράν είδον οι Αθηναίοι αναπεπταμένην την ερυθράν σημαίαν. Περιδιαβαίνοντες την πόλιν και συντρίβοντες αρειμανίως, αντιστάσεως μη ούσης εν μία νυκτί και μόνη τους φανούς της Πρωτευούσης, όπως λέγει και το άσμα του συρμού. Τέλος την πρωίαν εισεβάλομεν εις τα ανάκτορα, αλλά φευ...

Ηρκεσαν πέντε ημέραι, δια να καταβάλωμεν την μοναρχίαν, την εγκαθιδρυθείσαν υπό των τριών μεγάλων δυνάμεων, αι οποίαι επάσχισαν να φυγαδεύσωσι τον εκλεκτόν των ηγεμόνα εκ της χώρας, ην ούτος κακώς εκυβέρνησεν. Εάν ποτέ υπήρξεν ηγεμών ηλιθιώτερος παντός άλλου και ανικανότατος εις το κυβερνάειν, ούτος ήτο βεβαίως ο Όθων. Γνωστόν είναι ότι τα δεινά της Ελλάδος δεν τελειώνουν εδώ. Πληροφορούμεθα ότι ετοιμάζεται η διάδοχος κατάστασις. Έγινε ήδη πρότασις περί του θρόνου εις τον δούκα Μαξιμιλιανόν των Αψβούργων, όστις, όμως, ηρνήθη αγανακτισμένος, διότι θεωρεί τον ελληνικόν λαόν «ακατάλληλον να δημιουργήση κάτι στέρεον και διαρκές», ως λέγει, και προτιμά να αποδεχθή τον θρόνον του Μεξικού που του προσφέρεται. Ελπίζω με την είδησίν μου να μη σε εκπλήσσω. Σε ασπάζομαι έμπλεως επαναστατικής μέθης. Φίλτατέ μοι Πλωτίνε, ενθυμούμαι πάντοτε με αγάπη την μορφήν σου και τους σοφούς σου λόγους. Φίλος, καρδιακός».

Ο Πλωτίνος είχε αντιληφθεί το μέγεθος του αναλφαβητισμού και της αμάθειας που υπήρχε στο λαό. Τα πιο πολλά παιδιά μεγάλωναν χωρίς να μπορούν ούτε το όνομά τους να γράψουν. Και μολονότι η βασική εκπαίδευση ήταν υποχρεωτική, οι μεστίσο, οι κρεολοί και οι Ίντιος, ζούσαν βυθισμένοι στο σκοτάδι της άγνοιας, αφού ούτε δάσκαλοι για να επανδρώσουν τα επαρχιακά σχολεία υπήρχαν ούτε και οι γονείς είχαν την πολυτέλεια να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο, γιατί κι αυτά εργάζονταν από πολύ μικρή ηλικία. Οι φυλές των Ινδιάνων διατηρώντας μόνο τη σοφία της προφορικής παράδοσης διδάσκονταν την ιστορία τους και μετέφεραν εμπειρίες και γνώση, από στόμα σε στόμα κι από γενιά σε γενιά με τους ταλαντούχους αφηγητές τους.

Καταλάβαινε ότι έπρεπε να δράσει διαφορετικά, προείχε η διαφώτιση, η συνειδητοποίηση, η αφύπνιση, η οργάνωση του λαού. Ίδρυσε, λοιπόν, στο σπίτι του την «Ελεύθερη και Μοντέρνα Σχολή», όπως την ονόμασε, και δίδασκε στους μαθητές του γραφή και ανάγνωση, τους μάθαινε τα δικαιώματά τους, τις αρχές της αυτοδιάθεσης, ρητορική και λογική στους πιο προχωρημένους, τονίζοντας πάντα την αναγκαιότητα της απόδειξης, πρώτα η έρευνα, μετά η πίστη. Η

σχολή αυτή υπήρξε μια από τις πρώτες ελευθεριακές σχολές στην ιστορία, που δημιουργήθηκε για να υπηρετήσει την απελευθέρωση του ανθρώπου. Στη διάρκεια της θητείας του ως δάσκαλος, έμελλε να επηρεάσει και να μυήσει στον ελευθεριακό Κοινωνισμό πολλούς κατοίκους της περιοχής του Τσάλκο που παρακολούθησαν τα μαθήματα. Το όνομα που επικράτησε μεταξύ των μαθητών για τη σχολή ήταν «Escuela del Rayo y del Socialismo» δηλαδή, «Σχολή του κεραυνού και του Κοινωνισμού» (12).

Εντωμεταξύ το γαλλικό εκστρατευτικό σώμα με δύναμη 6 χιλιάδων ανδρών είχε αρχίσει τις πολεμικές επιχειρήσεις στην ευρύτερη περιοχή της Βερακρούς, στην Οριζάμπα και είχε κιάλας τις πρώτες εύκολες νίκες. Στις 5 του Μάη του 1862, ο γαλλικός στρατός με επικεφαλής το στρατηγό Λορανσέ, πέρασε από την πόλη του Τσάλκο καθ' οδόν προς την πρωτεύουσα του Μεξικού και στην Πουέμπλα αναχαιτίστηκε και αναγκάστηκε να δώσει μάχη. Το γαλλικό εκστρατευτικό σώμα υποστηριζόμενο από βαρύ πυροβολικό άρχισε την επίθεσή του από Βορρά. Πολλοί πίστευαν ότι η γαλλική νίκη θα ερχόταν γρήγορα. Η μάχη διήρκεσε από τη χαραυγή έως την αρχή της νύχτας, και όταν υποχώρησαν τελικά οι Γάλλοι είχαν χάσει περίπου 500 στρατιώτες και είχαν σκοτώσει μόλις 100 Μεξικάνους. Η νίκη του στρατηγού Σαραγόσα στην Πουέμπλα αποτέλεσε μια μεγάλη ηθική νίκη για τη μεξικάνικη κυβέρνηση, και συμβόλισε τη δυνατότητα της χώρας να υπερασπιστεί την κυριαρχία της ενάντια στην απειλή ενός ισχυρού ξένου έθνους. Οι γαλλικές δυνάμεις υποχώρησαν στην Οριζάμπα και παρέμειναν εκεί, επειδή εντωμεταξύ αρκετοί στρατιώτες προσβλήθηκαν από τον κίτρινο πυρετό και είχαν ανάγκη περίθαλψης.

Ένα χρόνο μετά, το Μάιο του 1863, το εκστρατευτικό σώμα που αριθμούσε πλέον δύναμη 30 χιλιάδων ανδρών και είχε τεθεί κάτω από τις διαταγές του στρατηγού Φορέ επανήλθε και, μετά από σκληρές μάχες εναντίον των στρατιωτικών δυνάμεων του Χουάρες, κυριεύσε την πόλη της Πουέμπλα. Μετά την παράδοση της Πουέμπλα από τους δημοκρατικούς, στις 17 Μαΐου του 1863, ο στρατηγός Φορέ βάδισε προς την πρωτεύουσα και στις 12 Ιουλίου χωρίς να δοθεί μάχη, η Πόλη του Μεξικού κατελήφθη. Αυτή η σοβαρή ήττα ανάγκασε τον Χουάρες και την κυβέρνησή του να εγκαταλείψουν την πόλη του Μεξικού και να καταφύγουν στις βόρειες επαρχίες. Από το νέο του στρατηγείο, στο Σαν Λουίς Ποτοσί, ο Χουάρες μάζεψε από δω κι από κει τα υπολείμματα των πιστών στην κυβέρνησή του στρατιωτών και κατέφυγε σε ανταρτοπόλεμο.

Τον επόμενο χρόνο, στις 28 Μαΐου του 1864, κι έπειτα από ένα ταξίδι 44 ημερών ο αρχιδούκας της Αυστρίας Μαξιμιλιανός των Αψβούργων και η σύζυγός του Καρλότα αποβιβάστηκαν από την κορβέτα «Νοβάρα» σε μια έρημη Βερακρούς. Απογοητευμένοι από την παγερή υποδοχή του ντόπιου πληθυσμού ξεκίνησαν για την πόλη του Μεξικού. Έφθασαν στην πρωτεύουσα στις 12 Ιουνίου. Εκεί τους περίμενε μια αρκετά θερμή υποδοχή που είχε οργανωθεί από τους συντηρητικούς και τους Γάλλους. Οι γιορτές της ενθρόνισης κράτησαν αρκετές μέρες και ο Μαξιμιλιανός ανέλαβε τα καθήκοντά του. Ο νέος αυτοκράτορας

διαπίστωσε ότι η οικονομία του Μεξικού ήταν σε άθλια κατάσταση. Ένα από τα πρώτα μέτρα που πήρε ήταν να αφαιρέσει από την Εκκλησία κάθε διοικητική εξουσία, διακήρυξε την ανεξιθρησκία και δήλωσε στους κατόχους των παλαιών εκκλησιαστικών κτημάτων ότι η γη τους δεν κινδύνευε. Στο Μεξικό υπήρχαν μεγάλες εκτάσεις χέρσας γης. Ο Μαξιμιλιανός προχώρησε στην ψήφιση των μεταρρυθμιστικών νόμων των φιλελεύθερων που μοίραζαν τη γη στους αγρότες. Οι συντηρητικοί, όμως, αντέδρασαν παρασκηνιακά και μπλόκαραν την εκτελεστική εξουσία. Οι καινούργιοι νόμοι δεν εφαρμόστηκαν ποτέ στην πράξη και παρέμειναν νεκρό γράμμα.

Ο αναρχικός κοινωνιστής Πλωτίνος είδε από την αρχή ότι οι απόψεις του λαμβάνονταν σοβαρά υπόψη από τους νέους ανθρώπους που δίψαγαν για καινούργιες ιδέες, για μάθηση και δράση. Πολύ γρήγορα δημιουργήθηκε γύρω του από ένα πυρήνα φοιτητών μια «Ομάδα Μελέτης», νέοι άνθρωποι που ενστερνίζονταν τις ιδέες του και που, με τη σειρά τους, γίνονταν φορείς και προπαγανδιστές των ιδεών αυτών. Κι έτσι τα δέντρα μεγάλωναν, έβγαζαν φύλλα και βλαστούς, κλαδιά απλώνονταν κι έδιναν άνθη και καρπούς...

Στην «Ομάδα Μελέτης» που αργότερα θα γινόταν γνωστή σαν «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών», με νεαρούς φοιτητές που έρχονταν ακόμη και από την πόλη του Μεξικού για να παρακολουθήσουν τα σεμινάρια, περιλαμβάνονταν προσωπικότητες που αργότερα έμελλε να εξελιχθούν σε σπουδαίες φυσιογνωμίες του εργατικού κινήματος του Μεξικού. Μέσα από αυτή την ομάδα μελέτης, που ο Πλωτίνος δημιούργησε, ξεπήδησε η πρώτη οργανωμένη αναρχική ομάδα του Μεξικού, στελεχωμένη από φοιτητές του πιο φημισμένου πανεπιστημιακού κολεγίου της πόλης του Μεξικού, του Σαν Ιλδεφόνσο.

Τη σημαντικότερη θέση ανάμεσα στους μαθητές και συνεχιστές των ιδεών του Πλωτίνου κατέχει αναμφίβολα ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα, που ήταν επίσης ελληνικής καταγωγής (*).

(*) Η ιστορική οικογένεια Ζαλοκώστα, καταγόταν από την Ήπειρο και ήταν εγκατεστημένη στις κωμοπόλεις Καλαρρύτες και Συρράκο. Τα μέλη της απέκτησαν μεγάλο πλούτο, διεξάγοντας ανταλλακτικό εμπόριο ηπειρωτικών δερμάτων με τις πόλεις της απέναντι ιταλικής ακτής. Επίσης «ασκούσαν με πολλή τέχνη» –κατά τον Πουκεβίλ- τη χρυσοχοϊκή. Τα μέλη της οικογένειας διακρίθηκαν στον αγώνα κατά των Τούρκων και αυτό τους στοίχισε τελικά το ξερίζωμά τους από τη γενέτειρά τους: οι Τουρκαλβανοί επέπεσαν στις Καλαρρύτες και στο Συρράκο και κατέσφαξαν τους πάντες. Οι λίγοι εναπομείναντες της οικογένειας κατέφυγαν στο Μεσολόγγι και στο Λιβόρνο. Από εκεί, εικάζεται ότι μετανάστευσαν οικογενειακώς στο Μεξικό.

Όταν οι δύο άντρες συναντήθηκαν, ο Πλωτίνος ήταν πλέον στα 35 του, ώριμος, με ξεκαθαρισμένη σκέψη και φιλοσοφικές ιδέες, διανοούμενος, αντίθετα ο Φρανσίσκο ήταν ένας 20χρονος νεαρός, έτοιμος για δράση, ένας φλογερός επαναστάτης. Δυο διαφορετικοί άντρες που συμπλήρωναν ο ένας τον άλλο. Ο

Ζαλακόστα έγινε ο αγαπημένος του μαθητής και ο έμπιστος συνεργάτης, όπως προκύπτει από την αλληλογραφία που διατηρούσαν.

Ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα είχε γεννηθεί στην πόλη Ντουράνγκο το 1844. Ο πατέρας του ήταν αξιωματικός του μεξικάνικου στρατού και ο ίδιος ήταν παιδί, όταν μαινόταν ο τριετής πόλεμος της Μεταρρύθμισης. Με το θάνατο του πατέρα του, η οικογένεια μετακόμισε στην Πόλη του Μεξικού και ο Φρανσίσκο γράφτηκε στο Κολέγιο του Σαν Ιλδεφόνσο. Αργότερα ξεκίνησε σπουδές στην Ιατρική Σχολή κι εκεί γνωρίστηκε με την «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών», που μαζεύονταν και συζητούσαν τις αναρχικές ιδέες και τις κοινωνιστικές θεωρίες καθοδηγούμενοι από τον Πλωτίνο. Πολύ γρήγορα ο Ζαλακόστα δέθηκε μαζί τους. Τα μαθήματα του Πλωτίνου αποτέλεσαν ουσιαστικά γι' αυτόν τη μύηση στις ιδέες του αναρχικού Κοινωνισμού και στη σύγχρονη σκέψη.

Άλλος φοιτητής της «Ομάδας» ήταν ο Σαντιάγο Βιλιανουέβα, ένας νεαρός καλλιτέχνης, από φύση μποέμ, αναρχικός κι επαναστάτης. Ο Σαντιάγο είχε γεννηθεί στην Πόλη του Μεξικού το 1838 και προερχόταν από οικογένεια πολύ φτωχή. Εργαζόταν από μικρός σ' ένα μαραγκούδικο, αλλά είχε έμφυτο ταλέντο κι έμαθε να σκαλίζει άξια το ξύλο. Γρήγορα έγινε σπουδαίος ξυλογλύπτης, ενώ δουλεύοντας παράλληλα κατάφερε να σπουδάσει γλυπτική στην Ακαδημία του Σαν Κάρλος. Το 1861, σ' ένα μάθημα ανατομίας που παρακολουθούσε στην Ιατρική σχολή, γνωρίστηκε με τον Ζαλακόστα, ο οποίος στη συνέχεια τον γνώρισε στον Πλωτίνο και σ' όλη την «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών». Στην παρέα προστέθηκαν ο Ερμενεχίλντο Βιλιαβισένσιο που είχε γεννηθεί σ' ένα χωριό κοντά στην πόλη του Μεξικού το 1842 και ήταν συμφοιτητής του Ζαλακόστα στην Ιατρική σχολή και ο Χουάν Β. Βιλιαρεάλ.

Το 1864 ο Έλληνας δάσκαλος εξέδωσε το βιβλίο «Νεοπανθεισμός» (Neopanteísmo), και μέσα από τις 160 σελίδες του υποστήριζε τις ιδέες του αναρχισμού. Για το θεωρητικό Πλωτίνο, ο Κοινωνισμός είναι η «πανθειστική φιλοσοφία του 19^{ου} αιώνα», που δημιουργεί ένα κοινωνικό σύστημα βασισμένο στη λογική και στην επιστήμη, ικανό να κατευθύνει την κοινωνία προς την ειρήνη, την αδελφοσύνη και την ευτυχία, γαλουχημένη σε ένα πνεύμα αλληλεγγύης. Η θεωρία του Κοινωνισμού λοιπόν είναι συλλογική και όχι ατομικιστική.

Το έργο αυτό του Πλωτίνου έγινε κεντρικό θέμα συζητήσεων ανάμεσα στους μαθητές του και έφερε κοντά τους και άλλους ένθερμους θιασώτες. Ένας από τους νέους μαθητές ήταν ο Χουάν δε Μάτα Ριβέρα, γιος Ισπανών μεταναστών, γεννημένος το 1838 στην πρωτεύουσα που τώρα εργαζόταν σαν τυπογράφος στην πόλη του Μεξικού. Κάθε μέρα, στην «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών» του Τσάλκο έμπαιναν θέματα συζήτησης. Οι φιλοσοφικές ιδέες του δάσκαλου Πλωτίνου αποτελούσαν την πρώτη ύλη, τη βάση των συζητήσεων. Ο Πλωτίνος διερμήνευε τη θεωρία και τη σημασία της σκέψης του Φουριέ για τα Φαλανστήρια και εξηγούσε πως την ιδέα αυτή τη διεύρυνε ο Προυντόν με τη θεωρία της Αμοιβαιότητας, τις συνεργατικές ενώσεις και τη δημιουργία μιας

τράπεζας αλληλοβοήθειας. Επιζητούσε την εξάλειψη του κράτους, την εκ νέου οργάνωση της ιδιοκτησίας μέσω των Φαλανστηρίων και την κατάργηση της πολιτικής και των πολιτικών κομμάτων.

Επεσήμανε την ιδεολογική αντίθεση ανάμεσα στη σκέψη του Προυντόν, που πίστευε σε μια μορφή διακυβέρνησης χωρίς κεντρική κυβέρνηση, σε μια κοινωνία αναρχική, και στη θεωρία του Καρόλου Μαρξ που υποστήριζε το συγκεντρωτικό Κοινωνισμό και την ύπαρξη κεντρικού κράτους. Ο Πλωτίνος, σαν φουριεριστής και προυντονιστής, αρνιόταν και απέκλειε θεωρώντας την δεσποτική και αυταρχική την ιδέα της δικτατορίας του προλεταριάτου.

Πρέπει, τόνιζε, να δημιουργήσουμε μια Κοινωνιστική δημοκρατία δίχως σύνταγμα, χωρίς κυβέρνηση και χωρίς περιορισμούς των ατομικών ελευθεριών. Η δική μας αναρχική κοινωνία θα βασίζεται στην αλληλοβοήθεια. Πρότασε το όραμα μιας οικουμενικής λύσης, όπου η ομοσπονδιοποίηση των κρατών θα αποτελούσε την ιδανική μορφή πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης. Υποστήριζε ότι η λύση του πολιτικού προβλήματος θα ερχόταν μέσα από τον σταδιακό περιορισμό της κυβέρνησης και την τελική εγκαθίδρυση της αναρχίας. Συμμεριζόταν την αντίληψη του Προυντόν, ότι η έμφυτη καλοσύνη του ανθρώπου είναι «η αληθινή του φύση», όμως πίστευε ότι η ατομική ιδιοκτησία, η άνιση κατανομή του πλούτου και η εκμεταλλευτική φύση της άρχουσας τάξης δημιουργούσαν τις ηθικές ανισότητες, τις διεφθαρμένες κυβερνήσεις και προκαλούσαν έριδες ανάμεσα στους ανθρώπους. Κατά την άποψή του, αυτή ακριβώς «η αληθινή φύση του ανθρώπου» απαιτούσε τον ελευθεριακό Κοινωνιστικό τρόπο ζωής.

Και τα δέντρα μεγάλωναν, έβγαζαν φύλλα και βλαστούς, κλαδιά απλώνονταν, κι έδιναν άνθη και καρπούς. Έτσι σιγά και βασανιστικά γεννιούνται και διαδίδονται οι ιδέες στους ανθρώπους. Αυτή είναι η στιγμή του μεγαλείου...

Η επιρροή που άσκησε ο Έλληνας δάσκαλος με το έργο και τις διδαχές του υπήρξε σίγουρα μεγάλη. Οι μαθητές του τόσο στη Μοντέρνα και Ελεύθερη σχολή του Τσάλκο, όσο και αυτοί της «Ομάδας των Κοινωνιστών Φοιτητών», μετά την ιδεολογική μύση τους, συζητούσαν τους προβληματισμούς τους, αντάλλασσαν απόψεις, επεξεργάζονταν θέσεις, διαφωνούσαν και συμφωνούσαν και τέλος, μαζί με τον δάσκαλό τους, κατέληγαν σε κάποια κοινά συμπεράσματα.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, το Μεξικό είχε περίπου οκτώ εκατομμύρια κατοίκους κι οι περισσότεροι ζούσαν αποκλεισμένοι στα ορεινά χωρίς δυνατότητα επικοινωνίας. Οι άντρες που κατοικούσαν στις πιο προσιτές περιοχές του «κάτω Μεξικού» απασχολούνταν είτε στα χωράφια είτε στα εργοστάσια, εργάζονταν από νύχτα σε νύχτα και πληρώνονταν με ψίχουλα, ενώ οι συνθήκες για τις γυναίκες ήταν ακόμη χειρότερες. Τα παιδιά, που αποτελούσαν και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, δοκιμάζονταν από τις επιδημίες, τις σκληρές συνθήκες της δουλειάς και την ανεπαρκή έως άθλια διατροφή. Ολόκληρη η οικονομία της χώρας βασιζόταν στη γεωργία και στη μεταλλουργία χρυσού και

αργύρου. Η βιομηχανία της υφαντουργίας ήταν μικρή κι ακόμη μικρότερη εκείνη της παραγωγής τσιγάρων, καπέλων και υποδημάτων.

Οι νέοι διανοούμενοι της «Ομάδας των Κοινωνιστών Φοιτητών» καλούνταν εκ των πραγμάτων να παίξουν ένα σημαντικό ιστορικό ρόλο στην αναγέννηση της χώρας, στους αγροτικούς και εργατικούς αγώνες της εποχής.

Ο Πλωτίνος υποστήριζε ότι η λύση του κοινωνικού προβλήματος θα έρθει με την εκπαίδευση, τη μόρφωση και την οργάνωση των αγροτών και των εργατών. Θεωρούσε ότι η άδικη κατανομή της γης υπήρξε η αιτία των αλληπάλληλων επαναστάσεων που είχαν σαρώσει τη χώρα μετά την μεξικάνικη επανάσταση για την ανεξαρτησία.

Συζητούσαν για τους τρόπους κοινωνικής οργάνωσης, για το συνδικαλισμό και τις απεργίες, για το πόσο σημαντικό είναι να μαθαίνουν οι Μεξικάνοι εργάτες για την κατάσταση και τις επιτυχίες της εργατικής τάξης στην Ευρώπη. Ο Πλωτίνος επέμενε ότι χρειάζεται να δημιουργηθεί ένα όργανο που θα είναι αφιερωμένο στην καθοδήγηση του προλεταριάτου, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι εργάτες τα δικαιώματά τους και τα καθήκοντά τους. Να οργανωθούν και οι αγρότες με κοινά αιτήματα. Θα πρέπει οι εργάτες να χρησιμοποιήσουν το όπλο της απεργίας και να απαιτήσουν τη χειραφέτησή τους. Στην Ευρώπη το εργατικό κίνημα δυναμώνει και γίνεται ολοένα μαχητικότερο. Οργανώνονται απεργίες που αφυπνίζουν την εργατική τάξη. Τη χρονιά εκείνη, στη Γαλλία, οι εργάτες απέσπασαν με νόμο το δικαίωμα στην απεργία. Στο Λονδίνο, λίγες μέρες πριν δημιουργήθηκε η «Διεθνής Ένωση των Εργατών» με συμμετοχή εκπροσώπων από όλο τον κόσμο.

Κατέληξαν στο ότι υπήρχε άμεση ανάγκη για διεκδικήσεις και για τον λόγο αυτό έπρεπε να δημιουργηθεί μια οργάνωση που θα κατηύθυνε το εργατικό κίνημα, το οποίο βρισκόταν σε απόγνωση λόγω της ιδεολογικής πενίας και της έλλειψης στοιχειώδους οργάνωσης.

Ο Πλωτίνος με το βασικό πυρήνα των μαθητών του αποφάσισαν τη σύσταση ενός μυστικού πολιτικού ομίλου, της La Social, που θα ερχόταν σε επαφή με την Α' Κοινωνιστική Διεθνή, θα λειτουργούσε ως τμήμα της και στόχο θα είχε την προώθηση και επικράτηση του Κοινωνισμού στο Μεξικό. Λόγω του συνωμοτικού χαρακτήρα της οργάνωσης δεν είναι πολλά πράγματα γνωστά για τη δομή και τα μέλη της. Η La Social άρχισε να δραστηριοποιείται το 1864 και κράτησε τον αριθμό των μελών και τη δράση της απόρρητα και μη ανακοινώσιμα. Προφανώς τα μέλη της κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1860 δεν ξεπερνούσαν τα δώδεκα και οι περισσότεροι ήσαν φοιτητές. Από τις μετέπειτα δράσεις προκύπτουν τα πρόσωπα, που στην ουσία ήταν οι φοιτητές της «Ομάδας των Κοινωνιστών Φοιτητών», και κάποια από τα σχέδιά τους.

Τον Οκτώβρη του 1864, η «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών» καθοδηγούμενη από τον Βιλιανουέβα ανέλαβε την πρώτη της αποστολή, την αναδιοργάνωση της παλαιότερης μεξικανικής «Αλληλοβοηθητικής Ένωσης». Κάποιοι από τους φοιτητές εργάστηκαν μάλιστα σαν εργάτες και τεχνίτες στην πόλη του Μεξικού

και έτσι ξεκίνησαν την ιδεολογική ζύμωση και τις προσπάθειες για οργάνωση μέσα στους χώρους δουλειάς.

Γίνεται φανερό ότι ήταν από τα πρώτα σχέδια που ανέλαβαν τα μέλη της «Ομάδας των Κοινωνιστών Φοιτητών», δηλαδή να ξαναζωντανέψουν τη διαλυμένη «Αλληλοβοηθητική Ένωση». Την ένωση αυτή την είχαν ιδρύσει τον Ιούλιο του 1853 οι εργάτες στην καπελοβιομηχανία, για να αμυνθούν όπως έλεγαν: «Ενάντια στη νέα σκλαβιά που τους άρπαζε το κέρδος της δουλειάς τους». Για αρκετά χρόνια αυτός ο αλληλοβοηθητικός τύπος οργάνωσης των εργατών, (βοηθίεμαι από κάποιον και συγχρόνως βοηθώ κάποιον άλλον), ουσιαστικά ήταν η μοναδική μορφή οργάνωσης μεταξύ των εργατών και των τεχνιτών. Αργότερα, το συνεργατικό κίνημα, που δεν είχε ακόμη σημαντική δύναμη αλλά ούτε και στόχους, άρχισε να συζητάει για τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των εργατών με συμβιβαστικές λύσεις και χωρίς κανένα ιδεολογικό περιεχόμενο. Αυτοί οι αλληλοβοηθητικοί σύνδεσμοι που είχαν σχηματιστεί στη δεκαετία του 1850 ήταν οι πρώτες προσπάθειες των εργατών για κάποια υποτυπώδη παροχή ασφάλειας ζωής, για παροχή ιατρικής φροντίδας, κάλυψη των εξόδων κηδείας και βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης. Η Ένωση, που επαναδραστηριοποίησαν οι φοιτητές από το Τσάλκο, ήταν στην ουσία μια εντελώς νέα συνδικαλιστική οργάνωση με ξεκάθαρους σοσιαλιστικούς στόχους. Και βρήκε αμέσως ανταπόκριση στους κύκλους των εργατών, όπου υπήρχε μια γενικότερη και ολοένα αυξανόμενη δυσαρέσκεια για τις χαμηλές αμοιβές, για τις πολλές ώρες εργασίας, για το εργοστασιακό σύστημα παραγωγής, για τις απολύσεις, και γενικότερα για τις άθλιες συνθήκες ζωής τους. Το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου η «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών», ανασυγκρότησε τον «Αλληλοβοηθητικό Σύνδεσμο Ραφτάδων», που είχε αδρανοποιηθεί δέκα χρόνια πριν. Ο ενθουσιασμός των νέων αυτών ανθρώπων μεταδόθηκε γρήγορα και αποκάλυψε τις προθέσεις ενός αναφαινόμενου εργατικού κινήματος με οργανωμένες διεκδικήσεις. Γίνονταν ζυμώσεις και συζητήσεις για τις ανάγκες των εργαζομένων, για άμεσες αυξήσεις, για μείωση του εξοντωτικού ωραρίου εργασίας, για αντίσταση στην καταστολή. Στις αρχές του 1865, ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα, ήρθε αρωγός στις προσπάθειες που έκαναν οι Βιλιανουέβα και Βιλιαβισένσιο για να οργανώσουν το εργατικό κίνημα.

Λίγες ημέρες μετά, στις εφημερίδες της πόλης του Μεξικού δημοσιεύτηκε η ακόλουθη είδηση: «Προ μικρού απεβίωσεν εν Γαλλία εις των μάλλον πρωτοτύπων συγγραφέων της Γαλλίας, ο Ιωσήφ Προυδών. Γεννηθείς εκ χειρωνακτών, διέπρεψε μεταξύ των οικονομολόγων, εγκολπωθείς τας αρχάς των κοινοκτημόνων και προαγαγών ταύτας εις το ύπατον της ακολασίας. Κατά την δημοκρατικήν επανάστασιν του 1848, εισαχθείς εις την Συνέλευσιν, εξήσκησεν ολεθρίαν επιρροήν επί των πνευμάτων δια των ανατρεπτικών αυτού δοξασιών, και το όνομα αυτού κατέστη το φόβητρον των ευπόρων τάξεων. Το πλείστον της ζωής αυτού διήλθεν εν ειρκταίς και εξορία. Ίνα καταδείξωμεν εις

μέχρι τίνος βαθμού τόλμη προέβη η αχαλίνωτος φαντασία του Προυδώνος, αντιγράφομεν ενταύθα τινά των αξιωμάτων του. «Ο Θεός είναι το κακόν»· «η ιδιοκτησία είναι κλοπή»· «η κρείττων των κυβερνήσεων είναι η αναρχία».

Το Μάρτιο του 1865 οι δύο νεοσχηματισθείσες οργανώσεις, η «Αλληλοβοηθητική Ένωση» και ο «Αλληλοβοηθητικός Σύνδεσμος Ραφτάδων», πήραν ένα μήνυμα από τους εργάτες της υφαντουργίας των εργοστασίων «Σαν Ιλδεφόνσο», που βρισκόταν σ' ένα χωριό κοντά στην Τλαλνεπάντλα και «Λα Κολμένα» στην πρωτεύουσα, που ζητούσαν τη βοήθειά τους και τα φώτα τους για να «οργανωθούν και να προασπίσουν τα συμφέροντά τους». Οι δύο οργανώσεις εξέλεξαν τους Ζαλακόστα και Βιλιανουέβα ως αντιπροσώπους τους για να συναντηθούν με τους εργάτες των δύο εργοστασίων. Η συνάντηση που ακολούθησε είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση του «Αλληλοβοηθητικού Συνδέσμου του Κλάδου των Υφαντουργών και των Εργατών της Πεδιάδας του Μεξικού» που συμπεριλάμβανε αρκετούς από τους εργάτες και των δύο εργοστασίων.

Στις 15 Μάρτη του 1865, αντιπρόσωποι των παλαιότερων «Αλληλοβοηθητικών Οργανώσεων» συμμετείχαν με τους πρόσφατα οργανωμένους εργάτες των δύο εργοστασίων υφαντουργίας σ' ένα χορό όπου γιορτάστηκε η ίδρυση της νέας αλληλοβοηθητικής οργάνωσης. Στο χορό αυτό παραβρέθηκαν και οι ιδιοκτήτες των εργοστασίων σε μια επίδειξη αβροφροσύνης προς το προσωπικό τους. Το εργοστάσιο του Σαν Ιλδεφόνσο, μολονότι ήταν μεγάλη παραγωγική μονάδα, εξαρτιόταν απόλυτα από την τοπική κατανάλωση. Η ταραχή που είχε προκληθεί από τη γαλλική εισβολή, το 1862, και ο εμφύλιος πόλεμος που συνεχιζόταν, είχαν μειώσει την κερδοφορία του εργοστασίου και στις αρχές του χρόνου είχαν γίνει σοβαρές περικοπές στους ήδη χαμηλούς μισθούς των εργατών. Με τα μέτρα λιτότητας που είχε αποφασίσει η εργοδοσία απολύθηκαν πενήντα περίπου εργάτες, οι τιμές πωλήσεως των υφασμάτων διατηρήθηκαν στα ίδια επίπεδα, ενώ αυξήθηκαν οι ώρες εργασίας σε 14 για τις γυναίκες και σε 15 για τους άντρες. Όλα αυτά είχαν δημιουργήσει ένα κλίμα οργής και δυσφορίας στους εργάτες.

Οι ιστορικές συνέπειες της απόφασης των εργατών να οργανωθούν ήταν όντως πρωτοφανείς.

Τον Ιούλιο του 1865 οι εργάτες των δύο υφαντουργείων, του Σαν Ιλδεφόνσο και της Λα Κολμένα, κήρυξαν την πρώτη απεργία με αιτήματα: να σταματήσουν οι μειώσεις των μισθών, να ανακληθεί η απόφαση απόλυσης των 50 εργατών, όχι κρατήσεις μισθού από τα καταστήματα του εργοδότη και μείωση του ωραρίου εργασίας. Η πρώτη απεργία στη μεξικανική εργατική ιστορία είχε ξεκινήσει. Έμελλε όμως να αποτύχει, γιατί οι οργανωτές άφησαν την εξουσία του Μαξιμιλιανού να «επιλύσει τις διαφορές τους». Οι απεργοί χτυπήθηκαν και φυλακίστηκαν. Και η απεργία έληξε άδοξα.

Στην προσπάθειά τους να ξεπεράσουν την ήττα στην Τλανεπάντλα, οι Βιλιανουέβα και Βιλιαβισένσιο δημιούργησαν μια νέα συνδικαλιστική

οργάνωση, το «Σύνδεσμο Βιομηχανικών Τεχνιτών». Το όνομα ήταν δάνειο από μια παλιά αλληλοβοηθητική οργάνωση, που είχε δημιουργηθεί το 1857. Ο «Σύνδεσμος Βιομηχανικών Τεχνιτών», έγινε το κέντρο της αναρχικής δραστηριότητας και της εργατικής οργάνωσης των πόλεων για μεγάλη χρονική περίοδο. Τα μέλη της ήταν αρχικά ζωγράφοι, χαράκτες και γλύπτες, τους οποίους οι Βιλιανουέβα και Βιλιαβισένσιο, ακολουθώντας το παράδειγμα του Πλωτίνου, άρχισαν να τους μούν στην προουντονική θεωρία.

Ανάμεσα σ' αυτούς που επηρεάστηκαν από τις ιδέες του Πλωτίνου στη σχολή του Τσάλκο, ξεχωριστή θέση κατέχει ο Χούλιο Λόπες Τσάβες. Από τότε που ήταν μαθητής, ο Χούλιο Λόπες τράβηξε την προσοχή του δασκάλου του, όπως το μαρτυρεί ένα γράμμα που έγραψε στον Ζαλακόστα, στις 3 Σεπτεμβρίου του 1865, όπου του μιλά για κάποιο νεαρό ονόματι, Χούλιο Λόπες που δούλευε σε ένα αγρόκτημα κοντά στο Τεσκόκο και είχε κάνει σημαντική πρόοδο στη ρητορική και ήταν έτοιμος να κάνει μια ομιλία στους υπόλοιπους αγρότες «για τις αρετές του Κοινωνισμού».

Ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα παρακινήμένος από τις περιγραφές του Πλωτίνου για τη δουλειά που γινόταν στο Τσάλκο εγκατέλειψε την Πόλη του Μεξικού το Νοέμβριο του 1865, για να έρθει να βοηθήσει τον δάσκαλό του στην «Ελεύθερη και Μοντέρνα σχολή». Στα επόμενα δύο χρόνια δούλεψε κοντά του διδάσκοντας στους αγρότες ανάγνωση και γραφή, τα δικαιώματά τους, τις αρχές του Κοινωνισμού και τη φουριερική και προουντονική θεωρία για τις αγροτικές κοινότητες, η οποία εντωμεταξύ προσείλκυε ολοένα και περισσότερους αγρότες. Κάποιοι από αυτούς, ανάμεσά τους και ο Χούλιο Λόπες Τσάβες, άρχισαν να υιοθετούν ακόμα και βίαιες ενέργειες για να κάνουν γνωστά τα αιτήματά τους και να οργανώσουν τους αγρότες στο Τσάλκο και τη γύρω περιοχή.

Ο αυτοκράτορας Μαξιμιλιανός, μετά την έλευσή του στο Μεξικό, αποφάσισε να αναμορφώσει τον εθνικό στρατό. Και ξεκίνησε απολύοντας τους παλιούς μισθοφόρους στρατιώτες σαν ανίκανους και διεφθαρμένους, τους οποίους, όμως, χωρίς να το καταλάβει έστειλε να ενισχύσουν τους αντάρτες του Χουάρες, που χάρη στη βοήθεια των Ηνωμένων Πολιτειών είχε αρχίσει να ανασυγκροτεί το στρατό του και συνέχιζε τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα ενάντια στον αυστριακό κατακτητή και στα γαλλικά στρατεύματα κατοχής. Ο ανταρτοπόλεμος συνεχιζόταν. Το Νοέμβριο του 1865, ο Μαξιμιλιανός προσπαθώντας να περιορίσει τη δράση των ανταρτών, απηύθυνε την ακόλουθη προκήρυξη προς το μεξικάνικο λαό:

Μεξικάνοι!

Η υπόθεσις, ην υπεστήριζεν ο Δ. Βένιτος Ζουαρέζ μετά πολλής ανδρείας και σταθερότητος, είχεν ήδη καταβληθή ου μόνον απέναντι της εθνικής θελήσεως, αλλ' απέναντι και αυτού του νόμου ον ο αρχηγός ούτος επεκαλείτο προς υποστήριξιν των ισχυρισμών του. Η υπόθεσις αυτή, εκφυλισθείσα εις ληστείαν,

εγκατελείφθη υπό του αρχηγού της αυτού αναχωρήσαντος εκ του εδάφους της πατρίδος. Η εθνική κυβέρνησις δια πολλού χρόνου εδείχθη συγκαταβατική, επιδαψιλεύσασα την επιείκειαν εις τους πλανηθέντας και τους μη γνωρίζοντας τα γεγονότα, όπως δυνηθώσι δι' αυτής να ενωθώσι μετά της πλειονότητος του έθνους και να επανέλθωσιν εις την οδόν του καθήκοντος. Τον σκοπόν τούτον επέτυχε· διότι οι τίμιοι πολίται συνήλθον υπό την σημαίαν της παραδεχθέντες τας δικαίας και φιλελευθέρους αρχάς αίτινες είναι οι φύλακες της πολιτικής της. Η αταξία δεν διατηρείται ειμή υπό τινων αρχηγών ωθουμένων από πάθη ουδόλως μετέχοντα φιλοπατρίας. Μετά των αρχηγών τούτων ενούνται και ανήθικοί τινες μη εννοούντες τας πολιτικάς αρχάς, έτι δε και το αχαλίνωτον στρατιωτικόν, όπερ μένει πάντοτε το τελευταίον και οικτρόν ίχνος των εμφυλίων πολέμων.

Του λοιπού ο αγών θέλει είναι μεταξύ των τιμίων ανδρών του έθνους και του βορβόρου των εγκληματιών και ληστών. Η επιείκεια παύει, διότι δεν θέλει συντελεί εις άλλο ειμή εις τον δεσποτισμόν των ληστρικών συμμοριών αίτινες πυρπολούσι τας κώμας, κλέπτουσι και δολοφονούσι κατοίκους φιλησύχους, γέροντας και παιδιάς απροστατεύτους.

Η κυβέρνησις, στερεά ούσα και ισχυρά θέλει είναι του λοιπού άκαμπτos εις το τιμωρείν, διότι τούτο ζητούσι τα δίκαια του πολιτισμού και της ανθρωπότητος και αι απαιτήσεις της ηθικής.

ΜΑΞΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

Με το πέρας του εμφυλίου πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής άρχισαν να ασκούν πιέσεις προς το Ναπολέοντα Γ' και να ζητάνε την άμεση απομάκρυνση των γαλλικών στρατευμάτων από το Μεξικό. Ο εμφύλιος πόλεμος συνεχίζει να μαίνεται. Ο Πλωτίνος δεν παύει να αγωνίζεται και να παλεύει για τις κοινωνιστικές του ιδέες, κι ενώ στη χώρα ο λαός στενάζει από τον πόλεμο και «διάγει βίον κτηνών» εξ αιτίας της γαλλικής κατοχής, στις εφημερίδες της Ευρώπης και των Ηνωμένων Πολιτειών δημοσιεύεται «Ανοιχτή Πρόσκληση» για μετανάστευση στη «ζάπλουτη χώρα» του Μεξικού:

«Αι θύραι, φίλε, του Μεξικού ηνοιχθησαν πανταχόθεν, η Α.Μ. ο αυτοκράτωρ Μαξιμιλιανός, δια λίαν γενναίου διατάγματος προσεκάλεσεν αποίκους πανταχόθεν άνευ διακρίσεως εθνικοτήτων. Πολλοί και εκ του αρχαίου και εκ του νέου κόσμου, ακούσαντες την πρόσκλησιν, επιθυμούν να αλλάξωσι κλίμα και να ωφεληθώσιν εκ των προσφερομένων προνομίων. Πολλαί χιλιάδες οικογενειών εν Ευρώπη, πολλαί εκατοντάδες εκ του Τενεσσέ, Μισουρί, Αρκανσάς, Τεξάς, Καρολίνων, Αλαβάμα, Μισσισιπιί, Λουϊζιάνης, ζητούν να συλλέξωσι πληροφορίας περί της χώρας, της θέσεώς της και των πόρων της όπως αποκατασταθώσιν εν αυτή.

Ενταύθα η γη χορηγεί εις την γεωργίαν προϊόντα μετ' αφθονίας ήτις ήθελε φανή μυθώδης εν Ευρώπη. Είς τινα μέρη οι κόπτοι του γεωργού ανταμείβονται συνήθως κατ' έτος δια δύο εσοδιών, εις άλλα δε δια τριών, και εν εκάστη η συγκομιδή είναι 100, 200, ενίοτε 300, και κατά τας περιστάσεις και 400 τοις % και έτι περισσότερα, κατά την επιδεξιότητά του και κατά το είδος της σποράς. Ο

βάμβαξ και ο σίτος επιδίδουσι πολύ εις όλα σχεδόν τα μέρη της αυτοκρατορίας· αλλ' ο βάμβαξ κυρίως του Ταμολιπά, της Μασχουάλας, της Φρεσνίλλας, του Δουράγκου και των Νοτίων Επαρχιών, εξαιρουμένου του της Σέα - Ισλάνδ και του Ιουκατάν, είναι καλητέρας ποιότητος από παν είδος βάμβακος ον παράγουσιν αι Ομόσπονδοι Πολιτεΐαι.

Ενταύθα, παρεκτός του βάμβακος, της ελαίας και του οίνου, έχομεν τον ωραιότερον σίτον, τα ωραιότερα οσπριοφόρα φυτά, και όλα τα είδη των δημητριακών καρπών. Έχομεν προσέτι τον ταμβάκον, τον καφέν, το ζαχαροκάλαμον, το κακάον, το ορούζιον, το ινδικόν (λουλάκι), την κοχενίλλην (κρεμέζιον), το ελαστικόν κόμμι κτλ. Τα όρη βρίθουσι μεταλλείων, τα δε δάση, αγριμιών. Οι δρυμώνες παράγουσι την ωραιότεραν ξυλείαν, ξύλα βαφής και κοσμημάτων, αρωματικά και ιατρικά φυτά ευμοιρούντα σπανίων ιδιοτήτων.

Τα πάντα φαίνονται ευνοϊκά προς τον αποικισμόν. Πολίται λίαν φιλοπάτριδες, ακούσαντες την πρόσκλησιν της Α.Μ. προσήνεγκον τας γαίας των επί ταις συμφορωτάταις εις την αποίκισιν συνθήκαις. Ο κ. Ιεμενών προσκαλεί 500 ευρωπαϊκάς οικογενείας να έλθωσιν εις τας εν Δουράγγω γαίας του, προσφέρων εις εκάστην μίαν οικίαν, τροφήν αμισθί καθ' εβδομάδαν και εργασίαν ασφαλή με καλούς μισθούς επί πέντε έτη. Παρελθόντων δε τούτων υπόσχεται προσέτι 15.000 δολ. ανά οικογένειαν. Και άλλοι δε γαιοκτήμονες πεπαιδευμένοι και ελεύθεροι προσήνεγκον τας γαίας των επί ωφελιμωτάτοις όροις υπέρ του αποικισμού. Δεν γνωρίζω άλλην χώραν, όπου η γη είναι εις ολιγωτέρας χείρας και τοσούτον τεραστίας εκτάσεις.

Λίγο καιρό μετά, στις 9 Ιουλίου 1866, η Καρλότα εγκατέλειψε την πόλη του Μεξικού και στις 13 έφθασε στη Βερακρούς, όπου επιβιβάστηκε σε πλοίο για να επιστρέψει εσπευσμένα στην Ευρώπη, ενώ ο Μαξιμιλιανός, προσπαθώντας να σώσει το θρόνο, ξεκίνησε μια μεγάλη περιοδεία στη χώρα και επέστρεψε στην πόλη του Μεξικού στις αρχές Ιανουαρίου του 1867.

Στις 12 Μαρτίου του ίδιου χρόνου, ο Ναπολέοντας Γ' ζήτησε από τα γαλλικά στρατεύματα, που στήριζαν το Μαξιμιλιανό, να αποσυρθούν από την Πόλη του Μεξικού. Λίγο αργότερα όμως, κι ενώ οι Γάλλοι αποχωρούσαν, οι αυτοκρατορικές δυνάμεις έχασαν όλο το πυροβολικό στη σύγκρουση του Σαν Χασίντο. Η γαλλική στρατιά επιβιβάστηκε στα πλοία που βρίσκονταν στο λιμάνι της Βερακρούς και επέστρεψε στη Γαλλία.

Στις 15 Μαΐου του 1867 ο Μαξιμιλιανός συνελήφθη στο Κερέταρο από τους αντάρτες του Χουάρες. Πέρασε τον τελευταίο μήνα της ζωής του στη φυλακή. Όταν στις 13 Ιουνίου άρχισε η δίκη του, ο αυτοκράτορας αρνήθηκε να παρουσιασθεί στο δικαστήριο, αντ' αυτού ζήτησε να τοιχοκολληθεί η τελευταία του ανακοίνωση προς τον μεξικάνικο λαό:

«Συμπολίται! Αφ' ου κατέστρεψε την κυριαρχίαν μου το θάρρος και η φιλοπατρία του δημοκρατικού στρατού εν τη πόλει ταύτη, ης η υπεράσπισις ήτο απαραίτητος εις την σωτηρίαν της τιμής του αγώνος μου και της καταγωγής

μου, αφ' ου έληξεν η αιματηρά πολιορκία, καθ' ην αυτοκρατορικοί και δημοκρατικοί ημιλλώντο προς αλλήλους κατά την αυταπάρνησιν και την ανδρεία, επιθυμώ να εξηγήσω προς υμάς, συμπολίται, την διαγωγήν μου. Ήλθον εις Μεξικόν, ου μόνον εμφορούμενος υπό της ειλικρινεστάτης πίστεως ότι θα εξασφαλίσω την ευτυχίαν πάντων υμών και ενός εκάστου, αλλά προσκεκλημένος και προστατευόμενος υπό του αυτοκράτορος των Γάλλων, Ναπολέοντος Γ'. Ο ανήρ ούτος κατ' απαίτησιν των Ηνωμένων Πολιτειών, και προς όνειδος της Γαλλίας, δειλώς και ατίμως εγκατέλειπέ με, αφ' ου ματαίως έχεε το αίμα των τέκνων της και κατεσπατάλησε τους θησαυρούς της χώρας. Οπόταν φθάση εις την Ευρώπην η αγγελία περί της πτώσεώς μου και του θανάτου μου, άπαντες οι μονάρχαι των χωρών του μεγάλου Καρόλου θα απαιτήσωσι παρά της των Ναπολεοντιδών δυναστείας λόγον περί του εμού αίματος, και περί του αίματος των Γερμανών, των Βέλγων και των Γάλλων, το οποίον εχύθη εν τω Μεξικώ. Τότε δη ο Ναπολέων Γ' θα καλυφθή υπό αισχύνης από κεφαλής μέχρι ποδών. Σήμερον ήδη αυτός βλέπει την μεν Α.Μ. τον αυτοκράτορα της Αυστρίας, τον υψηλόν αδελφόν μου, ικετεύοντα περί της ζωής μου παρά ταις Ηνωμέναις Πολιτείαις, εμέ δε αιχμάλωτον εν ταις χερσί της δημοκρατικής κυβερνήσεως μετά του κατασυντριβέντος στέμματός μου. Συμπολίται! Ιδού οι τελευταίοι λόγοι μου. Επιθυμώ ίνα το μεν εμόν αίμα αναγεννήση το Μεξικόν και χρησιμεύση ως παραινεντικόν παράδειγμα εις πάντας τους φιλοδόξους και ασυνέτους ηγεμονόπαιδας, υμείς δε προκόπτητε εν συνέσει και ειλικρινεία και δια των υμετέρων αρετών αναδείξητε ευγενή τον αγώνα, ούτινος την σημαίαν υπερασπίσθητε. Είθε η Πρόνοια να σκέπη υμάς και αναδείξη αξίους εμού.

ΜΑΞΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

Με ημερομηνία 29 Ιουνίου 1867, ο Βίκτωρ Ουγκώ έστειλε προς τον Πρόεδρο της μεξικανικής δημοκρατίας Χουάρες την ακόλουθη επιστολή:

«Χουάρες, ισοφαρίζεις τω Ιωάννου Βράουν (15). Η νυν Αμερική έχει δύο ήρωας, τον Ιωάννου Βράουν και σε. Τον Ιωά. Βράουν τον υπέρ της δουλείας αποθανόντα, και σε δι' ου έζησεν η ελευθερία. Το Μεξικόν εσώθη δια μιας αρχής, και δι' ενός ανδρός....

«Ο ανήρ ούτος είσαι συ».

«...Ένθεν μεν δύο αυτοκρατορίαί· εκείθεν δε είς ανήρ μετ' άλλων τινών ευαρίθμων, είς ανήρ διωκόμενος από πόλεως εις πόλιν, από κώμης εις κώμην, από δάσους εις δάσος, περιφραττόμενος, πλάνης, ωθούμενος εν σπηλαίοις ως θηρίον, αποκλειόμενος εν τη ερήμω, προγεγραμμένος. Αντί στρατηγών, απεγνωσμένοι τινές, αντί δε στρατιωτών, ρακενδύται τινές. Ούτε χρήματα, ούτε άρτος, ούτε πυριτοκονία, ούτε τηλεβόλα, οι δε ακανθεώνες αντί ακροπόλεων. Ενταύθα η αρπαγή καλουμένη νομιμότητα, εκεί το δίκαιον καλούμενον ληστεία. Η αρπαγή

συνωδευμένη υφ' όλων των λεγεώνων της δυνάμεως, το δε δίκαιον μόνον και γυμνόν. Συ, το δίκαιον, εδέχθης τον αγώνα».

«Η μάχη ενός προς πάντας διήρκεσε πέντε έτη. Στερούμενος ανδρών έλαβες ως πολεμοφόδια την φύσιν. Το κλίμα το τρομερόν σοι εβοήθησε. Σύμμαχον είχες τον ήλιον σας, υπερασπιστάς δε τας αδιαπλεύστους λίμνας, τους πλήρεις κροκοδείλων χειμάρρους, τα πλήρη πυρετών έλη, τα νοσοποιά φυτά, τον κίτρινον πυρετόν των Θερμών Χωρών, την ξηρότητα της γης, τας ανύδρους και άνευ χόρτου άμμους, ένθα αποθνήσκουσιν οι ίπποι υπό δίψης και πείνης· τα μεγάλα και τραχέα οροπέδια του Αναχουάκ, όπερ φυλάττει εαυτό δια της ξηρότητός του, ως η Καστιλλία· τας βαραθρώδεις πεδιάδας, τας αενάως σειομένας υπό των ηφαιστειών από του Κολίμα μέχρι του Νεβάδο δε Τολούκα· επεκαλέσθης την βοήθειαν των φυσικών οδοφραγμάτων σας, την δριμύτητα των Κορδιλλιερών, τα υψηλά οχυρώματα του γρανίτου, τους κολοσσιαίους πορφυρίτας βράχους. Επολέμησας πόλεμον γιγάντων, μαχόμενος δια βολής ορέων. Και μίαν ημέραν μετά πέντε έτη καπνού, κονιορτού και αχλύος, διεσκεδάσθη το νέφος· και ιδού αι δύο αυτοκρατορίαί καταπίπτουσαι· δεν υπάρχει πλέον μοναρχία, ουδέ στρατός πλέον, ουδ' άλλο τι ειμή ο όγκος της αρπαγής καταπεπτωκώς, και επί της καταπτώσεως ταύτης είς ανήρ όρθιος, ο Χουάρες, και παρ' αυτώ η ελευθερία!»

«Σύ έπραξας τούτο Χουάρες, και είναι μέγα το κατόρθωμα· αλλ' υπολείπεται σοι έτι μεγαλειότερον τούτου έργον. Άκουσον, πολίτα πρόεδρε της μεξικανικής δημοκρατίας. Κατέδειξας ήδη την ισχύν της δημοκρατίας· νυν δε δείξον την καλλονήν αυτής! Μετά την κεραυνοβόλησιν, δείξον την αυγήν. Είς τους βαρβάρους δείξον τον πολιτισμόν· είς τους δεσπότας δείξον τας αρχάς. Δος είς τους βασιλείς, ενώπιον του λαού, την ταπείνωσιν και το θάμβος. Αποπεράτωσον αυτά δια του ελέους».

«Δια της προστασίας του εχθρού ημών στερρεούνται αι αρχαί. Το μεγαλείον των αρχών συνίσταται είς το αγνοείν. Οι άνθρωποι δεν έχουσιν ονόματα απέναντι των αρχών· οι άνθρωποι είναι ο Άνθρωπος. Αι αρχαί δεν γινώσκουσιν άλλο ειμή εαυτάς. Εν τη υπερτάτη αυτών ηλιθιότητι, τούτο μόνον γινώσκουσιν. Η ζωή του ανθρώπου είναι απαραβίαστος. Ω σεβαστή αμεροληψία της αληθείας! Πόσον είναι ωραίον το δίκαιον άνευ διακρίσεως, στρεφόμενον μόνον περί το είναι δίκαιον!»

«Απέναντι εκείνων οίτινες νομίμως κατέστησαν άξιοι θανάτου αρμόζει να καταργηθή η θανατική ποινή. Η ωραιότερα ανατροπή του ικριώματος γίνεται ενώπιον του ενόχου. Ο παραβιάσας τας αρχάς σωθήτω δια μιας αρχής! Ας έχη την ευτυχίαν ταύτην και το αίσχος τούτο! Ο διώκτης του δικαίου καταφυγέτω υπό την σκέπην του δικαίου! Απεκδύων αυτόν του ψευδούς απαραβιάστου, του βασιλικού απαραβιάστου, καταδεικνύεις το αληθές, το απαραβίαστον του ανθρώπου. Ας εκπλαγή βλέπων ότι δεν είναι ιερός, διότι είναι αυτοκράτωρ! Ο ηγεμών ούτος, όστις δεν εγίνωσκεν εαυτόν ως άνθρωπον, ας μάθη ότι υπάρχει εν αυτώ μία αθλιότης, ο ηγεμών, και μία μεγαλειότης, ο άνθρωπος! Ουδέποτε παρέστη μεγαλοπρεπεστέρα περίστασις...»

«Χουάρες, θέλησον να κάμη ο πολιτισμός το πελώριον τούτο βήμα. Χουάρες, κατάργησον εφ' όλης της γης την θανατικήν ποινήν. Ας ίδη ο κόσμος το τεράστιον

τούτο. Το έθνος καθ' ην στιγμήν πρόκειται να συντρίψη τον ηττημένον φονέα του, σύννοιδεν ότι αυτός είναι άνθρωπος, τον απολύει λέγον· είσαι εκ του λαού ως οι λοιποί! Ύπαγε! Τούτο, Χουάρες, θέλει είναι η δευτέρα νίκη σου. Η πρώτη το νικήσαι την αρπαγήν, είναι λαμπρά· η δευτέρα, το φείσασθαι του άρπαγος, θέλει είναι υψηλή».

«...Ναι, εις τους ηγεμόνας εις ους υπακούουν οι δικασταί, εις τους δικαστάς εις ους υπακούουν οι δήμιοι, εις τους δημίους εις ους υπακούει ο θάνατος δείξον, πώς φείδονται κεφαλήν αυτοκράτορος! Υπεράνω όλων των μοναρχικών κωδήκων εξων πίπτουσιν σταγόνες αίματος, άνοιξον τον νόμον του φωτός, και εν τω μέσω της αγιωτέρας σελίδος του υπερτάτου βιβλίου ας φανή ο δάκτυλος της Δημοκρατίας τεθειμένος επί της εντολής του Θεού Ου φονεύσεις. Αι δύο αύται λέξεις περιλαμβάνουσι το καθήκον. Το δε καθήκον τούτο συ θέλεις το πράξει». «Ο άρπαξ θέλει σωθή, ο δε ελευθερωτής δεν ηδυνήθη φευ! να σωθή. Προ οκτώ ετών, την 2 δεκεμβρίου 1859, δικαίωματι του πρώτου τυχόντος, έλαβον τον λόγον εν ονόματι της δημοκρατίας και εζήτησα παρά των Ομοσπόνδων πολιτειών την ζωήν του Ιω. Βράουν, αλλά δεν επέτυχον. Νυν δε ζητώ παρά του Μεξικού την ζωήν του Μαξιμιλιανού. Θέλω άρα γε το επιτύχει; Ναι. Και ίσως κατά την στιγμήν ταύτην κατωρθώθη. Ο Μαξιμιλιανός θέλει οφείλει την ζωήν εις τον Χουάρες!»

Βίκτωρ Ουγκώ.

Παρ' όλες τις εκκλήσεις για επιείκεια που απηύθυναν προς τον Μπενίτο Χουάρες διάφορες προσωπικότητες της εποχής, όπως ο Γαριβάλδι και ο Βίκτωρ Ουγκώ, ο Μαξιμιλιανός, μαζί με τους στρατηγούς Μιραμόν και Μεχία, έπεσε νεκρός κάτω από τις σφαίρες του εκτελεστικού αποσπάσματος στις 19 Ιουνίου 1867, στο Σέρο ντε λας Καμπάνας.

Ο Πλωτίνος έφυγε από το Τσάλκο για να επιστρέψει στην Πόλη του Μεξικού και να εργαστεί ξανά στο προπαρασκευαστικό σχολείο. Την «Ελεύθερη και Μοντέρνα σχολή», ανέλαβε ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα. Στην πρωτεύουσα, ο Πλωτίνος βρέθηκε κοντά στους συντρόφους της La Social, που προωθούσαν τη συνδικαλιστική οργάνωση των εργατών.

Μετά την εκτέλεση του Μαξιμιλιανού και την πτώση της αυτοκρατορίας, το εργατικό κίνημα αλληλοβοήθειας στην πόλη του Μεξικού είχε φουντώσει. Ο Σαντιάγο Βιλιανουέβα με τους άλλους συντρόφους είχαν βάλει τις βάσεις για την οργάνωση του εργατικού κινήματος. Τον Ιανουάριο του 1868, μάλιστα, έπεισαν τους εργάτες του υφαντουργείου «Λα Φάμα» στην πόλη του Μεξικού, να δημιουργήσουν μια «Ένωση αλληλοβοήθειας των υφαντουργών του δήμου Γλαλπάν» και ξεκίνησαν προετοιμασία για απεργιακούς αγώνες. Στις 8 Ιουλίου του 1868, οι εργάτες του υφαντουργείου «Λα Φάμα», κατέβηκαν πράγματι σε απεργία με κύρια αιτήματα: την αξιοπρεπή συμπεριφορά των επιστατών προς τους εργάτες, τη χρήση καλύτερων πρώτων υλών στην παραγωγή, τη μείωση του ωραρίου στις 12 ώρες για τις γυναίκες, την πληρωμή των ανηλίκων εργατών από τους εργοδότες και όχι από τους εργάτες, όπως γινόταν μέχρι τότε και,

τέλος, την αποπληρωμή των χρεών των εργατών ελεύθερα και κατά βούληση. Η απεργία είχε επιτυχή κατάληξη και προπαγάνδισε ουσιαστικά την ίδρυση πολλών παρόμοιων οργανώσεων αλληλοβοήθειας. Τότε ξεκίνησαν και οι προσπάθειες για να οργανωθεί ένα μεγάλο πανεργατικό συνέδριο.

Ο Πλωτίνος, όταν τελείωσε η εργασία του στην πόλη του Μεξικού, επέστρεψε στο Τσάλκο και έθεσε ξανά σε λειτουργία την «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών», ενώ συνέχισε να διδάσκει τις ανθρωπιστικές του ιδέες για τα δικαιώματα των Ινδιάνων. Εάν ο Έλληνας επαναστάτης Πλωτίνος προσδοκούσε, με τα μαθήματά του και το σχολείο του Τσάλκο, να δημιουργήσει έναν επαναστατικό πυρήνα που θα ξεκινούσε μια βίαιη αγροτική επανάσταση, δεν είναι σήμερα ξεκάθαρο. Γεγονός είναι ότι ίδρυσε την «Ελεύθερη και Μοντέρνα σχολή» για να προετοιμάσει το δρόμο για τη δημιουργία Φαλανστηρίων που θα ήταν βασισμένα στην κοινοκτημοσύνη και γι' αυτό επέλεξε την περιοχή του Τσάλκο, που είχε παράδοση αγροτικών αγώνων ενάντια στους μεγαλοκτηματίες. Επίσης, κατ' επανάληψη είχε δηλώσει ότι: «η αποστολή του ήταν να ξεσηκώσει τους αγρότες ενάντια στους μεγαλοκτηματίες».

Η διδασκαλία του Πλωτίνου επηρέασε το λαό του Τσάλκο, και βοήθησε ώστε να ξεσπάσει η αγροτική επανάσταση που ξεκίνησε την ίδια χρονιά και διήρκεσε ένα περίπου χρόνο, με επικεφαλής τον Χούλιο Λόπες που υπήρξε ο ίδιος θύμα των μεγαλοκτηματιών. Στις αρχές της χρονιάς, ο Χούλιο Λόπες ξεκίνησε τη δράση του μαζί με μερικούς ομοϊδεάτες του, ληστεύοντας τα τσιφλίκια γύρω από την περιοχή του Τσάλκο και του Τεσκόκο. Και όταν ο Πλωτίνος συνάντησε τον επαναστατημένο Χούλιο Λόπες, στη διάρκεια του αγώνα του, του έδωσε κουράγιο.

Όμως ο ίδιος δε θέλησε να πάρει μέρος στις βίαιες αυτές δράσεις. Χωρίς αμφιβολία, τα γεγονότα που ακολούθησαν δεν τον εξέπληξαν, όπως προκύπτει από μια επιστολή στο Ζαλακόστα το Νοέμβρη του 1868, όπου του έγραφε: «Όταν έφυγα από το Τσάλκο, ήμουν βέβαιος ότι θα επακολουθούσαν φασαρίες και προβλήματα, γιατί έβλεπα ότι οι νεαροί μαθητές της σχολής αποτελούσαν πια μια δύναμη ανδρών αποφασισμένων να αναλάβουν δράση, με στόχο να πετύχουν την «ελευθερία τους». Και για τον λόγο αυτό, σ' εκείνη την κρίσιμη καμπή της «Μοντέρνας και Ελεύθερης σχολής», τοποθέτησε το Ζαλακόστα υπεύθυνο και εκείνος μετακόμισε στην πόλη του Μεξικού. Ο Ζαλακόστα πίστευε στην ένοπλη επανάσταση και προέτρεψε το Χούλιο Λόπες να προχωρήσει στις ενέργειες που ακολούθησαν.

Όμως, και οι δύο άντρες, ο Πλωτίνος και ο Ζαλακόστα, είχαν επηρεάσει βαθύτατα το Χούλιο Λόπες, κι αυτό φαίνεται στα γραφόμενά του σε μια επιστολή που απευθυνόταν και στους δύο: «...Είμαι κομμουνιστής κοινωνιστής. Είμαι κοινωνιστής, επειδή είμαι εχθρός όλων των κυβερνήσεων και είμαι κομμουνιστής, επειδή θέλω τ' αδέρφια μου να δουλεύουν τη γη από κοινού».

Ο Χούλιο Λόπες Τσάβες πολύ σύντομα επεξέτεινε τη δράση του προς Νότο στην πολιτεία Μορέλος, ανατολικά στο Σαν Μαρτίν Τεσμελούκαν και δυτικά στην

Γλαυπάν. Στην αρχή οι κυβερνητικές δυνάμεις, μη μπορώντας να εγκλωβίσουν το Χούλιο Λόπες, τιμωρούσαν τους αγρότες της περιοχής με σκληρά αντίποινα. Πολλοί αγρότες εξορίζονταν, με συνοπτικές διαδικασίες, στην ανατολική άκρη της χώρας, στη χερσόνησο Γιουκατάν. Οι τοπικές αρχές χαρακτήρισαν αρχικά το Χούλιο Λόπες ληστή, σύντομα όμως διαπίστωσαν ότι οι άντρες που τον ακολουθούσαν γίνονταν όλο και πιο πολλοί και οι δράσεις τους διέφεραν από εκείνες μιας απλής συμμορίας ληστών.

Ο Χούλιο Λόπες με τους συντρόφους του άρχισαν να προβάλλουν το αίτημα της επιστροφής της «κοινοτικής γης», που οι μεγαλοκτηματίες είχαν σφετεριστεί από τους Ινδιάνους, αναγκάζοντάς τους στη συνέχεια να δουλεύουν ως δουλοπάροικοι.

Οι δυνάμεις των ανταρτών συνέχιζαν να πληθαίνουν και οι επιτυχίες τους ήταν σημαντικές. Είχαν ήδη επιτεθεί σε τσιφλικάδες της περιοχής του Τσάλκο και με επιθέσεις στο Κοατεπέκ, στην Ακουάντλα και σε άλλες περιοχές στρατολογούσαν καινούργιους αντάρτες με την υπόσχεση της επιστροφής της γης τους.

Στις αρχές του χρόνου άρχισαν να μετακινούνται μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις με σκοπό να εγκλωβίσουν τους επαναστάτες, όμως ο Χούλιο Λόπες με τους άντρες του μετακινούνταν διαρκώς και έτσι δεν μπορούσαν να εντοπιστούν. Οι ομοσπονδιακοί ζήτησαν και άλλες ενισχύσεις. Οι Ινδιάνοι όμως στήριζαν τους επαναστάτες δίνοντάς τους πληροφορίες, τρόφιμα και κάλυψη. Οι ομοσπονδιακοί εντόπισαν κάποια χωριά και άρχισαν τα αντίποινα, κάψανε σπίτια και έκαναν θηριωδίες. Στην περιοχή του Τσάλκο και του Τεσκόκο ξέσπασαν εξεγέρσεις που στοίχισαν αρκετές ανθρώπινες ζωές. Η κυβέρνηση κήρυξε το στρατιωτικό νόμο στην ευρύτερη περιοχή και προχώρησε σε μαζικές συλλήψεις στην Ακουάντλα, στο Τσάλκο και στην Κοατεπέκ, επειδή υποπτευόταν τον καθένα σαν συνεργό του Χούλιο Λόπες. Οι τοπικές αρχές του Τσάλκο αποφάσισαν ότι, έτσι χωρίς δίκη, όλοι όσοι συλλαμβάνονταν ήταν ένοχοι κι έπρεπε να εξοριστούν στο Γιουκατάν.

Το τέλος του 1868 βρήκε το Χούλιο Λόπες και τους άντρες του ηθικούς νικητές, γιατί οι ιδέες και οι δράσεις τους είχαν βρει μεγάλη απήχηση στο λαό και κέρδιζαν συνεχώς νέους μαχητές για την υπεράσπιση της επανάστασής τους.

Στις αρχές του επόμενου χρόνου, ο Χούλιο Λόπες πήγε στην Πουέμπλα, για να συναντήσει τους εκεί ξεσηκωμένους αγρότες. Στο μυαλό του παιχνίδιζε η ιδέα της γενικής επανάστασης, όταν στις 13 Ιανουαρίου του 1869, έγραψε ένα γράμμα στο Ζαλακόστα με σκοπό να δει τις αντιδράσεις του: «Ήρθα τελικά έως εδώ, για να το δω κι από κοντά. Και σου λέω ότι υπάρχει μεγάλη αγανάκτηση ανάμεσα στα αδέρφια μας, εξαιτίας των στρατηγών που θέλουν να τους αρπάξουν τη γη τους. Τι θα 'λεγες να ξεκινούσαμε τώρα την Κοινωνιστική επανάσταση;»

Ο Χούλιο Λόπες συνέχισε τον αγώνα του. Και μολονότι γνώριζε τις προθέσεις της κυβέρνησης Χουάρες που ήθελε να συντρίψει παραδειγματικά το κίνημά του και είχε συνειδητοποιήσει τις δυσκολίες του εγχειρημάτων του, παρέμενε

σταθερά προσηλωμένος στο σκοπό του. Στις 18 Απρίλη 1869, κι ενώ βρισκόταν κάπου ανάμεσα στο Τσάλκο και στην Πουέμπλα, στο μακρινό νοτιοανατολικό άκρο της Πολιτείας του Μεξικού, γράφει σε μια επιστολή του στο Ζαλακόστα: «Βρισκόμαστε περικυκλωμένοι από ένα ολόκληρο σύνταγμα, αλλά αυτό δεν είναι σπουδαίο. Ζήτη ο Κοινωνισμός! Ζήτη η ελευθερία!».

Δυο μέρες μετά, στις 20 Απριλίου του 1869, ο Χούλιο Λόπες δημοσιοποιεί το «Μανιφέστο προς όλους τους Καταπιεσμένους και τους Φτωχούς του Μεξικού και της Οικουμένης» και καλεί το λαό σε επανάσταση:

Μεξικάνοι πολίτες...

Εφτασε η ώρα που οι σκλάβοι ξεσηκώνονται απαιτώντας τα καταπατημένα τους δικαιώματα... Αυτοί, που εκμεταλλεύτηκαν τη φυσική, ηθική και διανοητική μας αδυναμία, λέγονται λατιφουντιστές, μεγαλοκτηματίες ή τσιφλικάδες.

Εμείς, που υπομονετικά αφήσαμε να μας αρπάξουν τα δικά μας λεγόμενα χειρώνακτες εργάτες, προλετάριοι ή αγρότες...

Όταν εμείς γεννηθήκαμε κληρονομώντας τα χρέη των γονιών μας που είχαν περάσει πια σε μας, μάθαμε ότι είμαστε σκλάβοι κι ότι έπρεπε να δουλεύουμε στο ίδιο πόστο και μέσα στο ίδιο σύστημα για να ξεπληρώσουμε τα χρέη αυτά. Όμως το μεροκάματο παρέμενε πάντα το ίδιο...

Και ποιος βοήθησε, ώστε να μην ακούγεται η φωνή μας και να παραμένουμε βουλιαγμένοι στην ανυποληψία, στην αμάθεια και στη δουλεία; Ο κλήρος και μόνον ο κλήρος που μέσω των απατηλών διδασκαλιών του μας έκανε να πιστεύουμε ότι η πνευματική μας σωτηρία βρίσκεται σε άλλον τόπο έξω από τη γη... Το παπαδαριό, που μας λέει ότι πρέπει να υποφέρουμε στη γη για να μας επιβραβεύσει ο ουρανός, και το πιο παράξενο απ' όλα είναι ότι όλοι αυτοί, που ζητάνε από εμάς ταπεινοφροσύνη, έχουν αποκτήσει τεράστιες εκτάσεις γης και μας εκμεταλλεύονται διαρκώς ΤΡΩΓΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ ΚΑΡΠΟΥΣ ΤΟΥ ΙΔΡΩΤΑ ΜΑΣ...

Ας βασιλέψει ο Χριστιανισμός, αλλά ποτέ ο κλήρος και το παπαδαριό...

Οι νόμοι της Μεταρρύθμισης, τους οποίους εμείς υποστηρίζουμε είναι πολύ σημαντικοί, αλλά είναι κρίμα που δεν εφαρμόζονται σωστά, αφού οι ίδιες οι κυβερνήσεις που τους ψήφισαν συμμαχούν με τους εχθρούς του λαού...

Κι αφού οι κληρικοί είναι σάπιοι, δε θα ισχύει το ίδιο και για τους ανθρώπους της εξουσίας; Τι να πούμε γι' αυτούς που λέγονται κυβέρνηση και δεν είναι τίποτε άλλο από μια κλίκα τυράννων;... Ο Χουάρες, που δηλώνει δημοκράτης και εχθρός της εκκλησίας, δεν είναι παρά ένας θρησκόληπτος, ένας αυταρχικός: όλες οι κυβερνήσεις είναι σάπιες.

Γι' αυτό κι εμείς, σήμερα, εξεγειρόμαστε εναντίον οποιασδήποτε μορφής διακυβέρνησης: Θέλουμε ειρήνη και αποκατάσταση της τάξης. Ζητήσαμε γη και ο Χουάρες μας πρόδωσε. Γιατί να μη μας ανήκει το κομμάτι γης που εμείς καλλιεργούμε;

Με ποιο δικαίωμα οι λίγοι έχουν αρπάξει τη γη που πρέπει να ανήκει σ' όλους μας;

...Αδέλφια μας:

Αγωνιζόμαστε για τον Κοινωνισμό, που είναι η τελειότερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης, που είναι η φιλοσοφία της αλήθειας και της δικαιοσύνης και που περικλείει μέσα του την αμετακίνητη τριάδα: ελευθερία, ισότητα και αδελφосύνη...

Θέλουμε γη, για να την καλλιεργήσουμε ειρηνικά και να θερίσουμε ήσυχα, καταργώντας το σύστημα της εκμετάλλευσης και δίνοντας ελευθερία σε όλους να καλλιεργήσουν σε όποιον τόπο επιλέξουν χωρίς να πληρώνουν φόρους. Θέλουμε να είμαστε όλοι ελεύθεροι για να συζητήσουμε αρμονικά με τον πιο ταιριαστό τρόπο, σχηματίζοντας μεγάλες ή μικρές αγροτικές κοινότητες, χωρίς την κλίκα των ανθρώπων που διατάζει και τιμωρεί, πάνω από τα κεφάλια μας. Θέλουμε να καταργήσουμε οποιοδήποτε κατάλοιπο τυραννίας ανάμεσα στους ανθρώπους, ζώντας σε κοινότητες αδελφосύνης και αλληλοβοήθειας και να ιδρύσουμε την Παγκόσμια Δημοκρατία της Αρμονίας... πρέπει να προχωρήσουμε στην Κοινωνιστική επανάσταση που σημαίνει: κατάργηση της κυβέρνησης και της εκμετάλλευσης... θέλουμε γη, δουλειά και ελευθερία.

Πρέπει να σωθούμε από τα δεινά, πρέπει να αποκαταστήσουμε την τάξη και τέλος αυτό που χρειαζόμαστε είναι ένα κοινωνικό συμβόλαιο ανάμεσα στους ανθρώπους με βάση τον αλληλοσεβασμό.

ΖΗΤΩ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΣ, ΖΗΤΩ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ(16)

ΤΣΑΛΚΟ, 20 Απριλίου 1869

Μόλις είδε το φως της δημοσιότητας το Μανιφέστο του, οι κυβερνητικές δυνάμεις συνέλαβαν το Χούλιο Λόπες, όμως εκείνος δραπέτευσε και με τη βοήθεια των συντρόφων του διέφυγε στα βουνά όπου και τον ακολούθησε ένας σημαντικός αριθμός αγροτών. Ο Χούλιο Λόπες έχοντας μαζί του χίλιους πεντακόσιους φτωχά οπλισμένους αγρότες έπρεπε να μετακινείται διαρκώς από τόπο σε τόπο. Μιλούσε στους χωρικούς προσπαθώντας να τους πείσει με τα επιχειρήματα του Μανιφέστου και με τους φλογερούς του λόγους, να τον ακολουθήσουν. Βάδισαν προς την πόλη Απιζάκο της Γλασκάλα και εκεί συγκρούστηκαν με την τοπική φρουρά, κατέλαβαν την πόλη και έκαψαν τα δημοτικά αρχεία, μάζεψαν ό,τι λεφτά και όπλα βρήκαν και, πιστοί στις υποσχέσεις τους, μοίρασαν τα τσιφλίκια της περιοχής στους ακτήμονες αγρότες. Στη συνέχεια, ο Χούλιο Λόπες, αποδεικνύοντας ότι είχε στρατιωτικές επιχειρησιακές ικανότητες, πέτυχε σημαντικές νίκες εναντίον των ομοσπονδιακών δυνάμεων στις περιοχές του Τσάλκο, του Σαν Μαρτίν, Τεσμελούκαν, της Πουέμπλα και του Απιζάκο στην Γλασκάλα. Προχωρώντας διαρκώς βόρεια απέφευγε να συγκρουστεί με τις δυνάμεις του στρατηγού Κελιάρ. Συνέχισε να στρατολογεί άντρες, να πυρπολεί τα δημοτικά αρχεία και να κατάσχει σημαντικά χρηματικά ποσά, δεν κατόρθωσε όμως, να εξοπλίσει σε ικανοποιητικό βαθμό το στρατό του.

Ο Χούλιο Λόπες, αφού πρώτα πέρασε από την ιδιαίτερη πατρίδα του, το Τεσκόκο, συνέχισε την πορεία του προς την πόλη Ακτοπάν, στην πολιτεία του Ιδάλγο. Λίγα μίλια πριν, οι επαναστάτες στρατοπεδεύσανε και άρχισαν τις προετοιμασίες για τη μεγάλη επίθεση, έμελλε όμως να κυκλωθούν από τον ομοσπονδιακό στρατό. Ο επαναστάτης Χούλιο Λόπες συνελήφθη και κρατήθηκε στην πόλη Ακτοπάν μέχρι να βεβαιωθούν οι αρχές ότι οι οπαδοί του σκόρπισαν και δεν αποτελούσαν πλέον καμία απειλή. Και τότε οδηγήθηκε στο Τσάλκο, όπου καταδικάστηκε σε θάνατο. Εκτελέστηκε το ξημέρωμα της 1ης Σεπτέμβρη του 1869, στο παλιό κτίριο της «Μοντέρνας και Ελεύθερης σχολής» του Τσάλκο. Κάποιοι είπαν ότι ο Χούλιο Λόπες φώναξε «Ζήτω ο Κοινωνισμός», πριν πέσει νεκρός από τις σφαίρες του αποσπασματος.

Ο Χούλιο Λόπες χάθηκε και το αγροτικό κίνημα έσβησε. Όμως, την ίδια κιόλας χρονιά αναφέρονται νέες επιθέσεις εναντίον των τσιφλικάδων στις πολιτείες του Ιδάλγο και του Μεξικού από ομάδες ληστών. Οι επιθέσεις εξαπλώθηκαν σε πολλές γωνίες της χώρας και έγιναν ένα αληθινό αγροτικό κίνημα, που έμελλε ωστόσο να συντριβεί από τις κυβερνητικές δυνάμεις που εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των μεγαλοκτηματιών.

Η εξέγερση, της οποίας ηγήθηκε ο Τσάβες Λόπες, αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό ορόσημο στην ιστορία του μεξικανικού αγροτικού κινήματος. Ήταν η πρώτη φορά που οι αγρότες ξεσηκώθηκαν κάνοντας στην αρχή ληστείες και πλιάτσικο και στη συνέχεια, συνειδητοποιώντας τη δύναμη του κινήματός τους, απαίτησαν συνειδητά να τους αποδοθεί η κοινοτική γη, που είχε διαρπαγεί από την εκκλησία και τους μεγαλοκτηματίες.

Την ίδια εποχή, της σύλληψης και εκτέλεσης του Χούλιο Λόπες, συλλαμβάνεται και ο Έλληνας επαναστάτης στο χωριό Χουαμάντλα, ανατολικά της Πόλης του Μεξικού, στην πολιτεία της Τλασκάλα. Απειλήθηκε από τις στρατιωτικές αρχές με την ποινή του θανάτου. Στις απειλές αυτές εκείνος απάντησε με στωική ηρεμία ότι ήδη η φύση τον είχε καταδικάσει με την ίδια ποινή πριν από πολύ καιρό.

Τελικά, οι αρχές τον εξόρισαν από κείνες τις πολιτείες κι ο Πλωτίνος πηγαίνοντας νότια συνέχισε το έργο του, της Κοινωνιστικής διαφώτισης, προσεταιριζόμενος νέους ανθρώπους που ασπάζονταν τις ιδέες του. Αλληλογραφώντας με τον Φρανσίσκο Ζαλακόστα μάθαινε τις εξελίξεις, μέχρι τη σύλληψη και φυλάκισή του τελευταίου με την κατηγορία της συμμετοχής του στην αγροτική εξέγερση. Συνέχισε την πολεμική του προς τους πλούσιους μεγαλοκτηματίες και τους τσιφλικάδες κατηγορώντας τον εγωισμό τους. Και για να βρει ένα ηθικό στήριγμα, ενώθηκε με τις ευαγγελικές κοινότητες της περιοχής, ώστε να μπορέσει να πολεμήσει τους ιερείς της καθολικής εκκλησίας που είχαν συμμαχήσει με την αριστοκρατία και αντί για ποιμένες είχαν γίνει δήμιοι του λαού.

Ο Πλωτίνος επέστρεψε και πάλι στην Πόλη του Μεξικού, όπου για μια ακόμη φορά άρχισε να εργάζεται ανάμεσα στους πρώην συντρόφους του της La Social. Συνάντησε το Σαντιάγο Βιλανουέβα που είχε εντωμεταξύ οργανώσει με

επιτυχία τους εργάτες στην πόλη και είχαν δημιουργήσει εργατικά συμβούλια. Στο τέλος της ίδιας χρονιάς έμελλε να χαθεί ένας ακόμη φίλος και σύντροφος από την παρέα των φοιτητών της «Μοντέρνας και Ελεύθερης σχολής» του Τσάλκο, ο Ερμενεχίλδο Βιλιαβισένσιο που πέθανε το Δεκέμβριο του 1869, σε ηλικία μόλις 27 ετών.

Κατά τα τέλη του 1869 κυκλοφόρησε στο Μεξικό το Μανιφέστο του Συνεδρίου του 1866 της Α΄ Διεθνούς. Το Μανιφέστο αυτό ενέπνευσε την ιδέα στους Βιλιανουέβα, Μάτα Ριβέρα, Πέρες δε Λεόν και άλλους να δημιουργήσουν και στο Μεξικό μια παρόμοια οργάνωση που θα ένωνε όλους τους εργάτες. Στις 10 Ιανουαρίου του 1870 οι ίδιοι υπέγραψαν την πρότασή τους και την έστειλαν στις εργατικές οργανώσεις. Με την επιστροφή του Πλωτίνου στην Πόλη του Μεξικού, τέθηκε το θέμα της αναδιοργάνωσης. Ο Πλωτίνος, ο οποίος εθεωρείτο από όλους ο πνευματικός ταγός τους, συνέχισε να παίζει έναν εξέχοντα ρόλο στην οργάνωση του κινήματος. Πρώτα τέθηκε το ζήτημα της έκδοσης μιας εφημερίδας, ως μέσου μαζικής ενημέρωσης. Μια πρόσφατα δημιουργημένη εργατική-αγροτική οργάνωση έπρεπε να επικοινωνεί με τα μέλη της, να εκφράζει τις απόψεις της, να προωθεί την κοινωνική και πολιτική αλλαγή, να εκπαιδεύει το λαό και να υπερασπίζεται τον εργαζόμενο. Οι λίγοι εργάτες που θα ήταν σε θέση να διαβάσουν, θα διάβαζαν την εφημερίδα και στους υπόλοιπους.

Δίπλα στο Σαντιάγο Βιλιανουέβα, βρέθηκαν νέοι άνθρωποι οι οποίοι είχαν αποκτήσει μεγάλη εμπειρία μέσα στους εργατικούς αγώνες και στις απεργίες που συμμετείχαν τα τελευταία χρόνια, όπως ο Ραφαέλ Πέρες, ο Μπενίτο Κάστρο, ο Πέντρο Ορδόνες, ο Αγαπιτό Σίλβα, ο Ρικάρδο Βελιάτι, πρόσωπα που θα έπαιζαν σημαντικό ρόλο στο εργατικό κίνημα της χώρας.

Στις 16 Σεπτεμβρίου του 1870 γεννήθηκε ο «Μεγάλος Κύκλος των εργατών του Μεξικού» με πρωτοβουλία του Βιλιανουέβα και της παλιάς «Ομάδας των Κοινωνιστών Φοιτητών». Ο Βιλιανουέβα έμελλε όμως να πεθάνει δυο χρόνια μετά, σε ηλικία 34 ετών, και με την απώλειά του η πολιτική του «Μεγάλου Κύκλου» άλλαξε ριζικά. Στο «Μεγάλο Κύκλο» μπορούσαν να συμμετέχουν οργανώσεις ή απλοί εργάτες που δεν ανήκαν σε πολιτικά κόμματα. Επίσης μπορούσαν να συμμετέχουν ως επίτιμα μέλη και εργοδότες που είχαν ταχθεί αποδεδειγμένα υπέρ των εργατικών αγώνων. Στόχοι του «Μεγάλου Κύκλου» ήταν η αλληλεγγύη και η αλληλοβοήθεια, η ίδρυση ταμειυτηρίων, γηροκομείων, δημοτικών σχολείων και τεχνικών σχολών για τους εργάτες.

Ο «Μεγάλος Κύκλος των εργατών του Μεξικού», στους σκοπούς του περιελάμβανε επίσης την προστασία των θέσεων εργασίας, τη δημιουργία ταμείου συνταξιοδότησης, την υποστήριξη της απεργίας, τη διεκδίκηση των αυξήσεων, τη μείωση του ωραρίου εργασίας, την προστασία της εργαζόμενης γυναίκας και των εργαζομένων ανηλίκων και την τιμωρία των παραβατών της εργατικής νομοθεσίας. Ο «Μεγάλος Κύκλος» ζήτησε από την κυβέρνηση την ψήφιση νέου νόμου για την προστασία των εργαζομένων. Με την ίδρυση της

οργάνωσης είχαν αρχίσει και οι συζητήσεις για την έκδοση εφημερίδας που θα απηχούσε τις ιδέες και απόψεις του «Μεγάλου Κύκλου».

Τελικά, η εφημερίδα *El Socialista*, κυκλοφόρησε στις 9 Ιουλίου του 1871. Κάτω από τον τίτλο της εφημερίδας υπήρχε το εξής σύνθημα: «Εβδομαδιαία εφημερίδα αφιερωμένη στην υπεράσπιση της εργατικής τάξης. Επίσημο όργανο του «Μεγάλου Κύκλου των Εργατών του Μεξικού», των οργανώσεων των καπελάδων, των ραφτάδων, των αεροφωτιστών, των νυχτοφυλάκων και των φαρμακοποιών. Ελπίδα του Κύκλου των υποδηματοποιών. Ένωση και ομόνοια των σερβιτόρων και των άλλων τμημάτων του Μεγάλου Κύκλου. Όλοι οι άνθρωποι είναι αδέρφια. «Nunquam Pecuniae Cedo». «Αγαπάτε αλλήλους».

Το κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου έγραφε ότι στόχος του «Μεγάλου Κύκλου» ήταν «ο αγώνας για την απελευθέρωση των εργαζομένων, με εργαλείο την Κοινωνική Επανάσταση που θα ανοίξει το δρόμο στη γνώση, στην αλήθεια και στον Κοινωνισμό».

Εκδότες της ήταν ο Χουάν δε Μάτα Ριβέρα και ο Αγαπιτό Σίλβα. Ο Ριβέρα ήταν παλιό και δραστήριο μέλος της «Οργάνωσης αλληλοβοηθητικών και συνεργατικών Ομάδων» και αρθρογράφος. Υπήρξε μαθητής του Πλωτίνου και ήταν έντονα επηρεασμένος από τη διδασκαλία του. Η εφημερίδα είχε θέσει δύο κύριους στόχους: την υποστήριξη του κινήματος των εργατών και τη συνένωση όλων κάτω από ένα συνδικαλιστικό φορέα, ώστε να μπορέσουν να διεκδικήσουν δυναμικά τα αιτήματά τους από τους εργοδότες. Επίσης, μέσα από την αρθρογραφία της εφημερίδας *El Socialista* τέθηκε για πρώτη φορά το ζήτημα της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας των γυναικών και των ανηλίκων στα εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας. Από την *El Socialista* ξεκίνησε και η συζήτηση για την οργάνωση σε εθνικό πλέον επίπεδο του «Μεγάλου Κύκλου των Εργατών» που υπήρξε η πρώτη πανμεξικανική συνδικαλιστική οργάνωση. Στα χρόνια που ακολούθησαν, ο Πλωτίνος αρθρογραφούσε διαρκώς τόσο στην εφημερίδα *El Socialista*, όσο και σε άλλες: *La Democracia*, *La Paz*, *El Hijo del Trabajo*, *El Combate*, *La Internacional*.

1871. Παραμονές της Παρισινής Κομμούνας, ο Αρθούρος Ρεμπό, έχοντας ξεφύγει από ένα αποπνικτικό οικογενειακό και κοινωνικό περίγυρο, βρίσκεται στο Παρίσι αναζητώντας την ελευθερία του, περιπλανιέται στους δρόμους της πρωτεύουσας και βιώνει από κοντά την παραζάλη των Παριζιάνων που ξεχύνονται κάθε βράδυ στα βουλεβάρτα μεθυσμένοι από επαναστατική ευφορία κι ερωτεύονται εφήμερα στα πρώτα οδοφράγματα που υψώνονται... Όλα έμοιαζαν με τη φωτιά του Αυγούστου που φουντώνει μέσα σε μια στιγμή τα ξεραμένα άχερα... Οι ειδήσεις που έφταναν στο Μεξικό ήταν πρωτόφαντες, ανατρεπτικές, κοσμογονικές. Το Παρίσι φλεγόταν, καθημερινά, οδομαχίες, οδοφράγματα, συγκρούσεις και στις 18 Μαρτίου η επικράτηση της επανάστασης και η εγκαθίδρυση της Κομμούνας. Οι κομμουνάροι ανέλαβαν τη διαχείριση των κοινών. Η επαναστατική σκέψη του Προουντόν που είχε πιστέψει σε μια μορφή δημοκρατίας χωρίς κεντρική κυβέρνηση, σε μια κοινωνία αναρχική,

φαινόταν ότι μπορούσε να υλοποιηθεί. Η πρώτη διακήρυξη που εξέδωσε η επαναστατική κυβέρνηση έφτασε στο Μεξικό με επιστολή και ο Πλωτίνος τη διάβασε και στους υπόλοιπους με συγκίνηση:

Πολίται!

Ο λαός των Παρισίων απέσεισε τον ζυγόν, ον εζήτουν να επιβάλωσιν αυτώ. Η απαθής ηρεμία πεποιθυία επί την ιδίαν εαυτής δύναμιν, περιέμεινεν άνευ φόβου, αλλά και άνευ προκλήσεως, τους αναισχύντους παράφρονας, οίτινες ήθελον να βάλωσι χείρα επί της δημοκρατίας· οι εν στρατώ αδελφοί ημών ηρνήθησαν την φοράν ταύτην να προσβάλωσι το παλλάδιον των ημετέρων ελευθεριών. Ευγνωμοσύνη πάσιν! Είθε δε υμείς και η Γαλλία ν' ανιδρύσητε τα θεμέλια αληθούς δημοκρατίας μετά πασών αυτής των συνεπειών! Η κυβέρνησις αύτη μόνη δύναται να κλείση εις αεί το στάδιον των επιδρομών και των εμφυλίων πολέμων. Άμα ως ανακληθή ο στρατιωτικός νόμος, ο λαός των Παρισίων θα προσκληθή να εκλέξη τας δημοτικάς αυτού αρχάς.

Η ασφάλεια πάντων των πολιτών προστατεύεται τη βοηθεία της εθνοφυλακής.

Δημαρχείον των Παρισίων, 19 Μαρτίου 1871.(17)

Τις ίδιες εκείνες ημέρες του Μαρτίου, μέσα στο γενικό ενθουσιασμό για τις εξελίξεις στο Παρίσι αποφασίστηκε από τον Πλωτίνο, το Ζαλακόστα, που είχε αποφυλακιστεί, τους Κάστρο, Βελιάτι και Ορδόνες, όπως και άλλους κοινωμιστές, η επανίδρυση της οργάνωσης La Social, που στο εξής θα έπαιζε πολύ σημαντικό ρόλο στο εργατικό κίνημα της εποχής και θα έκανε τον Έλληνα κοινωμιστή ακόμη πιο δημοφιλή. Η οργάνωση θα ακολουθούσε μια πιο ριζοσπαστική γραμμή από το «Μεγάλο Κύκλο» διαπνεόμενη από τις αρχές του αναρχισμού. Τα επόμενα χρόνια γεννήθηκαν αρκετές εργατικές οργανώσεις και κυκλοφόρησαν πολλές εργατικές εφημερίδες σε όλες τις πολιτείες της χώρας και ακολούθησε μια σειρά απεργιών.

Όπως δήλωνε το αρχικό της πρόγραμμα, η οργάνωση είχε σαν στόχο την «Ένωση όλων των Κοινωνιστών με ηθικές αρχές και υψηλούς στόχους... για τη βοήθεια των φτωχών και των καταπιεσμένων».

Στις 15 Απριλίου του 1871, η La Social εξέδωσε το Μανιφέστο της, στο οποίο δήλωνε ότι επιδίωκε «την κατάργηση οποιασδήποτε μορφής διακυβέρνησης και την απελευθέρωση όλων των εργατών του κόσμου». Στη βάση του προγράμματός της διακρίνεται ένα μίγμα χριστιανικού Κοινωνισμού και αναρχισμού.

Είναι περίπου βέβαιο ότι η La Social είχε σχέσεις με την Α' Διεθνή. Ο Πλωτίνος ενημερωνόταν από την Ελβετία, από όπου και λάβαινε το «Δελτίο της αναρχικής ομοσπονδίας της Γιούρα» (Στις 12 Νοέμβριου του 1871, συγκροτήθηκε στο Σονβιλιέ της Ελβετίας η Ομοσπονδία της Γιούρα, που εξέδιδε το Bulletin de la Federation Jurassienne).

Και όταν το Σεπτέμβρη του 1872 ξέσπασαν οι διαμάχες στους κόλπους της Διεθνούς ανάμεσα στους μαρξιστές και στους αναρχικούς, η La Social πήρε θέση

υπέρ του Μπακούνιν και της αναρχικής Διεθνούς των Ισπανών, των Ιταλών και των γαλλόφωνων Ελβετών. Μια σειρά επιστολών απευθυνόμενων στο Ζαλακόστα από το 1872 μέχρι το 1877 μαρτυρεί ότι είχε επαφές και διασυνδέσεις με τα αναρχικά τμήματα της Ισπανίας και της Ουρουγουάης που ανήκαν στην Α' Διεθνή, γραμματέας του μεξικανικού τμήματος της οποίας υπήρξε, υποστηρίζοντας πάντα την αναρχική πτέρυγα των Μπακουνινιστών.

Όπως φαίνεται από μια αγγελία που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *La Democracia* του Μεξικού, το Δεκέμβριο του 1872, ο Έλληνας δάσκαλος επιβίωνε οικονομικά παραδίδοντας μαθήματα ομοιοπαθητικής και ξένων γλωσσών στην Ακαδημία Ομοιοπαθητικής που είχε ιδρύσει: «Τα δίδακτρα είναι προσιτά και προπληρώνονται. Τα μαθήματα είναι εσπερινά, από ώρα 7ην μέχρι της 9ης μ. μ. εν τη οικία του Σενιόρ Θεοβάντες, 3^η οδός των Ρολογιών αριθμός 10, όπου και ευρισκόμεθα εγκατεστημένοι προσωρινώς. Μετά το πέρας των σπουδών, δίδεται η περαιτέρω δυνατότης της διδασκαλίας ξένων γλωσσών, ώστε να κατανοηθεί πλήρως ο χαρακτήρας της αληθούς ομοιοπαθητικής σχολής. Μεξικό, Νοέμβριος 1872. Plotino C. Rhodakanaty, καθηγητής της ομοιοπαθητικής και φυσικός μαγνητοπαθολόγος» (18).

Ο Πλωτίνος έγινε γνωστός στο αναγνωστικό κοινό της εποχής και για τα φιλοσοφικά του δοκίμια. Το 1874, αποφάσισε να εκδώσει ο ίδιος μια εβδομαδιαία φιλοσοφική επιθεώρηση με τον τίτλο «ο Κρανιοσκόπος» (19) που την έγραφε εξ ολοκλήρου μόνος του και τη χαρακτήριζε με τον υπότιτλο: «Φρενολογικό και Επιστημονικό Περιοδικό». Το έντυπο περιείχε φιλοσοφικά, ιστορικά, βιολογικά, ιατρικά και άλλα θέματα της εποχής· στην προμετωπίδα έγραφε το σύνθημα: «Η φιλοσοφία θα αναγεννήσει τον κόσμο», και ήταν φανερό ότι απευθυνόταν σ' ένα κοινό με υψηλές επιστημονικές γνώσεις, και όχι σε εργάτες και αγρότες, όπως συνήθιζε μέχρι τότε ο Πλωτίνος.

Το περιεχόμενο του περιοδικού «ο Κρανιοσκόπος» ήταν ποικίλο, δεν επρόκειτο πια μόνο για ανάπτυξη πολιτικών θέσεων και κοινωνικών απόψεων, αλλά το βάρος έπεφτε σε φιλοσοφικά και επιστημονικά ζητήματα. Η επιθεώρηση χωριζόταν σε πέντε θεματικά μέρη: το κύριο άρθρο, το φιλοσοφικό μέρος, το επιστημονικό, τα ποικίλα θέματα και οι ανακοινώσεις. Οι τίτλοι φανερώνουν το θεματικό πλούτο: «Η ιστορία της Φιλοσοφίας και της Φρενολογίας», «Η θαυματουργία των καθηγητών Φέι και Κέλερ μπροστά στην επιστήμη της Φιλοσοφίας», «Η Γεωλογική Εξέλιξη», «Λόγος για την επέτειο της νικηφόρας μάχης των Μεξικάνων εναντίον των Γάλλων στην Πουέμπλα», «Οι ηλικίες του Ανθρώπου», «Η Πατρίδα», «Η ηθική σκέψη του Πλούταρχου», «Το μικροσκόπιο», «Το άγριο παιδί». Δημοσιεύονται επίσης ποιήματα, ρητά, αποφθέγματα. Όλα αυτά τα δοκίμια είναι γεμάτα σημειώσεις και παραπομπές σε φιλοσόφους, επιστήμονες και συγγραφείς όλων των εποχών όπως: ο Γαλιλαίος, ο Ρουσσώ, ο Γκαλ, ο Πλάτωνας, ο Πυθαγόρας, ο Αριστοτέλης, ο Σωκράτης, ο Ντεκάρτ, ο Πασκάλ, ο Λάιμπνιτς, ο Οράτιος, κ. ά.

Η επιθεώρηση είχε ελάχιστη απήχηση. Ο Πλωτίνος πάλεψε με νύχια και με δόντια να την κρατήσει, ενώ κάποιοι προσπαθούσαν να τον πείσουν να

σταματήσει την έκδοσή της, γιατί, όπως ισχυρίζονταν, οι Μεξικάνοι προτιμούσαν να διαβάζουν κουτσομπολιά και όχι σοβαρά και επιστημονικά ζητήματα. Ο Πλωτίνος, σ' ένα άρθρο του στις 6 Μαΐου του 1874, που το τιτλοφόρησε «Ζήτημα Τιμής και Πατριωτισμού», καλούσε τους Μεξικάνους υποστηρικτές του να γραφτούν συνδρομητές στον «Κρανιοσκόπο» και να πληρώσουν τα δύο ρεάλια της συνδρομής για να βγάλουν ψεύτες όλους εκείνους που αρνούνταν ότι στο Μεξικό υπήρχε κλίση προς τη γνώση και την επιστήμη. Τα κείμενα του Πλωτίνου ήταν κείμενα στοχασμού, κείμενα φιλοσοφικά. Ο τόνος και το ύφος των γραπτών του είχε ολότελα αλλάξει, δεν έκανε πια πολεμική, δεν έγραφε παθιασμένα κείμενα, ο λόγος του ήταν σώφρων και μετρημένος, μολονότι υπηρετούσε τον ίδιο πάντα σκοπό: την επικράτηση της λογικής, το τέλος του θρησκευτικού φανατισμού, την απελευθέρωση και τη μόρφωση της γυναίκας και, τέλος, την ένωση των ανθρώπων σε μια «Παγκόσμια Δημοκρατία».

Υποστηρίζει ότι η «ανθρώπινη οικογένεια» σχηματίζεται με τη συνεννόηση και των δύο φύλων, γι' αυτό θεωρεί απαραίτητη προϋπόθεση την απελευθέρωση της γυναίκας, αφού πιστεύει ότι κι αυτή είναι προικισμένη με τις ίδιες φυσικές και νοητικές ικανότητες που έχει ο άντρας και ότι η μεταρρύθμιση της κοινωνίας είναι αδύνατη χωρίς την επίλυση των γυναικείων ζητημάτων. Υποστηρίζει ακόμα ότι η απελευθέρωση της γυναίκας, όπως και όλες οι κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, πρέπει να γίνει με γνώμονα τη λογική, μακριά από κάθε εκκλησιαστικό φανατισμό και θρησκευτική προκατάληψη που το μόνο που προσφέρουν στις μάζες είναι η τυραννία και η αμάθεια.

Απευθυνόμενος στους διανοούμενους, ο Έλληνας φιλόσοφος αποδεικνύει για πολλοστή φορά την πίστη του σ' αυτούς και στο ρόλο τους, να γίνουν οι διαφωτιστές και οι καθοδηγητές των λαϊκότερων στρωμάτων της κοινωνίας.

Ο Πλωτίνος προσπαθεί να μυήσει τον αναγνώστη στην ιδέα του κοινωνισμού, παρουσιάζοντάς του ένα σημαντικό απάνθισμα της δυτικής σκέψης μαζί με την ιστορία της φιλοσοφίας. Επιδεικνύει μια αξιοθαύμαστη και σε βάθος γνώση, παραθέτοντας κείμενα του Οράτιου, των Πασκάλ, Ντεκάρτ, Λάϊμπνιτς και Χέρμπερτ, η σκέψη των οποίων συνεισέφερε στην ανάπτυξη των κοινωνιστικών ιδεών.

Αποδεικνύεται μαέστρος στη μετάφραση και χειρίζεται με εξαιρετική δεινότητα το γραπτό λόγο, σε κείμενα δύσκολα και σπάνια για την εποχή.

Επικαλούμενος ένα όραμα που το ονόμασε «χριστιανικό οικουμενισμό», ο Πλωτίνος ερμήνευσε την εξέλιξη της κοινωνίας και των εθνών ως «θέλημα θεού». Ο θεός είναι «οι οικουμενικοί νόμοι του κόσμου». Υποστήριζε ότι αυτή η εξελικτική διαδικασία θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία «μιας μεγάλης και οικουμενικής δημοκρατίας με την καταστροφή του παλαιού κόσμου».

Παρ' όλες όμως τις φιλότιμες προσπάθειες και τις εκκλήσεις του εκδότη του προς αναγνώστες και συνδρομητές, ο «Κρανιοσκόπος» ανέστειλε τελεσίδικα την

έκδοσή του, δυο μόλις μήνες μετά την εμφάνισή του και έχοντας συμπληρώσει την έκδοση δέκα σημαντικών τευχών.

Τον Απρίλιο του 1875, λόγω της μείωσης των μισθών των εργατών στη βιοτεχνία καπέλων κάποιου Ισπανού βιομήχανου που λεγόταν Μπορέλ, ξέσπασε ένα μεγάλο απεργιακό κύμα, που έμεινε γνωστό σαν η περίφημη «απεργία των καπελάδων». Η απεργία αυτή πήρε τεράστιες διαστάσεις καθώς υποστηρίχτηκε από όλους τους εργάτες και τις κλαδικές οργανώσεις τους, από το «Μεγάλο Κύκλο», ακόμα και από τους φοιτητές. Διήρκεσε 105 ημέρες και έκλεισε με επιτυχία. Η κοινωνική συμπαράσταση που εκδηλώθηκε με αφορμή αυτή την απεργία άνοιξε το δρόμο σε καινούριους και αποτελεσματικότερους συνδικαλιστικούς αγώνες. Στις 23 Ιανουαρίου του 1876 η εφημερίδα El Socialista αναφέρει ότι στο υφαντουργείο του Σαν Ιλδεφόνσο, στην Πόλη του Μεξικού, οι εργάτες έπαιρναν 3,19 πέσος την εβδομάδα, ενώ οι εργάτριες μόνο 1,12 πέσος και ότι το θερινό ωράριο ήταν από τις 5:15 π. μ. μέχρι τις 6:45 μ. μ., ενώ το χειμερινό από τις 6 π. μ. μέχρι τις 6 μ. μ. με διάλειμμα 5 λεπτών για φαγητό. Η οργάνωση La Social, στο διάστημα 1872-1875, δε φαίνεται να είχε μεγάλη δραστηριότητα ή επιρροή στο εργατικό κίνημα, σύντομα, όμως, θα εμφανιζόταν ξανά στο προσκήνιο .



Η παρισινή Κομμούνια



Η εφημερίδα ΕΡΓΑΤΗΣ

EL SOCIALISTA

PERIODICO SEMANARIO

Destinado á defender los derechos é intereses
de la clase trabajadora.



Este periódico se publica los domingos
por la mañana.
Despachos # del Factor número 7.

MEXICO. } Los números sueltos valen 3 CENTAVOS.
A los repartidos se les dará á un peso el
ciento.

A LOS LECTORES.

Animados de los mejores deseos y de los mas sanos propósitos, tenemos el gusto de ofrecer al público el primer número de nuestro pequeño periódico.

Al emprender su publicacion en las actuales circunstancias políticas, no nos ha guiado un ciego espíritu de partido, sino la firme convicción de que el pueblo necesita hacer oír su voz, especialmente en la actual época porque atravesamos, y que de satisfacer esta necesidad, depende quizá el bienestar de la

el camino del porvenir, para alcanzar la felicidad de nuestros hijos y la tranquilidad de nuestra conciencia, por haber cumplido con la mision que tenemos en la tierra, de marchar siempre *judicantel* en pos de la perfeccion de la humanidad.

Jamás habiéramos acometido una empresa semejante si no contáramos de antemano con la benevolencia de nuestros conciudadanos, quienes atendiendo la rectitud de nuestras miras, disimularán los errores que podamos cometer.

LA REDACCION.

Η εφημερίδα EL SOCIALISTA

"Εκαστος κατά τὰς δυνάμεις του." "Εκαστος κατά τὰς ἀνάγκας του."

Ἄρδην

Μηνιαῖον φύλλον τῶν ἀνθρωπίνων συμφερόντων

Ἰερουθὴν τῆ 6 Ἀπριλίου 1885.

TOMOΣ Α΄.
ΑΘΗΝΑΙ ΜΑΙΟΣ 1887.
ΦΥΛΛΟΝ 10.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ. 65-67. Πρὸς τοὺς ἀναγνώστας. Ἐἰδήσεις τοῦ νεωτεριστικοῦ πνεύματος τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος (συνέχεια). 68. «Ἔργασια καὶ οἰκονομία».	Σελ. 69. Σημειώσεις. Παράγραφοι. 70. Κοινωνικὴ κίνησις. 71. Αἱ ἀμερικανικαὶ κοινωνικαὶ Παράγραφοι. Ὁ πολιτικὸς ἀγὼν.	Σελ. 72. Ἐπιστολικὸν δελτίον. Συμμετορὰὶ ὑπὲρ τοῦ ἄρδην. Ἀγγελίαι.
--	---	---

Ἡ ἀλήθεια ἐλευθεροῖ τὴν ἑσπέραν. (Ἰησοῦς).

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Ἄρδην θεμελιώδη τὸ ἄρδην προσέδωκε τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀπομυῖ ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ πνεύματος καὶ τὴν καρδίαν μαρτυροῦντες περὶ τῆς αἰσθητικῆς καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπιπέδον ἡθικῆς διαπαισίαν, διανοητικῆς ἐπιπέδον καὶ πνευματικῆς ἀνάπτυξης.

ΕΒΒΛΙΕΙΣ

ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΝΕΣΤΩΤΟΣ ΑΙΩΝΟΣ

(Ἦρα φύλλον τοῦ Ἀπριλίου).

Οὐδεὶς δικαιούται νὰ εὐκλειοποιήσῃ τινὰ τῶν μαθημάτων τῆς ἐπιπέδον τῆς ἀνάπτυξης.

Το περιοδικό ἄρδην που εξέδιδε ο Πλάτων Δρακούλης

ΜΗΝΑΣ ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΩΝ

Ο Έλληνας κομμουνιστής αρθρογράφος συχνά πυκνά στον *El Socialista*, την εφημερίδα που εκδίδει ο Μάτα Ριβέρα, και στον *El Hijo del Trabajo*, που πρωτοκυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 1876. Συχνά τα άρθρα του Πλωτίνου έχουν χαρακτήρα δοκιμιακό και απευθύνονται στους καλλιεργημένους ανθρώπους της εποχής του, γιατί πιστεύει ότι αυτοί θα γίνουν οι φορείς του διαφωτισμού που θα προσηλυτίσουν στον Κομμουνισμό τα λαϊκότερα στρώματα της κοινωνίας. Οραματίζεται τον άνθρωπο που θα ζήσει σ' ένα κομμουνιστικό περιβάλλον με τη θέλησή του και χωρίς καμιά πίεση και προτρέπει τους διανοούμενους να στοχαστούν την κοινωνία του μέλλοντος. Μιλώντας για την Κοινωνική Επανάσταση και το Κοινωνικό Συμβόλαιο, διακηρύσσει ότι ένας λαός μπορεί να υπάρξει χωρίς κυβέρνηση, η οποία σε τελική ανάλυση δεν είναι παρά μια μεταμφιεσμένη δεσποτική εξουσία, γεμάτη κοινωνικές και πολιτικές ανισότητες που στην ουσία εμποδίζει την εξέλιξη και την πρόοδο της ανθρωπότητας. Η ιδέα του Κοινωνικού Συμβολαίου του διαπνέεται από έναν έντονο αναρχισμό: «Λαοί, όχι πια κυβερνήσεις, κάτω οι τύραννοι της ανθρωπότητας, τόπο στην ανθρώπινη αλληλεγγύη», σημειώνει. Με το βλέμμα στο μέλλον του Μεξικού και των άλλων χωρών της Λατινικής Αμερικής και έχοντας επίγνωση πως η βιομηχανία ελέγχεται από ξένα κεφάλαια και ισχυρές οικονομικά χώρες, διαπιστώνει ότι το προλεταριάτο είναι θύμα της πολιτικής των κομμάτων και ότι οι «δημοκρατικές» κυβερνήσεις δεν είναι παρά όργανα καταπίεσης και προβλέπει ότι όλα αυτά θα έχουν σαν αποτέλεσμα την απορρόφηση των ανεξάρτητων κρατών από τις μεγάλες δυνάμεις. Για να αποφευχθεί αυτός ο κίνδυνος, λέει, μόνη διέξοδος για τη χώρα του Μεξικού είναι η Κοινωνική Επανάσταση, με άλλα λόγια, η αντικατάσταση της ανίκανης εξουσίας των πολιτικών από μία αποτελεσματική οργάνωση των οικονομικών δυνάμεων. Αυτό το απλό Κοινωνικό Συμβόλαιο, τονίζει, πρέπει να αντικαταστήσει την κρατική εξουσία που κάτω από τη μάσκα της δημοκρατίας κρύβει το μισητό «όχημα» του φεουδαρχισμού.

Σημαντικό στοιχείο της Κοινωνικής Επανάστασης αποτελεί το Κοινωνικό Συμβόλαιο, δηλαδή η διάλυση της κυβέρνησης και η αντικατάσταση της πολιτικής εξουσίας από τις οργανωμένες οικονομικές δυνάμεις για τη

δημιουργία της «Δημοκρατίας της Δουλειάς», όπου ο τίμιος και εργατικός βιομήχανος θα διαχειρίζεται τα δημόσια ζητήματα με μεγαλύτερη επιτυχία από τους πολιτικούς και θα φροντίζει για το κοινό συμφέρον πιο αποτελεσματικά από τους νομοθέτες και την αστυνομία.

Εδώ διακρίνεται ένας συνδυασμός των θεωριών του Προυντόν και του Σαιν Σιμόν, οι οποίοι πίστευαν σε μια νέα εποχή ειρήνης, σε παγκόσμια κλίμακα και κάτω από έναν κοινό νόμο. Ο Σαιν Σιμόν δυσπιστούσε πολύ στις κυβερνήσεις και είχε την πεποίθηση ότι οι βιομήχανοι ή οι τραπεζικοί, που ήξεραν καλά τους νόμους της οικονομίας, ήταν οι μόνοι ικανοί να οργανώσουν σωστά την οικονομική ζωή και να φροντίσουν για τους φτωχούς εργάτες. Κατά τον Προυντόν, η αρχή της αμοιβαιότητας και της αλληλοβοήθειας θ' αντικαθιστούσε την αρχή του εξαναγκασμού από το κράτος και η εκπλήρωση των υποχρεώσεων θα γινόταν στα πλαίσια ενός κοινωνικού συμβολαίου, γεγονός που θα έκανε περιττό κάθε κρατικό εξαναγκασμό.

Ο Έλληνας κοινωνιστής αναφερόμενος στην «οργάνωση της εργασίας», διατείνεται ότι ο «πόλεμος της Μεταρρύθμισης» του Μεξικού που εγκαθίδρυσε τη Δημοκρατία με το «Σύνταγμα του 1857» έχει ουσιαστικά ανοίξει το δρόμο στον Κοινωνισμό. Η Δημοκρατία είναι ένα μεταβατικό στάδιο που οδηγεί στον Κοινωνισμό. Και καταλήγει: «αφού όλες οι δημοκρατικές κυβερνήσεις του Μεξικού στάθηκαν ανίκανες μέχρι τώρα να θέσουν τέρμα στη φτώχεια και στον εμφύλιο πόλεμο, το φταίξιμο δεν πρέπει να ρίχνεται στους κυβερνήτες, αλλά στην αναποτελεσματικότητα των ίδιων των κοινωνικών και πολιτικών θεσμών. Η Δημοκρατία, συνεχίζει, δεν μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά για τις μάζες του λαού, γιατί υπάρχει ένα κενό που πρέπει να συμπληρωθεί με τις αρχές του Κοινωνισμού, οι οποίες θα εξασφαλίζουν το μέλλον στον άνθρωπο μέσω του νόμου και της εργασίας». Συμπερασματικά, για τον Πλωτίνο, Δημοκρατία και Κοινωνισμός είναι έννοιες που αλληλοσυμπληρώνονται για την επίτευξη του ίδιου σκοπού.

Μέσα από την απελπισία των Μεξικάνων εργατών και αγροτών, την οικονομική στασιμότητα και την τρομερή φτώχεια της μεξικάνικης κοινωνίας, την κατάρρευση της κυβέρνησης και της δημοκρατίας βλέπει την επιβεβαίωση των ιδεών του καθώς και αυτών του Προυντόν.

Κι αυτό, επειδή η κυβέρνηση από την ίδια της τη φύση δεν έχει τα απαραίτητα χαρακτηριστικά, ώστε να παράγει επιθυμητά αποτελέσματα, και επειδή η δημοκρατία από μόνη της είναι ανίσχυρη να φέρει την ευτυχία στον λαό, εξαιτίας της φύσης της οργάνωσης και του τρόπου ύπαρξής της. Ανεξάρτητα λοιπόν από τη θέληση και τη δύναμή της, καμία κυβέρνηση δεν είναι ικανή να ανακουφίσει τη μιζέρια και τις ατυχίες των φτωχών...

Έτσι, μπορούμε λογικά να συμπεράνουμε ότι καμία από τις νόμιμες ή παράνομες κυβερνήσεις σ' ολόκληρη την ιστορία του Μεξικού δεν ήταν, δεν είναι και ούτε πρόκειται ποτέ να καταστεί ικανή να θεραπεύσει έστω κι ένα απλό πρόβλημα που απασχολεί το λαό, εφόσον δε γονιμοποιηθεί η Δημοκρατία από τον Κοινωνισμό, από την άγια και πολυαγαπημένη φιλοσοφία του, η οποία

απελευθερώνει και, μέσω της εργασίας, εξασφαλίζει στην ανθρώπινη ύπαρξη τη διατήρησή της και το μέλλον της στο βασίλειο της φύσης, μέρος της οποίας αποτελεί.

Όπως για τον Σαιν Σιμόν, έτσι και για τον Πλωτίνο, βάση της κοινωνίας είναι η οργάνωση της δουλειάς και πρώτο καθήκον του πολίτη είναι να δουλεύει για την επιβίωσή του. Ένα μέρος της οργάνωσης της δουλειάς, κατά τον Έλληνα κοινωνιστή, είναι η οργάνωση της βιομηχανίας με βασική αρχή τη δίκαιη αμοιβή του καθενός σύμφωνα με τις ικανότητές του. Για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητο, υποστηρίζει, να συνδυαστούν σωστά η δουλειά, το ταλέντο και το κεφάλαιο, κάτω από το νόμο του «Συνεταιρισμού». Σύμφωνα μ' αυτό το νόμο, ο βιομήχανος, ο εργάτης, ο διανοούμενος και ο κεφαλαιοκράτης θα συνεργαστούν για ένα κοινό σκοπό, με αποτέλεσμα να επωφεληθούν όλοι, στο βαθμό που τους αναλογεί, από τα κέρδη της κοινής επιχείρησης. Ο «Συνεταιρισμός» αυτός θα έχει ως αποτέλεσμα την αρμονική νομή του πλούτου, της άνεσης και της ελευθερίας. Ο «Συνεταιρισμός», συνεχίζει, είναι η αφετηρία απ' όπου πρέπει να ξεκινήσει η πορεία για τη μελλοντική κοινωνία, γιατί στη σύγχρονη εποχή δεν μπορεί να υπάρχουν αφέντες και δούλοι κι οποιοδήποτε συμβόλαιο συνάπτεται ανάμεσα σε κεφαλαιοκράτες και εργάτες πρέπει να είναι μια ελεύθερη συμφωνία συνεργασίας, την οποία αποδέχονται αβίαστα και τα δύο μέρη.

Άλλοι στόχοι είναι η κατάργηση οποιουδήποτε κληρονομικού προνομίου που βασίζεται στην καταγωγή του ανθρώπου και το τέλος των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μιλώντας για την κοινωνική πραγματικότητα του Μεξικού, ο Πλωτίνος θεωρεί πολύ σημαντική τη διοργάνωση των Πανεργατικών Συνεδρίων, τα οποία βλέπει σαν πρώτο βήμα για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των εργατών και τη ρύθμιση των συμφερόντων τους.

Το Μάρτιο του 1876 διοργανώθηκε το πρώτο «Πανεργατικό Συνέδριο» στο οποίο πήρε μέρος ο Πλωτίνος σαν εκπρόσωπος της La Social. Σ' αυτό το συνέδριο κυριάρχησαν δυο τάσεις: η κοινωνιστική με τους Μάτα Ριβέρα, Λαρέα και άλλους και η κοινωνιστική-αναρχική τάση που εκπροσωπούνταν κυρίως από τον Πλωτίνο, το Ζαλακόστα αλλά και άλλους συντρόφους τους, οι οποίοι διαφοροποιούμενοι από τους πρώτους τους κατηγορήσαν ότι ζητούσαν τη μεσολάβηση της κυβέρνησης για τη λύση των προβλημάτων των εργατών. Μέσα στις συζητήσεις, ο Δίας Γκονζάλες, μέλος της επιτροπής και οπαδός της πρώτης τάσης, κατηγορήσε ανοιχτά τους ξένους και ειδικά τον Πλωτίνο και τον Ζαλακόστα, ονομάζοντάς τους «ταραχοποιούς, κακούργους, που έρχονται να εκμεταλλευτούν την πατρίδα «...πολύ μιλάνε για κοινοκτημοσύνη, για Κοινωνισμό και για άλλους εισαγόμενους -ισμούς που ο κύριος Πλωτίνος Ροδακανάτης μας τους γνώρισε ντύνοντάς τους με προβιά προβάτου».

Ο Σεράλντε, μέλος της επιτροπής, απάντησε από την άλλη στον Δίας Γκονζάλες ότι «οι ξένοι αυτοί είναι απόστολοι του λαού» και υποστήριξε το Ζαλακόστα και τον κοινωνιστικό αναρχισμό.

Δυο αιτήματα ξεχώρισαν στο Συνέδριο αυτό: η παραχώρηση γης για τις οικογένειες ακτημόνων που ήθελαν να εγκατασταθούν στην πολιτεία του Γκερέρο και η κατάργηση της Λέβα, της βίαιης και αναγκαστικής στράτευσης των εργατών και των αγροτών, πράγμα που το πέτυχαν με σχετικό διάταγμα από τον πρόεδρο της χώρας, Λέρδο δε Τεχάδα. Άλλα αιτήματα ήταν η εκπαίδευση των εργατών, οι πολιτικές και κοινωνικές εγγυήσεις για τους εργάτες, η εκλογή εκπροσώπων που θα παρουσίαζαν τα αιτήματά τους μπροστά στις αρχές και ο ορισμός ενός κατώτατου μισθού για τους εργαζόμενους σ' όλη τη χώρα.

Μετά την εκφρασμένη αδυναμία της κυβέρνησης του προέδρου Λέρδο δε Τεχάδα να χρηματοδοτήσει και να προστατεύσει άμεσα τη βιομηχανία της χώρας, ο Έλληνας μεταρρυθμιστής ζητά την έμμεση προστασία της κυβέρνησης για την εφαρμογή του κοινωνιστικού του συστήματος στην οργάνωση της εργασίας. Συγκεκριμένα, προτείνει τη δημιουργία «ιδρυμάτων κοινωνικής πρόνοιας» με την οικονομική βοήθεια του κράτους, ένα είδος συνεταιριστικών οργανώσεων παραγωγής διαφόρων προϊόντων, όπου οι εργάτες θα είχαν εξασφαλισμένη δουλειά και θα συμμετείχαν στα κέρδη. Προτείνει, επίσης, στην κυβέρνηση να ιδρύσει σε μεγάλη κλίμακα εξειδικευμένα «κρατικά εργαστήρια» παραγωγής κάποιων ειδικών προϊόντων, καθοδηγούμενα από μηχανικούς ή από τους καλύτερους σπουδαστές της Σχολής Τεχνικών Επαγγελματιών, όπως επίσης και «αγροτικά παραγωγικά ιδρύματα» με την καθοδήγηση της Αγροτικής Σχολής. Όλα αυτά, βέβαια, εφαρμόζοντας την αρχή της συμμετοχής στα κέρδη, χωρίς την οποία ο εργάτης θα δουλεύει και θα παράγει πολύ λιγότερο. Αυτή η αρχή της συμμετοχής στα κέρδη, προσθέτει, θα μπορούσε να εφαρμοστεί όχι μόνο στα «κρατικά εργαστήρια» και στα «αγροτικά ιδρύματα», αλλά και στις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Με την εφαρμογή αυτής της αρχής, πιστεύει ότι θα εξαφανιστούν πλέον οι διαφορές ανάμεσα στον εργοδότη και στον εργάτη και θα επιτευχθεί μεταξύ τους η συνεργασία και η ισορροπία, ώστε να υπηρετούν ένα κοινό σκοπό: την ευημερία και την αύξηση του κοινού πλούτου.

Η αναρχική οργάνωση «La Social», που είχε δημιουργηθεί από την «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών», το 1865 στο Τσάλκο, και της οποίας ιδρυτής υπήρξε ο Πλωτίνος, δραστηριοποιήθηκε ξανά. Μαζεύτηκαν οι Εβαρίστο Μέζα, Α. Πέρες Δε Λεόν, Χ. Ιμπάρα, Φρανσίσκο Ζαλακόστα, Χεσούς Βαλαδές και ο Πλωτίνος και συνεργάστηκαν για το σκοπό αυτό. Και στις 7 Μαΐου του 1876, η La Social παρουσιάστηκε αναδιοργανωμένη πάνω σε πιο στέρεες βάσεις.

Η εφημερίδα της εποχής, El Siglo XIX (19ος αιώνας) στις 9 Μαΐου του 1876 σχολίαζε σχετικά: «Ένας μεγάλος αριθμός εργατών και εργατριών μαζεύτηκε στις 7 Μαΐου στην αίθουσα τελετών της Βιομηχανικής Εταιρείας. Η αίθουσα στολίστηκε συμβολικά με ερυθρά χρώματα, στο βάθος τοποθετήθηκε η φωτογραφία του εμπνευστή Σαντιάγο Βιλιανουέβα και στους τοίχους

αναρτήθηκαν οι φωτογραφίες των πρωτεργατών της Κομμούνας του Παρισιού. Από την αρχή μέχρι το τέλος, οι ομιλητές καταδίκασαν τον καπιταλισμό και την εξουσία».

Ο Πλωτίνος, ως κύριος ομιλητής, άρχισε λέγοντας: «Κοσμοπολίτες της καρδιάς, είμαστε πολίτες των χωρών όλων, πατρίδα μας είναι ολόκληρος ο κόσμος και οι άνθρωποι παντού είναι αδέρφια μας· η γη είναι η κοινή κληρονομιά των θνητών, και το ανθρώπινο γένος θα ευτυχήσει, όταν δε θα υπάρχουν πια ούτε σύνορα ούτε τείχη».

Συνεπώς στις ιδέες του ευρωπαϊκού αναρχισμού, έκανε έκκληση για κατάργηση όλων των εθνικών συνόρων και για τη δημιουργία μιας παγκόσμιας αδελφότητας των λαών: «Η La Social έχει ως πρόγραμμά της, όπως κι εμείς, την Παγκόσμια Ένωση. Δεν αναγνωρίζει εθνικότητα. Το τρίπτυχό της είναι: ελευθερία, ισότητα και αδελφσύνη. Αυτή είναι η Ιερή Ιδέα».

«Κύριος στόχος της La Social είναι η υπεράσπιση των δικαιωμάτων του εργάτη και του αγρότη και η εκπαίδευσή τους, (άλλωστε η La Social βοήθησε όχι μόνο τους εργάτες αλλά και τους ιθαγενείς αγρότες οικονομικά και νομικά), η χειραφέτηση, εκπαίδευση και υπεράσπιση της γυναίκας, η δημιουργία υποδειγματικών Φαλανστηρίων για τη σταδιακή αλλαγή της κοινωνίας και, τέλος, η επίτευξη της Κοινωνιστικής επανάστασης».

Στη συνέχεια του λόγου του, καταδίκασε την εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον άνθρωπο, την ιδιοκτησία, την αριστοκρατία, ζητούσε, ανάμεσα σε άλλα, την οργάνωση της δουλειάς και τον αγροτικό νόμο που θα ρύθμιζε την κατανομή της γης και παρότρυνε τους εργάτες να προσχωρήσουν στην οργάνωσή τους.

Μιλώντας για τη Δημοκρατία, ο Πλωτίνος είπε ότι είναι η πιο απλή μορφή διακυβέρνησης που ικανοποιεί όλες τις πολιτικές ανάγκες ενός λαού και βρίσκεται σε αρμονία με την ανθρώπινη φύση και με την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Κάνοντας ένα συνδυασμό, υποστήριξε ότι ο Κοινωνισμός δεν είναι παρά μια «αγνή» Δημοκρατία, συμπληρωμένη και τελειοποιημένη με τις υψηλότερες αρχές της Φιλοσοφίας. Αν η Δημοκρατία, λέει, εγγυάται τα δικαιώματα του ανθρώπου, ο Κοινωνισμός του εξασφαλίζει τη ζωή, δημιουργώντας του ένα καλύτερο μέλλον.

Διευρύνοντας τη σκέψη του, λέει ότι Δημοκρατία και Κοινωνισμός δεν είναι δύο διαφορετικές έννοιες, δύο διαφορετικά συστήματα, αλλά είναι τα δύο μισά ενός μοναδικού συστήματος που αλληλοσυμπληρώνονται και λειτουργούν σε δύο διαφορετικές κατευθύνσεις σύμφωνα με τις ανάγκες του λαού. Δημοκρατία σημαίνει ακόμα δικαιοσύνη και αυτή είναι η ψυχή του Κοινωνισμού. Συμπληρώνοντας τον κανόνα του Σαιν Σιμόν: «στον καθένα σύμφωνα με την προσφορά του», ο Έλληνας κοινωνιστής βάζει τον εξής κανόνα σαν βάση του κοινωνικού συστήματος: «στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του, από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνάμεις του».

Οι αδικίες, λέει, είναι αντιδημοκρατικές και οι κοινωνιστές δημοκράτες απαιτούν τη δικαιοσύνη για τη μελλοντική ευτυχία της εργατικής τάξης. Βεβαιώνει ότι η κοινωνιστική του θεωρία είναι απόλυτα και ουσιαστικά

δημοκρατική, γιατί θεωρεί τον κεφαλαιοκράτη ίσο με τον εργάτη, όχι μόνο απέναντι στο νόμο, αλλά και απέναντι στη φύση, στην κοινωνία, στη δικαιοσύνη και στην τύχη.

Συνεχίζοντας το λόγο του, ο Πλωτίνος, επηρεασμένος από τους Σαιν Σιμόν και Προυντόν, προτείνει τη δημιουργία εθνικών τραπεζών που θα βοηθούσαν τις αγροτικές εργασίες, καθώς επίσης και την ψήφιση του αγροτικού νόμου για τη δίκαιη κατανομή της γης που θα ευνοούσε τους ιθαγενείς και τις άλλες αγροτικές οικογένειες του Μεξικού.

Η συσσώρευση τεράστιων κεφαλαίων θα είναι τότε μόνον απαραίτητη, όταν, καθώς το κίνημα εξαπλώνεται, όλα τα έθνη της Γης ενωθούν με βάση το πνεύμα του συνεργατισμού και ο εγωισμός μετατραπεί σε σεβασμό για το κοινό συμφέρον. Μέρος της Κοινωνικής Επανάστασης, κατά τον Έλληνα κοινωνιστή, αποτελεί και η οικονομική και πιστωτική επανάσταση, η οποία σκοπό έχει την αύξηση του κοινού πλούτου και σε δεύτερο στάδιο, εφόσον ο πλούτος γίνει πια κτήμα όλων, τη μείωση του μισθού σύμφωνα με τον κανόνα του Προυντόν: «να δουλεύει όλος ο κόσμος για τίποτα για να απολαμβάνει τα πάντα με το τίποτα», μέχρι να φτάσει εκείνη η εποχή όπου θα καταργηθούν τελείως τα χρήματα. Για να γίνει όμως αυτό, πρέπει να ξεπεραστούν ορισμένα προβλήματα: να οργανωθεί η εργασία, να προωθηθεί η πίστωση, να βοηθηθεί η εισροή μεταναστών και να καταργηθούν οι φόροι. Τέλος, απώτερος σκοπός του Κοινωνισμού είναι η ευτυχία του ανθρώπου, η αρμονική συμβίωση όλων και η ίδρυση της πολυπόθητης «Παγκόσμιας Δημοκρατίας», χωρίς σύνορα και φράγματα, η οποία θ' αντικαταστήσει την ιδέα της πατρίδας με την ιδέα της ανθρωπότητας.

Αυτή η «Παγκόσμια Δημοκρατία» προϋποθέτει την κατάργηση όλων των κυβερνήσεων και την αντικατάστασή τους με καινούργιους θεσμούς. Συνεπώς με αυτή τη νέα τάξη, ο Πλωτίνος εξέφρασε την πίστη του στην αδελφοσύνη, στην αγάπη και στη συνεργασία, σ' ένα κάλεσμα για την απελευθέρωση των γυναικών.

Αξίζει να προσέξει κανείς τις απόψεις του Πλωτίνου για την κοινωνική θέση της γυναίκας, καθώς αποτελεί πρωτοποριακή άποψη για την εποχή και τη χώρα, όπου κυριαρχούσαν οι συντηρητικές ιδέες για τα γυναικεία ζητήματα. Από την αρχή τάσσεται υπέρ της γυναικείας απελευθέρωσης και των γυναικείων δικαιωμάτων. Θέλει τη γυναίκα σύντροφο και όχι σκλάβο του άντρα. Θέλει τη γυναίκα εργαζόμενη, μορφωμένη και όχι κλεισμένη και περιορισμένη στις δουλειές του σπιτιού. Στο λόγο του, ο ιδρυτής της La Social, επιμένει σχετικά με το ρόλο της γυναίκας λέγοντας ότι ένας από τους σκοπούς της οργάνωσης είναι η απελευθέρωση και χειραφέτησή της, θέματα που αποτελούν ένα σοβαρότατο κοινωνικό πρόβλημα στο Μεξικό, ενώ στις ΗΠΑ έχουν ήδη σημειώσει μια σημαντική πρόοδο. Ο Πλωτίνος βεβαιώνει τις γυναίκες ότι η La Social θα παλέψει για το δικαίωμα της συμμετοχής τους στις σπουδές των θετικών και των άλλων επιστημών, για το δικαίωμά τους στην παιδεία γενικά, στην εξάσκηση των επαγγελματιών και προπαντός για το δικαίωμα της ψήφου, γιατί

τόσο η φιλοσοφία όσο και η λογική αναγνωρίζουν στις γυναίκες τις ίδιες νοητικές, ηθικές και φυσικές ικανότητες με τον άντρα, ο οποίος πρέπει να είναι σύντροφος και όχι αφέντης. Όσοι υποστηρίζουν το αντίθετο, προσθέτει, είναι εχθροί και εκμεταλλευτές που τους συμφέρει να παραμένει η γυναίκα στην αμάθεια.

Ο Έλληνας κομμουνιστής έκλεισε το λόγο του παροτρύνοντας το μεξικανικό λαό να πολεμήσει με πάθος και χωρίς φόβο για την κοινωνική αλλαγή και τη δικαιοσύνη, έτσι ώστε ν' αρχίσει για το Μεξικό μια καινούργια εποχή ευημερίας. Αφού τελείωσε το λόγο του ο Πλωτίνος, ανέβηκε στο βήμα ένας άλλος από τους ιδρυτές της La Social, ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα, ο οποίος μεταξύ άλλων είπε: «Μετά από το λόγο του μεγάλου μας δασκάλου, είναι ανάγκη, για μας αλλά και για την κοινωνία να δηλώσουμε ότι η αναδιοργανωμένη La Social δεν έχει πια φιλανθρωπικές βάσεις, με τη φιλοσοφική έννοια της αγάπης προς τον άνθρωπο, τώρα η La Social χρειάζεται επαναστατική ορμή... Η αποτυχία του Πανεργατικού Συνεδρίου, την οποία ελπίζουν και προβλέπουν οι εφημερίδες της εκκλησίας, δεν θα είναι αποτυχία του Κομμουνισμού, όπως ισχυρίζονται, αλλά αποτυχία των πολιτικών, των κεντρών, που νομίζουν πως μπορούν να μας καθοδηγούν αιώνια και αποτυχία εκείνων που θέλουν να μας πουλήσουν σε δημόσιο πλειστηριασμό ανάμεσα σε δύο καπετάνιους: στο Λέρδο δε Τεχάδα και στον Πορφύριο Δίας» (20).

Γινόταν φανερό, λοιπόν, ότι η οργάνωση La Social περνούσε σ' ένα άλλο επίπεδο πιο ριζοσπαστικό και πιο επιθετικό. Ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα έδινε το δικό του τόνο, ως οπαδός της ρήξης και φιλικά προσκείμενος στις ιδέες του Μπακούνιν. Έτσι, ο αρχικός φιλανθρωπικός χαρακτήρας της οργάνωσης γινόταν τώρα επαναστατικός και τα μέλη της ήταν έτοιμα να δώσουν στο εξής σκληρές μάχες. Ο Έλληνας κομμουνιστής παρουσιάζεται, όπως θα περίμενε κανείς, φεμινιστής και πρωτοπόρος στο ζήτημα της γυναικείας απελευθέρωσης και ένθερμος υποστηρικτής των εργατριών. Σχετικά άρθρα του βρίσκουμε στις εφημερίδες El Socialista και El Hijo del Trabajo. Στις 12 του Μαΐου του 1876, επέμεινε να εκπροσωπηθεί η La Social στο Πανεργατικό Συνέδριο από δυο εργάτριες, πράγμα που προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στα μέλη του Συνεδρίου, ακόμα και ανάμεσα στους σοσιαλιστές και στους άλλους προοδευτικούς, οι οποίοι αρνήθηκαν να δεχτούν δυο γυναίκες στο Συνέδριο, δείχνοντας έτσι το παραδοσιακό εχθρικό πνεύμα της εποχής, που αρνιόταν κάθε συμμετοχή της γυναίκας στα δημόσια ζητήματα. Παρόλα αυτά όμως, και μετά από έντονες συζητήσεις, για πρώτη φορά στην ιστορία του μεξικάνικου εργατικού κινήματος, οι γυναίκες-εκπρόσωποι της La Social παρέμειναν και πήραν θέση στο Συνέδριο. Οραματίστηκε, και τελικά το πέτυχε, να στρατολογήσει αρκετές γυναίκες στη La Social, οι οποίες αργότερα έγιναν οι πρώτες γυναίκες αντιπρόσωποι στο Μεξικανικό Εθνικό Εργατικό Συνέδριο. Μία από αυτές, η Σολεδάδ Σόσα, δίδαξε αργότερα Λογοτεχνία στο εργατικό σχολείο που ιδρύθηκε από το Συνέδριο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά από τον Πλωτίνο και τους αναρχοκοινωνιστές μαθητές του και τον ανελέητο διωγμό του αναρχικού κινήματος, που ακολούθησε στη δεκαετία του 1890-1900, οι γυναικείοι αγώνες ξεχάστηκαν εντελώς για ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα.

Στην πυκνή αρθρογραφία του, ο Πλωτίνος εμφανίζεται ιδιαίτερα πληροφορημένος για τα τεκταινόμενα ανά τον κόσμο. Για να στηρίξει τη θέση του ότι ο Κοινωνισμός κερδίζει συνεχώς έδαφος, παρουσιάζει τις επιδράσεις που έχει δεχτεί η Ευρώπη απ' αυτόν και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο Κοινωνισμός είναι «η φιλοσοφία του μέλλοντος», η «παγκόσμια θρησκεία του ανθρώπινου γένους».

Πληροφορεί λοιπόν τους αναγνώστες του ότι αποτέλεσμα των κοινωνιστικών ιδεών ήταν και η Κομμούνα του Παρισιού το 1871, την οποία εγκωμιάζει και λέει ότι εξακολουθεί να δρα έστω και παράνομα. Στην Αγγλία, συνεχίζει, υπάρχουν 1.400 οργανώσεις με κοινωνιστικές βάσεις. Στην Ιρλανδία, οι «Φένιανς» οργανώνονται με σκοπό να σπάσουν τα δεσμά τους (21). Στο Βέλγιο γίνονται ανάλογες μεταρρυθμίσεις. Η Γερμανία μεταμορφώνεται με την αποκατάσταση της Δυτικής Αυτοκρατορίας, απ' όπου ο Πλωτίνος πιστεύει ότι θα ξεπηδήσει η κοινωνιστική ιδέα. Η Πρωσία ήδη ετοιμάζει το «93» της. Η Πολωνία και η Βόρεια Γαλλία περιμένουν τη φωνή της Αυστρίας για να φωνάξουν όλες μαζί «Κοινωνική Αναγέννηση». Το πνεύμα του κοινωνισμού μεταδίδεται σαν ηλεκτρικό ρεύμα, πλησιάζει ήδη τη Βοημία και την Ουγγαρία, στην Ιταλία, σαν αντίδραση στους υψηλούς φόρους, ξεσπά η μεγάλη απεργία των μυλωνάδων και μαζί με τη Σικελία ετοιμάζονται για το «κοινωνιστικό πραξικόπημα».

Όσον αφορά τα ελληνικά ζητήματα, φαίνεται επίσης πολύ καλά ενημερωμένος για την ίδρυση της κοινωνιστικής λέσχης «Βύρων» (22) και κινήσεις άλλων κοινωνιστικών κύκλων. Επίσης αναφέρεται στην έκδοση της εφημερίδας «Ο Εργάτης» (23) η οποία, όπως υποστηρίζει, ανάμεσα σε άλλα προωθεί τον αγώνα ανεξαρτησίας των Ερζεγοβίνων. (24)

Συνεχίζοντας να μιλάει για τα κοινωνιστικά κινήματα, ο Πλωτίνος, λέει, ότι και στα πριγκιπάτα του Δούναβη, στη Σερβία, στη Μολδαβία, στη Βλαχία και ακόμα στη «διεφθαρμένη», όπως την ονομάζει, Τουρκία αρχίζει ήδη ν' ακούγεται η φωνή του Κοινωνισμού. Τέλος, για τη Ρωσία, ο Πλωτίνος θα κάνει μια σημαντική πρόβλεψη υποστηρίζοντας ότι, παρόλο που η διακυβέρνησή της είναι δεσποτική, οι φτωχές μάζες αρχίζουν ν' αντιδρούν και ετοιμάζουν την πιο δυνατή και φοβερή κοινωνική επανάσταση.

Σε άλλο άρθρο του, ο Πλωτίνος εξηγεί ότι ο άνθρωπος που θα ζήσει σε ένα κοινωνιστικό περιβάλλον θα μπορεί και θα πρέπει να το κάνει χωρίς πίεση. Το κριτήριο για τη διανομή των προϊόντων της παραγωγής θα βασίζεται πióτερο στις ανάγκες παρά στην ποσότητα της προσφερόμενης εργασίας (25).

Πιστεύει ότι από τη στιγμή που το σύστημα της καπιταλιστικής πολιτικής εξουσίας και εκμετάλλευσης σε βάρος του ανθρώπου θα φτάσει στο τέλος του, ο

εργάτης θα μπορεί να συνεισφέρει στο συλλογικό καλό σύμφωνα με την ελεύθερη θέλησή του και «με έναν τρόπο που θα είναι φυσικός». Οι διαρκείς αναφορές του στη φυσική κλίση των ανθρώπων για συνεργασία είναι και πάλι προνυκτικής προέλευσης και προλαμβάνουν τις ύστερες εργασίες του Κροπότκιν. Επιπλέον, προσδοκούσε από τον κεφαλαιοκράτη να εισέλθει στη νέα συνεργατική κοινωνία και να προσφέρει τα πλούτη και τα προνόμιά του αυτοβούλως, σύμφωνα με τα όσα υπαγορεύει ο φυσικός νόμος και το ένστικτο της αλληλοβοήθειας, στο οποίο ο ίδιος πίστευε ότι ο άνθρωπος δεν θα μπορούσε να αντισταθεί αιώνια: «Ο δρόμος του Κοινωνισμού, σήμερα, είναι αυτός της Γαλλικής Επανάστασης του 1793 – στο σύνθημα ελευθερία, ισότητα και αδελφσύνη, εμείς προσθέτουμε την ενότητα.

» Ελευθερία σημαίνει ανάπτυξη όλων των τεχνών και των ειδικοτήτων και όλων των ατομικών ικανοτήτων χωρίς περιορισμό. Ελευθερία σημαίνει δικαίωμα στην άσκηση όλων των επαγγελματιών χωρίς την απόκτηση επίσημων τίτλων και αδειών που μονοπωλούνται από τα πανεπιστήμια. Ελευθερία σημαίνει απελευθέρωση και αποκατάσταση της γυναίκας και εξασφάλιση των ατομικών ελευθεριών.

» Ισότητα σημαίνει ίσα δικαιώματα σύμφωνα με το νόμο, ίσες ευκαιρίες στην κατάληψη των θέσεων μέσα στην κοινωνία, ίση κατανομή του πλούτου και ισότητα στην έκφραση της συνείδησης, πριν επιτευχθεί από την ανθρωπότητα η παγκόσμια ηθική τάξη. Αυτό αποτελεί το αξίωμα του κοινού νόμου (26).

» Αδελφσύνη σημαίνει αλληλεγγύη που επιτυγχάνεται με τη φιλανθρωπία και την αγάπη ανάμεσα στα μέλη της μεγάλης ανθρώπινης οικογένειας. Όχι άλλη διαφωνία, όχι άλλο μίσος ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα, όχι άλλες θρησκευτικές σταυροφορίες και διώξεις σαν αυτές που έχουμε ήδη δει, από ομάδες που διεκδικούν θέση στους Ουρανούς, εδώ στη Γη, όμως, έχουν να επιδείξουν μόνο ατιμίες σε βάρος της ανθρωπότητας.

Ενότητα είναι η σύγκλιση όλων των ατομικών συμφερόντων με αυτά της γενικής ευημερίας. Ενότητα είναι η ένωση όλων για πάντα, με την έννοια του «Συνεταιρισμού» των ικανοτήτων, της εργασίας και του κεφαλαίου».

Στο κάλεσμά του για την απελευθέρωση του ανθρώπου από όλες τις απαγορεύσεις, ο Πλωτίνος εξέφρασε τις πιο «ακραίες» ελευθεριακές απόψεις του καιρού του. Κατά παράδοξο τρόπο, μπορεί κάποιος να διακρίνει τους σπόρους του αναρχικού «αντιακαδημαϊσμού» ακόμα και στην εργασία του ίδιου του ακαδημαϊκού Πλωτίνου. Η αντίθεσή του στον πανεπιστημιακό έλεγχο των επαγγελματιών και των επίσημων πτυχίων (27) προσδιόρισε τις αντιδράσεις μιας ομάδας ανθρώπων που αγωνίζονταν ενάντια σε ό,τι θεωρούσαν απαγορευτικούς θεσμούς της καπιταλιστικής κοινωνίας. Καθώς ο αγώνας αυτός εντάθηκε, άρχισε να αναπτύσσεται η δυσαρέσκεια ενάντια στους ακαδημαϊκούς και στους θεσμούς που αυτοί αντιπροσώπευαν.

Τον Ιούνιο του 1876 ο Πλωτίνος συμμετείχε ως εκπρόσωπος της La Social στο «Πανεργατικό Συνέδριο», που οργανώθηκε στην Πόλη του Μεξικού και στο

οποίο πήραν μέρος πολλοί αναρχικοί και υπερασπίστηκε με ζήλο, για μια φορά ακόμη, τα δικαιώματα των εργατών και των αγροτών.

Σ' ένα εγκώμιό της για τον Πλωτίνο η εφημερίδα *El Socialista*, το 1877, τον παρουσιάζει σαν φιλόσοφο και γιατρό που ασπάστηκε τις αρχές της «Ομοιοπαθητικής ιατρικής» ακολουθώντας τη νέα αντίληψη της εποχής. Άνθρωπος βαθύτατα μορφωμένος, μιλούσε 7 γλώσσες και η προσωπική του φιλοσοφία ήταν να ζει έντιμα τη ζωή του, να γιατρεύει δωρεάν τους αρρώστους και να διδάσκει σε όποιον είχε τη θέληση να μάθει. Δεν έκανε κακό ποτέ σε κανέναν και η ακεραιότητά του χαρακτήρα του ήταν φανερή σε όποιον τον γνώριζε. Ήταν πολύ δημοφιλής στους εργατικούς κύκλους και πολλοί πολίτες τον έβλεπαν σαν «κοινωνικό απόστολο», που τον συμβουλευόνταν σαν σοφό και φίλο. Ήταν φιλόανθρωπος και πάντα έτοιμος να υπερασπιστεί τα δικαιώματα των φτωχών και καταπιεσμένων, πολεμώντας και νικώντας τους ισχυρούς αντιπάλους του, που κατηγορούσαν τις κοινωνιστικές του ιδέες, όπως αποδεικνύει η πληθώρα των άρθρων που έγραψε στις εργατικές εφημερίδες της εποχής. Η οικονομική του κατάσταση δεν ήταν καλή. Φαίνεται πως ζούσε φτωχικά, αμειβόμενος από τις εφημερίδες για τα άρθρα που δημοσίευε τακτικά, για τις μεταφράσεις που έκανε και τα μαθήματα που παρέδιδε.

Λόγω του αυξημένου ενδιαφέροντος των εργατών να γνωρίσουν τον Κοινωνισμό, το 1877 αναγγέλθηκε η δημιουργία μιας Κοινωνιστικής Βιβλιοθήκης αφιερωμένης στην εργατική τάξη και στις εργατικές οργανώσεις του Μεξικού, που ως στόχο της είχε το διαφωτισμό των εργατών και την εκπαίδευσή τους. Μερικά από τα έργα που είχαν επιλεγεί για έκδοση ήταν: Το «Κοινωνιστικό Σύγγραμμα» του Πλωτίνου, Το «Αληθινό Ευαγγέλιο του Λαού» και οι «Ήχοι μιας Φυλακής» του Ρομπέρ ντε Λαμενέ, «Η Τελευταία Ημέρα ενός Καταδικασμένου» του Βίκτωρος Ουγκώ, και πολλά άλλα. Πιθανόν να μην εκτυπώθηκαν όλα τα έργα που αναγγέλθηκαν, ο κατάλογος όμως δείχνει τις προτιμήσεις του κοινού της εποχής.

Από την Κοινωνιστική Βιβλιοθήκη κυκλοφόρησε επίσης το έργο του Προυντόν *La idea general de la revolucion en el siglo XIX* (Η Γενική ιδέα της Επανάστασης το 19^ο αιώνα), σελίδες 382, σε μετάφραση του Πλωτίνου Κωνσταντίνου Ροδακανάτη, και στην υπόλοιπη Κεντρική Αμερική διατίθετο από τα βιβλιοπωλεία της Αβάνας. Το έργο του Προυντόν ήταν, ουσιαστικά, το πρώτο κλασικό κείμενο του αναρχισμού που κυκλοφόρησε στο Μεξικό. Η μετάφραση του έργου αυτού στα ισπανικά ήταν ένα παλιό ηθικό χρέος για τον Πλωτίνο, ήταν το βιβλίο που έγραφε στη φυλακή, την εποχή που ο Πλωτίνος, νέος, πήγε στο Παρίσι και για το οποίο είχαν συζητήσει στη συνάντησή τους. Η Κοινωνιστική Βιβλιοθήκη είχε προαναγγείλει και την έκδοση του βιβλίου του Προυντόν «*Fragmentos Revolutionarios*» σε μετάφραση και πάλι του Πλωτίνου αλλά είναι άγνωστο εάν τελικά εξεδόθη.

Το Μάιο του 1877, ο Πλωτίνος δημοσιεύει στην εφημερίδα *El Combate* ένα άρθρο με τίτλο: «Ο Κοινωνισμός είναι η σωτηρία των λαών». Μέσα σε μια κοινωνία, υποστηρίζει ο Πλωτίνος, μπορεί να υπάρξει δικαιοσύνη μόνο όταν επιτευχθεί ισορροπία ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις· αλλιώς η κοινωνία είναι καταδικασμένη να αφανιστεί μέσα στη φτώχεια, στην τοκογλυφία, στη διαφθορά, στα μονοπώλια και στη γενική ανασφάλεια. Αυτή την ισορροπία την ονομάζει «φυσική τάξη των πραγμάτων», η οποία έχει χαθεί και είναι ανάγκη να επανακτηθεί. Θεωρεί ότι μόνο ο Κοινωνισμός μπορεί να δώσει τη λύση σ' όλα αυτά τα κοινωνικά προβλήματα και να φέρει την ισορροπία ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις. Ο Κοινωνισμός, σαν επιστήμη, διδάσκει τον τρόπο της επίτευξης αυτής της ισορροπίας· και ο τρόπος αυτός είναι η ένωση, η συνεργασία όλων των στερημένων από πλούτο και παιδεία μαζών εναντίον της αριστοκρατίας και του συμμάχου της του κλήρου, που μαζί έχουν εξαντλήσει τις δυνάμεις της ανθρωπότητας. Κοινωνισμός, ακόμα, κατά τον Πλωτίνο, σημαίνει αλληλεγγύη σ' όλο τον κόσμο, έτσι ώστε να μπορέσουν να εκπληρωθούν τα οράματα και να διασφαλιστούν τα δικαιώματα «όλης της ανθρώπινης οικογένειας».

Και πάλι στην εφημερίδα *El Combate*, 31 Μαΐου του 1877. Ο Πλωτίνος δηλώνει ότι η οργάνωση *La Social* εκπροσωπεί το «Κοινωνιοκρατικό Κόμμα», το επίσημο όργανο του μεξικάνικου λαού και ότι είναι αφιερωμένη στην καθοδήγηση του προλεταριάτου, μέχρις ότου συνειδητοποιήσει τα δικαιώματα και τα καθήκοντά του. Και μόνο τότε θα μπορέσει να πετύχει μια διαφορετική οργάνωση της ιδιοκτησίας, γιατί, σύμφωνα με τον Πλωτίνο, η άδικη κατανομή της γης υπήρξε η αιτία των αλληπάλληλων επαναστάσεων που είχαν σαρώσει τη χώρα για περισσότερο από 50 χρόνια και είχαν ρίξει το λαό στη φτώχεια και στην αμάθεια. Για μια ακόμη φορά, θα χαρακτηρίσει τα μέλη της *La Social* «αποστόλους» του Κοινωνισμού και «φτωχά θύματα του δεσποτισμού και της γραφειοκρατίας, που υψώνουν τη φωνή τους εναντίον μιας διεφθαρμένης κοινωνίας».

Για τον Έλληνα φιλόσοφο, η Φιλοσοφία είναι η «θεική δύναμη» που θα μεταρρυθμίσει τους κοινωνικούς και τους πολιτικούς θεσμούς του 19ου αι. ενώ ο Κοινωνισμός θα γεννήσει μια καινούργια κοινωνία, θεμελιωμένη στη λογική και στη δικαιοσύνη, που θα ρίξει στην άβυσσο τους μέχρι τώρα δυνατούς: τους τυράννους, τους δήθεν γαλαζοαίματους, τους βασιλιάδες, τους ιερείς και τους αριστοκράτες που έχουν το χρυσάφι για θεό τους. Όλα αυτά, συμπεραίνει, είναι προϊόντα μιας λανθασμένης παιδείας. Αυτός ο Χριστιανικός Κοινωνισμός, ή όπως ο ίδιος τον ονομάζει «Φιλοσοφικός Χριστιανισμός», θα εφαρμοστεί σύντομα μέσα στην κοινωνία και θα είναι απαραίτητος για τον άνθρωπο σαν το ψωμί ή το οξυγόνο. Πιστεύει ακόμη ότι με τις επιστημονικές του αρχές, ο Χριστιανικός Κοινωνισμός θα φωτίσει το δρόμο της ελευθερίας και θα λύσει επιτέλους το πρόβλημα της ανεξιθρησκίας, διδάσκοντας τον καθολικό ν' αγαπά το διαμαρτυρούμενο, το μουσουλμάνο τον ιουδαίο, τον ορθόδοξο τον παγανιστή,

μέχρι να ενωθούν όλοι μαζί σε μια οικογένεια. Αυτή είναι η τελευταία αποστολή του Χριστιανικού Κοινωνισμού.

Ο Χριστός, κατά τον Έλληνα κοινωνιστή, παρουσιάζεται στο Ευαγγέλιο σαν σκληρός επαναστάτης και οπαδός της «Κοινωνιοκρατικής Ιδέας», γιατί δεν ήρθε να θεμελιώσει τους διεφθαρμένους θεσμούς, αλλά να τους ξεριζώσει. Πάντα αισιόδοξος, έχει την πεποίθηση ότι οι λαοί αρχίζουν να διαμαρτύρονται, να συνειδητοποιούν την ανάγκη της δικαιοσύνης και της λογικής και να οργανώνονται σύμφωνα με τις αρχές του αληθινού Χριστιανικού Κοινωνισμού, εναντίον του «σύγχρονου θεολογικού παγανισμού» ο οποίος βλέπει σιγά σιγά τα δόγματά του να γκρεμίζονται με τα όπλα της φιλοσοφίας και της λογικής. Ο Πλωτίνος, προχωρώντας παραπέρα, καλεί τους προλετάριους, τους εργάτες και τους αγρότες ν' απελευθερωθούν από το ζυγό των εκμεταλλευτών και να βγουν από την αμάθεια στην οποία βρίσκονται βυθισμένοι. Απευθυνόμενος στις ανώτερες τάξεις, τις διαβεβαιώνει ότι στο τέλος θα θερίσουν από τις κατώτερες τάξεις αυτό που έσπειραν: την αμάθεια και, σε τελευταία ανάλυση, τον κομμουνισμό και την απαλλοτρίωση του πλούτου τους. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι, παρόλο που είχε σε μεγάλη υπόληψη τον Κάρολο Μαρξ σαν ιδρυτή της Α' Διεθνούς, ο Έλληνας κοινωνιστής ήταν εχθρός του κομμουνισμού, τον οποίο θεωρούσε μάλιστα κίνδυνο για το μέλλον.

Αναφέρθηκε προηγουμένως ότι το πρώτο βήμα, κατά τον Πλωτίνο, για την επίτευξη των σκοπών του είναι η Κοινωνική Επανάσταση. Λέγοντας επανάσταση δεν εννοεί τη βίαιη ανατροπή, καθώς έχει τονιστεί ότι ο ίδιος ήταν ειρηνιστής, αλλά μια ειρηνική επανάσταση με κύριο χαρακτηριστικό την αλληλεγγύη. Αιτήματα αυτής της κοινωνικής επανάστασης είναι η εκπλήρωση των αναγκών και των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων: η εξασφάλιση της ζωής, της υγείας και της δουλειάς τους, η ανάπτυξη των φυσικών και διανοητικών τους ικανοτήτων και γενικά η εγγύηση της κοινής ευτυχίας και το τέλος της καταπίεσης των προλετάριων.

Ο Έλληνας φιλόσοφος θεωρεί τον εαυτό του και τους ομοϊδεάτες του αληθινούς συνεχιστές των πρώτων χριστιανών και «νόμιμους κατόχους» της διδασκαλίας του Ιησού, γιατί πιστεύει ότι μόνον αυτοί έχουν πιάσει το νήμα και το πρακτικό πνεύμα του μηνύματός του. Ισχυρίζεται ακόμα ότι σαν αληθινοί χριστιανοί κοινωνιστές, δεν αρκούνται στην απλή και θεωρητική διάδοση των αρχών του Μάρτυρα του Γολγοθά, αλλά χωρίς καμιά πληρωμή, εκτελούν πιστά τις εντολές της κοινωνικής μεταρρύθμισης του Ευαγγελίου με το δημοκρατικό τρίπτυχο της Ελευθερίας, Ισότητας και Αδελφοσύνης. Τέλος, έχοντας βαθιά συνείδηση του ρόλου που έπαιζε η θρησκεία στη ζωή του μεξικάνικου λαού, βεβαιώνει ότι το μόνο αποτελεσματικό φάρμακο, «η πανάκεια των στερημένων», που μπορεί να γιατρέψει τη δυστυχία τους, είναι η «ιερή θεωρία του Κοινωνισμού», η βασισμένη στις δίκαιες αρχές του Ευαγγελίου του Χριστού, τον οποίο μάλιστα ονομάζει «πρώτο και μεγαλύτερο κοινωνιστή του κόσμου».

Στις 15 Αυγούστου του 1877 έγινε στην Πόλη του Μεξικού ένα αγροτικό συνέδριο και δημιουργήθηκε μια «Κεντρική επιτροπή των Κομμουνέρων» με εκπρόσωπο τον συνταγματάρχη Αλμπέρτο Σάντα Φε, ο οποίος δημοσίευσε ένα κείμενο με τίτλο «Ο Νόμος του Λαού», όπου εξέθετε τις ιδέες του για τη δημιουργία μιας καινούργιας κοινωνίας. «Ο Νόμος του Λαού» ήταν έντονα επηρεασμένος από την Κομμούνα του Παρισιού και τον ουτοπικό Κοινωνισμό του Φουριέ. Σαν αληθινός κοινωνιστής και επαναστάτης, ο Πλωτίνος χαιρέτησε πανηγυρικά την Κομμούνα του Παρισιού και την Αμερικανική Κομμούνα (28), δηλώνοντας την αλληλεγγύη του σ' αυτά τα κινήματα, όπως επίσης και στην Α' Διεθνή. Έκλεισε την ομιλία του εκφράζοντας την ελπίδα πως και το Μεξικό κάποτε θ' αποκτούσε τη δική του Κομμούνα.

Ο Πλωτίνος υποστηρίζει ότι ο Κοινωνισμός ταιριάζει απόλυτα με τη διδασκαλία του Ευαγγελίου. Πιστεύει ότι η τεράστια δύναμη που έχει ο λαός θα καταστρέψει αναπόφευκτα τη δύναμη των πλούσιων καπιταλιστών που τον έχουν καταδικάσει στη δουλεία και στην πείνα, θυμίζοντας τα λόγια του Ιωάννη, όταν μιλούσε στους Φαρισαίους: «ο έχων δύο χιτώνας μεταδώτω τω μη έχοντι, και ο έχων βρώματα ομοίως ποιείτω». Επιδιώκει έναν κοινωνικό συμβιβασμό έχοντας εμπιστοσύνη στην έμφυτη καλοσύνη του ανθρώπου, που πιστεύει, όπως και πολλοί άλλοι κοινωνιστές της εποχής, πως είναι «η αληθινή του φύση» και προτείνει στον πλούσιο να ενωθεί με το φτωχό για να δώσουν μαζί ένα τέλος στα κοινωνικά προβλήματα.

Συνδυάζοντας τη θεωρία του με τη μεξικάνικη πραγματικότητα, ο Έλληνας κοινωνιστής θεωρεί ότι έχει φτάσει η στιγμή κατά την οποία επιβάλλεται μια κοινωνική μεταρρύθμιση: η πρακτική εφαρμογή του Κοινωνισμού. Έχοντας γύρω του έναν κόσμο που κυβερνιέται από τη φτώχεια και τη διαφθορά, προπάντων μετά την άνοδο στην εξουσία του Πορφύριο Δίας, και προβλέποντας σωστά τον κίνδυνο μιας οικονομικής και πολιτικής εξάρτησης από άλλη χώρα, ο Πλωτίνος βεβαιώνει ότι μόνο η «σοσιαλιστική θεωρία» και το πνεύμα της αλληλεγγύης μπορούν να σώσουν το μεξικάνικο λαό και την αυτονομία του.

Ενδιαφέρουσα είναι η ερμηνεία που δίνει σ' αυτό που το Ευαγγέλιο ονομάζει «βασιλείο του θεού». Αυτό το βασίλειο, λέει, λειτουργεί σε δύο επίπεδα: στο γήινο, που σημαίνει μια κοινότητα, οργανωμένη σύμφωνα με τις κοινωνιστικές αρχές δικαιοσύνης και ισότητας, στην οποία ο άνθρωπος, με την αγάπη του προς τον πλησίον, θα ενωθεί με το θεό. Και στο δεύτερο επίπεδο, εκεί που το Ευαγγέλιο μιλά για την επουράνια ζωή, ο Πλωτίνος υποστηρίζει ότι στην πραγματικότητα αναφέρεται στη μελλοντική ζωή, στην αιώνια, δηλαδή, εξέλιξη της ανθρωπότητας που θα βασιζέται στην αγάπη. Ο ίδιος είναι ρεαλιστής και αδιαφορεί για το μεταφυσικό επίπεδο.

Στο λόγο που εκφώνησε την 1^η Ιανουαρίου 1878 σε μια «αδελφική συγκέντρωση της πρωτοχρονιάς», και καθώς η οργάνωσή του διευρυνόταν, ο Έλληνας κοινωνιστής εξέφρασε την ικανοποίησή του δηλώνοντας ότι αν και φτωχός και στερημένος από υλικά αγαθά, σαν ιδρυτής της La Social αισθανόταν πλούσιος

σε ελπίδες για το μέλλον, γιατί σ' ένα σύντομο διάστημα, μετά την αναδιοργάνωσή της, είδε τον εαυτό του περιστοιχισμένο από καλούς φίλους, έτοιμους να συνεργαστούν στη μεγάλη τους επιχείρηση: τη διάδοση της θεωρίας του Κοινωνισμού και την υπεράσπιση της εργατικής τάξης στα πανεργατικά συνέδρια. Μ' αυτό τον τρόπο θα προετοιμάζαν τη μεγάλη οικονομικο-κοινωνική επανάσταση. Δήλωσε επίσης ότι ένιωθε ικανοποίηση και υπερηφάνεια, γιατί μετά από 20 χρόνια δουλειάς για τη διάδοση και την εφαρμογή των αρχών του Κοινωνισμού, έβλεπε επιτέλους ότι αυτές οι αρχές είχαν γίνει συνείδηση στο λαό και εξέφρασε την πεποίθησή του ότι η La Social θα ήταν ένας δυνατός μοχλός που θα ύψωνε τους φτωχούς και τους στερημένους στο υψηλότερο στρώμα της κοινωνίας. Συνεχίζοντας, είπε ότι η κόκκινη σημαία της La Social ήταν σύμβολο αγάπης και φιλανθρωπίας για το φτωχό και ότι θα πολεμούσε μαζί του για την ένωση της «μεγάλης ανθρώπινης οικογένειας». Ορκίστηκε ανελέητο πόλεμο στους εχθρούς της κατώτερης τάξης, μέχρι να ξανάρθει η ειρήνη και η απόλυτη ισότητα στη γη. Τη La Social, πρόσθεσε, τη διαπνέει ένα πνεύμα αλληλεγγύης και η ισότητα, η ελευθερία και η αδελφσύνη αποτελούσαν το τρίπτυχό της. Κάνοντας μια μεταφορά, ο ιδρυτής της οργάνωσης βεβαίωσε ότι ένας καινούργιος Ηρακλής είχε εμφανιστεί στη γη και, παρόλο που ακόμη είχε τη μορφή του βρέφους, θ' άλλαζε την τύχη του κόσμου. Αυτός ο Ηρακλής ήταν ο Κοινωνισμός και το βρέφος η La Social, την οποία είχε διαλέξει η πρόνοια για να χτίσει την παγκόσμια αρμονία, το βασίλειο της λογικής, της ηθικής και της δικαιοσύνης, δηλαδή την «Παγκόσμια Δημοκρατία». Ο Πλωτίνος, όπως πάντα, τελείωσε το λόγο του καλώντας τους πολίτες όλου του κόσμου ανεξάρτητα από φύλο, υπηκοότητα, χρώμα, γλώσσα και θρησκεία να οργανωθούν κάτω από την κοινωνιστική σημαία της La Social, που άμεσο στόχο της είχε τη βελτίωση του προλεταριάτου, την αναβάθμιση της εργασίας και την απελευθέρωση της γυναίκας. Τους κάλεσε να βοηθήσουν την οργάνωση και να την υποστηρίξουν, ώστε να μπορέσει να πετύχει τον απώτερο σκοπό του Κοινωνισμού: την κοινωνική επανάσταση και την «Παγκόσμια Δημοκρατία».

Ο Κοινωνισμός, που προτείνει ο Έλληνας φιλόσοφος, έχει σκοπό να ξεριζώσει οριστικά όλα τα δεινά από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, οι οποίες ιδρύθηκαν με το παλιό σύστημα της αποικιοκρατίας, να εξαφανίσει την εκμετάλλευση των πολλών από τους λίγους, την απολυταρχία, την υπερβολική δουλειά για λίγα λεφτά, την ακρίβεια και τη μιζέρια, την ανασφάλεια, τον εμφύλιο πόλεμο, την πορνεία, την καταπίεση της γυναίκας και γενικά την εσφαλμένη διαχείριση των κοινωνικών και πολιτικών θεμάτων. Ο Πλωτίνος, σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής, ονομάζει τη θεωρία του Κοινωνισμού «ανθρωπιστική» και «φιλανθρωπική», με την έννοια της αγάπης προς τον άνθρωπο και της ανύψωσης του ανθρώπινου γένους, και επιμένει ότι είναι η μόνη που μπορεί να πετύχει την εξαφάνιση των κοινωνικών αδικιών και η μόνη που έχει αυτό το δικαίωμα, γιατί είναι αφιερωμένη στην κοινωνική μεταρρύθμιση.

Για τον Πλωτίνο, άλλωστε, η γέννηση του Χριστού σ' ένα στάβλο αποτελεί απόδειξη του ότι το μεγαλείο και ο πλούτος δεν ταιριάζουν στην «αποστολή» ενός αληθινού κοινωνιστή. Υποστηρίζει ότι η μεταρρύθμιση της κοινωνίας και οι φωνές διαμαρτυρίας πρέπει ν' αρχίζουν πάντα από τις κατώτερες τάξεις του λαού. Κι όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, τονίζει πάντα τον ηγετικό ρόλο που πρέπει να παίξει ο διανοούμενος στην κοινωνία. Αναφερόμενος στον εαυτό του εκφράζει την πίστη του ότι η Πρόνοια πάντα διαλέγει τον πιο ταπεινό πολίτη για λυτρωτή όλων των χωρών και για «ηρωικό εισηγητή μεγάλων ιδεών και υψηλών αρχών» με σκοπό την αλλαγή του κόσμου και τη σωτηρία της ανθρωπότητας.

Ένας λοιπόν από τους σκοπούς του Κοινωνισμού του Πλωτίνου είναι η αποκατάσταση των αρχών του Ευαγγελίου και η εφαρμογή τους στην κοινωνία. Επιτίθεται σκληρά στις διάφορες εκκλησίες, οι οποίες, κατά τη γνώμη του, έχουν διαστρεβλώσει τελείως το νόημα των παραπάνω αρχών, αναγκάζοντας το λαό να πιστέψει ότι κάνοντας υπομονή και υποφέροντας παθητικά θα κερδίσει την επουράνια ζωή. Ο κλήρος, συνεχίζει, έχει επινοήσει αυτή την «ψεύτικη» θεωρία για το συμφέρον του, με σκοπό ν' αφήσει τους ανθρώπους στην άθλια κατάσταση, στην οποία βρίσκονται. Προσθέτει ότι τα θεολογικά δόγματα είναι αυθαίρετα και σκοτεινά κι έχουν δημιουργήσει κοινωνικούς διαχωρισμούς παντού και πάντα: τους βασιλιάδες και τους υπηκόους, τους άρχοντες και το λαό, τους πατρίκιους και τους πληβείους, τους ευγενείς και τους σκλάβους. Έτσι όμως, η εκκλησία έκανε τον κόσμο να πιστέψει ότι οι ευγενείς κατάγονται από τους θεούς και άφησε τους ανθρώπους του λαού με τη θνητή τους γενεαλογία να αποτελούν μια αδρανή μάζα χωρίς θέληση και συνείδηση. Τέτοια είναι η κατάσταση, κατά τον Έλληνα κοινωνιστή, που η ανθρωπότητα έχει κληρονομήσει από τη Θεολογία, η οποία, χωρίς να λογαριάσει τις αρχές της ηθικής ούτε της δικαιοσύνης και επικαλούμενη πάντα τη θεία πρόνοια, επέβαλε στην κοινωνία τις αρχές της ανισότητας σύμφωνα με τα συμφέροντά της.

Στις 28 Απριλίου του 1878 ο Πλωτίνος δημοσίευσε στην εφημερίδα *El Hijo del Trabajo* ένα σημαντικό άρθρο με τον τίτλο: «Αυτό που θέλουμε». Στο άρθρο αυτό περιλαμβάνονται οι στόχοι του Κοινωνισμού του. Αφού κάνει μια σύντομη ανασκόπηση της χαώδους κατάστασης της χώρας, μιλάει για την ανικανότητα της κυβέρνησης να βελτιώσει τη ζωή των φτωχών αναφέροντας μερικά απλά παραδείγματα, όπως την αστυνομία που, ενώ τιμωρεί τους πολίτες που δεν καθαρίζουν τους δρόμους, δεν τους προστατεύει όμως από τις συνεχείς ληστείες, τους αριστοκράτες που με τις άμαξές τους παρασύρουν και σκοτώνουν τους πεζούς χωρίς να τιμωρούνται, το Δήμο που σιωπά όταν ένας μεγαλοκτηματίας καταναλώνει το νερό της μισής πρωτεύουσας ζημιώνοντας τον πληθυσμό, καταλήγοντας στο ότι μόνο η εφαρμογή του Κοινωνισμού μπορεί να διορθώσει αυτή τη διεφθαρμένη πραγματικότητα.

Με την εφαρμογή του Κοινωνισμού ο αρθρογράφος πιστεύει ότι θα καταργηθεί η κοινωνική ανισότητα και ο φεουδαρχισμός που επιζεί κάτω από διάφορες

μορφές. Για την εξαφάνιση του φεουδαρχισμού, προσθέτει, είναι απαραίτητη η ψήφιση ενός αγροτικού νόμου που θα διαλύσει τα τσιφλίκια, πυρήνες σκλαβιάς και αμάθειας για τους ιθαγενείς της χώρας, και στη συνέχεια θα επιβάλει τον αναδασμό της γης. Θεωρεί τα τσιφλίκια μονοπώλιο της γης, κατάσταση παράδοξη και αφύσικη, όπως το μονοπώλιο του αέρα ή του ήλιου. Ο Κοινωνισμός του ζητά επίσης την κατάργηση του κράτους, με την έννοια του σύγχρονου τρόπου διακυβέρνησης, που ευνοεί τους κεφαλαιοκράτες εξασφαλίζοντάς τους κάθε είδους μονοπώλιο σε βάρος του προλεταριάτου και προτείνει τη διάλυση της κυβέρνησης και την εφαρμογή του κοινωνικού συμβολαίου. Επιδιώκει επίσης την αναζωογόνηση της βιομηχανίας, την οργάνωση της δουλειάς, το διακανονισμό του εμπορίου, την ίδρυση εθνικών τραπεζών, ασύλων, γηροκομείων, ορφανοτροφείων και ταχυδρομείων.

Εντωμεταξύ η οργάνωση La Social είχε απλωθεί στα αστικά κέντρα όλης της χώρας και διέθετε 62 τμήματα εν ενεργεία. Ένα από τα βασικά όπλα της εργατικής τάξης παρέμενε πάντα ο τύπος. Η La Social, η οργάνωση που είχε ιδρύσει ο Πλωτίνος μαζί με τον Ζαλακόστα, εξέδωσε στις 7 Ιουλίου 1878 την εφημερίδα La Internacional με πρόγραμμα την «...κοινωνική αναρχία, κατάργηση όλων των κυβερνήσεων και κοινωνική επανάσταση...».

Η La Internacional περιείχε άρθρα πολιτικά, γραμμένα κυρίως από μέλη της La Social, όπως τον Πλωτίνο, τον Φέλιξ Ρικέλμε, τον Χοσέ Ρίκο, τον Φρανσίσκο Τιχέρα και φυσικά τον ίδιο το Ζαλακόστα.

Οι αναρχικοί, όπως χαρακτηρίστηκαν τα μέλη της La Social, κατάφεραν με την εφημερίδα τους να διαδώσουν την ιδεολογία τους παρά τις δυσμενείς κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν στη χώρα και γίνονταν όλο και πιο απελπιστικές για την εργατική τάξη των πόλεων λόγω του επιχειρούμενου εκφοβισμού των εκπροσώπων της από το καθεστώς.

Οι αναρχικοί συνδικαλιστές, μολονότι συνήθως ήταν τεχνίτες, προσπαθούσαν να ταυτίζονται και να δρουν σαν «νόμιμοι εκπρόσωποι» των πιο φτωχών και καταπιεσμένων στρωμάτων του λαού εναντίον των ταξικών εχθρών του.

Κρατούσαν πάντα αδιάλλακτη στάση απέναντι στις κυβερνήσεις και μάχονταν για μια πολιτικοκοινωνική αναδιοργάνωση μέσω της αλληλεγγύης.

Στην προμετωπίδα της η εφημερίδα έγραφε: «Εβδομαδιαία εφημερίδα αφιερωμένη αποκλειστικά στη θεωρητική-πρακτική διάδοση του Κοινωνισμού, στην υπεράσπιση του λαού, στην αποκατάσταση της εργατικής τάξης και του προλεταριάτου, στην απελευθέρωση της γυναίκας, στην αγροτική - βιομηχανική οργάνωση της Δημοκρατίας, στην ισότητα, στην πρόοδο και στην αλληλεγγύη. Η σημαία ήταν και θα είναι πάντα η Αλήθεια, η Δικαιοσύνη και η Λογική». Στη συνέχεια έγραφε δύο ρητά παρμένα από τη Βίβλο, το 4 κεφ. ΧΛ του Ησαΐα και το 6 κεφ. V του κατά Ματθαίον Ευαγγελίου.

Το κάθε τεύχος της εφημερίδας παρουσίαζε στην πρώτη σελίδα, πάνω αριστερά, το Διεθνιστικό Πρόγραμμα, το οποίο είχε 12 σημεία, σκοπούς:

1. Μία αδιαίρετη Παγκόσμια κοινωνιστική Δημοκρατία

2. Διάλυση της κυβέρνησης σε κοινωνικό συμβόλαιο
3. Τοπική αυτοδιοίκηση
4. Αγροτικός νόμος για τη ρύθμιση των εξαγορασμένων γαιών
5. Εξαφάνιση των προνομίων της αστικής τάξης
6. Αντικατάσταση του στρατού με βιομηχανικά Φαλανστήρια
7. Απελευθέρωση και πλήρης μόρφωση για τη γυναίκα
8. Κατάργηση της εκμετάλλευσης της εργασίας από το κεφάλαιο
9. Σταδιακή και δίκαιη εξισορρόπηση της ιδιοκτησίας
10. Οργάνωση απεργιών με την απαίτηση υψηλότερων μισθών για αγρότες και εργάτες, μέχρι να επιτευχθεί η τελική κατάργηση των μισθών
11. Οργάνωση του Κοινωνικού Φαλανστηρίου και ίδρυση τραπεζών για τη ρύθμιση της εργασίας και για την εξασφάλιση της πώλησης των προϊόντων
12. Σύνορα ελεύθερα, που θα ανοίξουν την αγορά σε όλες τις χώρες του κόσμου

Το πρόγραμμα αυτό, βέβαια, δεν είναι καινούργιο και είναι εύκολο να συμπεράνουμε ότι συντάκτης ή εμπνευστής του ήταν ο Πλωτίνος, μιας και οι θέσεις του προγράμματος αυτού ταυτίζονται απόλυτα μ' αυτά που βρίσκουμε σε προηγούμενα άρθρα και γραπτά του.

Η εφημερίδα *La Internacional* ήταν εβδομαδιαία με εκδότη το Φρανσίσκο Ζαλακόστα, είχε μικρό μέγεθος, 4 σελίδες των δύο στηλών η κάθε μια κι έβγαινε κάθε Κυριακή. Το όνομά της ήταν παρμένο από τη γνωστή Διεθνή Οργάνωση των Εργατών, την Α' Διεθνή. Άρχισε να εκδίδεται τον Ιούλιο του 1878 και σταμάτησε το Δεκέμβριο του ίδιου έτους.

Στο πρώτο τεύχος, σ' ένα άρθρο με τον τίτλο: «Το κοινωνικό πιστεύω», ο Ζαλακόστα εξέφραζε την πίστη του στ' ανθρώπινα δικαιώματα, της ζωής, της ελευθερίας, της σκέψης, της δουλειάς και της ιδιοκτησίας. Όπως ήδη διευκρινίστηκε, ο Πλωτίνος και οι συνεχιστές του ήταν υπέρ της μικρής ιδιοκτησίας, η οποία θα προέκυπτε από μια συνεννόηση ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας. Ο Ζαλακόστα όμως, προχωρώντας παραπέρα, ισχυριζόταν ότι μόνο ο λαός είχε το δικαίωμα να μεταβάλει την ιδιοκτησία ή ακόμα και να την καταργήσει ή να την κοινωνικοποιήσει και να τη ρυθμίσει σύμφωνα με τις ανάγκες του. Το μόνο θεμελιώδη νόμο που ο ίδιος αναγνώριζε ήταν η λογική, γιατί πίστευε ότι όλοι οι άλλοι νόμοι των κυβερνήσεων ευνοούσαν πάντα τους πλούσιους. Πίστευε επίσης ότι όλοι οι άνθρωποι ήταν ίσοι και ότι μόνο στην επιστήμη και στην αρετή μπορούσαν να διαφέρουν.

Κάνοντας ακόμα ένα βήμα μπροστά από το δάσκαλό του, ο Ζαλακόστα έβλεπε την ένοπλη επανάσταση όχι μόνο σαν λύση, αλλά και σαν δικαίωμα του λαού για να εξαφανίσει το καταπιεστικό σύστημα και ν' ανοίξει καινούργιους δρόμους.

Σε καθαρά πολιτικό επίπεδο, ο Ζαλακόστα πρότεινε τη «συστηματοποιημένη αναρχία» ή με άλλα λόγια την αντικατάσταση των πολιτικών εξουσιών με την οργάνωση των οικονομικών δυνάμεων. Σαν μοναδική εξουσία αναγνώριζε τον κυρίαρχο λαό που μπορούσε να κυβερνά μέσω εκπροσώπων σε μια «Κοινοτική

Συνέλευση». Σύμφωνα με το συντάκτη, αυτή ήταν η μοναδική μορφή διακυβέρνησης από το λαό και για το λαό.

Ο Ζαλακόστα δυσπιστούσε βαθιά στις μέχρι τότε κυβερνήσεις, που σύμφωνα μ' αυτόν δεν ήταν ούτε φιλελεύθερες, ούτε δημοκρατικές, αλλά δεσποτικές και όργανα αυθαιρεσίας που ποτέ δεν είχαν κάνει τίποτα για τις κατώτερες τάξεις.

Τέλος, ανάμεσα σε άλλα, η La Internacional δημοσίευσε άρθρα που αναφέρονταν στην Κομμούνα του Παρισιού, σε απεργίες, συνελεύσεις και προκηρύξεις σχετικά με το εργατικό κίνημα στην Ευρώπη, γνωστοποιώντας στους Μεξικάνους εργάτες τα σημαντικότερα γεγονότα και τις επιτυχίες της εργατικής τάξης στη γηραιά ήπειρο.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι παρόλο που η La Internacional είχε πάρα πολλά στοιχεία από τον αναρχισμό και το χριστιανικό Κοινωνισμό του Πλωτίνου, σίγουρα ο εκδότης της ήθελε να δώσει στα περιεχόμενά της ένα πιο ριζοσπαστικό, πιο μαχητικό και πιο κοσμοπολίτικο χαρακτήρα σε σχέση με τα προηγούμενα γραπτά του δασκάλου του.

Επίσης, τον Αύγουστο του 1878, δημοσίευσε και υποστήριξε ένα αγροτικό σχέδιο της La Social, το οποίο ζητούσε ανάμεσα σε άλλα τη διάλυση της κυβέρνησης, τοπική αυτοδιοίκηση, έναν αγροτικό νόμο που θα ρύθμιζε τον αναδασμό της γης, την τελική κατάργηση της μισθωτής εργασίας, αρχίζοντας από τη διεκδίκηση της αύξησης των μισθών των αγροτών με απεργιακές κινητοποιήσεις, την ίδρυση αγροτικών τραπεζών, την ίδρυση φαλανστηρίων και μια βασική μορφή οργάνωσης των εργατών και των αγροτών.

Εν τω μεταξύ, η δυσαρέσκεια των αγροτών όλο και μεγάλωνε λόγω του ότι κάποιοι, εκμεταλλεζόμενοι την ανάπτυξη των σιδηροδρομικών γραμμών, κατάφεραν ν' αποκτήσουν γη σε βάρος των αγροτών ερμηνεύοντας σύμφωνα με το συμφέρον τους το «Νόμο του Λέρδο περί χέρσας γης (*)».

(*) Η σκόπιμη αυτή διαστρέβλωση «των νόμων περί κοινοτήτων» και των «νόμων περί χέρσας γης» έδωσαν τη νομική βάση για την αρπαγή, πολλές φορές βίαια, της κοινής γης των Ινδιάνων και των αγροτών. Ακραίο παράδειγμα αποτελεί το χωριό Ανενεκουίλκο, όπου γεννήθηκε ο Εμιλιάνο Ζαπάτα και από το οποίο οι κάτοικοί του δεν μπορούσαν να βγουν, γιατί ακόμα και οι δρόμοι ήταν στα χέρια των λατιφουνδιστών.

Αυτή η αρπαγή της γης είχε σαν αποτέλεσμα την εκμετάλλευση των αγροτών από τους μεγαλοκτηματίες οι οποίοι τους κρατούσαν δέσμιους εξαιτίας των χρεών. Αρκεί ν' αναφερθεί ότι την εποχή του Πορφυριάτο, 11 χιλιάδες γαιοκτήμονες κατείχαν το 45% του εθνικού εδάφους. Η απελπιστική κατάσταση των αγροτών και η πεποίθηση ότι το αγροτικό του σχέδιο δεν θα το υιοθετούσε ποτέ καμιά κυβέρνηση, οδήγησαν το Ζαλακόστα και άλλους ριζοσπάστες στην ίδρυση της Μεγάλης Επιτροπής των Κομμουνέρων (Gran Comité Comunero), με σκοπό τον προπαγανδισμό της επανάστασης στην ύπαιθρο. Τα μέλη της επιτροπής συγκαλούσαν συνελεύσεις στις πολιτείες του Μεξικού, του Γκουαναχουάτο και του Ιδάλγο και είχαν διασυνδέσεις με επαναστατημένους

αγρότες στις μακρινές πολιτείες του Μισσοακάν και της Τσιουάουα. Στη διάρκεια της χρονιάς, ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα που είχε διαδώσει τις φουριεριστικές ιδέες του Πλωτίνου στις πολιτείες της Τλασκάλα, της Πουέμπλα και του Μεξικού, οργάνωσε και τους αγρότες του Ιδάλγο που κατέλαβαν μερικά τσιφλίκια, τα οποία όμως έχασαν ξανά μπροστά στα δικαστήρια.

Η La Social τότε συγκάλεσε ένα αγροτικό συνέδριο, στο οποίο ο Ζαλακόστα πήρε στα χέρια του την υπόθεση του Ιδάλγο και χρηματοδότησε, συμβούλεψε και υπερασπίστηκε νομικά τους αγρότες. Στα τέλη του 1878, ο Ζαλακόστα πήγε στο Τσάλκο, όπου κατάφερε να οργάνώσει και πάλι μια αγροτική εξέγερση. Στους επόμενους 18 μήνες, μαζί με εκατοντάδες κομουνέρους, προσκείμενους στις ιδέες του Πλωτίνου, πολέμησε τις κυβερνητικές δυνάμεις νοτιοανατολικά της πολιτείας του Μορέλος, ανατολικά της πολιτείας του Μεξικού και στις πολιτείες του Κερέταρο και του Ιδάλγο. Οι επαναστάτες κατέλαβαν πολλά τσιφλίκια και μοίρασαν τη γη στους αγρότες.

Το 1879, κυκλοφόρησε από το τυπογραφείο της εφημερίδας El Socialista η δεύτερη έκδοση του Συγγράμματος του Πλωτίνου σε 24 σελίδες. Στο εξώφυλλο έγραφε: «Κοινωνιστικό Σύγγραμμα ή Στοιχειώδης Διδασκαλία της σχολής του Κάρολου Φουριέ από τον Πλωτίνο Ροδοκανάκη, τον ιδρυτή της La Social, που το αφιερώνει στις εργατικές και αγροτικές τάξεις της Δημοκρατίας του Μεξικού για χρήση, εκπαίδευση και άσκηση».

Στις 14 Δεκεμβρίου του 1879, έγινε η τελευταία μεγάλη συγκέντρωση εργατικών και αγροτικών οργανώσεων, στον κήπο του Κολόμβου, στην Πόλη του Μεξικού, και το κύριο θέμα των συζητήσεων ήταν το ζήτημα της συμμετοχής ή όχι των κοινωνιστών στα πολιτικά ζητήματα της χώρας και της πιθανότητας υποστήριξης της υποψηφιότητας του Γκαρσία δε λα Καδένα, αντίπαλου του Δίας στις προεδρικές εκλογές του 1880.

Ήταν η «μεγαλύτερη εργατική γιορτή», το Πανεργατικό Συνέδριο με τη συμμετοχή του «Μεγάλου Κύκλου» και άλλων οργανώσεων. Στη μεγάλη διαδήλωση πήραν μέρος πάνω από 5 χιλιάδες εργάτες. Επικεφαλής της παρέλασης ανέμιζε η κόκκινη σημαία της La Social και περισσότερες από 100 μαυροκόκκινες σημαίες. Τη μεγάλη εργατική οικογένεια εκπροσωπούσαν ανάμεσα σε άλλους ο Μάτα Ριβέρα, ο Ρομέρο, ο Ζαλακόστα. Αυτή ήταν η τελευταία φορά που μαζεύτηκαν δημόσια εργάτες και αγρότες με τα πανό και τα συνθήματά τους.

Οι αναρχικοί της La Social, παρόλο που εκτιμούσαν το Γκαρσία δε λα Καδένα για τη ριζοσπαστική και φιλεργατική πολιτική του, αρνούνταν κάθε συμμετοχή των εργατών στα πολιτικά ζητήματα, όπως επίσης και την παρέμβαση της κυβέρνησης στα εργατικά ζητήματα. Υποστήριζαν ότι οι πολιτικές διαμάχες ήταν απλώς ανταγωνισμοί ανάμεσα σε άτομα που ήθελαν την εξουσία και προκαλούσαν πολέμους που κόστιζαν τη ζωή εκατοντάδων εργατών και αγροτών, οι οποίοι πολεμούσαν χωρίς να κερδίζουν τίποτα, ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα των πολέμων. Ο Πλωτίνος συμμετείχε ως εκπρόσωπος της La

Social υπερασπιζόμενος πάντα με ζήλο τα δικαιώματα των εργατών και των αγροτών. Αντιπρόεδρος της επιτροπής του Πανεργατικού αυτού Συνεδρίου ήταν ο Χοσέ Μα. Γκονζάλες και πρώτος γραμματέας ο Χοσέ Ρίκο, και οι δύο μέλη της La Social. Ο πρόεδρος του Συνεδρίου Μανουέλ Ρέι κάλεσε τα μέλη της La Social να συνεχίσουν να υποστηρίζουν το Συνέδριο ακόμα και αν δεν συμφωνούσαν με την πολιτική συμμετοχή, ενώ αρκετοί ομιλητές του Συνεδρίου συντάχθηκαν με τις θέσεις της La Social. Τελικά, οι αναρχικοί επικράτησαν και το Συνέδριο αρνήθηκε τη στήριξη στον Γκαρσία δε λα Καδένα.

Καθ' όλη τη διάρκεια του 1879 οι εξέγερσεις συνεχίζονταν στις πολιτείες του Κερέταρο, του Γκουαναχουάτο, του Μεξικού και του Σαν Λουίς Ποτοσί. Οι εξεγερμένοι κομμουνέροι απαιτούσαν από την κυβέρνηση του Δίας την επιστροφή της γης που τους είχαν αρπάξει οι μεγαλοκτηματίες.

Μαζί τους είχε ενωθεί και ο στρατηγός Μιγκέλ Νεγρέτε, ήρωας της μάχης της 5^{ης} Μαΐου στην Πουέμπλα εναντίον των Γάλλων, και απαιτούσαν να γίνει νόμος το «Σοσιαλιστικό σχέδιο της Σιέρα Γκόρδα», που είχαν προτείνει και που η ψήφισή του θα ρύθμιζε την επιστροφή της γης και τη διανομή της στο λαό· οι εξεγερθέντες ζητούσαν επίσης συνολική πολιτική αλλαγή.

Αρχής γενομένης από το έτος 1879, το Πανεργατικό Συνέδριο υποστηρίζει και εκλέγει αναρχικούς εκπροσώπους. Οι αναρχικοί, με τις ιδέες τους, έδιναν προοπτική και όραμα στη γκρίζα περίοδο που ακολούθησε τον εμφύλιο, ενώ πολλά από τα μέλη του Συνεδρίου πίστευαν ότι η προσωποπαγής και καταπιεστική διακυβέρνηση που ασκούσε το καθεστώς Δίας επαλήθευε τις προβλέψεις των αναρχικών.

Η La Social συνέχισε να δυναμώνει σαν οργάνωση και στις αρχές του 1880 τα μέλη της επεκράτησαν και πάλι στο Συνέδριο, όπως άλλωστε και τον επόμενο χρόνο, 1881. Αφού αναδιοργανώθηκαν, εγγράφηκαν στη Διεθνή Οργάνωση των Αναρχικών Εργατών (*) που είχε την έδρα της στην Ευρώπη. Η La Social είχε στους κόλπους της πάνω από 100 οργανώσεις και τα μέλη της ξεπερνούσαν τις 50 χιλιάδες. Είχε φτάσει στο απόγειο της επιρροής της και οι αναρχικοί είχαν τη μεγαλύτερη δύναμη στο μεξικάνικο εργατικό κίνημα.

(*) Ο σημαντικότερος υποστηρικτής της αναρχικής διεθνούς ήταν η ομοσπονδία της Γιούρα.

Όμως, η διακυβέρνηση του στρατηγού Πορφύριο Δίας γινόταν όλο και πιο ασφυκτική και στην προσπάθεια της κυβέρνησής του να ελέγξει το εργατικό και αγροτικό κίνημα, καταργούνταν οι ατομικές ελευθερίες, τα εργατικά και τα αγροτικά κινήματα δέχονταν συνεχείς επιθέσεις, εξαφανίζονταν εργατικές οργανώσεις και εξαγοράζονταν οι σοσιαλιστικές εφημερίδες καθώς και οι περισσότεροι ηγέτες των εργατών.

Οι μόνες που δεν εξαγοράστηκαν ήταν οι «Οργανώσεις της κοιλάδας του Μεξικού» και μερικές άλλες που συνεργάζονταν με τη La Social.

Η κατάσταση των αγροτών, των χωρικών και των ιθαγενών γινόταν ολοένα και χειρότερη. Η τάξη πλέον επιβάλλεται με τα όπλα, οι ομοσπονδιακές στρατιωτικές δυνάμεις καταστέλλουν τις εξεγέρσεις που ξεσπούν από δω κι από κει στη χώρα, αλλού από οπαδούς του συνταγματάρχη Αλμπέρτο Σάντα Φε κι αλλού με επικεφαλής το ριζοσπάστη στρατηγό Νεγρέτε, που παλαιότερα είχε βοηθήσει το Χούλιο Τσάβες. Στις συγκρούσεις που ακολούθησαν μια απεργιακή συγκέντρωση διαμαρτυρίας στη Βερακρούς, το καλοκαίρι του 1879, εννέα απεργοί έπεσαν νεκροί.

Στις 15 Μαρτίου του 1880, ο Πλωτίνος αποφάσισε να συμβάλει, με μια νέα σχολή που ίδρυσε, τη «Σχολή Μεταφυσικής Φιλοσοφίας», «στη φυσική και πνευματική τελείωση της ανθρωπότητας» μεταδίδοντας στους μαθητές του τις αρχές της Φιλοσοφίας που κατ' αυτόν ήταν η «αληθινή βάση για την πραγματική οργάνωση της πνευματικής, ηθικής και κοινωνικής ζωής», διαδίδοντας ιδέες που θα βοηθούσαν στην καθιέρωση της παγκόσμιας αλληλεγγύης πάνω στη γη, ώστε η ανθρωπότητα να σημειώσει μια αληθινή πρόοδο.

Στην εφημερίδα *El Socialista* της 22 Απριλίου 1880 διαβάζουμε την ανακοίνωση της λειτουργίας της Σχολής στην οποία παραδίδονται μαθήματα σε άτομα και των δύο φύλων, ατομικά ή ομαδικά και λαμβάνουν χώρα στο ιατρείο του καθηγητή P.C. Rhodakanaty, στον αδιέξοδο δρομίσκο δε Κουαχομούλκο, κτίριο αριθ. 1. Επίσης, ο ίδιος ο καθηγητής ή κάποιος από τους συνεργάτες του ήταν διαθέσιμοι να διδάξουν σε κολέγια και σε οργανώσεις που το επιθυμούσαν. Η διδασκαλία για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα ήταν υποχρεωτική. Η Σχολή δεχόταν δωρεές από οποιοδήποτε άτομο ή οργάνωση, ώστε να μπορέσει να καλύψει τα έξοδα εκδόσεων, μεταφράσεων και εισαγωγής βιβλίων που θεωρούνταν απαραίτητα, σύμφωνα με τις απόψεις του ιδρυτή της Σχολής. Ημέρες μαθημάτων καθορίζονταν η Δευτέρα, η Τετάρτη και η Παρασκευή από την 7η εσπερινή μέχρι την 9η και τα δίδακτρα ανέρχονταν στα 4 πέσος, προκαταβολικά κατ' άτομο.

Ταυτόχρονα με τα μαθήματα της Σχολής, ο Πλωτίνος δημοσίευε, επί πέντε ολόκληρους μήνες, μια σειρά δοκιμίων στην εφημερίδα *El Socialista*, μέσα από τα οποία πρόβαλλε ουσιαστικά το γνωστικό περιεχόμενο των μαθημάτων της Σχολής. Τα άρθρα είχαν το γενικό τίτλο: «Μελέτες περί Φυσικής Φιλοσοφίας εφαρμοσμένες στην Κοινωνιολογία». Και στα άρθρα αυτά, σαν εχθρός και πολέμιος του Θετικισμού και του Υλισμού με τις απλουστευτικές υλιστικές φιλοσοφικές θεωρήσεις που ανάγουν τα πάντα στην ύλη, αντιπαραθέτει τις απόψεις του προς τη φιλοσοφική θεωρία του Ωγκύστ Κοντ, που διετείνεται ότι κάθε γνώση πρέπει να βασίζεται στα «θετικά» στοιχεία της εμπειρίας και στη μαθηματική απόδειξη και δεν πρέπει ο άνθρωπος να αναζητάει την άορατη ουσία των πραγμάτων.

Τον ίδιο καιρό, δημοσιεύτηκε σε επανέκδοση το έργο του *Garantismo Humanitario*. Τον Αύγουστο πρέπει να ανεστάλη η λειτουργία της Σχολής και να

σταμάτησε η δημοσίευση των φιλοσοφικών του δοκιμίων. Δεν είναι γνωστό αν αυτό οφείλεται στις διώξεις που ασκούσε το καθεστώς του Δίας, το οποίο γινόταν όλο και πιο καταπιεστικό, με τους ελέγχους που ασκούσε στις εφημερίδες και τη λογοκρισία που επέβαλε σε όλα τα προς δημοσίευση κείμενα ή αν άλλοι λόγοι επέβαλαν το κλείσιμο της Σχολής.

Τη χρονιά αυτή ο Πορφύριο Δίας ψηφίζει το νόμο «περί αποδράσεως» (ley de fuga) και με το πρόσχημα αυτό εξοντώνει τους πολιτικούς του αντιπάλους με νόμιμο δήθεν τρόπο.

Οι στρατιωτικές δυνάμεις του Δίας κατέστειλαν με τη βία όλες τις εξεγέρσεις στη χώρα. Μετά τη συντριβή των επαναστατών, ο Ζαλακόστα συνελήφθη από τις κυβερνητικές δυνάμεις κοντά στο Κερέταρο, όπου φυλακίστηκε και δικάστηκε σαν υπαίτιος της εξέγερσης.

Ανάμεσα στους πρώτους συλληφθέντες ήταν και ο συνταγματάρχης Αλμπέρτο Σάντα Φε και ο στρατηγός Μιγκέλ Νεγρέτε. Αρκετοί συνεργάτες του Πλωτίνου συνελήφθησαν ή πρόλαβαν και διέφυγαν στο μεγάλο κύμα συλλήψεων που ακολούθησε.

Ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα, το πιο μαχητικό μέλος της La Social, που συμμετείχε στη μεγάλη αγροτική εξέγερση του 1878 στο Κεντρικό Μεξικό, που είχε εμπνεύσει και οργανώσει την «Μεγάλη επιτροπή των Κομουνέρων», εκτελέστηκε λίγο αργότερα στο Κερέταρο από τις κυβερνητικές δυνάμεις. Ο Πλωτίνος, μετά το χαμό του συντρόφου του Ζαλακόστα, πήγε για λίγο διάστημα στο Τσάλκο και προσπάθησε να αναδιοργανώσει τη «Μοντέρνα και Ελεύθερη σχολή». Αυτή τη φορά όμως είχε να αντιμετωπίσει την έχθρα όχι μόνο των μεγαλοκτηματιών αλλά και του εγκάθετου εκπροσώπου του «Αγροτικού συνδέσμου της Δημοκρατίας του Μεξικού», που τον θεωρούσε επικίνδυνο για το καθεστώς. Έτσι, αφού δε βρήκε πρόσφορο έδαφος για τις δραστηριότητές του στο Τσάλκο, ο Έλληνας επαναστάτης ξαναγύρισε στην Πόλη του Μεξικού (31).

Το 1881, η οικονομική του κατάσταση χειροτέρευσε. Έτσι, το Φεβρουάριο του 1881, ο φίλος του Ιγνάσιο Μαρισάλ, γνωστός διανοούμενος, ποιητής και μεταφραστής του Σέξπηρ, του Πόε και του Βύρωνα, που είχε τοποθετηθεί γραμματέας εξωτερικών σχέσεων στην κυβέρνηση, τον σύστησε στον Εζεκιέλ Μοντές, υπουργό Δικαιοσύνης και Παιδείας για να του δώσει κάποια εργασία «σαν αμοιβή στις μικρές του φιλοσοφικές εργασίες που ήδη γνωρίζει ο κόσμος» ή καλύτερα για να προωθήσει έμμεσα τη «Σχολή Μεταφυσικής Φιλοσοφίας» που, όπως έλεγε ο ίδιος, σκοπό είχε «τη διαφώτιση των κοινωνικών τάξεων».

Ο υπουργός πρότεινε στον Πλωτίνο τη θέση του καθηγητού στην «Εθνική Προπαρασκευαστική Σχολή», με μάθημα της επιλογής του. Ο Έλληνας φιλόσοφος ζήτησε να εισαχθεί η διδασκαλία της Ψυχολογίας στην «Εθνική Προπαρασκευαστική Σχολή» και δήλωσε ότι ήταν ικανός και πρόθυμος να τη διδάσκει με ρασιοναλιστική μέθοδο, μια και θεωρούσε τη μελέτη της απαραίτητη βάση για τη μελέτη της Λογικής του Τιμπεργκιέν (Guillaume Tiberghien, 1819-1901), που διδασκόταν εκείνα τα χρόνια. Μάλιστα πίστευε ότι η

μελέτη της Ψυχολογίας σαν προπαρασκευαστικό στάδιο για τη γνώση της Λογικής ήταν ανάλογη με τη γνώση των Μαθηματικών για τη Φυσική και τη Χημεία.

Ο Αλφόνσο Ερέρα, διευθυντής της Σχολής, σε μια αναφορά του προς τον υπουργό Δικαιοσύνης και Παιδείας αρνήθηκε επίμονα τη διδασκαλία της Ψυχολογίας και τα αιτήματα του Έλληνα καθηγητή με διάφορα επιχειρήματα. Σ' αυτά απάντησε, προσβεβλημένος από την άρνηση, ο Πλωτίνος με μια σειρά άρθρων στην εφημερίδα *El Socialista*, ανατρέποντας τα επιχειρήματα του Ερέρα. Ξεκινώντας από τις 7 Φεβρουαρίου του 1881, οπότε έγραψε την «Αντίκρουση στην αναφορά του διευθυντή της Εθνικής Προπαρασκευαστικής Σχολής ενάντια στη δημιουργία της νέας έδρας που θα ενσωματώνει το μάθημα της Φιλοσοφίας», επανήλθε στις 28 Φεβρουαρίου με νέο άρθρο: «Άλλος Θετικιστής στο προσκήνιο» και ξανά στις 17 Μαρτίου: «Ρασιοναλισμός και Θετικισμός» (32).

Εκείνη λοιπόν την εποχή, όπως προκύπτει από τη διαμάχη του Πλωτίνου, οι θετικιστές δεν είχαν ακόμη πεισθεί για την αξία της Ψυχολογίας, ως ξεχωριστής επιστήμης, αφού δεν ακολουθούσε τη μεθοδολογία των φυσικών επιστημών χρησιμοποιώντας την παρατήρηση, το πείραμα και την απόδειξη. Το ζήτημα πήρε διαστάσεις και έγινε θέμα μεγάλης διαμάχης στις εφημερίδες. Ο Έλληνας διανοούμενος, σαν άσπονδος εχθρός του θετικισμού, που ήταν το κυρίαρχο φιλοσοφικό ρεύμα εκείνης της εποχής στο Μεξικό, συμπεραίνει ότι η έχθρα και η αντιπάθεια που δείχνει ο διευθυντής της Σχολής προς τη διδασκαλία της Ψυχολογίας και προς τον ίδιο ήταν αποτέλεσμα των θετικιστικών του τάσεων, της αφοσίωσής του στη μελέτη αποκλειστικά των θετικών επιστημών, του κομματισμού και γενικά του συντηρητικού πνεύματος που πάντα αντιστεκόταν στην πρόοδο, σε μια κοινωνία που δεν ήταν σωστά οργανωμένη.

Στη διαμάχη αυτή ο φιλόσοφος, διανοούμενος και πολιτικός Χοσέ Μα. Βιγκίλ, μολονότι ήταν ταγμένος ενάντια στις κοινωνιστικές θεωρίες, υποστήριξε θερμά τον Πλωτίνο, τον οποίο θεωρούσε ως το κατάλληλο πρόσωπο για τη θέση του καθηγητή της Ψυχολογίας.

Η θέση όμως, τελικά, φαίνεται πως δεν του δόθηκε και ο Πλωτίνος ασχολήθηκε πλέον με τη συγγραφή φιλοσοφικών δοκιμίων και άρθρων στις εφημερίδες, πιστεύοντας ότι η σωστή επιχειρηματολογία και ο ορθός λόγος θα μπορούσαν να προσελκύσουν τους διανοούμενους, που θα γίνονταν κήρυκες της κοινωνιστικής ιδεολογίας. Την ίδια χρονιά δημοσίευσε και την «Πραγματεία στοιχειώδους λογικής».

Ο φιλόσοφος και ακαδημαϊκός Πλωτίνος, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα παραδείγματα υποστηρίζει τη θέση, πριν αυτή διατυπωθεί από τον Κροπότκιν στο έργο του περί «Αλληλοβοήθειας», ότι ο άνθρωπος είχε προσδεύσει όχι μέσω του ατομικού ανταγωνισμού στην πάλη του για επιβίωση, αλλά με την αλληλοβοήθεια και τη συνεργασία. Για να στηρίξει τις απόψεις αυτές επικαλούνταν τα γραπτά του Σπινόζα και άλλων φιλοσόφων. Θεωρούσε ότι ο

άνθρωπος είναι κοινωνικό ον και η συνεργασία είναι φυσική του κλίση και ανάγκη. Την εμπειρία του Κοινωνισμού θα πρέπει να τη βιώσει κανείς χωρίς αυταρχισμό. Ακόμη και ο κεφαλαιοκράτης θα έρθει αυτοβούλως και θα προσφέρει τα κεφάλαιά του στη φυσική πορεία προς μια κοινωνία συνεργασίας και αλληλοβοήθειας.

«Η εξέλιξη της κοινωνιών και των εθνών είναι θέλημα θεού». Ο θεός είναι «οι οικουμενικοί νόμοι του κόσμου». «Η αλλαγή θα έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας Παγκόσμιας Δημοκρατίας. Με την καταστροφή του παλαιού κόσμου, η ατομική ιδιοκτησία θα εξαφανιστεί, οι γυναίκες θα απελευθερωθούν και η άγνοια θα εξαλειφθεί, επειδή κάθε τι υπόκειται στο νόμο της προόδου. Ο κόσμος πορεύεται προς μια Παγκόσμια Ένωση μέσα σ' ένα σύστημα ελευθερίας».

Ερμήνευσε την ιστορία με τέτοιο τρόπο, για να αποδείξει - συνεπής με την κοινωνιστική θεωρία - ότι η αγάπη, η συμπάθεια και η καλοσύνη γεμίζουν τις καρδιές όλων των ανθρώπων. «Εμείς που προικιστήκαμε από την καλή τύχη αναγνωρίζουμε την αποστολή και την υποχρέωσή μας... Προχωράμε, με κίνητρο την αγάπη μας για τις γυναίκες και τα παιδιά μας και με τη γνώση που μας παρέχουν οι κοινωνικές επιστήμες. Η αγάπη και η γνώση είναι αλληλένδετες, όπως το φως και οι άλλες κοσμικές ύλες που αιωρούνταν στο σύμπαν στη διάρκεια της δημιουργίας και μας προστατεύουν σαν κουκούλι».

Τον ίδιο καιρό, η κυβέρνηση Δίας έκλεινε τη μία μετά την άλλη τις επαναστατικές εφημερίδες, καταδίωκε και φυλάκιζε όλους τους σοσιαλιστές και όσους θεωρούσε επικίνδυνους για τη σταθερότητα του καθεστώτος, φοβούμενη τη δράση και την επαναστατική αρθρογραφία των εφημερίδων αυτών. Η εφημερίδα *El Socialista*, που είχε ξεκινήσει 10 χρόνια πριν σαν μια ανεξάρτητη εφημερίδα, τώρα δεν ήταν παρά μια κρατικά επιχορηγούμενη εφημερίδα που φορούσε την ψευδομάσκα του Κοινωνισμού. Το καθεστώς διέλυσε το «Εθνικό Κογκρέσο των Μεξικάνων Εργατών», που υποστηριζόταν από τον Πλωτίνο και το οποίο είχε συνδεθεί με την Αναρχική Ομοσπονδία της Γιούρα, προώθησε ένα μεγάλο αριθμό επιχορηγούμενων από την κυβέρνηση συνδικάτων και έκλεισε ή ανάγκασε να αλλάξουν πολιτική όλες οι εργατικές εφημερίδες στις οποίες έγραφε ο Πλωτίνος. Η κυβέρνηση Δίας προσπάθησε στη διάρκεια όλης της χρονιάς να περιορίσει τη δραστηριότητα των αναρχικών του «Μεγάλου Κύκλου». Κατάφερε, την επόμενη χρονιά, το 1882, να ελέγξει εν μέρει τη δραστηριότητα της οργάνωσης. Στα τέλη του 1882 το ετήσιο Πανεργατικό Συνέδριο ξεχάστηκε τελείως. Ο «Μεγάλος Κύκλος», ο αυτόνομος συνδικαλιστικός φορέας, βούλιαζε αργά στην ανυποληψία συμπαρασύροντας και τις υπόλοιπες εργατικές οργανώσεις και τελικά το 1883, διαλύθηκε οριστικά. Χρόνο με το χρόνο, ο Πλωτίνος αποκλειόταν, απομονωνόταν κοινωνικά. Τελευταία, κλεισμένος πια στο σπίτι, αφοσιώθηκε στο γράψιμο φιλοσοφικών μελετών. Βρίσκουμε σκόρπια κάποια από τα φιλοσοφικά του δοκίμια στις εφημερίδες του εργατικού κινήματος, στις οποίες συνήθιζε να δημοσιεύει κατά

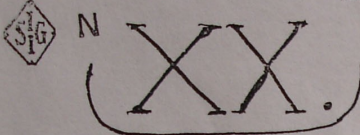
την τελευταία περίοδο της ζωής του στο Μεξικό. Το 1883, δημοσίευσε τις «Φιλοσοφικές σκέψεις προς χάριν του διαζυγίου».

Στα τέλη της επόμενης χρονιάς, 1884, ο Πορφύριο Δίας είχε πλέον αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο του εργατικού κινήματος με χρηματοδοτήσεις για τη δημιουργία νέων οργανώσεων και εξαγορές προσώπων, ακόμη και της La Social. Ένα από τα πρόσωπα αυτά ήταν και η Κάρμεν Ουέρτα, πρώην μέλος της La Social, η οποία με πρόταση του Πλωτίνου υπήρξε στο παρελθόν πρόεδρος του εργατικού Συνεδρίου και είχε τεθεί, για λίγο καιρό, επικεφαλής κάποιας Αλληλοβοηθητικής Οργάνωσης. Από τις οργανώσεις εταίρους, άλλες επέστρεψαν στην παλιά τους μορφή, των συλλόγων αλληλοβοήθειας, άλλες ξεπουλήθηκαν και ασπάστηκαν τις «πορφιρικές» ιδέες και άλλες εξαφανίστηκαν τελείως. Το αγροτικό επαναστατικό κίνημα είχε κι αυτό συντριβεί.

Τα αποτελέσματα αυτά του εκφοβισμού και της οικονομικής συναλλαγής και η πλήρης έκπτωση των αξιών κινητοποιήσαν για μια ακόμη φορά τον Πλωτίνο, ο οποίος προσπάθησε να ανασυστήσει ξανά τις εργατικές και αγροτικές οργανώσεις, χωρίς όμως να βρίσκει πουθενά ανταπόκριση. Παντού βασίλευε ο φόβος. Απογοητευμένος από τις αλληπάλληλες προδοσίες των αρχηγών των εργατών και των αγροτών κατέφυγε στο γράψιμο. Στις 25 Φεβρουαρίου του 1885 δημοσιεύτηκε το δοκίμιό του: «Η Πεσιμιστική Σχολή του Χάρτμαν», (Escuela Pesimista de Hartmann) (33). Και στις 27 και 31 Μάρτη και 10 Απρίλη 1885 δημοσιεύει στο El Socialista, σε συνέχειες, την τελευταία εργασία του «Η πανθεϊστική ουσία του φιλοσοφικού συστήματος του Σπινόζα» (34), που αποτελούσε μέρος ενός εκτεταμένου κειμένου.

...revolutionäre Aktionen waren nicht möglich, aber die beschönigten Abwehrkämpfe wurden und werden mit größter Energie und Opfermut geführt. Von besonders hervorzuhebenden Mischlingen und liberalen Kräften sei nochmals verwiesen auf Pedro Esteva, Adrian del Valle, Alberto Ghinaldo, Rafael Barrett, Gonzales Prada und jüngere Kräfte, auch auf Malatesta und Pietro Gori. Mit Mexico wird diese lateinisch-amerikanische liberale Rückschau ihren Abschluss finden.

17.10.34



Anarchistische Tätigkeit in Mexico, Rhodakamoty und Talacosta. Ricardo Flores Magón, Regeneración und die Aufstände für die Freiheit, 1870 bis über spätere anarchistische und syndikalistische

In Mexico lasteten seit undenklichen Zeiten der Staatapparat, der Feudalismus, Leibeigenschaft und Priesterkastei von Eroberern auf rechtlosen Massen, deren einziger Schutz ihre Armut, Entlegenheit und ihre alte lokale Solidarität waren. Die spanische Krone in die Spuren der Azteken bis im neunzehnten Jahrhundert dieses System revolutionär erschüttert wurde — die Rebellion von Miguel Hidalgo, 1810, eröffnete diese Kämpfe, — worauf schliesslich die spanischen Mächthaber das Land räumten. Aber Feudale, Generale und der Kaiser regierten weiter über Indianer und Meztizen, hatten schon 1824 einen Kaiser, Iturbide, später einen Diktator, Santa-Anna, nochmals einige Jahre einen Kaiser, Maximilian, und eine französische Armee mit Bayern, wurden aber von starken liberalen Kräften stets bekämpft, die zwar zunächst eine nominelle politische Freiheit herstellten, durch die Konstitution von 1857 und den Sturz von Maximilian, dem Kaiser unter dem Phantomen der Welt erschossen liess (644), die sich aber nun im Volk zu fassen, soziale Ziele setzen mussten — zunächst die von Juárez — durch dreijährige Kriege durchgeführte Enteignung des Klerus (645).

(644) Damsel'sche sozialistische Anarchisten waren Latoro à Juárez et ses amis par Felix Dyat (Lenden, 1885, 438, Briefe); Adresse à Juárez, unterg. Felix Dyat, 148, Rue St. J. (1868). — Latoro de Victor Hugo à Juárez... (20 juin 1868), Mexelles, 1867, Impr. J. P. P. und 125, Rue St. J. in 18°, auch Mexelles, D. Prisma.

(645) F. des Artikel La Obra de Juárez von Ricardo Flores Magón in Regeneración, 3. Juni 1914 (Prisma, L, S. 163-7).

Χειρόγραφο από το ανέκδοτο ιστορικό έργο του Μαξ Νετλάου που αναφέρεται στον Πλωτίνο Ροδοκανάκη



1880, Βερακρούς – Φρουρά οδηγεί κρατούμενους στη φυλακή

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πρέπει κάποτε να έζησα σ' αυτή τη χώρα, ίσως σε μια προηγούμενη ζωή. Η μνήμη, έτσι κι αλλιώς, είναι ένας περίπλοκος μηχανισμός και ανακαλεί εικόνες που, πριν σταθεροποιηθούν τελείως, χάνονται και απομένει η αίσθηση του «ήδη οραθέντος». Όπου ο παρών χρόνος εκλαμβάνεται σαν μια παραίσθηση του παρελθόντος. Τέτοια παιχνίδια μου σκαρώνει το μυαλό μου και μπερδεύει μνήμες και αναμνήσεις που αναβοσβήνουν στιγμιαία και χάνονται σαν τρεμοφεγγίσματα από το παρελθόν, σαν παραληρήματα του μυαλού στο μέλλον.

Το Μεξικό μοιάζει με τη γη στις πρώτες μέρες της δημιουργίας του κόσμου. Όλα εδώ φαίνονται νέα, πρωτοφανέρωτα, σαν να επιτελούνται αυτή μόλις τη στιγμή και πεθαίνουν την αμέσως επόμενη. Απ' άκρο σ' άκρο πνέει ο άνεμος της συνεχούς κοσμογονίας, ο ουρανός είναι παντοτινά γαλανός, οι οροσειρές απλώνονται όσο και το βλέμμα, οι κάκτοι πεγιάτλ με τα ξεραμένα άνθη τους φυτρωμένοι παντού.

Ο λαός του Μεξικού δεν έχει πάψει να χορεύει, να ερωτεύεται στους ήχους της κιθάρας τραγουδώντας για περισσότερες που φτερουγίζουν και χάνονται στον ουρανό, για λυγερά κορίτσια με φωνές μελαγχολικές που λιώνουν από έρωτα στην κάψα των υψιπέδων, στα απρόσιτα χωριά και στις παραγκουπόλεις που περιστοιχίζουνε την Πόλη του Μεξικού, στα χτυπήματα των ποδιών στο χώμα, στα ρυθμικά παλαμάκια, στις άγριες φωτιές που ανάβει ο ερωτικός πόθος και οι χορδές της κιθάρας, στις φλογερές ματιές των αγοριών, στα ακκίσματα, στις κοριτσιόστικες φωνές, στις τσιρίδες και τα γέλια... Tierra Caliente, φοίνικες, τροπική βλάστηση, καταρρακτώδεις βροχές, ζέστη πνιγερή. Παραισθήσεις από μεσκαλίνη, τα αρμαντίλλιος διασχίζουν αργά τους ασφαλτόδρομους. Coyocan, bar, tequila y brunettes. Αμέτρητες σιδηροδρομικές γραμμές διασχίζουν την ενδοχώρα. Στα χωριά τους, οι Ίντιος κάθονται σταυροπόδι πάνω στις πέτρες, όπως ακριβώς έκαναν οι πρόγονοί τους εδώ και χιλιάδες χρόνια, η αγαπημένη τους κουβέντα: mañana και η Μαγεία μέρος της καθημερινής τους ζωής. Στα οροπέδια, εκτάρια γης σπαρμένα με θάμνους και πελεκημένες πέτρες από πανάρχαια βασίλεια και αλλοτινές πολιτείες των Μάγια, των Τολτέκ, των Αζτέκων, ξασπρισμένες νωπογραφίες, ξεθαμμένες από ανασκαφές, σημάδια

αίματος από ανθρωποθυσίες ή ίσως απ' το φόνο του τελευταίου σοφού αυτοκράτορα Μοντεζούμα από τους κατακτητές Ισπανούς.

*Κι' όλ' αυτά εμείς τα ζήσαμε
τα είδαμε
και μείναμε άφωνοι
από την αξιοθρήνητη μοίρα μας
κι η ψυχή μας γέμισε αγωνία.
Στους δρόμους πεταμένα σπασμένα βέλη
ξεριζωμένα μαλλιά.
Χωρίς σκεπή είναι τα σπίτια
κόκκινοι απ' το αίμα οι τοίχοι.
Σκουλήκια σέρνονται στους δρόμους, στις πλατείες
και στα ντουβάρια σκορπισμένα μυαλά.
Το νερό είναι κόκκινο
και φαρμάκι όταν το πίνουμε...*

Ξεκίνησα το γράψιμο της βιογραφίας του Πλωτίνου Ροδοκανάκη στα μέσα του μήνα Τρυγητή και τελείωσα αρχές του μήνα Ανθεστηριώνα, κι αυτό το κείμενο είναι το αποτέλεσμα της συναισθηματικής προσέγγισης της ζωής του και η κατάληξη μιας περιπετειώδους αναζήτησης. Προσπάθησα να ακολουθήσω τα βήματά του, την πορεία του στις διάφορες χώρες, να στοχαστώ τον άνθρωπο, την εποχή, την ατμόσφαιρα, τον περίγυρο. Ακολούθησα αόρατα ίχνη, εμπνεύστηκα από την απουσία, άγγιξα αντικείμενα που είχε κι εκείνος ενδεχομένως αγγίξει, αισθάνθηκα καταστάσεις και γεγονότα που ξετυλίγονταν στο διάβα του. Και όλα αυτά είχαν το άρωμα μιας άλλης εποχής. Κάποιες στιγμές με πλημμύριζε τρυφερότητα για τον άνθρωπο, άλλες πάλι με κυρίευε απελπισία από την έλλειψη στοιχείων ταυτότητας, κάποτε πλήρης απογοήτευση για τα ευρήματα που δεν ανταποκρίνονταν και τέλος αφόρητη θλίψη για τα τελευταία του χρόνια. Στιγμές μονάκριβες, πολύτιμες, ύψιστες και όλες τις οφείλω στο νεαρό εξεγεγμένο, στον αναρχικό επαναστάτη, στον ώριμο κοινωνικό στοχαστή, στο φιλόσοφο Πλωτίνο...

Ξεκίνησα την έρευνα από το Δήμο Αθηναίων. Πρώτα ρώτησα εάν υπήρχαν καταχωρημένες οι γεννήσεις εκείνης της εποχής. Με παρέπεμψαν στα «παλιά Δημοτολόγια», ένα τηλέφωνο που δεν απαντούσε ποτέ. Επέμεινα. Στο παλιό κτίριο της Δημαρχίας, σε ένα μικρό δωμάτιο με σκονισμένα μεταλλικά ράφια και μπλε φακέλους δεμένους με κορδόνια, κατέβασαν ένα σκονισμένο βιβλίο με ξεχωριστές εγγραφές για τα άρρενα και τα θήλεα τέκνα, που άρχιζαν το 1825. Κιτριτισμένες σελίδες, μερικές σκισμένες, άλλες που έλειπαν, γραφές διαφορετικές από σελίδα σε σελίδα, γραμματάκια με ουρίτσες που χοροπηδούσαν στο χαρτί. Ένωσα την ανία των δημοτικών υπαλλήλων κάτω από το μελάνι που έθρυβε στα δάχτυλά μου. Ακαταλαβίστικα επώνυμα, ονόματα πατρός, μητρός, χρονολογίες που αγωνιζόμουν να συσχετίσω. Καμία

γέννηση άρρενος Ροδοκανάκη μέχρι το 1840. Το ελληνικό κράτος μόλις άρχιζε ουσιαστικά να υπάρχει και να οργανώνεται.

Στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών έψαξα όλες τις υπάρχουσες εγγραφές ενταφιασμών από το 1893 και εντεύθεν (δεν υπάρχουν κατάλογοι πριν από αυτή την ημερομηνία). Συγκλονισμένος διάβασα για την ταφή του Γεώργιου Βιζυηνού, με τη σημείωση δίπλα ότι απέθανε ενδεής στο Δρομοκαΐτειο ψυχιατρείο.

Παίζοντας με τη σκέψη ότι η οικογένεια του Πλωτίνου θα μπορούσε να είχε οδηγηθεί σε άλλη πόλη, κι όχι στην Αθήνα, μικρή κι ασήμαντη τότε, ταξίδεψα μέχρι το Ναύπλιο, ανέβηκα μαρμάρινες σκάλες, περπάτησα στο μελαγχολικό ημίφως παλαιού κτιρίου με μεγαλόπρεπες αίθουσες, πατώματα που έτριζαν, πόρτες με χαλασμένα χερούλια. Παντού κυριαρχούσε η πολυκαιρισμένη μυρωδιά από αποθηκευμένα έγγραφα, οι υπάλληλοι παρουσίες πρόθυμες, που έρχονταν σε αντίθεση με την ακινησία των φακέλων. Με βεβαίωσαν ότι υπήρχε απογραφή κατοίκων από το 1828 μέχρι το έτος 1845. Δεν βρέθηκε, όμως, κανείς Ροδοκανάκης απογεγραμμένος.

Την ίδια απογοήτευση αισθάνθηκα και στο παλιό Κυβερνείο της Αίγινας. Ερεύνησα επίσημα έγγραφα, δημοτολόγια, ληξιαρχικές πράξεις γεννήσεων και εγγραφές στα μητρώα αρρένων και σχολικά μητρώα, δεν βρήκα καμιά εγγραφή στο όνομα Ροδοκανάκης.

Πολλοί Έλληνες, τα πρώτα μετεπαναστατικά χρόνια, πήγαιναν για οικογενειακή εγκατάσταση στην Ερμούπολη, νέα πόλη που αναπτυσσόταν ραγδαία. Επισκέφθηκα το Γενικό Αρχείο Κυκλάδων, στο κτίριο της Ιταλικής καραμπινιερίας και ερεύνησα λεπτομερώς τα μαθητολόγια και τα μητρώα των μαθητών, το βιβλίο επισκεπτών της νήσου, τις εισαγωγές στο νοσοκομείο, τους εισερχομένους στο Λοιμοκαθατήριο της Ερμούπολης... Και πράγματι, εδώ βρέθηκαν δεκάδες Ροδοκανάκηδες, καταγωγής χιακής, κυρίως έμποροι.

Δεν συνέπιπταν όμως τα ονόματα και οι ημερομηνίες. Με είχε κυριεύσει η αγωνία. Τη νύχτα, στο καράβι που πήγαινε στη Χίο, δεν έκλεισα μάτι. Πρωί πρωί ήμουν στο νεοκλασικό κτίριο που στεγάζει τη Βιβλιοθήκη Κοραή. Μετά από ενδελεχή έρευνα σε πολλά αρχοντολόγια και εκατοντάδες ονόματα, απήλθα χωρίς να έχω γίνει σοφότερος.

Βρέθηκαν οικογενειακοί τάφοι στην Αθήνα, στον Πειραιά, στην Ερμούπολη, στη Χίο, όμως ουδείς εκ των αναφερομένων θανόντων δεν ταίριαζε.

Εφόσον η οικογένεια του Πλωτίνου ζούσε ή ήρθε στην Αθήνα για εγκατάσταση, λογικό φαινόταν να έγινε αγορά σπιτιού ή οικοπέδου. Αλλά και η έρευνα σε εκατοντάδες συμβόλαια δεν απέφερε τίποτα.

Αναζήτησα τα αρχεία των σχολείων που δημιουργήθηκαν εκείνα τα πρώτα χρόνια: Το Δημοτικόν Σχολείον (4 χρόνια), το Ελληνικόν Σχολείον (3 χρόνια) και το Βασιλικόν Γυμνάσιον (3 χρόνια), σύνολο εκπαίδευσης 10 χρόνια. Επίσης υπήρχαν και τρία τουλάχιστον ιδιωτικά σχολεία, δύο από αμερικάνικες αποστολές -η σχολή του ιεραπόστολου Κινγκ, που λειτούργησε αρχικά στην Αθήνα για λίγο και στη συνέχεια μεταφέρθηκε στη Σύρο και η σχολή του Χιλλ,

που παραμένει μέχρι και σήμερα στην Πλάκα- και η σχολή Καραμάνου που δεν βρέθηκαν τα αρχεία της. Μετά από δύομισι μήνες ψάξιμο στα μαθητολόγια του Βασιλικού σχολείου των Αθηνών, που βρίσκονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, ανακάλυψα το Σταύρο Ροδοκανάκη, μαθητή του Βασιλικού Γυμνασίου που καθόταν στο ίδιο θρανίο με τον Ευστράτιο Πετροκόκκινο, χιακής καταγωγής επίσης. Ο Σταύρος Ροδοκανάκης ταίριαζε, διότι ζούσε στην Αθήνα και ήταν γεννημένος το 1828 ή 1829, ίσως επρόκειτο για αδελφό του Πλωτίνου ή ακόμη και για τον ίδιο...

Και η έρευνα συνεχίστηκε μέσα σε φακέλους του υπουργείου Εξωτερικών, εξετάζοντας τις αιτήσεις για χορηγήσεις διαβατηρίων και laissez-passer κατά τα έτη 1835-1850, όπου δεν προέκυψε τίποτα. Στη συνέχεια, με άλλους τρόπους, αναζήτησα τις λίστες επιβατών στα πλοία του αυστριακού Λόυδ κατά τα επίμαχα έτη. Τους εισερχομένους στα Λαζαρέτα της Τεργέστης, τους ταξιδιώτες στους αυστριακούς σιδηροδρόμους. Μίλησα στο τηλέφωνο με τον ιερέα του Αγίου Γεωργίου Βιέννης αρκετές φορές. Υποσχέθηκε να κοιτάξει στα αρχεία της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας του Αγίου Γεωργίου. Μετά από μέρες αναμονής, ξανατηλεφώνησα και δεν είχε βρεθεί απολύτως τίποτα. Επικοινωνήσα με την ιατρική σχολή του πανεπιστημίου της Βιέννης ζητώντας πληροφορίες για τις εγγραφές. Δεν βρέθηκε άκρη.

Στα μέσα Ιανουαρίου, από το Βερολίνο και τον υπεύθυνο προϊστάμενο του αρχείου του πανεπιστημίου έλαβα την παρακάτω επιστολή: «Αγαπητέ κύριε, λυπάμαι που θα σας απογοητεύσω, αλλά κατά την επίμαχη περίοδο 1847 μέχρι και το 1857 δεν υπάρχει εγγραφή και φοίτηση στην ιατρική σχολή του Βερολίνου στο όνομα Πλωτίνος Κωνσταντίνος Ροδοκανάκης (με όλους τους δυνατούς τρόπους γραφής). Σας εσωκλείω, όπως μου ζητήσατε, όλα τα ονόματα Ελλήνων φοιτητών, που κατά το ίδιο χρονικό διάστημα φοίτησαν στα διάφορα τμήματα του Πανεπιστημίου. Φιλικά. Βίνφριντ Σούλτζε, πανεπιστήμιο Χούμπολντ, Βερολίνο».

Μέσα σ' αυτόν τον κατάλογο των ονομάτων δεν υπήρχε ούτε το όνομα του Εμμανουήλ Ροΐδη, μολονότι όλοι του οι βιογράφοι ισχυρίζονται -συμπεριλαμβανομένου και του ανεψιού του Ανδρέα Ανδρεάδη- ότι φοίτησε για ένα τουλάχιστον χρόνο στο πανεπιστήμιο του Βερολίνου...

Επανήλθαν δριμύτερες όλες οι ανασφάλειες περί του ονόματος και του προσώπου. Μήπως τελικά δεν ήταν αυτό το αληθινό του όνομα και επρόκειτο για ψευδωνυμία, μήπως είχε διατηρήσει το επώνυμο της μητέρας του, μολονότι αυτό δεν συνηθιζόταν; Όπως το είχε κάνει ο συγγραφέας Πλάτων Ροδοκανάκης και άλλοι, εκ μητρός Ροδοκανάκη, που έτυχε να γνωρίσω προσωπικά; Το όνομα Ροδοκανάκης ασκεί γοητεία, περιβάλλεται από μυστήριο, πνευματικότητα, τίλους ευγενείας, συνδέεται με άπειρες ανθρώπινες ιστορίες που χάνονται μέσα στο χρόνο και δελεάζει...

Το όνομα Πλωτίνος θα μπορούσε να είναι η επιλογή ενός ενήλικα που βρήκε μεγάλο ενδιαφέρον στις ιδέες του νεοπλατωνιστή φιλοσόφου. Όπως συνέβη με το συμφοιτητή του Βερολίνου, το Θεόδωρο Κωνσταντινίδη, εκ Ναυπλίου, που

σπούδασε ιατρική και ο οποίος, επειδή θαύμαζε απεριόριστα τον αρχαίο Έλληνα γιατρό, είχε αλλάξει το επώνυμό του σε Αρεταίος. Ίσως να είχαν αποφασίσει από κοινού με τον παλιό του συμμαθητή Αρεταίο να αλλάξουν τα ονόματά τους...

Την επόμενη ημέρα, ίσως για να διαλυθεί κάθε αμφιβολία, έλαβα απάντηση και από το αρχείο της γερμανικής Αστυνομίας Αλλοδαπών που βρίσκεται στο Αμβούργο. Και μολονότι την εποχή των Πρώσων υπήρχαν εξαιρετικά αυστηροί κανονισμοί για την έκδοση άδειας παραμονής από την Αστυνομία, δεν ευρέθη, ούτε κι εκεί, το όνομα, άρα δεν αποδεικνύεται και η παρουσία.

Αργά, πολύ αργά, βασανιστικά, αποκαλύπτονταν τα πολλά πρόσωπα της αλήθειας. Οσον καιρό ασχολήθηκα με τον Πλωτίνο, του αφοσιώθηκα απόλυτα. Στην έλλειψη της φυσικής του παρουσίας του προσέφερα το μυαλό μου, του δάνεισα την υπόστασή μου, έμαθα από τις εμπειρίες του, τα διαβάσματά του κι εκείνος κατοίκησε εντός μου, έγινε μέρος του είναι μου. Προσπάθησα, όλον αυτό τον καιρό, στην απουσία του λόγου να αντιτάξω λογικές υποθέσεις, στα εύλογα ερωτήματα να παραθέσω λογικά επιχειρήματα. Μετά από τόσους μήνες συνύπαρξης μπορούσα να αφουγκράζομαι τον άνθρωπο και την προσωπικότητά του. Μήπως, όμως, ο Πλωτίνος, μου έκρυψε την αλήθεια ή μου ψιθύριζε κάποια μικρά ψεματάκια; Οι φόβοι που με κατείχαν αρχίζοντας την έρευνα δυστυχώς επαληθεύονταν. Οι λογικές υποθέσεις και οι προεικασίες που έκανα, η μία μετά την άλλη γκρεμίζονταν. Ακούμπησα στην αρχή, με εμπιστοσύνη στο υποτιθέμενο πρόσωπο του πατέρα Ροδοκανάκη, όμως, στην πορεία της έρευνας δεν επιβεβαιώθηκε η ταυτοποίηση του προσώπου. Η επιστολή του Εμμανουήλ Ροΐδη, προς τους γονείς του, μάλλον ήταν ένα μεταθανάτιο παιχνίδι του μεγάλου συγγραφέα προς το πρόσωπό μου.

Ελάχιστα πράγματα είναι γνωστά για την ιδιωτική ζωή του Έλληνα κοινωνιστή. Δεν έχει βρεθεί φωτογραφία, κάποιο σκίτσο ή ημερολόγιο. Υπήρξε απόλυτα αφανής. Σαν τον νεοπλατωνιστή Πλωτίνο, που λέγεται ότι ντρεπόταν που είχε σώμα. Εξ αιτίας της ντροπής του αυτής δεν δεχόταν ποτέ να μιλάει για τη φυλή του, ούτε για τους γονιούς του, ούτε για την πατρίδα του. Ταξίδεψε και αφού γνώρισε από κοντά τη φιλοσοφική σκέψη των άλλων λαών, στην Περσία, στις Ινδίες, ώριμος πλέον άντρας, πήγε στη Ρώμη κι έστησε ένα κύκλο διδασκαλίας που διήρκεσε 25 χρόνια. Την ίδια διαδρομή ακολούθησε και ο νεώτερος Πλωτίνος, ταξίδια και περιπλανήσεις στην Ευρώπη κι αφού γνώρισε από κοντά τους στοχαστές, τα κοινωνικά ρεύματα και τη φιλοσοφική σκέψη, ώριμος πλέον, πήγε στο Μεξικό για να μοιραστεί τις γνώσεις αυτές με τον κύκλο των μαθητών του. Εκεί, στο Μεξικό, συνάντησα την ουσία της μεστής ζωής του, ανθρώπους που συνεργάστηκε, δοκίμια, μελέτες, κείμενα, πυκνή αρθρογραφία, λόγους που εκφώνησε, απόψεις που εξέφρασε, και μέσα από αυτά προσπάθησα ν' ανασυνθέσω και να ακολουθήσω τη ζωή του.

Υποψιάστηκα τη διαδρομή της ζωής του, το πέρασμά του από διάφορες πόλεις, στη Βερακρούς, στο κτίριο της «Σχολής» του Τσάλκο, στην Πουέμπλα, στην

Γλασκάλα που τον συνέλαβαν, στις διάφορες διευθύνσεις και τα σπίτια στην Πόλη του Μεξικού...

Το 1876, στην εφημερίδας La Bandera del Pueblo, δημοσιεύτηκε ένα σκωπτικό ποιηματάκι που έλεγε: «Ο Πλωτίνος Κ. Ροδοκανάκης, ο Έλληνας Κοινωνιστής, που γεννήθηκε στην όμορφη Ελλάδα! όπως λέγεται κι όπως γράφουν πιθανώς και τα χαρτιά του· η ευρυμάθεια και η καλλιέργειά του ίσως και να του χαρίσουν κάποια μέρα την αθανασία! Είναι γιατρός ομοιοπαθητικός και γιατρεύει με φάρμακα αλλά και με αισθήματα, και για πληρωμή τίποτα δεν τον ευχαριστεί περισσότερο από το «Πόσο με κάνατε ευτυχή, κύριε!»

Εάν ο Πλωτίνος Ροδοκανάκης δεν ήταν το ομαδικό όνειρο ενός λαού και εάν δεν έχει γεννηθεί από το συλλογικό ασυνείδητο των Μεξικάνων, εάν δεν τον εφεύρε το μυαλό κάποιου Ινδιάνου ευρισκόμενου σε έκσταση από τη μεθυστική ουσία του κάκτου πεγιότλ και εάν δεν πρόκειται για «φιλόσοφο ψευδεπίγραφο και ψευδώνυμο», όπως ισχυρίστηκε ο Εμετέριο Βαλβέρδε Τέλες στο φιλοσοφικό λεξικό που δημοσίευσε το 1907 και τον παρουσίαζε σαν ένα Μεξικό γιατρό που είχε «τη λαμπρή ιδέα να αλλάξει όνομα και να μας παρουσιαστεί σαν Έλληνας προπαγανδιστής της Φιλοσοφίας του Σπινόζα» (Emeterio Valverde Téllez, Bibliografía Filosófica, Μεξικό 1907 σ. 91), τότε μπορεί να ισχύουν οι σκέψεις που έχω κάνει γι' αυτόν.

Ο Πλωτίνος υπήρξε ένας άνθρωπος που ξέκοψε από την πατρίδα του, αρνήθηκε τους οικείους, τους φίλους, τη γλώσσα, την εθνική ταυτότητα και αναζήτησε στο «Νέο Κόσμο» την περιπέτεια. Αυτό και μόνο δείχνει έναν άνθρωπο αποφασιστικό, παράτολμο. Οι σοσιαλιστές που επιχειρήσαν κάτι ανάλογο, να εγκαθιδρύνουν, δηλαδή, σοσιαλιστικές κοινότητες στο «Νέο Κόσμο», δημιουργούσαν συνήθως μια ομάδα με ανθρώπους που συμμερίζονταν τις ίδιες με αυτούς απόψεις και έτσι αποτολμούσαν το εγχείρημα. Αντίθετα, ο Πλωτίνος πηγαίνει μόνος στο Μεξικό. Ένας πνευματικός άνθρωπος με ανησυχίες, ιδέες που διαπνέονταν από ανθρωπιστικά ιδεώδη, με συγκροτημένη πολιτική σκέψη και σοσιαλιστικά οράματα που αγωνίστηκε από την πρώτη στιγμή για να τα πραγματώσει. Σαν τον καλό «Γιατρό της Επαρχίας», στο μυθιστόρημα του Μπαλζάκ. Στο Μεξικό, τον περιέβαλλε η αίγλη του Έλληνα που για τους έχοντες κλασική παιδεία ήταν ταυτόσημο του φιλοσόφου.

Στη ζωή του Πλωτίνου το θηλυκό στοιχείο φαίνεται να απουσιάζει, μόνον άντρες εμφανίζονται δίπλα του. Όμως, ο Πλωτίνος υπήρξε βαθύτατα φεμινιστής και όταν χρειάστηκε, έδωσε μάχες υπέρ της γυναίκας και της ισότητας: «Οι γυναίκες πρέπει να είναι αυτεξούσιες. Δεν χρειάζονται υποσχέσεις, ούτε επιβραβεύσεις και υποδείξεις. Μόνες τους πρέπει να είναι υπεύθυνες για τις πράξεις τους. Μπορούμε εμείς οι άντρες να τις παρακολουθούμε με όλη τη στοργή που μας υπαγορεύει η τρυφερότητά μας, αλλά χωρίς ποτέ να τις ταπεινώνουμε...»

1886. Φαίνεται πως ο Πλωτίνος είχε τελειώσει την αποστολή του και λίγο καιρό μετά έγινε άφαντος. Εικάζω ότι θα μπορούσε να έχει βρεθεί στη μεγάλη απεργία του Σικάγου, την 1η του Μάη, όταν εκατοντάδες χιλιάδες κόσμου βγήκαν στους δρόμους για να διεκδικήσουν το οκτάωρο και δυο ημέρες μετά, όταν στη Χάιμαρκετ Σκουέαρ, στη συγκέντρωση διαμαρτυρίας των αναρχικών ενάντια στην αστυνομική βία, ρίχτηκε από αγνώστους μια βόμβα που προκάλεσε το θάνατο ενός αστυνομικού. Και στις συγκρούσεις που ακολούθησαν, όταν η αστυνομία πυροβόλούσε εν ψυχρώ το πλήθος.

Θα μπορούσε, επίσης, να έχει επιβιβαστεί στον ατμοδρόμονα «Κουμπάνα» για να κάνει το υπερατλαντικό ταξίδι της νοσταλγίας και της επιστροφής. Veracruz – Havana – New York – Cadiz. Η διεθνής καταγραφή των βυθισμένων πλοίων αναφέρει ότι ο ατμοδρόμων «Κουμπάνα», που είχε αποπλεύσει από το λιμάνι της Βερακρούς κατά το μήνα Σεπτέμβριο του 1886, εβυθίσθη αύτανδρος...

Θα μπορούσε ακόμη να έχει βρεθεί στο Παρίσι των επαναστάσεων, όπου θα δημοσίευε τα άρθρα του στο σοσιαλιστικό περιοδικό «Almanac de la Question Sociale» (Ημερολόγιον του Κοινωνικού Ζητήματος), που εξέδωσε για πρώτη φορά εκείνη τη χρονιά ο Έλληνας διεθνιστής Παύλος Αργυριάδης, νοερός του φίλος, και συνέχισε να το εκδίδει έως το θάνατό του.

Ακόμη, θα μπορούσε να έχει βρεθεί στην Αθήνα των παιδικών του χρόνων και των τρυφερών αναμνήσεων, όταν στις 15 Αυγούστου έγινε ο φοβερός σεισμός που συγκλόνησε τη χώρα και είχε σαν αποτέλεσμα να ισοπεδωθούν πολλές πόλεις και χωριά και να ταφούν κάτω από τα ερείπια εκατοντάδες άνθρωποι και χιλιάδες ακόμη να μείνουν άστεγοι. Και αναπόφευκτα θα συνεργαζόταν με τον ομοϊδεάτη του και σημαντικότερο Πλάτωνα Δρακούλη στη συγγραφή και έκδοση του περιοδικού «Αρδην».

Θα μπορούσε να μην έχει φύγει ποτέ από το Μεξικό, όπου στις αρχές εκείνου του χρόνου ξέσπασαν εξεγέρσεις σε πολλά σημεία της χώρας, οι οποίες κατεστάλησαν βίαια. Και σύμφωνα με ένα νόμο, που ψηφίστηκε στις 17 Μαΐου κατ' απαίτηση του Πορφύριο Δίας, όλοι οι επαναστάτες που περιέρχονταν στα χέρια της κυβέρνησης εκτελούνταν αμέσως. Ο νόμος αυτός στοίχισε τη ζωή σε πολλούς επαναστάτες και πολιτικούς αντιπάλους της κυβέρνησης, μεταξύ άλλων και στο στρατηγό Γκαρσία δε λα Καδένα. Ο στρατηγός Μιγκέλ Νεγρέτε παρέμεινε φυλακισμένος. Μέγα πρόβλημα δημιουργήθηκε από τη σύλληψη ενός Αμερικανού πολίτη και απειλήθηκε ρήξη στις σχέσεις μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Μεξικού. Κι ο κυβερνήτης του Τέξας διαμαρτυρήθηκε για κάποιον άλλο πολίτη των Ηνωμένων Πολιτειών που δολοφονήθηκε εν ψυχρώ από τις αρχές, όμως, η υπηκοότητα του ατόμου αυτού αμφισβητήθηκε από τις μεξικάνικες αρχές και η υπόθεση έμεινε εκεί.

Η τελευταία, αλλά όχι διακριβωμένη, μαρτυρία της παρουσίας του Πλωτίνου Ροδοκανάκη εμφανίζεται σαν καταγραφή στο ημερολόγιο του μορμόνου Χέλμαν Πρατ(35), που έγραψε ότι στις 14 Ιουνίου του 1886 ο ίδιος, συνοδευόμενος από κάποια πρόσωπα ακόμη, τον επισκέφθηκε στο σπίτι του. Έκτοτε η τύχη του αγνοείται. Και παραμένει άγνωστο πού, πώς και πότε

πέθανε ο Πλωτίνος Ροδοκανάκης, μια από τις μεγαλύτερες φυσιογνωμίες του ελευθεριακού και αναρχικού κινήματος του 19ου αιώνα (36).

Ελπίζω να μπόρεσα να σκιαγραφήσω την προσωπικότητα, τη ζωή, την εποχή. Ο Πλωτίνος. Μια σκιά μέσα σε πολλές άλλες σκιές, που κατάφερα να πλησιάσω για λίγο, φεύγει, απομακρύνεται κι εγώ θα κλείσω την αφήγησή μου για το σπουδαίο αυτό άνθρωπο που, όπως και κάποια άλλα προσφιλή μου πρόσωπα πέρασαν από τη χώρα του Μεξικού κι άφησαν το στίγμα τους: ο Μπρούνο Τράβεν, ο Σεργκέι Αϊζενστάιν, ο Λουίς Μπονουέλ...

Κι ο Αρθούρος Ρεμπώ, τα χρόνια εκείνα, ζούσε στην Αιθιοπία αρνούμενος να επιστρέψει στην Ευρώπη, μολοντί διάσημος πια για το ποιητικό του έργο και ενώ οι διανοούμενοι του Παρισιού τον προσκαλούσαν να γυρίσει στον πολιτισμό, εκείνος τους αγνοούσε και προτιμούσε να ζει με μιαν ιθαγενή σ' ένα σπιτάκι κοντά στον ποταμό, τόπο συνάντησης των περιπλανώμενων Ευρωπαίων.

«Ερχόμαστε μόνο για να κοιμηθούμε,
μόνο για να ονειρευτούμε.

Δεν είναι αλήθεια, όχι, ότι ερχόμαστε
για να ζήσουμε στη γη.

Ερχόμαστε για να γίνουμε
ανοιξιάτικη χλόη:

Ξαναπρασινίζει, ξανανοίγει

ο κάλυκας της καρδιάς μας,

λουλούδι το σώμα μας

γεννά μερικά λουλούδια

και μαραίνεται».

«Θα πρέπει λοιπόν να φύγω

σαν τα λουλούδια που μαραίνονται;

Τ' όνομά μου δε θα σημαίνει

τίποτα μια μέρα;

Δε θ' αφήσω τίποτ' από μένα

στη γη;

τουλάχιστο λουλούδια ή τραγούδια.

Πώς να δημιουργήσει η καρδιά μου;

Ίσως μάταια να 'ρχόμαστε στη γη

Ίσως μάταια να 'ρχόμαστε στη ζωή» (*).

(*) Όλα τα ποιήματα που ανθολογούνται είναι αζτέκικα.

ΤΕΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σύμφωνα με τον Μαξ Νετλάου που έγραψε την *Ιστορία της Παγκόσμιας Αναρχίας* το 1930 (έργο ανέκδοτο στο σύνολό του), ο Βαλαδές -μη γνωρίζοντας ακόμη την ύπαρξη του *Κοινωνιστικού Συγγράμματος*, που εκδόθηκε το 1861- θεωρεί πιθανή χρονιά άφιξης του Πλωτίνου στο Μεξικό το 1862 ή 1863.

2. Ονομασία συνεταιρισμού πιστωτών ο οποίος συστάθηκε στη Γένοβα ως αυτόνομος πιστωτικός οργανισμός. Ο συνεταιρισμός αναλάμβανε να αποζημιώσει, σε περιπτώσεις ζημιών, τις ιδιωτικές επιχειρήσεις ή ιδιώτες-μέλη του που δραστηριοποιούνταν σε ξένες χώρες με ανταλλάγματα. Μεταξύ των ανταλλαγμάτων περιλαμβανόταν και η ανάληψη της διαχείρισης εδαφών τα οποία παραχωρούνταν στη Μαόνα ως εγγύηση για τις πιστώσεις. Ανάλογη εταιρεία ιδρύθηκε και στη Χίο τον 14ο αι., η οποία ανέλαβε τη διαχείριση των γενοβέζικων περιουσιών μέχρι την εποχή της Τουρκοκρατίας.

3. Το κείμενο αυτό γράφτηκε από τον Φρειδερίκο Ένγκελς, στη διάρκεια του ταξιδιού του στη Γαλλία, στα τέλη Οκτωβρίου με αρχές Νοεμβρίου του 1848, και πρωτοδημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Neue Zeit*, το 1898.

4. Ο τίτλος παραπέμπει σε πολλά φιλοσοφικά βιβλία που έχουν γραφεί από την αρχαιότητα γύρω από το ίδιο θέμα. Η Φύση αποτέλεσε την πρώτη και την έσχατη πραγματικότητα, υπήρξε ανέκαθεν το κύριο αντικείμενο στοχασμού και μελέτης της φιλοσοφίας, το κατ' εξοχήν πεδίο για τους πρώτους και τους ύστερους φιλοσόφους που επεχείρησαν να ερμηνεύσουν τη γέννηση και τη ροή των πραγμάτων, την ουσία τους, την αύξηση και την καταστροφή τους. Δυστυχώς, το δοκίμιο αυτό, το οποίο ο ίδιος ο Πλωτίνος αναφέρει 10 χρόνια αργότερα -σε γράμμα του προς τον Φρανσίσκο Ζαλακόστα, στις 8 Ιανουαρίου 1871-, δεν μπόρεσα να το εντοπίσω ούτε στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας ούτε στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Σορβόνης, ούτε στη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου στην Ουάσιγκτον.

5. Σοσιαλισμός: Κοινωνισμός είναι ο παλαιός όρος που χρησιμοποιήθηκε αντί του όρου «σοσιαλισμός». Στην Ελλάδα η λέξη

μαρτυρείται από το 1834 στον Γ. Θεοχαρόπουλο, και τη λέξη αυτή επέλεξα, μετά από σκέψη, να χρησιμοποιήσω.

6. Ο Κωστής Μοσκόφ στο βιβλίο *Ιστορία του κινήματος της εργατικής τάξης* (1987) αναφέρει -στηριζόμενος προφανώς στην πρώτη έκδοση του βιβλίου του Βαλαδές *Sobre los orígenes del movimiento obrero en Mexico* (1927), και μη γνωρίζοντας ακόμη την ύπαρξη του *Κοινωνιστικού Συγγράμματος* που εκδόθηκε το 1861- ότι θεωρεί πιθανή χρονιά άφιξης του Πλωτίνου στο Μεξικό το 1862 ή το 1863. Δεν υπάρχει όμως αμφιβολία πως ο Πλωτίνος βρισκόταν στο Μεξικό ήδη από το 1861, οπότε και εξέδωσε το *Κοινωνιστικό Σύγγραμμα*.

7. Η «Μεταρρύθμιση» των Φιλελευθέρων κατάργησε τη συλλογική ιδιοκτησία των γαιοκτημόνων (Νόμος του Λέρδο, 1856). Η Εκκλησία υποχρεωνόταν να πουλήσει την περιουσία της και οι Ινδιάνοι αγρότες είδαν να καταργείται το «Καλπούλι» (Calpulí)-η κοινοτική γη-, θεσμός που ίσχυε από αιώνες.

8. Η ομοιοπαθητική είχε γίνει γνωστή στο Μεξικό από Κουβανούς και Καταλανούς γιατρούς που είχαν έρθει στη χώρα τα τελευταία δέκα-δεκαπέντε χρόνια. Όμως, και αρκετοί κλασικοί γιατροί χρησιμοποιούσαν ομοιοπαθητικές μεθόδους. Το 1863, δημιουργήθηκε το Instituto Homeopático Mexicano και λίγο αργότερα ιδρύθηκε η Sociedad Médico Homeopática Mexicana, η οποία και εξέδιδε την εφημερίδα *La Gaceta*. Άλλη εφημερίδα, που εκδόθηκε το 1875, ήταν η *La Reforma Médica*. Το πρώτο ομοιοπαθητικό φαρμακείο λειτούργησε στην Πόλη του Μεξικού το 1870.

9. Η αρμονία, σύμφωνα με τον Φουριέ, ήταν το τελευταίο στάδιο στην ιστορία της κοινωνικής εξέλιξης. Τα στάδια που προηγούνταν της αρμονίας ήταν: εδενισμός (από τη λέξη Εδέμ, η αρχέγονη κατάσταση της αγνότητας και ευδαιμονίας), αγριότητα, πατριαρχισμός, βαρβαρότητα, πολιτισμός και αλληλεγγύη ή κοινωνισμός.

10. Σοσιακρατία: Κοινωνιοκρατία. Όρος πλασμένος από τον Ογκύστ Κοντ, που σημαίνει τη μορφή διακυβέρνησης στην οποία η εξουσία ανήκει στην ίδια την κοινωνία, θεωρούμενη ως ένα οργανικό σύνολο.

11. Ο Φουριέ διέκρινε τρία κύρια πάθη στον άνθρωπο: α) Le luxisme· η δίψα για πολυτέλεια β) Le groupisme· η ανάγκη του να ανήκει σε ομάδα γ) Le serisme· η επιθυμία να ακολουθήσει κανείς τη ρουτίνα της δουλειάς ή ενός παιχνιδιού.

12. Προφανώς αντί του «Escuela del Razón y del Socialismo», παιχνίδι με τις λέξεις Razón=λογική και Rayo=κεραυνός.

13. Η ιστορική οικογένεια Ζαλοκώστα καταγόταν από την Ήπειρο και ήταν εγκατεστημένη στις κωμοπόλεις Καλαρρούτες και Συρράκο. Τα μέλη της απέκτησαν μεγάλο πλούτο, διεξάγοντας ανταλλακτικό εμπόριο ηπειρωτικών δερμάτων με τις πόλεις της απέναντι ιταλικής ακτής. Επίσης «ασκούσαν με πολλή τέχνη» -κατά τον Πουκεβίλ- τη χρυσοχοϊκή. Τα μέλη της οικογένειας διακρίθηκαν στον αγώνα κατά

των Τούρκων, και αυτό τους στοίχισε τελικά το ξερίζωμά τους από τη γενέτειρά τους. Οι Τουρκαλβανοί επέπεσαν

στις Καλαρρύτες και στο Συρράκο και κατέσφαξαν τους πάντες. Οι λίγοι εναπομείναντες της οικογένειας κατέφυγαν στο Μεσολόγγι και στο Λιβόρνο. Από εκεί, εικάζεται ότι μετανάστευσαν οικογενειακώς στο Μεξικό.

14. Η επιστολή του Βίκτωρος Ουγκώ δημοσιεύτηκε στην παρισινή *Journal des Débats*, στις 26 Ιουνίου 1867.

15. Τζων Μπράουν (1800-1859): Λευκός Αμερικανός υπέρμαχος του κινήματος για την κατάργηση της δουλείας. Το άκουσμα και μόνο του ονόματός του, «Γέρο Μπράουν από το Οουσεβοτόμη», προξενούσε τον τρόμο στους υποστηρικτές της δουλείας.

16. Το κείμενο είναι έντονα επηρεασμένο από τα γραπτά και τη διδασκαλία του Πλωτίνου, περιέχει ιδέες από τον χριστιανικό κοινωνισμό, τον αναρχισμό και τον φουριερισμό που ο Πλωτίνος δίδασκε στην «Ελεύθερη και Μοντέρνα Σχολή» του Τσάλκο, και έχει διατυπωθεί η άποψη ότι γράφτηκε από την «Ομάδα των Κοινωνιστών Φοιτητών- με καθοδηγητή τον Πλωτίνο.

17. Εφημερίδα τοίχου της Κομμούνας.

18. Η χρήση της μαγνητικής ενέργειας για θεραπευτικούς σκοπούς έχει ιστορία χιλιάδων χρόνων. Το πιο παλιό γραπτό ιατρικό κείμενο βρίσκεται στο κίτρινο βιβλίο του αυτοκράτορα, αφορά την εσωτερική ιατρική, γράφτηκε στην Κίνα περίπου το 2000 π.Χ. και αναφέρεται στις εφαρμογές μαγνητικών λίθων για την αποκατάσταση των βλαβών της υγείας. Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι ήταν εξοικειωμένοι με την ενέργεια των μαγνητών. Είναι γνωστός ο μύθος που αναφέρει ότι η Κλεοπάτρα κοιμόταν με μια μαγνητική πέτρα στο μέτωπό της για να συντηρεί τη νεανική εμφάνισή της (ίσως, προσπαθώντας να προκαλέσει τον κωνοειδή αδένα στον εγκέφαλο απελευθερώνοντας melatonin). Οι αρχαίοι Χιντού (Hindus) στην Ινδία θεωρούσαν ότι, όταν κάποιος πεθαίνει, είναι καλό να βρίσκεται ξαπλωμένος με το κεφάλι στον μαγνητικό Βορρά και τα πόδια στον Νότο, ώστε έτσι να ανακουφίζεται από τον πόνο, και να διευκολύνεται η αναχώρησή του από αυτή τη ζωή.

Ο «μαγνήτης λίθος» έχει τις ρίζες του στην Αρχαία Ελλάδα και σημαίνει «Πέτρα της Μαγνησίας», περιοχή της Μικράς Ασίας που ήταν γνωστή για τους ηφαιστειακούς βράχους με μαγνητικές ιδιότητες.

Ο Αριστοτέλης έχει μιλήσει για τη χρησιμότητα του μαγνήτη ως θεραπευτικού μέσου. Ο επόμενος υπέρμαχος της μαγνητοθεραπείας ήταν ο Παράκελσος, ο γνωστός παθολόγος και αλχημιστής του Μεσαίωνα, που υποστήριξε ότι οι ασθένειες προκαλούνται από εξωτερικές αιτίες και όχι από δυσαρμονία των «χυμών» του σώματος (που ήταν η κυρίαρχη θεωρία της εποχής του). Συνιστούσε το θείο, τον υδράργυρο και άλλες ουσίες για τη θεραπεία των ασθενειών. Ο Παράκελσος πίστευε στη «δύναμη ζωής», στη φύση και στο ανθρώπινο σώμα, που το αποκαλούσε *archaeus*, δηλαδή «αρχαίο». Αντιμετώπιζε τις ασθένειες με την πλήρωση του σώματος (*archaeus*) με ενέργεια που υπήρχε σε ορισμένα βότανα και σε τροφές. Ο Παράκελσος υποστήριξε τη χρήση των μαγνητών για να ενεργοποιήσει και να καθοδηγήσει τη «δύναμη ζωής» του σώματος, ώστε

να αρχίσει η θεραπευτική διαδικασία· τους χρησιμοποιούσε παντού: στον πυρετό, στη διάρροια, έως και στην επιληψία.

Το 1600, ο Ουίλλιαμ Γκίλμπερτ, παθολόγος της βασιλικής Αυλής της Ελισάβετ Α' της Αγγλίας, δημοσίευσε την πρώτη επιστημονική πραγματεία για τον μαγνητισμό, με τίτλο «De Magnete». Σ' αυτό το βιβλίο συνόψισε τις υπάρχουσες γνώσεις για τον μαγνητισμό, αποδεικνύοντας, παραδείγματος χάριν, ότι ο χάλυβας διατηρεί μεγαλύτερη ποσότητα μαγνητισμού από τον σίδηρο και ότι υπάρχει μία διάκριση μεταξύ του μαγνητισμού και της ηλεκτρικής ενέργειας. Ο Γκίλμπερτ ήταν ο πρώτος που περιέγραψε τη γη ως έναν τεράστιο μαγνήτη, με τους μαγνητικούς πόλους στον γεωγραφικό Βορρά και Νότο. Επίσης, επιβεβαίωσε ότι η χρήση του «μαγνήτη λίθου» θα μπορούσε να είναι «ευεργετική σε πολλές ασθένειες του ανθρώπινου οργανισμού».

Ο Φραντς Άντον Μέσμερ, ένας μαθηματικός του 180\1 αιώνα και παθολόγος, έγραψε τη διδακτορική διατριβή του για τα αποτελέσματα των πεδίων μαγνητικής βαρύτητας στην ανθρώπινη υγεία.

Υποστήριξε ότι υπάρχει μαγνητική ενέργεια που ρέει σε όλο το σύμπαν όπως και μέσα στο ανθρώπινο σώμα. Ο Μέσμερ έκανε την υπόθεση ότι το σώμα έχει μαγνητικούς πόλους και ότι η ασθένεια προκαλείται από τους πόλους αυτούς που κινούνται κατά την ευθυγράμμιση με την καθολική μαγνητική ροή. Πειραματίστηκε με τη χρήση των μαγνητών για να αποδείξει τους ισχυρισμούς του.

Ο Μέσμερ υποστήριξε ότι μπορούσε να θεραπεύει με την αφή, κατευθύνοντας τον μαγνητισμό, ώστε να επηρεάσει τη μαγνητική ροή στο σώμα ενός ασθενή. Ο Μέσμερ υποστήριξε ότι ο μαγνητισμός μπορούσε να θεραπεύει, κατά περίπτωση, άμεσα ή έμμεσα, ακόμα και τις διανοητικές ασθένειες. Έγινε διάσημος ως θεραπευτής, όταν ταξίδεψε σ' όλη την Ευρώπη και αργότερα άνοιξε ένα σαλόνι μαγνητισμού στο Παρίσι. Στον χώρο αυτόν, οι ασθενείς κάθονταν μέσα σε γεμάτες με νερό δεξαμενές που περιείχαν ρινίσματα και ράβδους σιδήρου. Οι ασθενείς έχυναν το μαγνητικό ύδωρ πάνω στα μέλη του σώματος που επηρεάζονταν

από την ασθένεια, ένωναν τα χέρια για να διευκολύνουν τη μαγνητική ροή και όλες οι κινήσεις συνοδεύονταν από μουσική και χρωματιστά φώτα που είχαν προστεθεί από τον θεατρικό Μέσμερ. Οι ασθενείς μερικές φορές λιποθυμούσαν ή πάθαιναν σπασμούς, αργότερα εξηγούσαν ότι πάθαιναν ένα είδος «μεσμερισμού». Περίπου το 1800, ο Αλεσσάντρο Βόλτα, χρησιμοποιώντας ασημένιο χαρτόνι και υγρό ψευδάργυρο, κατασκεύασε την πρώτη μπαταρία η οποία παρήγε σταθερό ηλεκτρικό ρεύμα. Τα πειράματα με την ηλεκτρική ενέργεια συνεχίστηκαν από τον Αντρέ-Μαρί Αμπέρ, τον Μάικλ Φαραντέι και άλλους, που επιβεβαίωσαν τη σύνδεση μεταξύ μαγνητισμού και ηλεκτρικής ενέργειας. Ο Φαραντέι κατέδειξε ότι ένας μαγνήτης εν κινήσει παράγει ηλεκτρική ενέργεια και ότι η ροή της ηλεκτρικής ενέργειας παράγει ένα μαγνητικό πεδίο. Αυτό επιβεβαιώθηκε και από τον Σκωτσέζο επιστήμονα Τζέιμς Μάξουελ, ο οποίος έδειξε ότι το φως είναι ένα ηλεκτρομαγνητικό φαινόμενο, επίσης. Το 1818, η δημοσίευση του βιβλίου «Φρανκεστάιν» της Μέρι Σέλεϊ αποδεικνύει ότι η ηλεκτρική ενέργεια ήταν στον αέρα κατά τη διάρκεια εκείνης της περιόδου. Αυτός ο γοτθικός ρομαντικός μύθος της επαναφοράς των νεκρών στη ζωή απεικόνισε το ενδιαφέρον που υπήρχε εκείνη την εποχή για την αξιοποίηση του ηλεκτρομαγνητισμού ως θεραπευτικού μέσου.

19. Ο νευροανατόμος και φυσιολόγος Φρανζ Ζόζεφ Γκαλ, γύρω στο 1800, ανέπτυξε μια θεωρία που την ονόμασε «κρανιοσκοπία». Υποστήριξε ότι κάθε νοητική λειτουργία συνδέεται με μια ζώνη του εγκεφάλου, και ότι η μορφή του κρανίου, τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά, εμφανίζουν την κατάσταση των διαφόρων ικανοτήτων του ατόμου, τον χαρακτήρα και τις ψυχικές του ιδιότητες.

Με την επαναστατική αυτή θεωρία για τον προσδιορισμό του εγκεφάλου, ο Φρανζ Ζόζεφ Γκαλ προκάλεσε την οργή της καθολικής εκκλησίας, που αποφάνθηκε ότι η θεωρία του, κατά την οποία υποστήριζε ότι το μυαλό, που δημιουργείται από τον Θεό, έχει για φυσική έδρα του την εγκεφαλική ουσία, ερχόταν σε ευθεία σύγκρουση με τη θρησκεία, ενώ επέσυρε επίσης και «την μήνιν» της επιστημονικής κοινότητας, η οποία τον καταδίκασε, γιατί, μεταξύ άλλων, δεν προσκόμισε πειστικές επιστημονικές αποδείξεις της θεωρίας του.

20. Το 1867, με τη νίκη του προέδρου Μπενίτο Χουάρες κατά του Μαξιμιλιανού, αποκαταστάθηκε η Δημοκρατία στο Μεξικό, και το 1872, μετά τον θάνατό του, πρόεδρος της Δημοκρατίας γίνεται ο Λέρδο δε Τεχάδα. Η εκλογή του αμφισβητείται από τον υπαρχηγό του Χουάρες, τον Πορφύριο Δίας.

Το 1876, την ίδια εποχή που γίνεται η ανασυγκρότηση της «La Social», ο πρώην αξιωματικός Πορφύριο Δίας, άνθρωπος με ελάχιστη μόρφωση, που είχε διακριθεί στον πόλεμο εναντίον των Γάλλων, αμφισβητεί ευθέως την εκλογή του προέδρου της χώρας. Και στη συνέχεια οργανώνει εξέγερση κατά του προέδρου Λέρδο, η οποία όμως καταστέλλεται και ο Δίας καταφεύγει στις ΗΠΑ. Έξι μήνες αργότερα επιστρέφει και με τη βοήθεια των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, στη μάχη του Τεκόακ, τον Νοέμβριο του 1876, συντρίβει τις κυβερνητικές δυνάμεις. Έτσι, τον Μάιο του 1877, ο Πορφύριο Δίας εκλέγεται επίσημα πρόεδρος του Μεξικού. Με την άνοδό του στην εξουσία άρχισε για το Μεξικό μία καινούργια μορφή εκμετάλλευσης και αποικιοκρατίας, καθώς αναπτυσσόταν η συνεργασία με τις ΗΠΑ. Σημειώνεται ανάπτυξη του σιδηροδρόμου, του ταχυδρομείου, του τηλεφώνου και του τηλεγράφου. Ίδρυση τραπεζών για την ανάπτυξη της γεωργίας, της βιομηχανίας μετάλλων και του εμπορίου. Ο Πορφύριο Δίας θα κυβερνήσει από το 1877, σχεδόν συνεχώς, μμέχρι το 1911, και η εποχή του θα μείνει γνωστή ως «Πορφυρίατο».

21. Το κίνημα των Φένιανς (Fenians), η «Ιρλανδική Δημοκρατική Αδελφότητα», ήταν μυστική οργάνωση που έδρασε προωθώντας την ένοπλη επανάσταση εναντίον των Άγγλων στις δεκαετίες 1860-1870.

22. Ο «Βύρων» ήταν ένας φιλολογικός σύλλογος των Αθηνών και αρχής γενομένης από το 1875, εξέδιδε «το Μηνιαίο Περιοδικόν Σύγγραμμα ΒΥΡΩΝ», με ιστορικές, φιλολογικές και επιστημονικές μελέτες. Ο Πλωτίνος εννοούσε, προφανώς από παραδρομή, τον πολιτικό σύλλογο «Ο Ρήγας», που είχε ιδρυθεί στα τέλη του 1875 από τον Παναγιώτη Πανά και τον Ρόκο Χοϊδά και υποστήριζε τη μυστική οργάνωση «Δημοκρατική Ανατολική Ομοσπονδία». Στην προγραμματική της προκήρυξη που κυκλοφόρησε σε πολλές γλώσσες από πράκτορες της μυστικά, η «Ομοσπονδία» είχε γράψει χαρακτηριστικά: «Έλληνες, Αλβανοί, Σέρβοι, Ρωμούνιοι, Βούλγαροι, φυλαί ελληνικάί, σλαβικάί, λατινικάί, ταταρικάί, όσαι κατοικείτε τας ευρείας χώρας, τας περιλαμβανομένας μεταξύ των τριών θαλασσών, του Ευξείνου, της Μεσογείου και της Αδριατικής, και

εκτεινομένας από των Άλπεων και των Καρπαθίων μέχρι της Κρήτης και της Κύπρου, ενωθείτε. Αποτινάξατε τον επιβαρύνοντα τον τράχηλόν σας ζυγόν και υπό την σημαίαν της ελευθερίας ανιδρύσατε δημοκρατικήν ομοσπονδιάν, ήτις και μόνη δύναται να εξασφαλίση το μέλλον της Ανατολής».

23. Η εφημερίδα *Εργάτης* κυκλοφόρησε στην Αθήνα από τις 28 Αυγούστου του 1875 μέχρι τον Φεβρουάριο του 1876, από τον δημοσιογράφο και ποιητή Παναγιώτη Πανά, θεωρητικό του ριζοσπαστισμού κατά την εποχή εκείνη. Ο Πλωτίνος υπήρξε φίλος με τον Ιωάννη Πανά, που σπούδασε ιατρική στο Βερολίνο, και μάλλον διατηρούσε μαζί του αλληλογραφία.

24. Για τον αγώνα των Ερζεγοβίνων ο Πλωτίνος είχε λάβει επιστολή, στις 12 Σεπτεμβρίου 1875, που τον πληροφορούσε για τα διαδραματιζόμενα: «Εκ των οχθών του Δουνάβεως. Αδελφέ Πλωτίνε, την παρελθούσαν εβδομάδα σου έγγραψα, εξιστορών σοι τα ενταύθα γινόμενα, τας ενεργείας των μυστικών εταιριών, την απελπισίαν των Τούρκων, θεωρούντων ως προσεχή την της ημισελήνου πτώσιν, και τας κρίσεις των διαφόρων φυλών και μάλιστα των Βουλγάρων περί των της Ερζεγοβίνης (α). Ήδη περιορίζομαι να σοι αποστείλω προκήρυξίν τινα της μυστικής εταιρίας, της γνωστής υπό το όνομα Δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ή Α ν α τ ο λ ι κ ή Ο μ ο σ π ο ν δ ί α, προς τους λαούς της Ανατολής, αφορώσαν τα Ερζεγοβινιακά. Η προκήρυξις αύτη διανέμεται ενταύθα εις μυριάδας αντιτύπων, αλλά μεθ' όλης της δυνατής προφυλάξεως, υπό των πρακτόρων της εταιρίας, γεγραμμένη εις πάσας τας Ανατολικάς γλώσσας. Περί της εταιρίας ταύτης και του σκοπού της κρίνω περιττόν να σοι προσθέσω τι, καθόσον, ως ενθυμείσαι, πολλάκις περί αυτής ωμιλήσαμεν, λαβόντες αφορμήν εκ προηγουμένων προκηρύξεών της. Άλλως, και εκ της αποστελλομένης σοι προκηρύξεως και εκ του ονόματος αυτού της εταιρίας, ο σκοπός γίνεται αρκετά καταφανής. Η περί ης ο λόγος εταιρία ανέλαβεν αγώνα δύσκολον μεν, αλλ' ιερόν, εν τω θριάμβω του οποίου έγκειται η σωτηρία της Ανατολής. Είναι αληθές ότι έχει να πολεμήση πολλούς εχθρούς, και να υπερπηδήση πολλά προσκόμματα, τας φυλετικάς αντιζηλίας, τα υπό των κληρικών και διπλωματικών ραδιούργων υποθαλπόμενα μίσση, τας μικροφιλοτιμίας κλπ. αλλά τίς αμφιβάλλει περί του θριάμβου του δικαίου; Ας ελπίζωμεν ότι ο Θεός θέλει ευλογήση το έργον [...] Σε ασπάζομαι [...]».

25. Η σύλληψη της ιδέας αυτής του Πλωτίνου προηγείται χρονικά της θέσης που διατύπωσε ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς Κροπότκιν, στο έργο του *Αλληλοβοήθεια (Mutual Aid)*, Λονδίνο, 1902).

26. Εδώ διακρίνεται ένας συνδυασμός των θεωριών του Προυντόν και του Σαιν Σιμόν, οι οποίοι πίστευαν σε μία νέα εποχή ειρήνης σε παγκόσμια κλίμακα και κάτω από έναν κοινό νόμο.

27. Συνεπείς με τις απόψεις του Πλωτίνου για ελευθερία ειδικευσης, οι αναρχικοί συντάκτες της *El Hijo del Trabajo* υπερασπίστηκαν για αρκετά χρόνια κάποιον γιατρό χωρίς δίπλωμα, ονόματι Χουάν Γκονζάλες, ενάντια στις συχνές επιθέσεις σε βάρος του από τρίτους. Ο Γκονζάλες διαφήμιζε τις θαυματουργές του θεραπείες σε κάθε σχεδόν τεύχος της εφημερίδας.

28. Αμερικανική Κομμούνα ονομάστηκε η «Μεγάλη Αναταραχή του 1877». Επτά χρόνια μετά από την κομμούνα του Παρισιού, στις 16 Ιουλίου του 1877, ένα απεργιακό κύμα συντάραξε τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και πανικόβαλε την αμερικανική μπουρζουαζία. Η «Μεγάλη Αναταραχή», όπως ονομάστηκε, είχε αφετηρία το Μάρτινσπεργκ της Δυτικής Βιρτζίνια και εκδηλώθηκε μετά την απόφαση της εταιρείας σιδηροδρόμων «Βαλτιμόρη & Οχάιο» να περικόψει το 10% του μισθού των εργαζομένων. Οργισμένοι οι εργάτες μπλόκαραν τις σιδηροδρομικές ράγες και ορκίστηκαν ότι δεν πρόκειται να κινηθεί πλέον κανένα τραίνο μέχρις ότου ακυρωθεί η απόφαση περικοπής των μισθών τους. Η εταιρεία αιφνιδιάστηκε και δεν μπόρεσε να αντιδράσει. Οι προσπάθειες του σερίφη να πείσει τους εργαζόμενους να επιτρέψουν τη λειτουργία του σιδηροδρόμου έπεσαν στο κενό. Οι εκκλήσεις του δημάρχου απορρίφθηκαν από τους εργάτες. Οι απεργοί ενώθηκαν και με τους άλλους εργαζόμενους, που κατανόησαν αμέσως ότι η επίθεση ενάντια στους σιδηροδρομικούς ήταν επίθεση εναντίον όλων των εργαζομένων. Οι απεργοσπάστες, που επιστρατεύθηκαν, εκδιώχτηκαν με τη βία. Τα στρατεύματα που εστάλησαν για να διαλύσουν τους απεργούς και τους υποστηρικτές τους, μετά από μια μικρή σύρραξη, φάνηκαν εντελώς απρόθυμα να συγκρουστούν με τους εργαζόμενους και αποσύρθηκαν. Καμία δύναμη δεν μπορούσε να σταθεί εμπόδιο στην απεργία, που απλώθηκε σαν αστραπή σε όλη την περιοχή της Βαλτιμόρης και του Οχάιο. Εργάτες, άνεργοι, βαρκάρηδες και ανθρακωρύχοι ένωσαν τις δυνάμεις τους για να σταματήσουν τα τραίνα. Στη Βαλτιμόρη, 15 χιλιάδες εργαζόμενοι σε μια σειρά βιομηχανιών ένωσαν τις προσπάθειές τους για να σταματήσουν τα τραίνα. Στο Πίτσμπουργκ, μια μαζική συνέλευση που προκλήθηκε από τους απεργούς που απασχολούνταν στους σιδηροδρόμους της Πενσυλβάνιας εξέδωσε ένα επαναστατικό κάλεσμα «προς όλους τους εργαζόμενους, να κάνουν τον αγώνα των αδελφών τους σιδηροδρομικών δικό τους αγώνα». Ουσιαστικά, ήταν ένα κάλεσμα για γενίκευση της απεργίας, και οι εργαζόμενοι σε όλη τη χώρα ανταποκρίθηκαν. Η απεργία των σιδηροδρόμων απλώθηκε παντού, στην Πενσυλβάνια, στο Μακίσπορτ, στο Μπάφαλο, στη Νέα Υόρκη, όπου οι αντιπροσωπείες των εργαζομένων κάλεσαν και όλους τους άλλους εργάτες να ενωθούν στον απεργιακό αγώνα. Παντού είχαν ξεσπάσει απεργίες, στο Σικάγο στο Σαιν Λούις, στο Μισσούρι, όπου η απεργία διαδόθηκε, σε μία μόνο ημέρα, σ' ολόκληρη την πόλη.

29. Η σκόπιμη αυτή διαστρέβλωση «των νόμων περί κοινοτήτων» και των «νόμων περί χέρσας γης» έδωσαν τη νομική βάση για την αρπαγή, πολλές φορές βίαια, της κοινής γης των Ινδιάνων και των αγροτών. Ακραίο παράδειγμα αποτελεί το χωριό Ανενεκουίλκο, όπου γεννήθηκε ο Εμιλιάνο Ζαπάτα και από το οποίο οι κάτοικοί του δεν μπορούσαν να βγουν, γιατί ακόμα και οι δρόμοι ήταν στα χέρια των λατιφουνδιστών.

30. Ο σημαντικότερος υποστηρικτής της Αναρχικής Διεθνούς ήταν η ομοσπονδία της Γιούρα.

31. Ο Μαξ Νετλάου στην *Παγκόσμια Ιστορία της Αναρχίας* αναφέρει: «Όπως μου έγραφε ο Χοσέ Βαλαδές, σε επιστολή του με ημερομηνία 26 Απριλίου 1924, συνάντησε έναν από τους τελευταίους επιζώντες της επανάστασης του 1869, ο οποίος του διηγήθηκε ότι κατά τον Ιούνιο του 1879 ο Πλωτίνος Ροδοκανάκης, κυνηγημένος και για

να γλιτώσει τη φυλακή, είχε καταφύγει και κρυβόταν στο Τσάλκο». Στην ίδια επιστολή, ο Χοσέ Βαλαδές αναφέρει ότι ο Φρανσίσκο Ζαλακόστα μαζί με άλλους συντρόφους του συνελήφθησαν κατά το 1831, στο Κερέταρο. Ο Ζαλακόστα έμεινε χρόνια στη φυλακή -άγνωστο πόσα- κι εκεί χάνονται τα ίχνη του. Πάνω του, κατά τη σύλληψή του, βρέθηκαν και κατασχέθηκαν 13 επιστολές του Πλωτίνου Ροδοκανάκη προς τον ίδιο, και συμπεριελήφθησαν στον δικαστικό του φάκελο.

32. Με τη ραγδαία ανάπτυξη της έρευνας του φυσικού κόσμου τον 19ο αιώνα, οι φυσικές επιστήμες έπαψαν να αποτελούν μέρος της φιλοσοφίας. Η επικράτηση του θετικισμού, του φιλοσοφικού ρεύματος που υποστήριζε ότι «αντιλαμβανόμαστε μόνο ό,τι αισθανόμαστε και οτιδήποτε ξεπερνάει την εμπειρία είναι μεταφυσική», επέδρασε καταλυτικά στη σκέψη των διανοητών της εποχής.

33. Έντουαρντ φον Χάρτμαν, Γερμανός πεσιμιστής φιλόσοφος που προσπάθησε να συμφιλιώσει δύο αντίθετες φιλοσοφικές σχολές, τον ορθολογισμό και τον ανορθολογισμό, υπογραμμίζοντας τον σημαντικό ρόλο που παίζει το ασυνείδητο.

34. Πανθεισμός: Φιλοσοφική κοσμοθεώρηση που υποστηρίζει την ταύτιση κόσμου και θεού. «Ο θεός είναι το παν και το παν είναι ο θεός». Ο Σπινόζα συμπέρανε ότι θεός και φύση ταυτίζονται (deus sive natura).

35. Ο Πλωτίνος Ροδοκανάκης, προσωπικότητα εξέχουσα στη μεξικάνικη ιστορία αφενός, και αλλοδαπός αφετέρου, με άγνωστο τέλος, προσφερόταν -όπως φαίνεται - για να συμπεριληφθεί στο υποστηρικτικό υλικό του φακέλου αναγνώρισης της εκκλησίας των Μορμόνων. Οι Μορμόνοι (Εκκλησία του «Ιησού Χριστού των Αγίων των Εσχάτων Ημερών»), τον Μάιο του 1993, υπέβαλαν αίτηση στην Κυβερνητική Γραμματεία του Μεξικού, με την οποία ζητούσαν την αναγνώριση της εκκλησίας τους και τη ομιμοποίηση της λατρείας τους στο Μεξικό. Στον φάκελο που κατέθεσαν, μαζί με τα άλλα επιχειρήματά τους, χρησιμοποιούν και τον ελευθεριακό κοινωνιστή Πλωτίνο Ροδοκανάκη παρουσιάζοντάς τον ως πρώτο μέλος της εκκλησίας των Μορμόνων στο Μεξικό από το έτος 1879!

Όταν πρωτοεμφανίστηκαν στα μέσα του 19ου αι. οι κοινοβιακές ιδέες των «Αδελφών του Ελεύθερου Έρωτα», των «Μορμόνων» και άλλων θρησκευτικών παραλλαγών, λειτούργησαν για τον κόσμο δελεαστικά - ίσως και να φάνταζαν λίγο αντισυμβατικές και επαναστατικές, μολονότι, στο βάθος των θρησκευτικών αυτών απόψεων υπήρχε κάποια σκοπιμότητα. Όταν παρότρυναν τους πιστούς τους να «αυξάνονται και να πληθύνονται», τόσο οι ελευθέριοι «Αδελφοί του Ελεύθερου Έρωτα» όσο και οι πολυγαμικοί Μορμόνοι, όπου η πολυγαμία ήταν βέβαια υπόθεση αποκλειστικά αρσενική, στόχο είχαν την αύξηση των μελών τους. Σήμερα, η απήχηση που έχουν οι Μορμόνοι στις ΗΠΑ είναι πολύ μεγάλη. Υπολογίζονται σε έξι εκατομμύρια και είναι πολιτική και κοινωνική δύναμη. Έχουν, ήδη, μία θρησκευτική ιστορία 150 ετών και δικούς τους οσιομάρτυρες και αγίους από τις πρώτες κιόλας μέρες της ίδρυσής τους.

Στο Μεξικό, οι Μορμόνοι είναι επίσης μεγάλη πολιτική και κοινωνική δύναμη, όμως η εκεί εκκλησία του «Ιησού Χριστού των Αγίων των Εσχάτων Ημερών» δεν περιελάμβανε στους κόλπους της ιστορικά πρόσωπα κύρους, και έτσι μεθόδευσε την ένταξη του Πλωτίνου

χρησιμοποιώντας ελάχιστα μικρά αποσπάσματα, παρμένα από τα ημερολόγια αμφίβολης εγκυρότητας δύο μελών της εκκλησίας τους και ακυρώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο, τουλάχιστον μερικώς, προς χάριν της λατρείας τους, την προσωπικότητα του Πλωτίνου, το έργο και τις ημέρες του.

36. Όλα τα ποιήματα που ανθολογούνται είναι αζτέκικα. Τα ονόματα των ποιητών είναι χαμένα στον χρόνο.

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

Έργα του Πλωτίνου Ροδοκανάκη:

«*De la nature*», Paris, 1860.

«*Cartilla socialista. Catecismo elemental de la escuela de Carlos Fourier*», México, 1861.

«*Neopanteísmo, consideraciones sobre el hombre y la naturaleza*», México, 1864.

«*Humanismo Integral*», 208 σελίδες, 1870.

«*Garantismo humanitario*», *El socialista*, No21 & No24, 1876 & 1877.

«*Garantismo social*», 1880.

«*Tratado de lógica elemental*», 1881.

«*Reflexiones filosóficas a favor del divorcio*», 1883.

«*Médula panteística del sistema filosófico de Spinoza*», 1885.

«*Escritos*», CEHSMO, Cuadernos Obreros No 8, México, 1976.

«*Cartilla Socialista, precedida de una noticia sobre el socialismo en México durante el siglo XIX*», por José Valadés, Μεξικό, 1968.

Μεταφράσεις του Πλωτίνου Ροδοκανάκη:

J. P. Proudon: «*Idéa general de la revolucion en el siglo XIX*», Biblioteca socialista, 1877.

J. P. Proudon: «*Fragmentos Revolutionarios*», Biblioteca socialista.

Άρθρα του Πλωτίνου Ροδοκανάκη:

Περιοδικό *El Craneoscopy*, 16, 22, 29 Απριλίου 5, 6, 13, 20, 27 Μαΐου, 1874.

Εφημερίδα *El Socialista*:

- 27 Φεβρουαρίου, 1876: Programma Social. Organización del trabajo.
12 Μαρτίου, 1876: Programma Social. Peligros para el porvenir.
26 Μαρτίου, 1876: Programma social. La asociación -Su potencia- Aplicaciones inmediatas- Su ley formulada en el congreso obrero.
16 Απριλίου, 1876: Programma social. Importancia de la economía política – Proteccionismo- La libertad es el trabajo- Proyecto sobre organización de talleres nacionales.
7 Μαΐου, 1876: Refutación de la impugnación que el Sr. d. Roberto esteva hace al “Manifiesto del congreso general de obreros”.
28 Μαΐου, 1876: Programa social. Ultimo sacrificio –Determinación del nivel histórico.
4 Απριλίου, 1880: Estudios trascendentales de filosofía natural aplicada a la sociología.
22 Απριλίου, 1880: Escuela de filosofía trascendental.
28 Μαΐου, 1880: Estudios trascendentales de filosofía natural aplicada a la sociología.
4 Ιουλίου, 1880: (συνέχεια από το προηγούμενο)
15 Αυγούστου, 1880: (συνέχεια από το προηγούμενο)
20 Σεπτεμβρίου, 1880: (συνέχεια από το προηγούμενο)
7 Φεβρουαρίου, 1881: Impugnación del informe dado por el director de la escuela nacional preparatoria contra la creación de una nueva catedra que integra el curso de filosofía.
28 Φεβρουαρίου, 1881: Otro positivista en la lid.
17 Μαρτίου, 1881: Racionalismo y positivismo.
25 Φεβρουαρίου, 1885: Escuela pesimista de Hartmann.

Εφημερίδα *El Combate*:

- 31 Μαΐου, 1877: El socialismo es la salvación de los pueblos.
8 Ιουνίου, 1877: La revolución social.
26 Ιουνίου, 1877: Una visita al orfanatorio cristiano de la sra. Maria Josefina Hooker, situado en el ex-convento de san Antonio Abad.
14 Αυγούστου, 1877: La comuna americana.
25 Αυγούστου, 1877: Cúmulo de verdades.

Εφημερίδα *El Hijo del Trabajo*:

- 9 Μαΐου, 1876: (χωρίς τίτλο).
20 Ιανουαρίου, 1878: Reunion fraternal de año nuevo.
17 Μαρτίου, 1878: Cuadro de la humanidad y misión del socialismo en el mundo.
28 Απριλίου, 1878: Lo que queremos.

Εφημερίδα *La Internacional*,

- 7 Ιουλίου, 1878.

18 Αυγούστου, 1878

Βιβλιογραφία

- Pierre-Luc Abramson, «*Les utopies sociales en Amérique latine*», Paris, 1993.
- Gastón García Cantú, «*El socialismo en México siglo xix*». México, (El Hombre y su Tiempo), 1969.
- John Mason Hart «*Anarchism and the Mexican Working Class 1860-1931*»: University of Texas Press, 1987.
- Carlos Illades, «*Rhodakanaty y la formación del pensamiento socialista en México*». Anthropos Editorial, Barcelona, 2002.
- Max Nettlau, (*Unpublished Manuscript: Geschichte der Anarchie*), Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.
- Domenico Tarizzo, «*L'anarchia: storia dei movimenti libertari nel mondo*», Milano: Mondadori, 1976.
- José C. Valadés, «*Cartilla Socialista de Plotino Rhodakanaty*», τ. 3, UNAM, México, 1970.
- José C. Valadés, «*El socialismo libertario mexicano (siglo xix)*», Universidad Autónoma de Sinaloa, 1984.

Διπλωματικές εργασίες:

- Castineira Benítez, Teresa Aurora, «*Ο Πλωτίνος Ροδοκανάκης και η δράση του στο Μεξικό*», (Διπλωματική Εργασία), Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1987.
- Klein Kreisler, Ivonne, «*Utopismo de Plotino C. Rhodakanaty*», (tesis de licenciatura en filosofía), Universitat Nacional Autónoma de México, 1984.
- Ortiz C., Ignacio, «*Pensamiento y obra de Plotino C. Rhodakanaty*», (tesis de licenciatura en filosofía), Universitat Nacional Autónoma de México, 1986.